T.C.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SEDAD HAKKI ELDEM MİMARLIĞI'NIN YAYINLANMAMIŞ ESKİZLERİ ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Kerim KÜRKÇÜ

DOKTORA TEZİ

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimarlık Tarihi ve Kuramı Programı

Danışman

Prof. Dr. Nur URFALIOĞLU

Temmuz, 2025

T.C.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SEDAD HAKKI ELDEM MİMARLIĞI'NIN YAYINLANMAMIŞ ESKİZLERİ ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Kerim KÜRKÇÜ tarafından hazırlanan tez çalışması 09.07.2025 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Mimarlık Tarihi ve Kuramı Programı **DOKTORA TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Nur URFALIOĞLU
Yıldız Teknik Üniversitesi
Danışman

Jüri Üyeleri

Prof. Dr. Nur URFALIOĞLU, Danışman
Yıldız Teknik Üniversitesi _____

Prof. Dr. Ebru ÖZEKE TÖKMECİ, Üye
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi _____

Doç. Dr. Ezgi KORKMAZ, Üye
Yıldız Teknik Üniversitesi _____

Doç. Dr. Işıl ÇOKUĞRAŞ BAĞDATLIOĞLU, Üye
Yıldız Teknik Üniversitesi _____

Prof. Dr. Nezih Recep AYSEL, Üye
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi _____

Danışmanım Prof. Dr. Nur URFALIOĞLU sorumluluğunda tarafımca hazırlanan "Sedad Hakkı Eldem Mimarlığı'nın Yayınlanmamış Eskizleri Üzerinden Değerlendirilmesi" başlıklı çalışmada veri toplama ve veri kullanımında gerekli yasal izinleri aldığımı, diğer kaynaklardan aldığım bilgileri ana metin ve referanslarda eksiksiz gösterdiğimi, araştırma verilerine ve sonuçlarına ilişkin çarpıtma ve/veya sahtecilik yapmadığımı, çalışmam süresince bilimsel araştırma ve etik ilkelerine uygun davrandığımı beyan ederim. Beyanımın aksinin ispatı halinde her türlü yasal sonucu kabul ederim.

Kerim KÜRKÇÜ

İmza

Isabelle Mariko

Ve

Anneme

TEŞEKKÜR

Bu doktora çalışması yıllara yayılan, uzun ve zahmetli bir sürecin sonunda ortaya çıktı. Bu süreçte, beni hiç yalnız bırakmayan, bitmeyen enerjisi ile çalışmaya teşvik eden ve engin bilgisiyle ilham veren değerli danışmanım Prof. Dr. Nur URFALIOĞLU'na en derin teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca süreç boyunca değerli geri bildirim ve önerileri için Tez İzleme Komitesi üyesi hocalarım Prof. Dr. Ebru ÖZEKE TÖKMECİ ve Doç. Dr. Ezgi KORKMAZ'a, değerli katkıları için de Tez Jüri üyelerim Prof. Dr. Nezih Recep AYSEL ve Doç. Dr. Işıl ÇOKUĞRAŞ BAĞDATLIOĞLU'na teşekkür ederim.

Öncelikle bu tezin fikrinin ve malzemesinin oluşmasında en büyük katkıyı sağlayan Zeynep BALABAN'a sonsuz desteği ve inancı için çok teşekkür ederim. Akademik tavsiyeleri, en sıkıştığım zamanlarda yolumu aydınlatan cesaretlendirici sohbetleri, sabırla ve özenle yaptığı metin düzeltmeleri ve yönlendirmeleri için kadim dostum Gül Neşe DOĞUSAN ALEXANDER'a, Osmanlı Türkçesi çevirilerde desteğini esirgemeyen sevgili öğrencim Ömer Faruk YILMAZ'a, kataloglama aşamasındaki değerli katkıları için Sezgin BİLGİN'e, çatı aralarından tesadüfen Sedad Hakkı Eldem'in ilk basım bazı kitaplarını bulmama vesile olan, onları bana hediye eden ve her daim desteklerini esirgemeyen Mehmet Reşat BOSTAN ve Arzu BOSTAN'a ve makale yazım sürecinde verdiği desteği için Tolga BİLENER'e teşekkür ederim.

Bana, bu çalışma kapsamında ve hayatım boyunca, başka fikirlerin de mümkün olduğunu gösteren ve bu yolda ışık tutan kadim dostum Hülya ERTAŞ'a, beni rahatlatan sohbetleri için Hasan YILDIRIM'a ve Elif ESMEZ'e teşekkürü borç bilirim.

Ayrıca, Yeşim ALPAY ve Kayra ÖZKAN'a her zaman yanımda oldukları ve desteklerini eksik etmedikleri için sonsuz şükranlarımı sunarım.

Kerim KÜRKÇÜ

İÇİNDEKİLER

KISALTMA LİSTESİ vii

ŞEKİL LİSTESLİ viii

TABLO LİSTESİ xiii

ÖZET xxi

ABSTRACT xxiii

1 GİRİŞ 1

1.1 Literatür Özeti 1

1.2 Tezin Amacı ve Kapsamı 2

1.3 Tezin Yöntemi ve Hipotez 4

2 SEDAD HAKKI ELDEM MİMARLIĞI'NIN İZLERİNİ ESKİZ DEFTERLERİ İÇİNDE ARAMAK 6

2.1 S. H. Eldem'in Hayatı ve Gençlik Yılları 6

2.2 S. H. Eldem'in Eğitim Aldığı Dönemde Sanayi-i Nefise Mektebi'nde Mimarlık Eğitimi ve Ortamı 14

2.3 S. H. Eldem'in Yayınlanmamış Eskiz Defterleri 24

2.3.1 Eskiz Defterleri Üzerine Genel Açıklama..... 24

2.3.2 Defter-1 İçindeki Eskizler..... 27

2.3.3 Defter-2 İçindeki Eskizler 36

2.3.4 Defter-3 İçindeki Eskizler..... 38

2.3.5 Defter-4 İçindeki Eskizler..... 44

2.3.6 Defter-5 İçindeki Eskizler..... 48

2.3.7 Defter-1 İçindeki Gazete Kupürleri……..…… 51

2.4 S.H. Eldem'in Gençlik Yıllarında Avrupa'da Sanat ve Mimarlık Yayıncılığı.....51

2.5 Eskizlerin İzinde S. H. Eldem'in Mimarlığı 73

3 SEDAD HAKKI ELDEM'İN YAYINLANMAMIŞ ESKİZ DEFTERLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ 94

3.1 Eskizlerde Görülen Etkiler.....94

3.1.1 Eskizlerde Sıkça Rastlanan Üslupsal Etkiler…… 94

3.1.2 Eskizlerde İzine Rastlanan Soyut Boyuttaki Etkiler.…… 103

3.1.3 Eskizlerde Detay Ölçeğindeki Etkiler ..…… 114

3.1.4 Eskizlerdeki Belirgin Kütlesel Etkiler...…… 119

3.1.5 Eskizlerde Görülen Plan Düzlemindeki Etkiler.…… 121

3.2 Eskizlerin S. H. Eldem Mimarlığı'na Etkileri 124

4 SONUÇ 138

KAYNAKÇA 145

A EK: SEDAD HAKKI ELDEM'İN KRONOLOJİK YAPI LİSTESİ 150

B EK: KATALOG ÇALIŞMASI 162

TEZDEN ÜRETİLMİŞ YAYINLAR 377

KISALTMA LİSTESİ

Bknz.	Bakınız
Kat. No	Katalog Numarası
S.H.E.	Sedad Hakkı Eldem

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1 Edhem Paşa Ailesi soy ağacı **7**

Şekil 2.2 S. H. E.'nin seyahatlerini gösteren çizelge **9**

Şekil 2.3 1924 Yönetmeliği'ne göre mimarlık bölümü ders programı **19**

Şekil 2.4 Nazimî Yaver Yenal'ın 3 Aralık 1924 tarihli, anıtsal kapı çalışması **23**

Şekil 2.5 Nazimî Yaver Yenal'ın 3 Aralık 1924 tarihli, Normal Turc (Kurallı Türk) üslubunda anıtsal kapı çalışması **24**

Şekil 2.6 S. H. E.'nin gençlik dönemi defterleri ve çizimleri içinden 1924 tarihli Renault otomobil eskizi **25**

Şekil 2.7 S. H. E.'nin gençlik dönemi defterleri ve çizimleri içinden 1924 tarihli perspektif çizimi **26**

Şekil 2.8 S. H. E.'nin bu çalışma kapsamında değerlendirilen eskiz defterleri içerisinde kullandığı imzalar **26**

Şekil 2.9 S. H. E.'nin gençlik dönemi eskiz defterleri içinden 1924-1928 tarihli bir defterin kapağı **27**

Şekil 2.10 Defter-1'in ön ve arka kapak fotoğrafı **28**

Şekil 2.11 Defter-1 içindeki bir cephe eskizi **29**

Şekil 2.12 Palermo Politeama Tiyatrosu'nun bir fotoğrafı **30**

Şekil 2.13 Dresden Semperoper Operası'nın bir fotoğrafı **30**

Şekil 2.14 S. H. E. Gençlik dönemi defterleri ve çizimleri içinden 1925 tarihli bir cephe etüdü **30**

Şekil 2.15 Defter-1 içindeki bir cephe eskizi **31**

Şekil 2.16 Edirne Karaağaç Tren İstasyonu'nun giriş cephesini gösteren bir fotoğraf **31**

Şekil 2.17 Defter-1 içindeki bir cephe eskizi **32**

Şekil 2.18 Defter-1 içindeki anıt mezar olduğu düşünülen bir yapının eskizi **33**

Şekil 2.19 Defter-1 içindeki anıt mezar olduğu düşünülen bir yapının eskizi **33**

Şekil 2.20 Defter-1 içindeki bir yapının eskizi **34**

Şekil 2.21 Defter-1 içindeki bir yapının eskizi **35**

Şekil 2.22 Defter-1 içindeki bir yapının eskizi **36**

Şekil 2.23 Defter-2'nin ön ve arka kapak fotoğrafı **37**

Şekil 2.24 Defter-2 içindeki plan etütlerini gösteren bir eskiz **38**

Şekil 2.25 Defter-3'ün ön ve arka kapak fotoğrafı **39**
Şekil 2.26 Defter-3 içindeki bir perspektif çizimi **40**
Şekil 2.27 Defter-3 içindeki bir otel yapısının eskizleri **41**
Şekil 2.28 Defter-3 içindeki bir perspektif çizimi **42**
Şekil 2.29 Defter-3 içindeki bir eskiz **43**
Şekil 2.30 Gûr-ı Emîr Türbesi'nin restorasyon öncesi ve sonrası fotoğrafları **43**
Şekil 2.31 Defter-3 içindeki bir eskiz **44**
Şekil 2.32 Defter-4 içindeki transatlantik yolcu gemisi eskizi **45**
Şekil 2.33 Defter-4 içindeki bir sayfa **46**
Şekil 2.34 Defter-4 içindeki bir eskiz **47**
Şekil 2.35 Venedik Dükler Sarayı'nın bir fotoğrafı **47**
Şekil 2.36 Siena Pubblico Sarayı'nın bir fotoğrafı **48**
Şekil 2.37 Defter-4 içindeki bir eskiz **49**
Şekil 2.38 Defter-4 içindeki çok katlı bir konut eskizi **50**
Şekil 2.39 S. H. E. Gençlik dönemi defterleri ve çizimleri içinden 1924 tarihli bir konut cephesi eskizi **50**
Şekil 2.40 Das Leben dergisinin 1923-1924 yıllarında yayınlanan sayılarında sıkça görülen bir reklam sayfası **53**
Şekil 2.41 Das Leben dergisinin 1923-1924 yıllarında yayınlanan sayılarında sıkça görülen bir reklam sayfası **53**
Şekil 2.42 Das Leben dergisinin 1923-1924 yıllarında yayınlanan sayılarında sıkça görülen bir reklam sayfası **54**
Şekil 2.43 Das Leben dergisinin 1923-1924 yıllarında yayınlanan sayılarında sıkça görülen bir reklam **55**
Şekil 2.44 Das Leben dergisinin 1923-1924 yıllarında yayınlanan sayılarında sıkça görülen bir reklam sayfası **56**
Şekil 2.45 Das Magazin dergisinin 1924 yılı Kasım ayı sayısında yayınlanan Ambassador Oteli'nin fotoğrafı **57**
Şekil 2.46 Das Magazin dergisinin 1924 yılı Kasım ayı sayısında yayınlanan Waldorf-Astoria Oteli'nin fotoğrafı **57**
Şekil 2.47 Das Magazin dergisinin 1924 yılı Kasım ayı sayısında yayınlanan oyuncu Gloria Swanson'un fotoğrafı **58**
Şekil 2.48 Das Magazin dergisinin 1924 yılı Aralık ayı sayısından bir sayfa **58**
Şekil 2.49 Das Magazin dergisinin 1924 yılı Aralık ayı sayısından ilan sayfaları **59**
Şekil 2.50 Das Magazin dergisinin 1925 yılı Şubat sayısında yayımlanmış bir savaş gemisi fotoğrafı **59**
Şekil 2.51 Das Magazin dergisinin 1925 yılı Şubat sayısında yayımlanmış New York Borsası'nın bir fotoğrafı **60**

Şekil 2.52 Das Magazin dergisinin 1925 yılı Mart sayısında yayımlanmış araba çizimlerinden oluşan bir kolaj **60**

Şekil 2.53 Das Magazin dergisinin 1925 yılı Ağustos sayısında yayımlanmış bir fotoğraf **61**

Şekil 2.54 Kunst und Künstler dergisinin 1924 yılında yayınlanmış bir sayfası .. **62**

Şekil 2.55 Kunst und Künstler dergisinin 1924 yılında yayınlanmış bir sayfası .. **62**

Şekil 2.56 Kunst und Künstler dergisinin 1924 yılında yayınlanmış bir sayfasında New York kenti hava fotoğrafı **63**

Şekil 2.57 Hans Poelzig'in Dresden için tasarladığı çok katlı bir bina projesinin perspektif çizimi **64**

Şekil 2.58 Hans Poelzig'in Berlin için tasarladığı çok katlı bir bina projesinin perspektif çizimi **64**

Şekil 2.59 Hans Soeder'ın Berlin için tasarladığı çok katlı bir bina projesinin perspektif çizimi **65**

Şekil 2.60 Hans Soeder'ın Berlin için tasarladığı çok katlı bir bina projesinin kat planları **65**

Şekil 2.61 Erich Mendelsohn'un Mossehaus binasının fotoğrafı **66**

Şekil 2.62 Kunst und Künstler dergisinin 1925 yılında yayınlanmış bir sayfasında Willhelmsshöhe'deki Apollon Tapınağı'nın fotoğrafı **67**

Şekil 2.63 Kunst und Künstler dergisinin 1925 yılı sayısında yer alan Amerika'daki gökdelenlerin fotoğraflarından bir kolaj **67**

Şekil 2.64 Die Kunst dergisinin 1924 yılı Ekim sayısında yayımlanmış Bruno Paul tasarımı bir yemek odasının fotoğrafı **68**

Şekil 2.65 Die Kunst dergisinin 1924 yılı Ekim sayısında yayımlanmış Ernst Haiger tasarımı bir yemek odasının fotoğrafı **69**

Şekil 2.66 Die Kunst dergisinin 1924 yılı Ekim sayısında yayımlanmış Paul L. Troost tasarımı mobilyalardan yapılmış bir kolaj **69**

Şekil 2.67 Die Kunst dergisinin 1924 yılı Ekim sayısında yayımlanmış Paul L. Troost tasarımı yatak odasına ait bir fotoğraf **70**

Şekil 2.68 Die Kunst dergisinin 1924 yılı Aralık sayısında yayımlanmış F. Höger tasarımı Chilehaus binasına ait bir fotoğraf **70**

Şekil 2.69 Die Kunst dergisinin 1924 yılı Aralık sayısında yayımlanmış F. Höger tasarımı Chilehaus binasına ait bir fotoğraf **71**

Şekil 2.70 Die Kunst dergisinin 1925 yılı Şubat sayısında yayımlanmış masa üstü servis takımı fotoğraflarından yapılmış bir kolaj **71**

Şekil 2.71 Die Kunst dergisinin 1925 yılı Temmuz sayısında yayımlanmış Berlin Deutsche Länderbank binasına ait bir fotoğraf **72**

Şekil 2.72 Die Kunst dergisinin 1925 yılı Temmuz sayısında yayımlanmış Berlin Deutsche Länderbank binasına ait iç ve dış cephe detay fotoğraflarından yapılmış bir kolaj **72**

Şekil 2.73 Die Kunst Dem Volke dergisinin 1924 yılı 13. sayısında yayımlanmış Vatikan şehri fotoğrafları **73**
Şekil 2.74 Sıra ev projesi Tip-1 ve Tip-2 ..... **74**
Şekil 2.75 Sıra ev projesi Tip-3 ve Tip-4 ..... **75**
Şekil 2.76 Budapeşte Fuarı Türkiye Pavyonu perspektif çizimi **76**
Şekil 2.77 Bronz Sokak köşesinde konut projesi perspektif çizimi **77**
Şekil 2.78 Ceylan Apartmanı'nın giriş cephesinden bir fotoğraf **78**
Şekil 2.79 Ceylan Apartmanı'nın zemin, normal ve 6. kat planları **78**
Şekil 2.80 Müzik Talim Pavyonu yan görünüş ve kat planları **79**
Şekil 2.81 Ayaşlı Yalısı'nın fotoğrafı ve kat planları **80**
Şekil 2.82 Washington cami projesi yerleşim planı **80**
Şekil 2.83 Washington cami projesi yan görünüş **81**
Şekil 2.84 Anıtkabir Yarışma Projesi'nin Arkitekt dergisinde yayımlanan sayfası **82**
Şekil 2.85 Anıtkabir Yarışma Projesi'nin Arkitekt dergisinde yayımlanan sayfası **83**
Şekil 2.86 Çanakkale Zafer ve Meçhul Asker Anıtı Yarışma Projesi görselleri ... **84**
Şekil 2.87 Ankara Teknik Üniversitesi Rektörlük Binası'nın perspektif çizimi ... **85**
Şekil 2.88 Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Binası perspektif çizimi **85**
Şekil 2.89 Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Binası perspektif çizimi **85**
Şekil 2.90 Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Binası büyük amfi girişi **86**
Şekil 2.91 Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Binası büyük amfi girişi **86**
Şekil 2.92 Adana Belediye Sarayı Yarışma Projesi'nin perspektif çizimi **87**
Şekil 2.93 Hilton Türk Lokantası projesi plan çizimi **88**
Şekil 2.94 Hilton Türk Lokantası projesi maket fotoğrafı **88**
Şekil 2.95 Rıza Derviş Konutu perspektif çizimi **89**
Şekil 2.96 Rıza Derviş Konutu perspektif çizimi **89**
Şekil 2.97 Rıza Derviş Konutu perspektif çizimi **89**
Şekil 2.98 Rıza Derviş Konutu perspektif çizimi **90**
Şekil 2.99 Hindistan Büyükelçilik Konutu cephe çizimi **90**
Şekil 2.100 Hindistan Büyükelçilik Konutu giriş cephesi fotoğrafı **91**
Şekil 2.101 Atatürk Kitaplığı vaziyet planı **91**
Şekil 2.102 Atatürk Kitaplığı hava fotoğrafı **92**
Şekil 2.103 Atatürk Kültür Merkezi maket fotoğrafı **93**
Şekil 2.104 Atatürk Kültür Merkezi iç mekân perspektif çizimi **93**

Şekil 3.1 Gazete Kupürleri içerisindeki I. Ulusal Mimarlık Akımı örneklerinden oluşturulmuş kolaj **96**

Şekil 3.2 Eskizler içerisindeki I. Ulusal Mimarlık Akımı örneklerinden oluşturulmuş kolaj **97**

Şekil 3.3 Eskizlerdeki zikzak motifi kullanılan örneklerden oluşturulmuş kolaj **108**

Şekil 3.4 Haseki Hamamı (Ayasofya Hamamı) detay fotoğrafı..... **108**

Şekil 3.5 Eskizlerdeki yıldız figürü kullanılan örneklerden oluşturulmuş kolaj . **109**

Şekil 3.6 Das Leben dergisinin 1923-1924 yılı sayılarının kapak görsellerinden oluşturulmuş kolaj **112**

Şekil 3.7 Mimar Ahsen Yapanar'ın Yüzen Ev projesinin mimari çizimleri **129**

Şekil 3.8 Mimar Ahsen Yapanar'ın tasarımı Yüzen Ev'in bir fotoğrafı **129**

TABLO LİSTESİ

Tablo 3.1 Şikago Okulu üslubunun 1924-25 yılı Alman dergileri ve S. H. E. eskizlerindeki örneklerini gösteren tablo **98**

Tablo 3.2 S. H. E.'nin gemilerle ilgili dergi, gazete kupürü ve eskiz ilişkisini gösteren tablo **99**

Tablo 3.3 S. H. E.'nin transatlantik gemileri ile ilgili dergi ve eskiz ilişkisini gösteren tablo **100**

Tablo 3.4 S. H. E.'nin Transatlantik Estetiği ile ilgili dergi ve eskiz ilişkisini gösteren tablo **101**

Tablo 3.5 S. H. E.'nin neoklasik üslup ile ilgili dergi, gazete kupürü ve eskiz ilişkisini gösteren tablo **102**

Tablo 3.6 S. H. E.'nin eskizleri ve K. F. Schinkel'in yapıları arasındaki benzerliği gösteren tablo **103**

Tablo 3.7 De Chirico eserindeki mimari etkiyi gösteren tablo **104**

Tablo 3.8 S. H. E. eskizlerindeki İtalyan Gotiği etkisini gösteren tablo **105**

Tablo 3.9 S. H. E. eskizlerindeki hız/hareket kavramının dergiler ile ilişkisini gösteren tablo **106**

Tablo 3.10 S. H. E. eskizlerinde ve dergilerdeki otomobil görsellerini gösteren tablo **106**

Tablo 3.11 S. H. E. eskizlerindeki ışınsal yayılan ışık etkisini gösteren tablo **110**

Tablo 3.12 S. H. E. eskizlerindeki 1920'lerin Avrupa moda anlayışının etkisini gösteren tablo **111**

Tablo 3.13 S. H. E.'nin eskizlerindeki masa üstü servis takımı tasarımları ile dergi görselleri arasındaki ilişkiyi gösteren tablo **113**

Tablo 3.14 S. H. E.'nin eskizlerinde ve gazete kupürlerinde görülen kubbe kullanımını gösteren tablo **115**

Tablo 3.15 S. H. E.'nin eskizlerinde ve gazete kupürlerinde görülen revak kullanımını gösteren tablo **116**

Tablo 3.16 S. H. E.'nin eskizlerinde ve gazete kupürlerinde görülen taç kapı kullanımını gösteren tablo **117**

Tablo 3.17 S. H. E.'nin eskizlerinde mobilya ölçeğindeki etkileri gösteren tablo **118**

Tablo 3.18 S. H. E.'nin eskizinde ve biriktirdiği gazete kupüründe görülen kütlesel benzerliği gösteren tablo **119**

Tablo 3.19 S. H. E.'nin eskizinde ve dergilerde görülen kütlesel benzerliği gösteren tablo **120**

Tablo 3.20 S. H. E.'nin eskizlerindeki opera, tiyatro ve sinema yapılarının Paris Garnier Opera Binası ile kütlesel kütlesel benzerliğini gösteren tablo **121**

Tablo 3.21 S. H. E.'nin eskizlerinde görülen plan düzlemindeki etkileri gösteren tablo **122**

Tablo 3.22 S. H. E.'nin eskizlerinde görülen plan düzlemindeki etkileri gösteren tablo **122**

Tablo 3.23 S. H. E.'nin eskizlerinde görülen plan düzlemindeki etkileri gösteren tablo ..... Error! Bookmark not defined.

Tablo 3.24 S. H. E.'nin eskizlerinde görülen plan düzlemindeki etkileri gösteren tablo **124**

Tablo 3.25 S. H. E.'nin Bronz Sokak konut projesinde görülen kütlesel etkiler **125**

Tablo 3.26 S. H. E.'nin Ceylan Apartmanı projesinde görülen kütlesel etkiler . **127**

Tablo 3.27 S. H. E.'nin projelerinde görülen kütlesel etkiler **128**

Tablo 3.28 S. H. E.'nin Anıtkabir yarışma projesinde görülen kütlesel etkiler .. **130**

Tablo 3.29 S. H. E.'nin projelerinde görülen De Chirico etkileri **132**

Tablo 3.30 S. H. E.'nin projelerinde görülen plan düzlemindeki etkiler **133**

Tablo 3.31 S. H. E.'nin projelerinde görülen plan düzlemindeki etkiler **134**

Tablo 3.32 S. H. E.'nin projelerinde görülen plan düzlemindeki etkiler **135**

Tablo 3.33 S. H. E.'nin projelerinde görülen plan düzlemindeki etkiler **136**

Tablo 3.34 S. H. E.'nin Washington Cami Projesi'nde görülen etkiler **137**

Tablo 4.1 S. H. E.'nin eskizlerindeki etkilerin çeşitliliğini gösteren tablo **141**

Tablo 4.2 S. H. E.'nin eskizleri ve projelerindeki etkilerin çeşitliliğini gösteren tablo **141**

Tablo 4.3 . H. E.'nin eskizlerindeki etkilerin çeşitliliğini gösteren tablo **142**

Tablo Ek.1 Sedad Hakkı Eldem'in Mimari Üretimlerinin Kronolojik Listesi ... **150**

Tablo Ek.2 Katalog No:1 ..... **163**

Tablo Ek.3 Katalog No:2 ..... **164**

Tablo Ek.4 Katalog No:3 ..... **165**

Tablo Ek.5 Katalog No:4 ..... **166**

Tablo Ek.6 Katalog No:5 ..... **167**

Tablo Ek.7 Katalog No:6 ..... **168**

Tablo Ek.8 Katalog No:7 ..... **169**

Tablo Ek.9 Katalog No:8 ..... **170**

Tablo Ek.10 Katalog No:9 ..... **171**

Tablo Ek.11 Katalog No:10 ..... **172**

Tablo Ek.12 Katalog No:11 ..... **173**
Tablo Ek.13 Katalog No:12 ..... **174**
Tablo Ek.14 Katalog No:13 ..... **176**
Tablo Ek.15 Katalog No:14 ..... **177**
Tablo Ek.16 Katalog No:15 ..... **178**
Tablo Ek.17 Katalog No:16 ..... **180**
Tablo Ek.18 Katalog No:17 ..... **181**
Tablo Ek.19 Katalog No:18 ..... **182**
Tablo Ek.20 Katalog No:19 ..... **183**
Tablo Ek.21 Katalog No:20 ..... **184**
Tablo Ek.22 Katalog No:21 ..... **185**
Tablo Ek.23 Katalog No:22 ..... **187**
Tablo Ek.24 Katalog No:23 ..... **188**
Tablo Ek.25 Katalog No:24 ..... **190**
Tablo Ek.26 Katalog No:25 ..... **191**
Tablo Ek.27 Katalog No:26 ..... **192**
Tablo Ek.28 Katalog No:27 ..... **193**
Tablo Ek.29 Katalog No:28 ..... **195**
Tablo Ek.30 Katalog No:29 ..... **196**
Tablo Ek.31 Katalog No:30 ..... **197**
Tablo Ek.32 Katalog No:31 ..... **198**
Tablo Ek.33 Katalog No:32 ..... **199**
Tablo Ek.34 Katalog No:33 ..... **201**
Tablo Ek.35 Katalog No:34 ..... **202**
Tablo Ek.36 Katalog No:35 ..... **203**
Tablo Ek.37 Katalog No:36 ..... **204**
Tablo Ek.38 Katalog No:37 ..... **205**
Tablo Ek.39 Katalog No:38 ..... **207**
Tablo Ek.40 Katalog No:30 ..... **208**
Tablo Ek.41 Katalog No:40 ..... **210**
Tablo Ek.42 Katalog No:41 ..... **211**
Tablo Ek.43 Katalog No:42 ..... **213**
Tablo Ek.44 Katalog No:43 ..... **214**
Tablo Ek.45 Katalog No:44 ..... **215**
Tablo Ek.46 Katalog No:45 ..... **217**

Tablo Ek.47 Katalog No:46 ..... **218**
Tablo Ek.48 Katalog No:47 ..... **219**
Tablo Ek.49 Katalog No:48 ..... **220**
Tablo Ek.50 Katalog No:49 ..... **221**
Tablo Ek.51 Katalog No:50 ..... **222**
Tablo Ek.52 Katalog No:51 ..... **223**
Tablo Ek.53 Katalog No:52 ..... **225**
Tablo Ek.54 Katalog No:53 ..... **227**
Tablo Ek.55 Katalog No:54 ..... **228**
Tablo Ek.56 Katalog No:55 ..... **229**
Tablo Ek.57 Katalog No:56 ..... **230**
Tablo Ek.58 Katalog No:57 ..... **231**
Tablo Ek.59 Katalog No:58 ..... **232**
Tablo Ek.60 Katalog No:59 ..... **233**
Tablo Ek.61 Katalog No:60 ..... **234**
Tablo Ek.62 Katalog No:61 ..... **236**
Tablo Ek.63 Katalog No:62 ..... **237**
Tablo Ek.64 Katalog No:63 ..... **238**
Tablo Ek.65 Katalog No:64 ..... **239**
Tablo Ek.66 Katalog No:65 ..... **240**
Tablo Ek.67 Katalog No:66 ..... **241**
Tablo Ek.68 Katalog No:67 ..... **242**
Tablo Ek.69 Katalog No:68 ..... **243**
Tablo Ek.70 Katalog No:69 ..... **244**
Tablo Ek.71 Katalog No:70 ..... **245**
Tablo Ek.72 Katalog No:71 ..... **247**
Tablo Ek.73 Katalog No:72 ..... **248**
Tablo Ek.74 Katalog No:73 ..... **249**
Tablo Ek.75 Katalog No:74 ..... **250**
Tablo Ek.76 Katalog No:75 ..... **251**
Tablo Ek.77 Katalog No:76 ..... **253**
Tablo Ek.78 Katalog No:77 ..... **254**
Tablo Ek.79 Katalog No:78 ..... **255**
Tablo Ek.80 Katalog No:79 ..... **256**
Tablo Ek.81 Katalog No:80 ..... **257**

Tablo Ek.82 Katalog No:81 ..... **259**
Tablo Ek.83 Katalog No:82 ..... **260**
Tablo Ek.84 Katalog No:83 ..... **261**
Tablo Ek.85 Katalog No:84 ..... **262**
Tablo Ek.86 Katalog No:85 ..... **264**
Tablo Ek.87 Katalog No:86 ..... **265**
Tablo Ek.88 Katalog No:87 ..... **266**
Tablo Ek.89 Katalog No:88 ..... **268**
Tablo Ek.90 Katalog No:89 ..... **269**
Tablo Ek.91 Katalog No:90 ..... **270**
Tablo Ek.92 Katalog No:91 ..... **271**
Tablo Ek.93 Katalog No:92 ..... **272**
Tablo Ek.94 Katalog No:93 ..... **273**
Tablo Ek.95 Katalog No:94 ..... **274**
Tablo Ek.96 Katalog No:95 ..... **276**
Tablo Ek.97 Katalog No:96 ..... **277**
Tablo Ek.98 Katalog No:97 ..... **278**
Tablo Ek.99 Katalog No:98 ..... **279**
Tablo Ek.100 Katalog No:99 ..... **280**
Tablo Ek.101 Katalog No:100 ..... **281**
Tablo Ek.102 Katalog No:101 ..... **282**
Tablo Ek.103 Katalog No:102 ..... **283**
Tablo Ek.104 Katalog No:103 ..... **284**
Tablo Ek.105 Katalog No:104 ..... **285**
Tablo Ek.106 Katalog No:105 ..... **287**
Tablo Ek.107 Katalog No:106 ..... **288**
Tablo Ek.108 Katalog No:107 ..... **290**
Tablo Ek.109 Katalog No:108 ..... **291**
Tablo Ek.110 Katalog No:109 ..... **292**
Tablo Ek.111 Katalog No:110 ..... **293**
Tablo Ek.112 Katalog No:111 ..... **294**
Tablo Ek.113 Katalog No:112 ..... **295**
Tablo Ek.114 Katalog No:113 ..... **296**
Tablo Ek.115 Katalog No:114 ..... **297**
Tablo Ek.116 Katalog No:115 ..... **299**

Tablo Ek.117 Katalog No:116 ..... **300**
Tablo Ek.118 Katalog No:117 ..... **301**
Tablo Ek.119 Katalog No:118 ..... **303**
Tablo Ek.120 Katalog No:119 ..... **304**
Tablo Ek.121 Katalog No:120 ..... **306**
Tablo Ek.122 Katalog No:121 ..... **307**
Tablo Ek.123 Katalog No:122 ..... **308**
Tablo Ek.124 Katalog No:123 ..... **309**
Tablo Ek.125 Katalog No:124 ..... **310**
Tablo Ek.126 Katalog No:125 ..... **311**
Tablo Ek.127 Katalog No:126 ..... **312**
Tablo Ek.128 Katalog No:127 ..... **313**
Tablo Ek.129 Katalog No:128 ..... **314**
Tablo Ek.130 Katalog No:129 ..... **315**
Tablo Ek.131 Katalog No:130 ..... **316**
Tablo Ek.132 Katalog No:131 ..... **317**
Tablo Ek.133 Katalog No:132 ..... **318**
Tablo Ek.134 Katalog No:133 ..... **319**
Tablo Ek.135 Katalog No:134 ..... **320**
Tablo Ek.136 Katalog No:135 ..... **321**
Tablo Ek.137 Katalog No:136 ..... **322**
Tablo Ek.138 Katalog No:137 ..... **323**
Tablo Ek.139 Katalog No:138 ..... **324**
Tablo Ek.140 Katalog No:139 ..... **325**
Tablo Ek.141 Katalog No:140 ..... **326**
Tablo Ek.142 Katalog No:141 ..... **327**
Tablo Ek.143 Katalog No:142 ..... **328**
Tablo Ek.144 Katalog No:143 ..... **329**
Tablo Ek.145 Katalog No:144 ..... **330**
Tablo Ek.146 Katalog No:145 ..... **331**
Tablo Ek.147 Katalog No:146 ..... **332**
Tablo Ek.148 Katalog No:147 ..... **333**
Tablo Ek.149 Katalog No:148 ..... **334**
Tablo Ek.150 Katalog No:149 ..... **335**
Tablo Ek.151 Katalog No:150 ..... **336**

Tablo Ek.152 Katalog No:151 ..... **337**
Tablo Ek.153 Katalog No:152 ..... **338**
Tablo Ek.154 Katalog No:153 ..... **339**
Tablo Ek.155 Katalog No:154 ..... **340**
Tablo Ek.156 Katalog No:155 ..... **341**
Tablo Ek.157 Katalog No:156 ..... **342**
Tablo Ek.158 Katalog No:157 ..... **343**
Tablo Ek.159 Katalog No:158 ..... **344**
Tablo Ek.160 Katalog No:159 ..... **345**
Tablo Ek.161 Katalog No:160 ..... **346**
Tablo Ek.162 Katalog No:161 ..... **347**
Tablo Ek.163 Katalog No:162 ..... **348**
Tablo Ek.164 Katalog No:163 ..... **349**
Tablo Ek.165 Katalog No:164 ..... **350**
Tablo Ek.166 Katalog No:165 ..... **351**
Tablo Ek.167 Katalog No:166 ..... **352**
Tablo Ek.168 Katalog No:167 ..... **353**
Tablo Ek.169 Katalog No:168 ..... **354**
Tablo Ek.170 Katalog No:169 ..... **355**
Tablo Ek.171 Katalog No:170 ..... **356**
Tablo Ek.172 Katalog No:171 ..... **357**
Tablo Ek.173 Katalog No:172 ..... **358**
Tablo Ek.174 Katalog No:173 ..... **359**
Tablo Ek.175 Katalog No:174 ..... **360**
Tablo Ek.176 Katalog No:175 ..... **361**
Tablo Ek.177 Katalog No:176 ..... **362**
Tablo Ek.178 Katalog No:177 ..... **363**
Tablo Ek.179 Katalog No:178 ..... **364**
Tablo Ek.180 Katalog No:179 ..... **365**
Tablo Ek.181 Katalog No:180 ..... **366**
Tablo Ek.182 Katalog No:181 ..... **367**
Tablo Ek.183 Katalog No:182 ..... **368**
Tablo Ek.184 Katalog No:183 ..... **369**
Tablo Ek.185 Katalog No:184 ..... **370**
Tablo Ek.186 Katalog No:185 ..... **371**

Tablo Ek.187 Katalog No:186 ..... **372**
Tablo Ek.188 Katalog No:187 ..... **373**
Tablo Ek.189 Katalog No:188 ..... **374**
Tablo Ek.190 Katalog No:189 ..... **375**
Tablo Ek.191 Katalog No:190 ..... **376**

ÖZET

Sedad Hakkı Eldem Mimarlığı'nın Yayınlanmamış Eskizleri Üzerinden Değerlendirilmesi

Kerim KÜRKÇÜ

Mimarlık Anabilim Dalı
Mimarlık Tarihi ve Kuramı Programı
Doktora Tezi

Danışman: Prof. Dr. Nur URFALIOĞLU

Bu çalışma, çağdaş Türk mimarlığının başat aktörlerinden Sedad Hakkı Eldem'in mimarlık üretiminin kökenlerini ve gelişimini, öğrencilik yıllarında tuttuğu eskiz defterleri ve içinde biriktirdiği gazete kupürleri üzerinden değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Eldem'in çok katmanlı, araştırmacı ve belgeleyici kişiliğinin, içinde büyüdüğü kültürel ortam, Avrupa'da geçirdiği çocukluk ve gençlik yılları, İstanbul'da aldığı mimarlık eğitimi ve yerel mimarlık örnekleriyle nasıl şekillendiği bu araştırmanın temelini oluşturur.

Sedad Hakkı Eldem, içine doğduğu Edhem Paşa Ailesi'nde ve babasının diplomatik görevleri nedeniyle çocukluk ve gençlik yıllarını geçirdiği Marsilya, Zürih, Cenevre, Münih gibi Avrupa şehirlerinde çok dilli ve kültürlü bir ortamda büyümüştür. 1924 yılında Sanayi-i Nefise Mektebi'nde mimarlık eğitimine başlayan Eldem için buradaki Beaux-Arts temelli, eklektik eğitim ve farklı üslupları birlikte kullanabilme eğilimi mesleki kimliğinin oluşumunda etkilidir. Atölye hocası Giulio Mongeri'nin ve tarih hocası Celal Esad Arseven'den aldığı eğitim ise Eldem'in yerel mimariye olan ilgisini pekiştirmiş ve "Türkleşme" sürecinde önemli

bir rol oynamıştır. Eldem Ailesi'nin düzenli olarak Alman sanat ve mimarlık dergilerini takip etmesi, Sedad Hakkı'nın dönemin sanatsal, mimari ve teknolojik gelişmelerinden haberdar olmasını sağlamıştır. Özellikle transatlantik gemileri ve otomobillerin aerodinamik formları, hız ve hareket kavramları, Eldem'in kendi mimari tasarımlarında "Transatlantik Estetiği" olarak adlandırılan bir yaklaşımla kendini göstermiştir.

Eldem'in bu çalışma kapsamında değerlendirilen eskizlerinde, farklı mimari üslupları denediği, ancak hiçbirini tek başına kullanmayıp çeşitli ölçeklerde harmanladığı görülmüştür. Ayrıca eskizlerde plan düzleminde, kütle ve detay ölçeğinde Türk İslam mimarisinden izlere, Alman sanat ve mimarlık dergilerinden esinlenmelere de rastlanmaktadır. Eldem'in öğrencilik döneminde yaptığı eskizlerin izleri profesyonel mimari üretimlerinde görülmektedir.

Bu çalışma, Sedad Hakkı Eldem'in mimarlık üretiminin temelleri, çocukluk ve gençlik yıllarında edindiği zengin kültürel ve sanatsal birikimin, aldığı disiplinli mimarlık eğitiminin ve yerel mimari referansların dinamik bir sentezindir. Öğrencilik yıllarındaki eskizleri, onun sürekli araştıran, sentezleyen ve farklı ölçeklerde denemeler yapan bir mimar kişiliğinin ilk ve en net izlerini sunmaktadır. Bu çalışma, Eldem'in çok yönlü mimarlık anlayışının kökenlerini ve bu anlayışın sonraki profesyonel yaşamına nasıl tesir ettiğini derinlemesine anlama fırsatı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sedad Hakkı Eldem, I. Ulusal Mimarlık, Şikago Okulu, geleneksel mimarlık, Sanayi-i Nefise Mektebi.

ABSTRACT

Evaluation of Sedad Hakkı Eldem's Architecture Through His Unpublished Sketches

Kerim KÜRKÇÜ

Department of Architecture
Doctor of Philosophy Thesis

Supervisor: Prof. Dr. Nur URFALIOĞLU

This study aims to evaluate the origins and development of the architectural output of Sedad Hakkı Eldem, a prominent figure in contemporary Turkish architecture. The assessment is based on his unpublished sketchbooks and newspaper clippings. The core of this research explores how Eldem's multifaceted, inquisitive, and meticulously documenting personality was shaped by his upbringing in a rich cultural environment, his childhood and youth spent in Europe, his architectural education in Istanbul, and the local architectural examples prevalent during Turkey's period of national identity formation.

Sedad Hakkı Eldem was raised in a multilingual and multicultural environment within the Edhem Pasha Family, into which he was born. He spent his childhood and youth in various European cities such as Marseille, Zurich, Geneva, and Munich due to his father's diplomatic assignments. His architectural education, which commenced in 1924 at the Sanayi-i Nefise Mektebi (School of Fine Arts), was instrumental in shaping his professional identity. The Beaux-Arts-based, eclectic curriculum and the tendency to integrate diverse styles significantly influenced him. The instruction received from his studio instructor, Giulio Mongeri, and history lecturer, Celal Esad Arseven, further solidified Eldem's interest in local

architecture and played a crucial role in the "Turkification" process. The Eldem family's consistent subscription to German art and architecture journals ensured Sedad Hakkı's awareness of the era's artistic, architectural, and technological advancements. Notably, the aerodynamic forms of transatlantic ships and automobiles, alongside the concepts of speed and movement, manifested in Eldem's architectural designs through an approach he termed "Transatlantic Aesthetics."

An analysis of Eldem's sketches within this study reveals his experimentation with various architectural styles, none of which he employed in isolation but rather blended at different scales. Furthermore, the sketches exhibit traces of Turkish-Islamic architecture in plan, massing, and detail, alongside inspirations drawn from German art and architectural journals. The imprints of Eldem's student-era sketches are evident in his subsequent professional architectural works.

This study posits that Sedad Hakkı Eldem's architectural production is a dynamic synthesis of the rich cultural and artistic accumulation acquired during his childhood and youth, the disciplined architectural education he received, and the local architectural references arising from Turkey's quest for national identity. His student-era sketches offer the earliest and clearest insights into his architectural persona—one characterized by continuous inquiry, synthesis, and experimentation across diverse scales. This research provides an opportunity to deeply comprehend the origins of Eldem's multifaceted architectural understanding and how this understanding subsequently influenced his professional career.

Keywords: Sedad Hakkı Eldem, First National Architectural Movement, Chicago School, traditional architecture, Sanayi-i Nefise Mektebi.

1
GİRİŞ

1.1 Literatür Özeti

Bu çalışmaya temel olan malzemeler, yazarın kişisel arşivinde bulunan Sedad Hakkı Eldem'e ait, 1924 ve 1925 yıllarına tarihlenen beş adet eskiz defteri içinden seçilen yüz yirmi adet eskiz ve yetmiş adet gazete kupürü oluşturmaktadır.

Plastik bir poşete sarılarak muhafaza edilmiş eskiz defterleri, 90'lı yılların sonunda Sedad Hakkı Eldem'in evinin ve ofisinin bulunduğu Harbiye'de kaldırımda duran bir sokak satıcısı/eskiciden satın alınmıştır.

Cumhuriyet Dönemi Türkiye Mimarlığı'nın önemli aktörlerinden biri olan Sedad Hakkı Eldem eğitim hayatı da dahil edildiğinde yetmiş yıla yakın bir süre boyunca mimarlığın çeşitli alanlarından birçok roller üstlenmiştir. Eğitimci, araştırmacı, yazar ve tasarımcı yönleri sayesinde mimarlık ve mimarlık tarihi literatürüne katkıda bulunmuştur. Bu önemi nedeniyle de hem yaşarken hem de ölümünden sonra onun hakkında birçok çalışma yapılmıştır.

Bu çalışma birincil kaynak olan eskiz defterlerinin yanı sıra, Sedad Hakkı Eldem hakkında yapılan en kapsamlı çalışmalar olan; Uğur Tanyeli tarafından yazılan Sedad Hakkı Eldem (2001), Sibel Bozdoğan, Suha Özkan ve Engin Yenal tarafından yazılan Sedad Eldem (2005), Edhem Eldem, Bülen Tanju ve Uğur Tanyeli tarafından yazılan Sedad Hakkı Eldem I: Gençlik Yılları (2008), Bülent Tanju ve Uğur Tanyeli tarafından yazılan Sedad Hakkı Eldem II: Retrospektif (2009), Suha Özkan ve Engin Yenal tarafından yazılan Sedad Eldem ile Söyleşiler (2014) kitaplarından faydalanılmıştır. Ayrıca Sedad Hakkı Eldem'in 1983 yılında yazdığı, Mimar Sinan Üniversitesi tarafından yayınlanan 50 Yıllık Meslek Jübilesi, Mimar Sinan Üniversitesi 100. Yıldönümü Armağanı kitabından da öz geçmişi ve proje çizimleri için yararlanılmıştır. Bu kaynakların yanı sıra Salt Araştırma'nın

arşivinde bulunan ve Sedad Hakkı Eldem'in 1924 ve 1925 yıllarına tarihlenen eskizleri de göz önünde bulundurulmuştur.

Sedad Hakkı Eldem'in uygulanan projeleri, yarışma projeleri ve denemeleri olarak kategorize edilen projelerinin bilgi ve çizimlerine en kapsamlı kaynaklar olan Mimar ve Arkitekt dergilerinin arşivleri taranarak erişilmiştir. Ayrıca projelerinin çizimleri ve görselleri için 50 Yıllık Meslek Jübilesi, Mimar Sinan Üniversitesi 100. Yıldönümü Armağanı kitabından da yararlanılmıştır.

Bu çalışma kapsamında incelenen eskiz ve gazete kupürlerindeki etkilerin değerlendirilebilmesi için Eldem'in 1924 ve 1925 yılları arasında eriştiği düşünülen Alman Mimarlık ve Sanat dergileri taranmıştır. 'Arthistoricum.net.' veri tabanı taranarak erişilen popüler sanat ve mimarlık dergileri ise Das Leben, Das Magazin, Die Kunst Dem Volke, Die Kunst Für Alle, Kunst und Küstler ve Die Kunst olarak sıralanabilir. Çalışmanın amacı doğrultusunda değerlendirilen eskizler ve gazete kupürlerinin tarihleri göz önünde bulundurularak Sedad Hakkı Eldem'in henüz mimarlık eğitimine başladığı ve eskiz defterlerini tuttuğu yıllara denk gelen dergiler taranarak, güncel olarak etkilendiği düşünülen kaynaklar belirlenmeye çalışılmıştır. Bu nedenle lise eğitimine denk gelen 1924 öncesi ve bu çalışma kapsamındaki eskiz defterlerinin son tarihi 1925 yılından sonrası değerlendirilmeye alınmamıştır.

1.2 Tezin Amacı ve Kapsamı

Bu çalışmanın amacı, Sedad Hakkı Eldem'in mimarlık üretiminin kökenlerinin, öğrencilik yıllarındaki eskizleri, biriktirdiği gazete kupürleri ve evlerine almaları muhtemel Alman sanat ve mimarlık dergilerinin içerikleri üzerinden araştırmak ve tartışmaya açmaktır.

Araştırmacılar tarafından "O, mimarlık alanındaki en yabancı Türk ve en bizden ecnebiydi." (Eldem vd. 2008) sözleriyle tanımlanan Eldem'in çağdaşları Mısırlı Hassan Fathy ve Iraklı Rıfat Chadirji ile benzerlikleri üzerinde durulur. Fakat Özkan (2005), Eldem'in arayışının ne Fathy gibi "yöresel yapı modellerine tam bir adanış'' ne de Chadirji gibi "sivil yapılara uygun bir imge arayışı" olduğundan bahseder. Ona göre Eldem misyonunu "mutlak bir süreklilik arayışı olarak görmez, ama mimarlığını, değerlendirilmediği takdirde yok olup gidecek geleneksel modellerin köklerine dayandırmaya çalışır" (Özkan, 2005). Bu anlamda Eldem'i

bir bölgeci olarak nitelendirebilmek mümkündür. Hayatı boyunca, yaşadığı bölgeye özgü motifleri araştırıp belgeleyerek arşivlediği ve akabinde bu motifleri direkt kullanmak yerine soyutlayarak yapılarında yerele referanslar verdiğini görmekteyiz. Sedad Hakkı Eldem'in yaşadığı çok kültürlü ortamın ve devingenliğin onu 'ben' ile 'öteki'nin kararsız bir karışımı haline getirmediği, Bhabha'cı bir yaklaşımla bakacak olursak bu iki tanımın dışında mimarlık mesleği olarak tanımlayabileceğimiz üçüncü bir ifade edilme mekânında oluştuğunu aktarılmaktadır (Eldem vd. 2008). Bunların yanında, Urfalıoğlu'un (2025), Serana Accicai'den aktardığı gibi "Türk Mimarisinin sessiz büyükelçisi, aristokrat bir mimar ve fazlası" olarak da tanımlanır. Araştırmacıların sıklıkla Türk, ecnebi, aristokrat, bölgeci, araştırmacı, arşivci, indirgemeci, çok kültürlü ve büyükelçi gibi sıfatlarla tanımladığı Sedad Hakkı Eldem, bu tanımlamaların ne hepsi ne de hiç biridir. Bu çalışmanın hedefi, yukarıdaki tartışmaların Sedad Hakkı Eldem'i Türk, Avrupalı, yerel ve bölgeci kimliklerle tanımlayan bakış açılarını göz ardı ederek, genç ve meraklı bir mimar adayı olarak anlamak ve mimarlık fikrini oluşturan kökenlerini izini sürmeye çalışmaktır.

Bu doktora tez çalışmasının kapsamını, birincil kaynak olarak yazarın arşivindeki beş adet eskiz defteri oluşturmaktadır. Defterler içindeki, Sedad Hakkı Eldem'in 1924 ve 1925 yılları arasına tarihlenen eskizlerini ve biriktirdiği gazete kupürlerini değerlendirebilmek için, aynı yıllar içerisinde evlerine almaları muhtemel Alman sanat ve mimarlık dergileri, Eldem'in İstanbul'a dönüp Sanayi-i Nefise Mektebi'nde eğitime başlamadan önce yaşadığı şehirler ve aldığı eğitim, Sanayi-i Nefise Mektebi'nde karşılaştığı eğitim ortamı da çalışmanın kapsamı içine alınmıştır.

Tezin 2. Bölümü'nde önce Sedad Hakkı Eldem'in doğumundan itibaren ailesi ile birlikte 1924 yılında İstanbul'a kesin dönüşlerine kadar geçen çocukluk ve gençlik yıllarına değinilmektedir. Eldem'in içine doğduğu aile yapısı, yaşadığı şehirler, seyahatleri ve aldığı eğitim bu bölümde incelenmiştir. Daha sonra Eldem'in eğitim aldığı dönemde Sanayi-i Nefise Mektebi'ndeki eğitim ortamı, değişimler ve bunların Eldem üzerindeki etkileri Bölüm 2.2'de tartışılmıştır. Eğitiminin ilk iki yılı içinde tuttuğu anlaşılan beş adet eskiz defteri ve içlerindeki eskizler ise Bölüm 2.3 de açıklanmıştır. Defterlerin içindeki eskizler ve gazete kupürleri kataloglanarak bu çalışmanın B Ek: Katalog Çalışması bölümüne konulduğu için, Bölüm 2.3'te

defterler hakkında genel bilgiler verilmiştir. Bölüm 2.4'te ise 1924 ve 1925 yıllarında Almanya'da yayınlanan, Eldem Ailesi'nin evlerine aldıkları ve almaları muhtemel sanat ve mimarlık dergileri taranarak, içeriklerindeki Sedad Hakkı Eldem'in bu çalışma kapsamında değerlendirilen eskizleri ile ilişkisi olduğu düşünülen görseller derlenmiştir.

Eldem'in bu çalışma kapsamında değerlendirilen eskiz defterleri içindeki eskizler ve gazete kupürleri ile Alman sanat ve mimarlık dergilerindeki görsellerin izlerini taşıyan Sedad Hakkı Eldem'in mimari üretimleri ise Bölüm 2.5'te sıralanmıştır.

Tezin 3. Bölümü'nde ise 2. Bölümde ortaya konulan veriler değerlendirilip, eskizlerde görülen etkiler ve eskizlerin Sedad Hakkı Eldem mimarlığına etkileri tablolarla ortaya konulmuştur.

1.3 Tezin Yöntemi ve Hipotez

Tezin yöntemi olarak kataloglama yöntemi seçilmiştir. İki eksende şekillenen çalışmanın ilk ekseninde, beş adet defter içindeki yüz yirmi adet eskiz ve yetmiş adet gazete kupürün kataloglama yöntemi ile değerlendirilmiştir. Eskizler ve gazete kupürlerinde sıkça görülen üslupsal, soyut, kütlesel, detay ve plan ölçeğindeki etkiler incelenmiştir. İkinci eksende ise arşiv araştırmaları yapılarak dönemin Alman mimarlık dergileri taranmıştır. Dergilerde sıkça görülen dönemin mimari, sanat, moda ve teknoloji alanındaki gelişmeleri, isimleri, ürünleri, yapıları ve ilanları çalışmanın kapsamı içine alınmıştır. Daha sonra bu iki eksen çakıştırılmış ve eskizler, gazete kupürleri ve dergilerin içerikleri hem kendi aralarında hem de Eldem'in mimari üretimleriyle karşılaştırılmıştır.

Bu çalışma, yöntembilimsel olarak refleksif (düşünümsel) bir metodu takip etmektedir. Keith Jenkins (1997), düşünümsel yöntemin "sadece sorulan sorular ve kabul edilen yanıtlar konusunda değil, neden başka değil de bu tarz sorulup yanıtlandıkları ve ayrıca bu süreçlerin kişinin kendi konumu açısından ne anlama geldikleri konusunda da öz-bilinçli bir refleksiyon" geliştirmek için önemli olduğundan bahseder. Tarih'in nesnesinin geçmiştir, fakat geçmiş ile tarih ayrı şeylerdir. Jenkins, tarih ve geçmişin "geçmişin sadece tek bir tarihsel okunuşunu kaçınılmaz kılacak biçimde birbirine dikilmiş" olmadığının altını ısrarla çizer ve alternatif tarihyazımlarının mümkün olduğunu belirtir. Buradan hareketle, bu

doktora tezini, Sedad Hakkı Eldem Mimarlığının gelişim sürecini anlamak için genç Sedad Hakkı'nın birçok etmenle şekillenen heyecanlarına doğru bir keşif yolculuğu olarak da tanımlamak mümkündür.

Bu çalışmanın defterleri kataloglama aşaması ve paylaşımı ile gün yüzüne çıkacak olan Sedad Hakkı Eldem'e ait eskizler ve gazete kupürleri ile, O'nun arşivinin eksik kısımları tamamlanacak ve öğrencilik yıllarından itibaren geliştirdiği mimarlık düşüncesi üzerine yapılabilecek kapsamlı çalışmaların önü açılacaktır.

Bu çalışma, Sedad Hakkı Eldem'in mimarlık üretiminin temellerinin, içine doğduğu aile ortamının sağladığı avantajlarla, çocukluk ve gençlik yıllarını geçirdiği Avrupa kentlerinde edindiği kültürel ve sanatsal birikimin, Sanayi-i Nefise Mektebi'ndeki milli bir kimlik arayışı içindeki Beaux-Arts temelli eklektik eğitim ortamı ve dönemin Almanya kökenli süreli yayınlardaki güncel eğilimlerle ile birleşmesiyle atıldığı söylenebilir. Öğrencilik yıllarındaki eskizleri, onun sürekli araştıran, sentezleyen ve farklı ölçeklerde denemeler yapan bir mimar kişiliğinin ilk ve en net izlerini sunmaktadır. Bu çalışma, Sedad Hakkı Eldem'in çok yönlü ve katmanlı mimarlık anlayışının kökenlerini ve profesyonel yaşamında üretim verdiği alanlara (eğitim, araştırma, belgeleme, mimarlık) nasıl tesir ettiğini derinlemesine anlama fırsatı sunmaktadır.

2
SEDAD HAKKI ELDEM MİMARLIĞI'NIN İZLERİNİ ESKİZ DEFTERLERİ İÇİNDE ARAMAK

2.1 Sedad Hakkı Eldem'in Hayatı ve Gençlik Yılları

Sedad Hakkı Eldem, 31 Ağustos 1908'de İstanbul Kadıköy, Bahariye Caddesi üzerinde, döneminin önemli ve tanınmış yapıların biri olan Vidalı Köşk'te doğmuştur (Koçu, 1968). Babası yazar ve diplomat Alişanzade İsmail Hakkı Bey, annesi ise geç dönem Osmanlı eliti bir aileye mensup Azize Hanım'dır. Azize Hanım'ın soy ağacı incelendiğinde Sedad Hakkı Eldem'in içine doğduğu ailenin özellikle kültür, sanat ve diploması alanındaki önemi anlaşılmaktadır (Şekil 2.1). İsmail Hakkı Bey ve Azize Hanım, 20. Yüzyılın başında, Jön Türk ihtilalinin hemen ardından doğan üçüncü çocuklarına Ömer Sedad ismini vermiştir. Ömer Sedad'ın, anne tarafından büyük dedesi Sakızlı İbrahim Edhem Paşa'dır. 1818 yılında Sakız Adası'nda Rum bir ailenin çocuğu olarak dünyada gelen İbrahim Edhem Paşa, Koca Mehmet Hüsrev Paşa'nın velayetinde yetişmiş ve Paris'e eğitim için gönderilmiştir. 1839 yılında eğitimini tamamlayıp, ülkenin ilk yüksek maden mühendisi olarak İstanbul'a geri dönmüştür. Akabinde yıllar içerisinde Osmanlı yönetiminde nazırlık, büyükelçilik ve sadrazamlık gibi önemli ve yüksek mertebeli görevlerde bulunmuştur (Aydın, 1994). Edhem Paşa'nın çocukları arasından Osman Hamdi Bey, İsmail Galip ve Halil Edhem babalarının izinden giderek Osmanlı kültür ve bürokrasi hayatında önemli görevler üstlenmişlerdir. 1842 yılında doğan Osman Hamdi, çok yönlü kişiliğiyle son dönem Osmanlı kültür ortamının yön verici ve başat aktörlerindendir. Hukuk eğitimi için Paris'e gitmiş fakat eğitimine paralel olarak Paris Güzel Sanatlar Akademisi'nden de resim dersleri almıştır. İstanbul'a döndükten sonra resim ile olan ilgisi devam etmiş, 1881 yılında açılan ilk resim sergisine katılmıştır. Aynı yıl, Philip Anton Dethier'in

ölümü üzerine Müze-i Hümayun'un başına getirilmiştir. Arkeoloji ve Mimarlığa olan ilgisi sayesinde Müze-i Hümayun'u, İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ne dönüştürmüş, Anadolu'daki birçok kazıya öncülük etmiş ve Usûl-i Mi'mârî-i Osmânî isimli Türkçe ve Fransızca bir kitap yayınlamıştır. 19. Yüzyıl Türk resminin çağdaşlaşmasında da önemli katkıları vardır (Gündüz, 2007). Hocası Jean-Leon Gerome'un etkisiyle oryantalist bir yaklaşımla, figürlü kompozisyonlar, peyzajlar, natürmortlar, karakalem portre ve desenler yapmıştır (Gündüz, 2007).

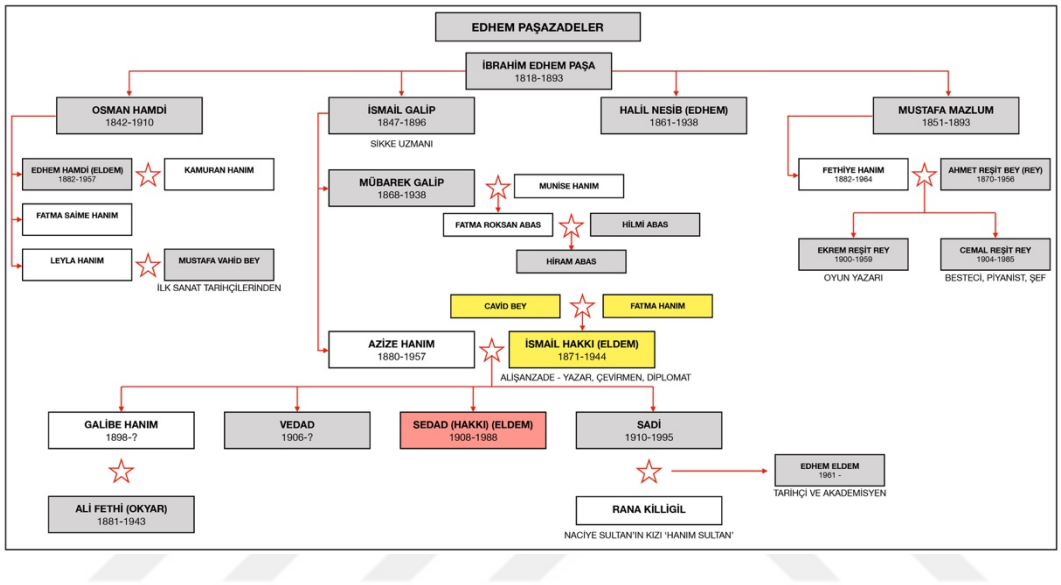

Şekil 2.1 Edhem Paşa Ailesi soy ağacı (Yazar tarafından oluşturulmuştur)

1847 yılında doğan ortanca oğul İsmail Galip ise araştırmacılar tarafından Abdüllatif Subhî Paşa'dan sonra gelen en önemli ve kapsamlı koleksiyona sahip Türk nümismatı olarak nitelendirilir. Sahip olduğu geniş koleksiyonu ve araştırmaları sayesinde döneminin önemli nümismatik kuruluşlarına üye seçilmiş ve Türk-İslam sikkelerinin Avrupalı araştırmacılar tarafından tanınmasını sağlamıştır (Şakiroğlu, 2001).

Halil Edhem (Eldem) de Osmanlı Dönemi'nin son yılları ve Erken Cumhuriyet Dönemi'nde önemli görevler üstlenmiştir. Jeoloji ve kimya üzerine Zürih ve Viyana'da aldığı eğitimler tamamlayıp 1885'te İstanbul'a döndükten sonra eski eserler, müzecilik, sikke ve kitabe uzmanlığı alanında ağabeyleri Osman Hamdi ve İsmail Galip'in yanında yetişmiştir (Eyice, 1995).

Sedad Hakkı Eldem, Süha Özkan ve Engin Yenal ile gerçekleştirdiği 26 Mayıs 1986 tarihindeki söyleşisinde baba tarafından "Babam İsmail Hakkı Bey, daha ziyade edebiyata meraklıydı. Bazı sanat dallarına da merakı olmuş, resim yapmış, fakat

bunları daha fazla ileri yürütmemiş. Çünkü kendisi Hariciye'de vazife almıştır. Bizim de gençliğimizin çoğu zamanını, dış ülkelerde geçirmemizin nedeni budur. Baba tarafımın aile geçmişi, eski bir tekke sülalesine dayanır. Fındıklı Camisi'nde 'Arapzadeler' olarak bilinir. Fındıklı'da, Cemile Sultan Sarayı'nın yanında bir cami, tekke vardı. Ben Akademi'de çalışmaya başladığım zaman o binalar duruyordu, daha sonra yıkıldılar. Babam, Hariciye'ye girmek suretiyle 'alafranga' olmak istemiş. O zaman tekkenin şeyhi anlayış göstererek, rızasını vermiş." sözleriyle bahsetmektedir (Özkan & Yenal, 2014). Kaynaklarda, Alişanzade İsmail Hakkı Bey'in Sünbül Sinan tarikatının son şeyhinin halasının oğlu olduğu, Mülkiye'deki eğitimin ardından Hariciye Nezareti'nde çalışmaya başladığı aktarılmaktadır (Eldem, 1983). Zürih ve Münih başkonsolosluğu görevlerinde bulunmuş olan İsmail Hakkı Bey'in çevirmenlik yaptığı ve yazılar yazdığı da bilinmektedir. Fransızcadan çevirileri, 1886 yılında Nahl-i Emel mecmuasında Voltaire'den çevirdiği bir pasajın yanında, Jules Verne'in Balonda Facia, Ocatave Feullet'nin Talihsiz ve Lamartine'in Rafael kitapları olarak sıralanabilir (Eldem, 2008). Yazıları ve kitaplarına örnek olarak da 1890 yılında İbrahim Fehim ile Mektep mecmuasında yayımladığı 'Meşhurlar Biyografileri Seçkisi', Sevda-yı Hazan Yahud Tahassür adında şiir mecmuası, Ahmed Midhat Efendi, Cevdet Paşa ve Recaizade Mahmud Ekrem, Muallim Naci ve Şemseddin Sami ile ilgili kitapçıklar verilebilir (Eldem, 2008). Ayrıca Sedad Hakkı Eldem, söyleşilerinde babasından bahsederken, onun seyahatleri sırasında gittikleri yerleri suluboya ve yağlı boya eskizler yaparak resmettiğini, alafranga müziğe ilgisi olduğunu ve her hafta çocuklarından biriyle tiyatroya gittiğini aktarmaktadır (Özkan & Yenal, 2014).

Anne ve baba tarafından aile bağları tarandığında Sedad Hakkı'nın içine doğduğu ailenin eğitimleri vesilesiyle Avrupa, özellikle Fransız kültürü ile sıkı ilişkiler içinde oldukları, ticaret ya da askeriye gibi alanlar dışında, sanat, edebiyat ve bürokrasi alanında uzmanlaştıkları görülmektedir.

Tanyeli (2008), Sedad Hakkı Eldem'in evrakları arasında bulunan bir defter sayfasına yapıştırılmış harita krokisi ve güzergâh listesi değerlendirdiğinde onun 1908 yılındaki doğumundan 1924 yılında Sanayi-i Nefise Mektebi'ndeki eğitimine karar geçen süreçteki seyahatlerini ve yaşadığı şehirleri şöyle tarif ediyor: "Liste ve harita 1908'de doğduğu İstanbul'da başlıyor. Onun ardından deniz yoluyla iki kez

Marsilya'ya gidilip üç kez İstanbul'a dönüldüğü anlaşılıyor. Bu yolculukların tarihi belirsiz. Babasının diplomatik göreviyle bağlantılı olduğu aşikâr olan bu gidiş gelişler 1915'te İstanbul'dan Cenevre'ye yapılan yolculukla ilk kez ayrıntılanıyor. Aynı yıl Bükreş'e de gidildiği anlaşılıyor. 1916'da yine İstanbul'a dönülüp Viyana üzerinden Zürih'e geri gidiliyor. Aile 1916-1918 yılları arasında Zürih'te yaşayacaktır. Bu arada Lüzern'e ve adı okunamayan bir yere birer gezi yapıldığı görülmekte. 1918'de bilinmeyen bir süre Münih'te kalınacak, 1918-1919 aralığında yine belirsiz bir süre Cenevre'de bulunulacak, Lozan ve Zürih'e de uğranacaktır. 1919-1924 arası Münih dönemidir. Buradan Garmisch'e, Viyana'ya Budapeşte'ye ve yakın çevrede birkaç yere daha geziler yapılmıştır." Sedad Hakkı Eldem'in doğumundan 1924 yılındaki İstanbul'a dönüşünü kapsayan süre içindeki seyahatleri ve yaşadığı şehirler, harita krokisi, notları, Tanyeli'nin de yukarıdaki deşifresiyle birleştirilerek tablolaştırılmıştır (Şekil-2.2).

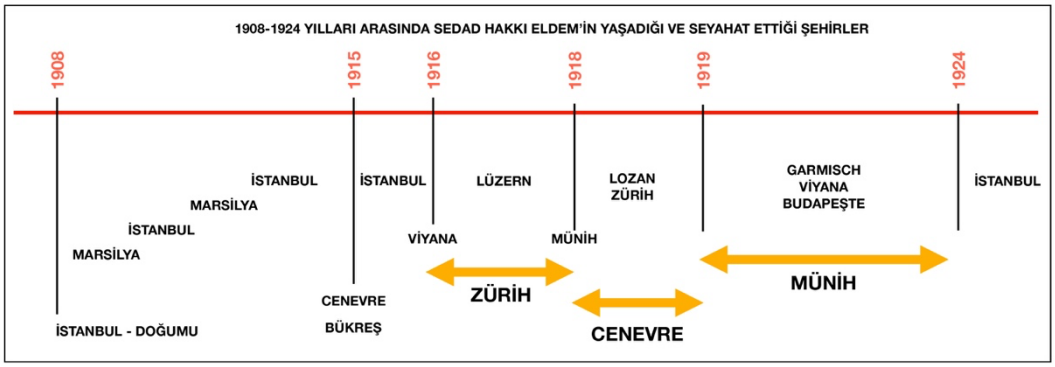

Şekil 2.2 S. H. E.'nin seyahatlerini gösteren çizelge (Yazar tarafından oluşturulmuştur)

Sedad Hakkı ve Ailesi, doğumunun üzerinden bir yıl geçmeden, babasının ilk yurtdışı görevi sebebiyle, Marsilya'ya taşınmıştır. Bu dönemi Sedad Hakkı Eldem, "İlkokula yurtdışında özel mekteplerde başladım. Bütün çocukluğumu gençliğimi Fransa (Cenubunda) ve İsviçre'de geçirdim." sözleriyle aktarır (Özkan & Yenal, 2014). Yaşadığı ve gezdiği şehirler çizelgesinden de anlaşıldığı üzere Birinci Dünya Savaşı sebebiyle 1914 yılında İstanbul'a geri dönmelerine kadar geçen süre içinde tarihi belirlenemeyen İstanbul-Marsilya gidiş gelişleri olmuştur. Ailenin, 1915 yılı içinde tekrar yurtdışına çıktığı, ilk önce Cenevre'de ikamet edildiği ardından Interlaken yakınlarındaki Beatenberg'de bir süre geçirildikten sonra Bükreş üzerinden 1916 yılından İstanbul'a döndüğü anlaşılmaktadır. Aynı yıl Sofya ve Viyana üzerinde Zürih'e gidilmiş, 1918 yılına kadar Zürih'te ikamet edilmiştir

(Eldem, 2008). Bu süre zarfında Zürih civarlarının, özellikle Luzern ve Rohrbach gibi yerlere geziler yapılmış olması muhtemeldir. 1918 yılında bir süre Münih'te ikamet eden aile 1919 yılında tekrar Münih'e taşınana kadar Cenevre, Zürih ve Lindau'da da yaşadıkları görülmektedir (Eldem, 2008). Sedad Hakkı'nın Harita krokisi ve devlet arşivlerindeki görevlendirme belgeleri arasındaki tutarsızlıklara değinen Eldem (2008), İsmail Hakkı Bey'in Zürih'teki görevinin 1918 yılının ortalarında sona erdiğini ve Münih'teki görevine geçtiğini belirterek, bu durumda Sedad Hakkı Eldem'in Cenevre, '*Ecole Cuchet*'deki eğitiminin yatılı olabileceğini belirtmektedir. Aile 1919 yılında Münih'e taşınıp 1924 yılında İstanbul'a dönüşlerine kadar orada yaşayacaklardır. Eldem (2008), İsmail Hakkı Bey'in görevi dolayısıyla Münih'e geçişinin 1918 yılı sonuna denk geldiğini fakat ailesini de getirmek için 1919 yılını ve okul dönemini beklemesinin muhtemel olduğunu belirtmektedir. Sedad Hakkı Eldem'in hatıratında aktardıklarına göre, O ve kardeşleri Siegfriedstrasse de bulunan '*Altes Realgymnasium*'a kaydolmuşlardır. Eldem ailesi kayıtlara göre, Münih'te, sırasıyla Georgenstrasse 4 (1918-1923), Martinstrasse 4 (1923) ve Herchelstrasse 22 (1923-1924) olmak üzere üç ayrı adreste yaşamıştır (Özkan & Yenal, 2014). Sedad Hakkı Eldem, Georgenstrasse'de oturdukları evin zengin kitaplığından ve bu kitaplıktaki Klasings (Velhagen & Klasings Monarshefte isimli aylık dergi) ve Kunst (Die Kunst und das Schöne Heim isimli dergi) dergilerinin bütün sayılarını incelediğinden bahsetmektedir (Eldem, 1983). Sedad Hakkı Eldem, 26 Mayıs 1986 tarihinde Suha Özkan ve Engin Yenal (Özkan & Yenal, 2014) ile gerçekleştirdiği söyleşisinde ise Georgenstrasse'deki evlerini şöyle tanımlamaktadır: "İtalyan mimarisi şeklinde yapılmış, iki kanattan oluşan bir binaydı. İçerisinde birbirinden farklı daireler vardı. Bunların arasında en büyüğü 'Konsoloshane' yani bizim oturduğumuz daireydi. Bu binanın üslubu erkence bir Rönesans ekolündeydi ve beni çok etkisi altında bıraktı. Stiline uygun olarak yapılmış bir binaydı. En mühim tarafı son derece büyük bir kitaplığının olmasıydı. Bu kitaplığın da büyük kısmı sanat eserleriyle doluydu. Ben orada çok şeyler öğrendim." Ayrıca evin kütüphanesi vesilesiyle o yıllarda oluşan mimari merakını "Meyers Konservasyon Lexikon da Leipzig'deki Gewandhaus'un (19. y.y. sonlarında yapılmış bir konser sarayı) kesitlerini incelemekten bıkmamıştım. Klasik mimar ve sanatkârlar sanki eski tanıdıklarımdı. Schinkel beni fazlasıyla etkilemişti. Yaşıtları arasında Bruno Taut'in hayranı idim. Köln'deki Feinhals villasını her inceliğiyle tanır olmuştum. Essen'deki Krawehl konağının da hayranı

idim. Mimarı Adalbert Niemeyer idi." sözleriyle de aktarmaktadır (Eldem, 1983). Münih yıllarında, şehirde yapılan binalardan ve inşaat sektöründen de çok etkilendiğini "O dönem inşaatta malzemenin, el işinin güzelliğini tattım. Mekanik inşaattan ziyade bu tarafı sevdim. Halbuki bunlar daha ziyade vasat büyüklükteki şehirde, civarda yapılan binalara ait mimariydi. Ama benim de en çok hoşuma bu binalar giderdi… O binaların resimlerini yaptım." şeklinde ifade etmektedir. Gençlik yıllarında dair anılarında ve etkilendiği isimler arasında sıkça adını andığı Alman iç mimar Adelbert Niemeyer, Osman Hamdi Bey'i ziyaret etmiş ve Kuruçeşme'deki yalının kapıları üzerine kalem işleri yapmıştır. Ailenin, bu tanışıklığı, yıllar sonra Sedad Hakkı gibi sanata ve mimariye ilgili bir gencin Niemeyer ile tanıştırması olarak sonuçlanacaktır. Sedad Hakkı Eldem (1983), Niemeyer ile tanışmasını şöyle anlatmaktadır; "Ailece benim gibi meraklı bir gencin Niemeyer'e tanıtılması, yaptığım kara(la)maların kendisine gösterilmesine karar verildi. Bir gün Amerseed'e yani Niemeyer'in göl kenarındaki evine gittik. Benim hakkımda gayet nazikane mütealarda bulundu. Bunların hepsine inanmaya gerekmediğini oracıkta anlamıştım. Bu bana bir ders olmuştu. Fakat asıl dersi Niemeyer'in evinden ve evindeki ailesiyle yaşantısından almıştım. Evin her köşesi ailece benimsenmişti. Sanki ev, odalar, aile ile beraber yaşıyordu. Bazı yerleri senelerden beri hala kesin şeklini almamıştı. Odaların isimleri vardı. Sanki birer canlı şahsiyettiler. İçinde yaşayanın aynası, bir parçası. Birdenbire yaptığım hayal resimlerden utandım. Keşke hiç göstermeseydim. Gördüğüm şeyler resimle ifade edilemezdi. İçinde yaşamak lazımdı. Bu dekor, dekor değildi. Sanki doğanın, içinde oturanların bir parçası idi. Onlarla oluşmuş, onlarla olgunlaşıyordu. Kendi suni varlıkları, hele iddiaları hiç yoktu. Seneler geçtikten sonra Niemeyer'in bana vermek istediği tevazu dersinin kıymetini ve manasını anladım. O (l'art pour l'art)'ın düşmanı idi. Sanatın anonim olmasında kıymet görüyordu. Her türlü marifet, gösteriş ve sunilikten kaçıyordu. O tanınmamış, unutulmuş büyük adamın dersini hiç unutmadım." Bu sözlerinden üç yıl sonra gerçekleştirdiği söyleşisinde ise Niemeyer'in onun hayatına olan etkisini "Villası bana son derece büyük bir tesir yaptı, o şekilde oturmaya pek alışık değildim. Yani o devirde yapılan oturma şekli daha ziyade Louis Quinze (XV Louis) tarzındaydı; yaldızlı mobilyalar, 'bir dokunsan kırılır' sandalyelerdi. Halbuki Niemeyer'in evinde gördüğüm tarz; rahat koltuklu, şömineli çok güzel bir oturma şekliydi. Bahçe içinde bir evdi." cümleleriyle açıklamıştır (Özkan & Yenal, 2014).

Azize Hanım'ın tuttuğu bütçe defterlerinden anlaşıldığı üzere ailenin İstanbul'a taşınması Temmuz 1924'te Viyana ve Budapeşte üzerinden gerçekleşmiştir (Eldem, 2008). İsmail Hakkı Bey'in İstanbul'da görevlendirmesi sebebiyle İstanbul'a taşınan ailenin ilk adresi Nişantaşı, Ahmed Bey Sokağı'nda (Günümüzde Şair Nigâr Sokağı) bulunan Sarıoğlu Apartmanı'nın 3 numarası olacaktır (Eldem, 2008). İki yıl bu adreste ikamet eden aile 1926 yılı haziran ayı civarlarında Cabi Caddesi (Günümüzde Rumeli Caddesi) 39 numarada bulunan Kristal Apartmanı'nın 4 numaralı dairesine taşınmıştır. Sedad Hakkı Eldem, Edhem Eldem'in deşifre ettiği şifreli günlüğüne, "Odam çok güzel. Kendinden fazla nezareti. Bütün İstanbul'u görüyor. Her dakika yüzü değişen, her saniyede daha güzel olan İstanbul." yazarak yeni evi ve odasıyla ilgili duygularını ifade etmektedir (Eldem, 2008). Aile son kez 1930 yılının Ekim ayında Teşvikiye Caddesi üzerindeki Teşvikiye Palas'a kiracı olarak taşınacak, 1932 yılında ise Cabi Caddesi üzerinde ev satın alacaktır.

Sedad Hakkı Eldem, kendisinin resme olan yeteneği, mimarlık ve sanata olan ilgisi, yukarıda üzerinde durulan aile bağları ve geniş bağlantıları ile birleşince mimarlık eğitimi almaya karar vermiştir. Kendisi bu durumu özgeçmişinde "İstanbul'a geldiğimde, mimari mektebine gitmeği tabii buldum. Ama daha evvelden ailece yakınımız olan (Leyla Hanım'ın oğlu) mimar Vedad (Tek)'e marifetimi göstermek gerekiyordu. O da baktı ve coşmadı. Fakat yapı öğrensin, mektebe girsin, ben onu Sanayi-i Nefise Mektebi'ne alırım dedi. Bu iş imtihansız oldu. O zaman zaten başka şekli yoktu. Fakat tanıtılmış olmak faydalı idi. Öyle oldu ve galeriye alındım." şeklinde anlatmaktadır (Eldem, 1983). Sedad Hakkı Eldem'in Cenevre'deki ilk öğretimi sonrasında 11 yaşında taşındıkları Münih'te orta öğretimine başlaması mümkün görünmektedir. Fakat Edhem Eldem'in de belirttiği gibi Münih'te yaşadıkları beş yıl içinde liseyi bitirmesi pek olası görünmemektedir (Eldem, 2008). Ayrıca abisi Sadi'nin İstanbul'a taşındıktan sonra Galatasaray Lisesi'ne kaydolması bile bunu kanıtlar niteliktedir (Eldem, 2008). Eldem, muhtemelen lisenin bir kısmını Münih'te okumuş ve İstanbul'a taşınmak durumunda kalmıştır. Sanayi-i Nefise Mektebi, kayıt için diploma istemediğinden, referans ile gelen, henüz 16 yaşındaki Sedad Hakkı Eldem'in eğitiminin yeterli görülüp, okula kaydının onaylandığı muhtemeldir. Öte yandan, Cezar (1983), bu durumu, Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki eğitim sorunları ve çağdaş kurumların eksikliği gibi noktalara

değindikten sonra, “mimarlık bölümüne ortaokul mezunlarının kabul edilmesi, başka yüksek okullarda aynı biçimde uygulamanın görülüşü, Ankara’da yeni açılan Hukuk Fakültesi’ne ortaokul mezunlarının alınması gibi şeyler hep o yılların toplumsal gerçeğine bağlı uygulamalardır.” sözleriyle açıklamaktadır. Tanyeli (2008) ise genç Sedad Hakkı’nın tanıtılmış olmasının okula kabulünde bir kolaylaştırıcılığı olmasa da dört yılda okulu bitirmesinin pek mümkün olmadığı için sınıf atlatıldığını düşünmektedir.

Sanayi-i Nefise Mektebi, genç Sedad Hakkı’nın eğitime başladığı 1924 yılında Cağaloğlu’nda Salih Efendi Konağı’nda hizmet vermektedir. Vedat Tek ile tanıştırılmış ve onun tavsiyesiyle okula kabul edilmiş olmasına rağmen genç Sedad Hakkı, Mongeri’nin atölyesini seçmiştir. Otobiyografisinde bu seçimini, “Benim atelyem Mongeri’nin idi. Niçin oraya geçmiştim bilemiyorum.” sözleriyle açıklamaktadır (Eldem, 1983). Sedad Hakkı Eldem, Sanayi-i Nefise Mektebi’ndeki mimarlık atölyelerini, “Mongeri’nin atölyesinde daha klasik üslup üzerinde çalışılırdı. Vedad Bey’in atölyesinde ise; o dönem yenilik sayılan bir nevi eski Türk mimarisinin yeniden canlandırılması ve Türk motifleri üzerinde çalışılırdı. Yine de her ikisinde de meydana çıkan netice birbirine çok yakın ve benzerdi. Belki de Vedad Bey’in motifleri daha fazla bilerek veyahut da daha sadık kalarak tatbik etmesinden kaynaklanırdı. Mongeri ise bunlara biraz daha fazla bir Rönesans nisbeti ve havasını vermesini bilirdi. O yüzden Mongeri’nin tatbik ettiği mimari ‘daha modern bir karaktere sahipti’ denebilir.” sözleriyle betimlemektedir (Özkan & Yenal, 2014). Ayrıca, otobiyografisinde eğitimini yurtdışında aldığı için Türkçesinin iyi olmadığını, bu açığı kapatmak için Türkçe dersler aldığını belirtmektedir (Eldem, 1983). Türkçe ile olan sıkıntısı ve yukarıdaki atölyeleri tarifinden hareketle, Mongeri’yi seçme sebebinin hocasının Avrupalı olması, mimarlık öncesi eğitimi ve yaşamından aşina olduğu Rönesans gibi üsluplara önem vermesi ve dil avantajı olduğu düşünülmektedir.

2.2 Sedad Hakkı Eldem'in Eğitim Aldığı Dönemde Sanayi-i Nefise Mektebi

1 Ocak 1882'de Sedad Hakkı Eldem'in büyük dayısı, Müze-i Hümâyun Müdürü Osman Hamdi Bey'in girişimleriyle resim, heykel, mimarlık ve hakkâklık (gravür) alanlarında eğitim vermek üzere Mekteb-i Sanâyi-i Nefîse-i Şâhâne (Sanâyi-i Nefîse Mekteb-i Âlîsi) açılmıştır. Osman Hamdi, 1857 yılında hukuk eğitimi için gittiği Paris'te, 19. Yüzyılın sanat merkezi ve otoritesi olarak kabul edilen *Paris Ecole des Beaux-Arts*'da, Şeker Ahmed Paşa ve Süleyman Seyyid ile aynı dönemde eğitim almıştır (Gündüz, 2007). Bu nedenle, Mekteb-i Sanâyi-i Nefîse-i Şâhâne'nin eğitim modeli olarak 19. Yüzyıl Osmanlı kültür ortamını etkileyen ve belirleyen bu isimlerim eğitim aldığı ve yakından bildiği *Paris Ecole des Beaux-Arts* örnek alınmıştır. Yönetmeliğe göre ön öğrenim şartı olmadan, on beş ile yirmi beş arasındaki bireylerin yapılan bir sınav sonucu kabul edildiği okulda, resim, heykel, mimarlık ve gravür bölümleri bulunmaktadır (Gencel, 2021). Okulun programında ise, mimarlık bölümü öğrencileri için, sanat tarihi, süsleme, eski eserler, perspektif, tarih, aritmetik ve geometri derslerini almak zorunludur (Gencel, 2021). Sanayi-i Nefise Mektebi'nin ilk binası, yine *Paris Ecole des Beaux-Arts*'da eğitim almış mimar Alexandre Vallaury tarafından tasarlanmıştır. Topkapı Sarayı'nın bahçesindeki Çinili Köşk'ün yakınında konumlanan, neoklasik üslupta, beş derslikli yarım bodrum kat üzerine tek katlı bina 1882 yılının eylül ayında faaliyete geçmiştir (Gencel, 2021).

Sanayi-i Nefise Mektebi'nin kuruluş kadrosunda, Osgan Efendi heykel, Alexandre Vallaury mimarlık, Salvatore Valeri ise resim atölyelerinin yürütücüleri, Yusuf Rami Bey teşrih, Tevfik Bey riyazat ve Ohannes Efendi ise tarih derslerinin hocaları olarak yer alırlar (Gencel, 2021).

Cezar (1973), Sanayi-i Nefise Mektebi'nin 20 öğrenci ile eğitime başladığını ama kısa sürede bu sayının önce 60'a ardından 1894 yılında 120, 1895'te ise 150 öğrenciye ulaştığını belirtmektedir. Buradan hareketle mevcut yapının kapasitesi artan öğrenci sayısına yetersiz kalmış ve yeni yapı ya da mevcut yapıyı büyütme arayışına girilmiştir. Halil Edhem Bey'den aktarıldığı üzere, önce 1892 yılında mevcut binanın yanına, hazırlık sınıfları, gravür ve heykel bölümleri için birer atölye ve yıl sonu sergileri için büyük bir salon içeren ek bina yapılmış, 1911

senesinde de mevcut bina ve ek bina arasına yeni odalar ilave edilip birleştirilmiştir (Cezar, 1973).

1908 yılında gerçekleşen II. Meşrutiyet'in ilanı ile devlette gerçekleşen yönetim değişikliğinin etkisi kurumlarda da hissedilmeye başlamış, Sanayi-i Nefise Mektebi'nin kuruluşundan beri süregelen yönetmeliği ve eğitimi özellikle mimarlık bölümü öğrencileri tarafından yetersiz görülerek, okul yönetiminin bazı güncellemelerde bulunması sağlanmıştır (Gencel, 2021). Bu girişimlerinin sonucunda mimarlık bölümündeki en önemli değişiklik Alexandre Vallaury'nin 13 Ağustos 1908 tarihindeki istifası ve Mimar Vedad Tek'in onun yerine 15 Ekim 1908'den itibaren mimarlık atölyesi yürütücüsü olarak görevlendirilmesidir (Batur, 2003). Fakat saray baş mimarlığı görevini de yürüten Vedad Tek, 6 Ocak 1910'da okuldaki görevinden istifa edecek, yerine 7 Ocak 1910'da İtalyan Giulio Mongeri göreve başlayacaktır (Gencel, 2021).

3 Kasım 1909'da okula kabul için idadi mezunu olma şartı, 30 Kasım 1909'da on yedi maddelik dahili nizamname, 5 Aralık 1909'da da yeni ders programı yürürlüğe girer (Gencel, 2021). Yeni yönetmelikte mimarlık şubesi için eğitim dört yıl olarak belirlenmiştir. Ders programında ise, şekil çizimleri ve gölge, taş oyma, menâzır, sanat tarihi ve mimarlık tarihi, inşaat malzemeleri, makâveme-i malzeme ve inşaat, topoğrafya, usûl-i keşf ve ebniye kanunu derslerinin yanında, resim taklidi, resm-i mücessem ve mimari proje gibi atölye dersleri yer almaktadır (Gencel, 2021).

Osman Hamdi Bey, 1910 yılındaki ölümüne kadar hem Müze-i Hümâyun hem de Sanâyi-i Nefîse Mektebi'nin müdürlüğünü yapmıştır. Onun ölümüne kadar Müze-i Hümâyun müdür yardımcılığı görevinde bulunan kardeşi Halil Edhem Bey, Sanâyi-i Nefîse Mektebi'nin müdürlüğüne getirilir ve 1917 yılına kadar bu görevi sürdürür. Görevi devraldığında, 1908 yılında gerçekleşen II. Meşrutiyet'in ilanı ile devlette gerçekleşen yönetim değişikliğinin etkisi kurumlarda da hissedilmeye başlamış ve yukarıda değinilen değişiklikler gerçekleşmişti. Halil Edhem Bey'de 1911 yılında okul için yeni ve kapsamlı bir yönetmelik hazırlar. 1911 Yönetmeliği'nde, okulun idari ve eğitim yapısını, giriş, devam ve eğitim şartlarını, eğitim müfredatını, atölye kurallarını, uygulamalı ve teorik derslerin sınav ve koşullarını, yarışma ve sergi şartlarını belirleyen on fasıl ve kırk sekiz madde yer almaktadır (Naipoğlu, 2008). Yönetmeliğe göre, mekatib-i aliyye yani yüksek okul statüsünde olan Sanâyi-i Nefîse Mektebi'nde mimarlık eğitimi bir yıl hazırlık sınıfı üzerine dört yıl

sürmektedir (Naipoğlu, 2008). Yönetmeliğin sekizinci maddesinde ise eğitim programındaki teorik derslerin listesi verilmektedir. Bu listede mimarlık bölümü için dikkat çekenler ise teorik ve uygulamalı inşaat, sanat tarihi, topografya, fenn-i mimari, usul-ü keşf-i mimari, tarih-i sanat-ı nefise, ilm-i Âsar-i Atîka-i İslamiyye ve mimari-i Osmani dersleridir (Naipoğlu, 2008). Bu yönetmelikle beraber mimarlık bölümünden dereceye giren ilk üç mezundan birinin Avrupa'ya eğitime gönderilmesi ve dönüşünde Maarif Nezareti'nde görevlendirilmesi kararı sonucunda 1911 yılı birincisi Mukbil Kemal, Almanya'ya gönderilmiştir (Ürekli, 2009). İlerleyen yıllarda ise yurtdışına gönderilen mimarların, Sedad Hakkı Eldem de dahil olmak üzere, yurda döndüklerinde Sanâyi-i Nefîse Mektebi kadrosunda görevlendirildikleri görülecektir.

1914 yılının Ekim ayında kadın öğrenciler için resim ve heykel bölümlerinde eğitim verecek olan İnas Sanâyi-i Nefîse Mektebi kurulmuştur (Cezar, 1983). Darülfünun binası içinde eğitimine başlayan İnas Sanâyi-i Nefîse Mektebi, 1918 yılında Sanayi-i Nefise Mektebi'nin binasına taşınmış, 1923 yılında ise iki okul birleştirilerek karma eğitime geçilmiştir.

Mevcut binanın yetersizliğinden dolayı Maarif Nezareti'ne yeni bir bina yapılması, okulun Müze-i Hümayun'dan ayrılması gibi taleplerin doğrultusunda 2 Ekim 1916'da okulun ilk binasından çıkarıldığını belirten Cezar (1983), bu durumu, "Dış İşleri Bakanlığı görevlilerine yabancı dil öğretilmesi amacıyla 1886'da Lisan Mektebi adıyla kurulup ömrü pek uzun sürmeyen bir okulun binası Akademi'ye tahsis edildi. Cağaloğlu'ndaki bu bina ilk binadan büyücekti. Şayet Akademi bu binada bırakılsaydı kendisini bir süre için de olsa rahat hissedebilirdi. Fakat ne yazık ki Akademi'nin bina yönünden şanssızlığı daha da yoğunluk kazanacak ve 10 yıl sürecek bir göçebelik dönemine girecekti." sözleriyle aktarmaktadır. Ayrıca Müze-i Hümayun ile Sanayi-i Nefise Mektebi'nin idareleri ayrılacak ve 1917 yılının Nisan ayından itibaren okulun müdürlüğünü Ressam Halil Paşa üstlenecektir (Ürekli, 2009).

Ressam Halil Paşa görevine başladığında II. Meşrutiyet'in ilanı üzerinden neredeyse 10 yıl geçmiş ve yeni bir eğitim anlayışıyla dönüşüme uğrayan Sanayi-i Nefise Mektebi, Müze-i Hümayun'dan ayrılmış, binası değişmiş ve ayrı binada ise İnas şubesi açılmış, yaşanan savaşların da etkisiyle hocaları 'Türkleştirilmeye' başlanmıştı. Bütün bu değişimler de I. Dünya Savaşı'nın etkilerinin iyice

hissedildiği ve sona yaklaşıldığı bir ortamda gerçekleştirilmekteydi. Halil Paşa'dan sonra okulun müdürlük görevini 1918-1921 yılları arasında Nazmi Ziya Güran ve ardından 1921 yılında ise Ali Sami Boyar yürütmüştür (Cezar, 1983). Sedad Hakkı Eldem'in Sanayi-i Nefise Mektebi'ne başladığı 1924 yılında ise Cemil Cem Bey Eylül 1921'de başladığı müdürlük görevini sürdürmekteydi.

Osmanlı İmparatorluğu'nda 19. Yüzyıl boyunca yeşeren ve II. Meşrutiyet ile iyice somutlaşan İslamcılık, Milliyetçilik ve Batıcılık fikirlerinin, I. Dünya Savaşı'nın kaybedilmesiyle başlayan bağımsızlık mücadelesinin de ana kavramları olduğunu görmekteyiz. Makdisi (2002), Osmanlı reformcularının, Avrupalıların İslami Doğu'ya olan bakışlarındaki hatalara cevap vermek adına İslam'ı modern tarihsel ve kültürel farklılığın bir aracı olarak kullandıklarını savunur. Öte yandan, Anderson (2020), Ulus'un, sınırlı, egemen ve cemaat olarak tanımladığı üç kavram ile hayal edilebildiğini vurgular. Ona göre, Ulus sınırlıdır çünkü ne kadar büyük ya da kalabalık olursa olsun sınırları vardır ve o sınırların hemen bitiminden başka ulusların sınırları başlar. Dinlerin kapsayıcılık kavramında olduğu gibi hiçbir ulus tüm dünyayı kapsama iddiasında olamaz. Ulus egemen olarak hayal edilir çünkü ulusların sınırlarını tanımlayan ve bu sınırlar içinde özgürlüğü sağlayan egemen bir devletin varlığıdır. Ulus birbirine ortak amaçlarla ve derin bağlarla bağlanmış bir topluluk olarak tasarlanır ve bu nedenle bir cemaat olarak hayal edilir. Bağımsızlık mücadelesinde ittihatçı ve milliyetçi bir duruş sergileyen Mustafa Kemal, 23 Nisan 1920'de Ankara'da ilk kez toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde meclis başkanı seçilir. Kurtuluş savaşının bitmesinin ardında da 29 Ekim 1923'te Türkiye Cumhuriyeti ilan edilir. Bu süreçten Sanayi-i Nefise Mektebi de etkilenmiş ve Cemil Cem Bey'in müdürlüğü ve öncülüğünde 1923 yılında bir rapor ve 1924 yılında ise yeni yönetmelik hazırlanmıştır. Ayrıca, Cemil Cem Bey'in müdürlüğü sırasında İnas Sanayi-i Nefise Mektebi ve Sanayi-i Nefise Mektebi birleştirilmiş ve yabancı hocaların yerini Türk hocalar almaya başlamış, Türk Sanatı eğitimlerine önem verilmeye başlanmıştır (Ürekli, 2009). Cezar (1983), yabancı hocaların yerini alan Türk hocaların Cumhuriyet'in ilanıyla yükselen milli heyecanın da katkısıyla "yeni bilgi ve yepyeni enerji" ile çalışmaya başladıklarını Sanayi-i Nefise Mektebi'nin de bu dönemden itibaren Türk sanatında önem kazanmaya başladığını vurgular.

Cemal Cemil Bey'in 28 Temmuz 1923 yılında hazırladığı raporda tamamıyla mimarlık bölümüne ve bölümün mevcut sorunlarına ve yıllardır değişmeyen eğitimi eleştirilirken, okulda "mimar yerine 'fena bir ressam veya nakkaş" yetiştirildiğine değinilmektedir (Gencel, 2021). Cezar (1983) ise bu durumu "Mimarlık bölümüne gelince, ilk mimarlık hocası Vallaury'nin bu bölümde egemen kıldığı eğitim düzeni Mongeri zamanında da devam etti. Mongeri Akademi'deki eğitim görevinden iki defa ayrılıp tekrar hocalığa başladığı, öte yandan esen havaya göre harekete yatkın bir tabiata da sahip olduğundan, mimarlık eğitiminde, kendisinden, olağanın üstünde bir çalışma düzeni ya da reformcu bir tutum beklenemezdi." şeklinde aktarmaktadır. Raporda Avrupa'daki mimarlık eğitimi incelenir ve özellikle *Paris Ecole des Beaux-Arts*, *Paris Ecole Speciale d'Architecture* ve İtalya Mimarlık Okulu'nun eğitimleri Sanayi-i Nefise Mektebi'nin eğitim programı ile karşılaştırılır ve *Ecole des Beaux-Arts*'da teknik derslerin zayıf olduğu ve yaratıcılığa odaklanıldığı, *Paris Ecole Speciale d'Architecture*'de ise mimarların çağdaş gereksinimlerini sağlamak adına elektrik, fizik ve kimya uygulamaları gibi mesleki pratiğe dönük dersler olduğu, İtalya Mimarlık Okulu'nda ise teorik ve atölye derslerinin yanında abidelerin temel üslupları, yol inşası, iç mekan bezemeleri gibi derslerin de olduğu belirtilir (Gencel, 2021).

1924 yılında hazırlanan yeni yönetmelikte ise, okulun mevcut bölümlerinden hakkâklık kaldırılarak, mimarlık, resim ve heykel bölümlerine resim öğretmenliği ve tezyinat bölümü eklenmiştir (Ürekli, 2009). Yönetmeliğe göre sadece mimarlık eğitimine başlamak isteyen öğrencilerde lise mezunu olma ve geometri, cebir, trigonometri, logaritma, kimya ve resim derslerinden de yapılan giriş sınavlarında da başarılı olma şartı aranmaktadır (Gencel, 2021).

Yönetmeliğin mimarlık bölümündeki diğer değişiklikleri ise, mimarlık tarihi ve sanat tarihi derslerinin yanına Türk ve İslam mimarlık tarihi, üçüncü sınıfa betonarme, dördüncü sınıfa ise abidatın usul-ü tarsin ve ihyası ve şehirler ve umumi bahçeler tanzimi derslerinin eklenmesi olmuştur (Gencel, 2021). Şekil 2.3'te yönetmeliğin mimarlık bölümünün ders programı listelenmiştir. Yeni eklenen Türk ve İslam mimarlık tarihi dersini ve 1923 yılında Kudüs'e görevlendirilen Mimar Kemalettin Bey'in yerine mimarlık kuramları dersini vermek üzere okulun kadrosuna 1924 yılında Celal Esad Arseven eklenir (Gencel, 2021).

Mimarlık Bölümü Eğitimi	
Birinci Sınıf Matematik Grafik Geometri ve Gölge ve Çizimler Uygulamalı Bilgiler, Kimya ve Jeoloji Mimarlığın Genel Tarihi İnşaat Güzel Sanatlar Tarihi	**Üçüncü Sınıf** Betonarme İnşaat Mimarlık Kuramları Güzel Sanatlar Tarihi Estetik Topografya
İkinci Sınıf Cisimlerin Dayanıklılığı ve Yapıların Dengesi Ahşabı ve Taşları Kesme Perspektif Mimarlığın Genel Tarihi (Türk ve İslam) Güzel Sanatlar Tarihi İnşaat Mimarlık Kuramları	**Dördüncü Sınıf** Anıtları Sağlamlaştırma Yöntemi ve Canlandırılması Şehirler ve Umumi Bahçeler Düzenlemesi Binalar Kanunu ve Keşif Yöntemi Estetik

Şekil 2.3 1924 Yönetmeliği'ne göre mimarlık bölümü ders programı

Okulda, 1924 yılı yönetmeliğinden kısa süre sonra müdürlük görevini devralan Nazmi Ziya'nın döneminde de bazı değişiklikler yapıldığı görülmektedir. Yönetmelikte dekoratif sanatlar bölümünün yeniden yapılandırılması ve 1925 yılında Paris'te düzenlenen Uluslararası Modern Dekoratif ve Endüstriyel Sanatlar Sergisi'nde dikkat çeken Art Deco üslubunun okulun eğitiminde yer bulmasına dair yaklaşımların benimsendiği görülmektedir (Gencel, 2021). Sanayi-i Nefise Mektebi, 1926 yılında Fındıklı'da bulunan Meclis-i Mebusan binasına taşınmış, 29 Ağustos 1927'de ise adı Sanayi-i Nefise Akademisi (Güzel Sanatlar Akademisi) olarak değiştirilmiştir.

Sedad Hakkı Eldem'in 1924 yılında eğitime başladığı Sanayi-i Nefise Mektebi, mezun olduğu 1928 yılına kadar bina, yönetmelik, kadro ve isim değişikliği gibi birçok yapısal değişime uğramıştır. Bu durumla paralel şekilde, dönüş yaptığı memleketi Osmanlı İmparatorluğu da Türkiye Cumhuriyeti'ne dönüşmüş ve kapsamlı bir yapısal değişime uğramaktadır.

1924 yılına gelindiğinde Sanayi-i Nefise Mektebi'nde hocalık da yapan ve burada fikirlerini öğrencilerine aktarma fırsatı bulan Vedad Tek ve Mimar Kemalettin'in başını çektiği, Giulio Mongeri'nin de ürünler verdiği Birinci Ulusal Mimarlık Akımı iyice olgunlaşmıştı. Mimar Kemalettin ve Vedad Tek'in eğitimlerini

Avrupa'da tamamlamaları mimariyi kütle ve biçimleniş açısından eğitim gördükleri dönemin Avrupa mimarlık anlayışıyla yorumlamalarına neden olmuştur. Türk ve İslam mimarisinin detaylarına oldukça hâkim mimarların yapılarında, kemer, kubbe ve saçak kullanımı yanında yerel motiflerle oluşturulan yüzey bezemeleri de yapılarında görülmekteydi.

Giulio Mongeri, İtalyan kökenli, İstanbul doğumlu bir Levanten'dir. Mimarlık eğitimini Milano'da, İtalya'nın önemli mimarlık ve restorasyon kuramcısı Camillo Boito'nun öğrencisi de olarak, Accademia di Brera'da tamamladı (Tanyeli, 2007). 1897 ve 1940 yılları arasının neredeyse tamamında İstanbul'da geçen mesleki kariyerinde serbest mimarlık, Sanayi-i Nefise Mektebi'nde öğretim üyeliği, Osmanlı Bankası ve İtalyan Büyükelçiliği resmi mimarlığı, Accademia di belle arti di Milano'nun muhabir üyeliği görevlerini eşzamanlı yürütebilmiştir (Tanyeli, 2007). Bu çok yönlü kişiliğinin öğrencisi Sedad Hakkı Eldem'i de etkilemiş ve onun şekillenmesinde başat bir rol oynamış olması muhtemel görünmektedir. Mongeri, Sanayi-i Nefise Mektebi'nde eğitim verdiği yıllarda, içinde bulunduğu toplumun, Osmanlı İmparatorluğu zamanında başlayıp, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti ile devam eden yapısal ve kültürel değişimlerinden etkilenmiştir. Bu etkileri onun neo-romaneskt üslüptan, neo-gotiğe uzanan oradan da ulusalcı-tarihselci bir çizgiye hatta modernist denemelere varan mimari üretimlerinden de izleyebilmekteyiz.

Tanyeli (2007), gayrimüslim öğrencilerin tercih ettiği Mongeri ile müslüman öğrencilerin tercihi Vedad Tek arasındaki belirgin farkı "En azından Cumhuriyet yılları başlayana dek, Mongeri atölyesi Vedad Bey'inkinin aksine, Türk/Osmanlı ulusalcı-tarihselci mimarlığı çerçevesinde değil, siyasal göndermeleri doğrudan olmayan bir eklektisist yönelimle çalışır. Cumhuriyet'ten sonra tırmanan ulusalcılık onu da Osmanlı tarihselciliğine hem mimari pratiğinde hem de okuldaki atölyesinde yaklaştıracaktır" sözleriyle tariflemektedir.

Mongeri'nin atölyesindeki öğrenciler Yunan, Roma, Bizans düzenleri, Gotik ve Rönesans üslupları öğrenerek sonunda da Osmanlı üslubuna erişirlerdi (Aykut, 1994). Atölyenin önemli kurallarından biri de eskizler yapmak için saha gezilerine gidilmesiydi. Sedad Hakkı Eldem'de anılarında sıkça Sanayi-i Nefise Mektebi'nde eğitim gördüğü dönemde farkındalığını arttırmak, bölgesel ve geleneksel mimariyi

öğrenmek için başta İstanbul içinde, akabinde çevresinde (Bursa) daha sonra da Anadolu'da staj ve eskiz çalışmalarına katıldığından bahsetmektedir.

Sedad Hakkı Eldem (1984), Birinci Ulusal Mimarlık Akımı'nı değerlendirirken, Mimar Kemalettin'in klasik Osmanlı'dan ayrılmazken, Vedad Tek'in özellikle Mısır kökenli Arap motiflerini de kullanmayı tercih ettiğini fakat hocası Mongeri'nin ise bu akıma, "daha sofistike bir şekilde" katıldığını ve "yeni Osmanlı tarzına daha virtüöz ifadelerini" verdiğini belirtmiştir.

Eğitim aldığı yıllar ve akabindeki mimarlık ortamını ve etkili üslupları açıklarken kendini bir asi olarak tanımlayan Sedad Hakkı Eldem "ilk olarak kubbeli, kemerli Neo-Türk, ikincisi de enternasyonal kübiğine şiddetle karşı idim. Aynı şiddette de Türk evine aşık ve hayrandım. Eğer o tarihten itibaren mesleğimde bir marifet yapmış isem, o da bu iki hissimi korumuş olmamdır." sözlerini sarfetmektedir (Eldem, 1984).

Zeki Sayar (1988), öğrenci olduğu yıllarda Sanayi-i Nefise Mektebi'nde Vedad Bey ve Mongeri atölyelerinin olduğunu belirtirken, okuldaki eğitim kadrosunu da "biri inşaat okutuyordu, 'mühendis elsin-i endese' okutuyordu. Ünlü Profesör Ziya Bey vardı, yüksek matematik veriyordu; Vahit Bey vardı, sanat tarihi veriyordu; mühendis bir hocamız daha vardı, statik, yani mukavemet ve betonarme okutuyordu." sözleriyle açıklar.

Şevki Balmumcu (1964), okul yıllarını "1926 yılı… Mimarlık tahsilimizin ortalarındayız. O zamanki deyimiyle Mösyö Monceri Atölyesi, Molla Fenarî ve Çatalçeşme sokaklarının birleştikleri köşede, şimdiki (Cağaloğlu Sanat Okulu) binasının birinci katında ve güney-batısındaki dikdörtgen salondu. Atölyeye kısa açıklıktaki duvar dibinden girilir, sağa dönülür ve iki tarafta sıralanmış büyük boy resim masalarının ortasında uzayıp giden geçit takip edilirse, ta dipte Macit Rüştü Kural'ın orta boy masası bulunurdu." sözleriyle tariflemektedir.

Şevki Balmumcu (1964), atölyede geçirdikleri zamanı ise "Monceri'nin bulunduğu saatlerde parmaklarımızın ucunda ve nefes keserek girdiğimiz atölyemiz, günün diğer mesai saatleri arasında bazan Karakurt'un Erbilen'e serenatları, bazan Eldem'i sinirlendiren Ayaşlı melodileri ve bazan da Muammer Benli'nin kulaklarımızı çınlatan kahkahalarıyla renklenirdi." sözleriyle açıklamaktadır.

Çok yönlü bir kişilik olan Mongeri'nin pullara olan ilgisi de bilinmektedir. Bu alandaki araştırmaları içinde özellikle '*Etude sur les Timbres Emis en Turquie Pendant les Annes 1923-24-25'* (1923-24-25 Yılları Arasında Türkiye'de Yayımlanan Pullar Üzerine Bir Çalışma) isimli kitabı dikkat çekmektedir (Çinici, 2015). Sedad Hakkı Eldem'in bu çalışma kapsamında değerlendirilen eskizleri içinde 1925 yılına tarihli pul tasarım çalışmaları da bulunmamaktadır. Bu bilgi, O'nun pul tasarımlarını yapmaya hocası Mongeri'nin pullara olan özel merakı dolayısıyla yönlenmiş olabileceğini düşündürmektedir.

Celal Esad Arseven, 1875 yılında İstanbul'da Sadrazam Ahmed Esad Paşa'nın oğlu olarak Osmanlı eliti bir ailenin içine doğmuştur. Beşiktaş Taşmektep'de başlayan eğitim hayatı Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi, Beşiktaş Askerî Rüşdiyesi, Mekteb-i Mülkiyye ile devam etti. Sanâyi-i Nefîse Mektebi'nde bir süre resim eğitimi aldıktan sonra Mekteb-i Harbiyye'nin zâdegân sınıfına yazıldığı ve subay olarak mezun oldu (Eyice, 1991). Arseven'in eğitim hayatındaki çok yönlülük ve çeşitlik meslek hayatında da görülmektedir. Hayatı boyunca, asker, yönetici, kent planlamacı, eğitmen ve siyasetçi olarak çeşitli görevlerde bulunmasının yanı sıra, edebiyat, sanat, müzik, arkeoloji ve tiyatro alanlarında da aktif olmuş ve ürünler vermiştir.

Mütareke dönemi boyunca Avrupa'da yaşayan Celal Esad Arseven, Kurtuluş Savaşı'nın bitmesi üzerine İstanbul'a dönmüş ve Sanâyi-i Nefîse Mektebi'nde mimarlık tarihi hocası olarak göreve başlamıştır. Arseven (2019), İstanbul'a Sanâyi-i Nefîse Mektebi'ndeki görevine başlamasının Ankara'da Maarif Vekili olan Hamdullah Suphi Bey'in görevlendirmesiyle olduğunu belirtir ve heyecanını "vaktiyle ayrılmaktan büyük elem duyduğum mektebime kavuşmuştum" sözleriyle ifade eder. Bu heyecanının da etkisiyle hocalığı sırasında mimarlık tarihine ve şehircilik alanına yoğunlaşmış, Prof. H. Jansen'in yanında müşavirlik yapmış ve Camillo Sitte'den Şehir Mimarisi adlı kitabı çevirmiştir.

Yukarıda bahsedildiği gibi II. Meşrutiyet'ten başlayarak Cumhuriyet'in ilanı ile devam eden müfredat ve eğitim kadrosundaki değişiklikler ile milli bir kimlik arayışı içindeki Sanayi-i Nefise Mektebi, Sedad Hakkı Eldem'in eğitim aldığı yıllarda Beaux-Arts temelli plandan çok cephe tasarımına dayanan eklektik bir yaklaşımla eğitim vermektedir. Bu dönemde, Beaux-Arts'ın metodolojisi Osmanlı mimari birikimi ile çakıştırılarak; '*Normal Turc'* (Kurallı Türk), *'Normal Classique*

Turc' (Kurallı Klasik Türk), '*Ottoman'* (Osmanlı) ve '*Byzantin'* (Bizans) olarak tarif edilen uslüplarda çizimler üretilmesi şeklindedir (Uras, 2017). 1924 yılında üçüncü sınıfta olan Nazimi Yaver Yenal'in günümüze ulaşan öğrencilik yılları çizimlerinde de okulun Beaux-Arts etkili eğitim anlayışının izlerini görmek mümkündür. Yenal'ın Osmanlı mimarisinden izler taşıyan 3 Aralık 1924 yılına tarihli, Sanayi-i Nefise Mektebi mimari konkuru için Mongeri atölyesinde hazırladığı anıtsal kapı çalışmasında penci kemer, sütunçeler, geniş saçak ve heykelsi bir öğe olarak saçak üzerindeki rahle kullanımı dikkat çekmektedir (Şekil 2.4).

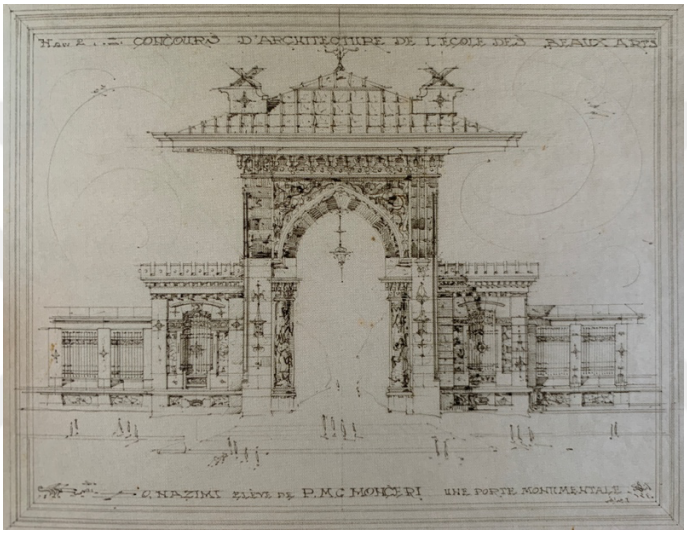

Şekil 2.4 Nazimî Yaver Yenal'ın 3 Aralık 1924 tarihli, anıtsal kapı çalışması (Uras, 2017)

Yenal'ın yine 3 Aralık 1924 yılına tarihli, Sanayi-i Nefise Mektebi mimari konkuru için Mongeri atölyesinde hazırladığı Normal Turc (Kurallı Türk) üslubunda anıtsal kapı çalışmasında da Osmanlı mimarisinden detaylar görülmektedir (Şekil 2.5).

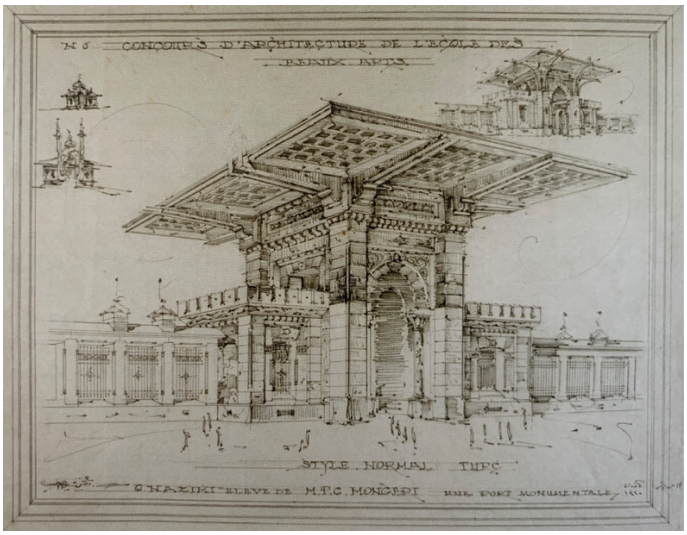

Şekil 2.5 Nazimî Yaver Yenal'ın 3 Aralık 1924 tarihli, Normal Turc (Kurallı Türk) üslubunda anıtsal kapı çalışması (Uras, 2017)

Sedad Hakkı Eldem'in eğitim aldığı yıllarda, Sanayi-i Nefise Mektebi'ndeki eğitim, Nazimî Yaver Yenal'ın çizimleri de göz önünde bulundurulduğunda, Beaux-Arts'ın etkisiyle batılı kütle biçimlenişi, strüktür, malzeme ve işlevsel örgütlenmenin Osmanlı kültürel ve mimari birikimiyle eklektik bir birlikteliğinin ürünlerini vermekte ve milli bir kimlik arayışını da sürdürmektedir. Bu eğitim anlayışı da mimarların farklı üsluplara olan merak ve bilgilerini arttırırken, onları birbirleriyle yan yana kullanma becerilerini de geliştirmektedir.

2.3 Sedad Hakkı Eldem'in Yayınlanmamış Eskiz Defterleri

2.3.1 Eskiz Defterleri Üzerine Genel Açıklama

Yazarın arşivinde bulunan ve Sedad Hakkı Eldem'e ait beş adet eskiz defteri plastik bir poşete sarılarak muhafaza edilmiş halde 90'lı yılların sonunda Harbiye'de kaldırımda duran bir sokak satıcısı/eskiciden satın alınmıştır. Defterler incelendiğinde eskizlerin bazılarında Eldem'in 1924 ve 1925 yıllarına ait imzalarına ve tarihlere ulaşılmıştır. Beş adet defter yazarın arşivinde Defter-1, Defter-2, Defter-3, Defter-4 ve Defter-5 olarak numaralandırılmış ve her sayfasına bir arşiv kodu verilmiştir. Ayrıca Defter-1 içinde muhafaza edilen gazete kupürleri de yazar tarafından arşiv kodu verilerek tüm malzeme sayısal ortama aktarılmıştır. Arşiv kodu sırasıyla, defter numarası (D1-D2-D3-D4-D5), defter içindeki tür sırası (001-002-003), türü (S; defter sayfası, BS; defter içinde boşta duran sayfa, F; gazete kupürü) ve sıra numarasını içermektedir.

Bu çalışma kapsamında değerlendirilen beş adet eskiz defteri, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi (Salt Araştırma) tarafından hazırlanan küratörlüğünü Edhem Eldem, Bülent Tanju ve Uğur Tanyeli'nin üstlendiği 30 Nisan-30 Ağustos 2008 tarihleri arasında gerçekleştirilen "Sedad Hakkı Eldem I: Gençlik Yılları" sergisinde sergilenen Sedad Hakkı Eldem'in eskizleri ile hem konu hem de tarih bakımından devamlılık taşımaktadır. 2008 yılında aynı sergi için hazırlanan ve sergi küratörleri tarafından yazılan "Sedad Hakkı Eldem I: Gençlik Yılları" kitabı içindeki 1924 ve 1925 yılına tarihlenen ve Salt Araştırma Arşivi'nde Edhem Eldem Koleksiyonu içinde bulunan gençlik dönemi defterleri ve çizimleri içinde Renault marka otomobil eskizi (Şekil 2.6) ve bir perspektif çiziminde de (Şekil 2.7) Sedad Hakkı Eldem'in 'gle24' imzası görülmektedir. Bu imza bu çalışma kapsamında değerlendirilen eskizlerde de mevcuttur (Şekil 2.8).

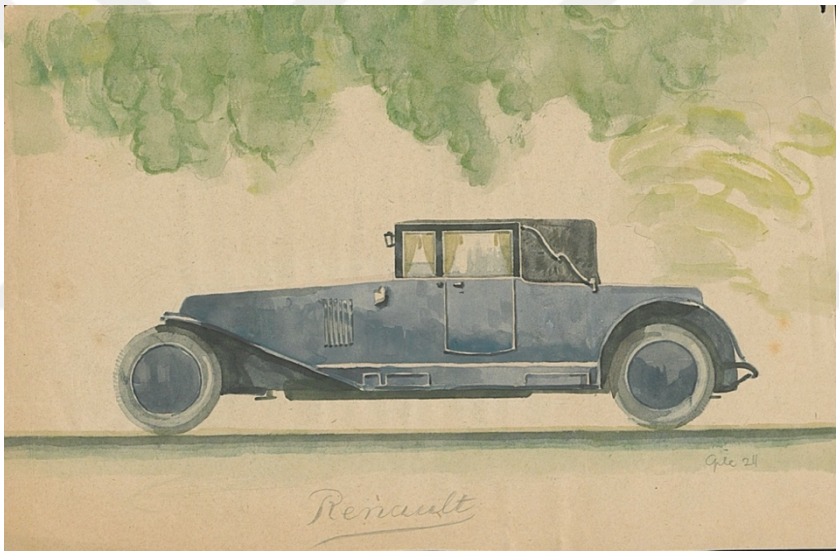

Şekil 2.6 S. H. E.'nin gençlik dönemi defterleri ve çizimleri içinden 1924 tarihli Renault otomobil eskizi (Salt Araştırma, 2025 Mayıs 20-a)

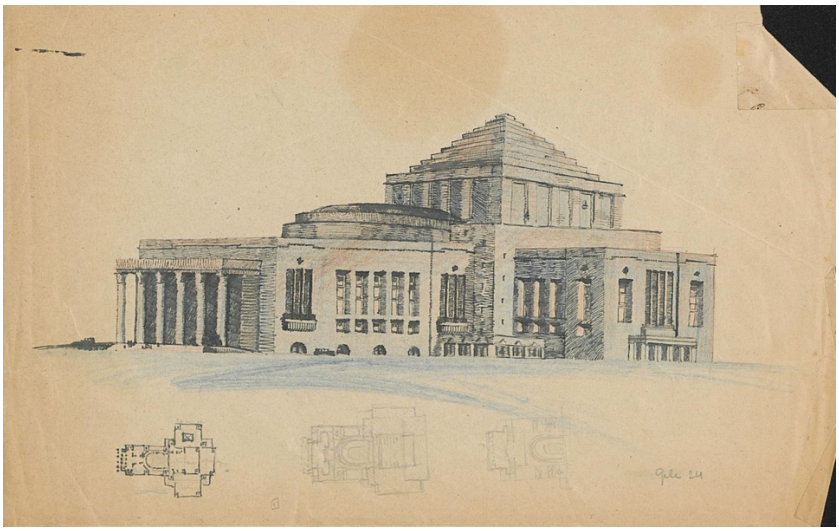

Şekil 2.7 S. H. E.'nin gençlik dönemi defterleri ve çizimleri içinden 1924 tarihli perspektif çizimi (Salt Araştırma, 2025 Mayıs 20-b)

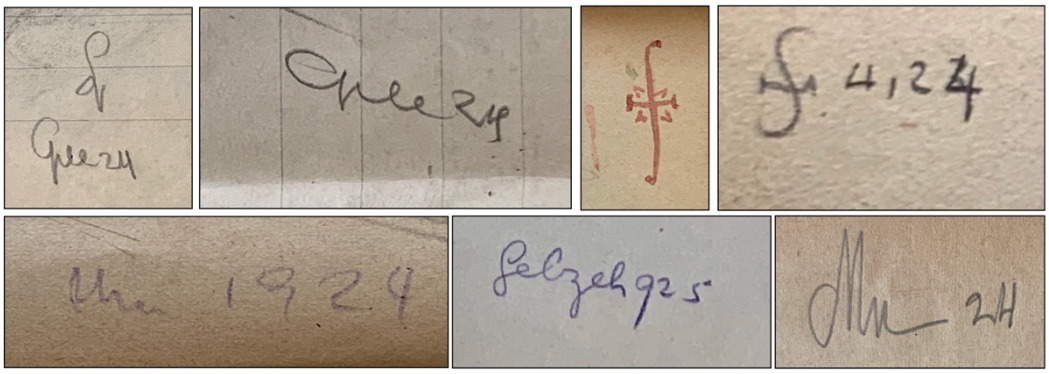

Şekil 2.8 S. H. E.'nin bu çalışma kapsamında değerlendirilen eskiz defterleri içerisinde kullandığı imzalar

Sedad Hakkı Eldem'in Salt Araştırma Arşivi'nde Edhem Eldem Koleksiyonu içinde bulunan ve üzerinde 1924 yılında başlandığı ve 1928 yılında bitirildiği not düşülen mavi kapaklı eskiz defteri (Şekil 2.9), bu çalışma kapsamında değerlendirilen Defter-2 (Şekil 2.23) ve Defter-3'e (Şekil 2.25) benzemektedir.

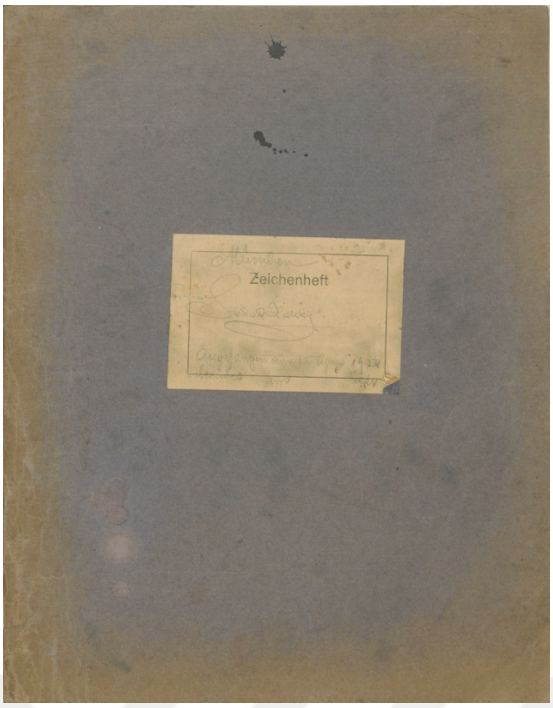

Şekil 2.9 S. H. E.'nin gençlik dönemi eskiz defterleri içinden 1924-1928 tarihli bir defterin kapağı (Salt Araştırma, 2025 Mayıs 20-c)

Yazarın arşivinde bulunan beş defter ve içlerindeki gazete kupürleri bu çalışma kapsamında kataloglanmıştır (Bölüm B Ek: Katalog Çalışması). Katalog çalışmasında, eskizlerin ve gazete kupürlerinin sırasıyla arşiv kodu, katalog numarası, hangi defter içinde bulunduğu, eskizin ve gazete kupürünün konusu ve tarihi ve hemen altında eskizin görseli yer almaktadır. Katalog çalışmasında ayrıca her bir eskiz için eskizdeki çizimleri yorumlayan bir açıklama bölümü de bulunmaktadır. Defterler içindeki eskizlerle ilgili detaylı açıklamalar katalog içinde verildiği için bu bölümde beş defter ve kupürler içinden seçilen ve değerlendirme bölümüne kaynaklık edecek eskizler incelenmiştir.

2.3.2 Defter-1 İçindeki Eskizler

Sedad Hakkı Eldem'e ait, ilk sayfasındaki Miladi ve Hicri tarihlerden dolayı 1925 yılına tarihlenen Defter-1, antrasitten açık griye doğru renk geçişli ve alaca desenli ve gri renkli üzeri soğuk baskı desenli deri ile kaplı sert kapaklı bir defterdir (Şekil 2.10). 204 milimetre yüksekliğinde, 135 milimetre genişliğindeki defter, üç formadan, ipli ciltle dikilmiş düz beyaz sayfalardan oluşmaktadır. Sayfa arasında görülen kırpıklarından anlaşıldığı üzere defterin içinden bazı sayfalar makasla kesilmiş, bazıları ise formalardan koparılmıştır. Defterin içinde, yirmi yedi ciltli

sayfa, on dört adet defterin içine yerleştirilmiş bağımsız sayfa ve yüz yirmi adet kesilmiş ve defterin içinde muhafaza edilmiş gazete kupürü bulunmaktadır.

Şekil 2.10 Defter-1'in ön ve arka kapak fotoğrafı

Defter-1 içinde sıkça moda, cephe ve konut tasarımı üzerine çizimlere rastlanılmaktadır. Bunların yanında Eldem'in eğlence (opera-tiyatro), ulaşım (tren istasyonu), eğitim işlevi için de yapılar tasarladığı görülmektedir. Ayrıca bir grafik tasarım çalışması olarak değerlendirebileceğimiz karikatür ve pul tasarımları da bulunmaktadır. Defter-1'de genellikle yapıların perspektif çizimlerine ağırlık verildiği, özellikle de cephe tasarımları üzerinde durulduğu görülmektedir. Plan çözümleri ise daha çok şematik düzeyde bırakılmış ve perspektif veya cephe çizimlerinin yanına iliştirilmiştir. Eskiz arasında karma kullanım için yapıldığı düşünülen tasarım alternatifleri ile anıt mezar tasarım çalışması özellikle dikkat çekmektedir.

Bu çalışma kapsamında, Defter-1 içindeki sayfalarda yer alan kırk iki adet eskiz çalışması seçilmiştir (Bknz. Bölüm B EK: Katalog Çalışması: Tablo Ek.2 ve Tablo Ek.43; Kat No:1 ve Kat. No:42 arası). Defterin içinde yer alan, boş sayfalar, tanımlanamayan karalamalar ve bu çalışmanın kapsamı dışında kaldığı düşünülen eskizler katalog çalışmasına dahil edilmemiştir.

Defter-1 içinde, opera veya tiyatro işlevi için tasarladığı düşünülen bir yapının eskizi yer almaktadır (Şekil 2.11). Yapının, cephe çiziminin sol altına çizilmiş plan krokisinden anlaşıldığı üzere, dikdörtgen planlı sahne ve sahne arkası kütlesinde, yarım daire planlı fuaye ve salon birimleri eklenmiştir. Yapının cephe tasarımda

merkez aksta, giriş kapısı olarak anıtsal bir taç kapı kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca iki katlı yarım daire kütlenin cephesinde penci kemerlerden oluşan simetrik bir kompozisyon kullanılmıştır.

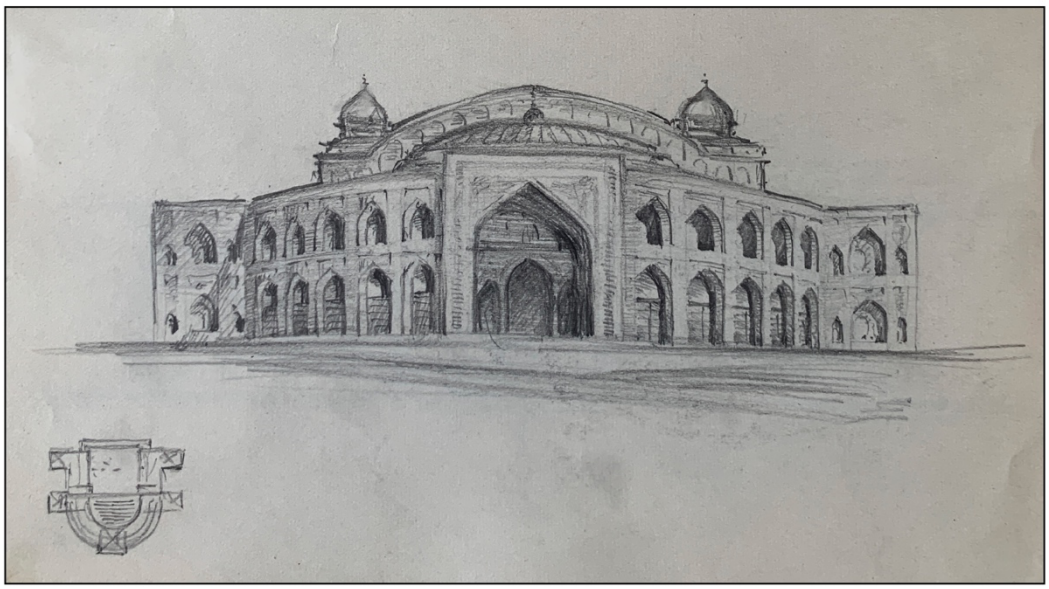

Şekil 2.11 Defter-1 içindeki bir cephe eskizi (Tablo Ek.23; Kat No:22)

Cephe biçimlenişinde Selçuklu mimarlığından etkilerin baskın olarak görüldüğü yapının kütle tasarımı ise Avrupa mimarlığına referans vermektedir. Yapının kütle tasarımı özellikle İtalya, Palermo'da bulunan neoklasik üslupta tasarlanmış Politeama Tiyatro'nun cephesi (Şekil 2.12) ve Almanya Dresden'de bulunan neorönesans üsluptaki Semperepor Opera Binası (Şekil 2.13) ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca Sedad Hakkı Eldem'in bu tasarımı, Salt Araştırma'da Edhem Eldem Koleksiyonu içinde bulunan gençlik dönemi eskiz defterleri ve çizimleri içindeki 1925 tarihli bir cephe etüdü ile de benzerlik ve devamlılık taşımaktadır (Şekil 2.14).

Şekil 2.12 Palermo Politeama Tiyatrosu'nun bir fotoğrafı (Teatro Politeama, 2025)

Şekil 2.13 Dresden Semperoper Operası'nın bir fotoğrafı (Semperoper, 2025)

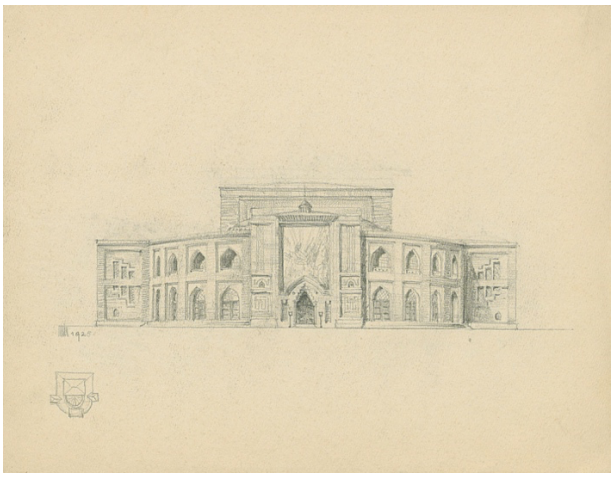

Şekil 2.14 S. H. E. Gençlik dönemi defterleri ve çizimleri içinden 1925 tarihli bir cephe etüdü (Salt Araştırma, 2025 Mayıs 20-d)

Defter-1 içinde bir tren istasyonu için yapılmış birbirinin devamı niteliğindeki alternatif tasarımları gösteren iki adet eskiz bulunmaktadır (Tablo Ek.24; Kat. No. 23 ve Tablo Ek.25; Kat. No.24). Eskizlerden birinin olduğu sayfanın sol üst köşesinde Almanca '*Bahnhöfe*' (Tren İstasyonu) yazmaktadır (Şekil 2.15). Yapının

orta aksında, ana giriş kapısı işlevi gören Büyük Selçuklu mimarlığı örneklerine benzerliğiyle dikkat çeken bir taç kapı yer almaktadır. Taç kapının yapı boyunca devam eden yüksek penci kemerinin içinin ise şeffaf kurgulandığı ve giriş katı kotunda bağımsız bir alınlığı olan, yan yüzeyleri de zikzak motifiyle tamamlanmış bir giriş kapısı yerleştirildiği görülmektedir. Ayrıca taç kapı kütlesel biçimlenişiyle Mimar Kemalettin'in Edirne Karaağaç Tren İstasyonunu anımsatmaktadır (Şekil 2.16).

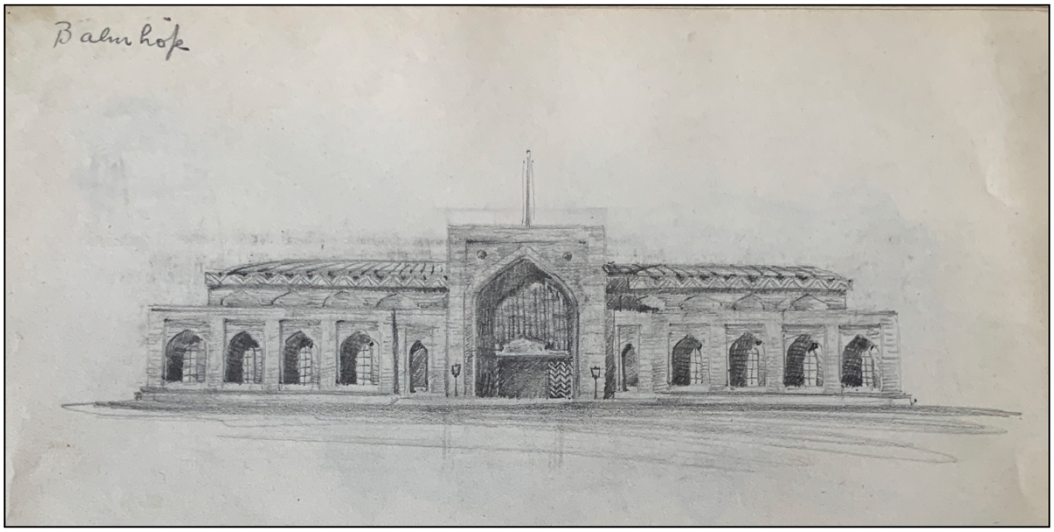

Şekil 2.15 Defter-1 içindeki bir cephe eskizi (Tablo Ek.24; Kat No:23)

Şekil 2.16 Edirne Karaağaç Tren İstasyonu'nun giriş cephesini gösteren bir fotoğraf (Yavuz, 2009)

Defter-1 içindeki eskizlerden birinde sayfanın sol üst köşesinde Almanca '*Schule*' (Okul) yazısı not düşüldüğü için bir eğitim yapısının cephe tasarımı olduğu anlaşılan bir çizim yer almaktadır (Tablo Ek.26; Kat. No:25). Orta aksından simetrik kurgulanmış cephenin girişini oluşturan anıtsal taç kapısı geniş

saçaklarıyla dikkat çekmektedir (Şekil 2.17). Eldem'in bu tasarımında Mimar Kemalettin'in Edirne Karaağaç Tren İstasyonunu giriş cephesinin etkisi hissedilmektedir (Bknz. Şekil 2.16).

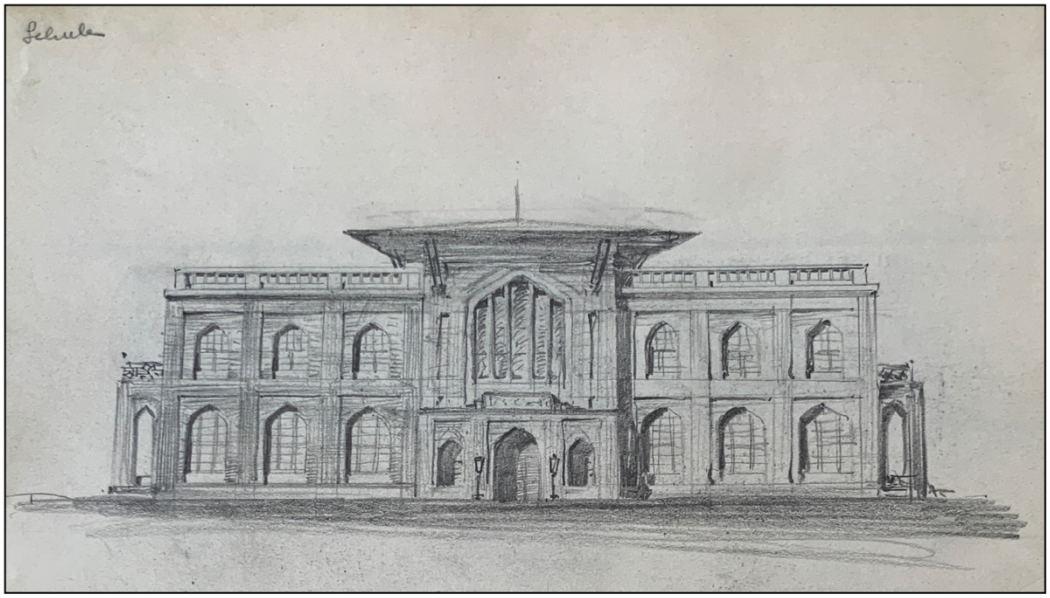

Şekil 2.17 Defter-1 içindeki bir cephe eskizi (Tablo Ek.26; Kat No:25)

Defter-1 içinde yan yana duran iki sayfada, birbirini takip eden ve bir anıt mezar tasarımı için yapıldığı düşünülen çizimler yer almaktadır (Tablo Ek.33 ve Tablo Ek.34). Bu sayfalardan birinde yapının perspektif çizimi yer almaktadır (Şekil 2.18). Anıt Mezar, dört adet kalın kare ayak üzerinde taşınan kubbeli prizmatik ana kütlesi basamaklardan oluşan yüksek bir platform üzerine yerleştirilmiştir (Şekil 2.18). Ana kütlenin sağır bırakılan cephelerinde yıldızı gökyüzüne doğru bakan ay yıldız motifi ve ondan yayılan ışınsal desenler dikkat çekmektedir. Bu kütlenin ön cephesine bir heykel ve üç adet top yerleştirildiği görülmektedir. Diğer sayfada ise, aynı yapının iç mekân perspektifi, zemin kat ve çatı plan çizimi yer almaktadır (Şekil 2.19).

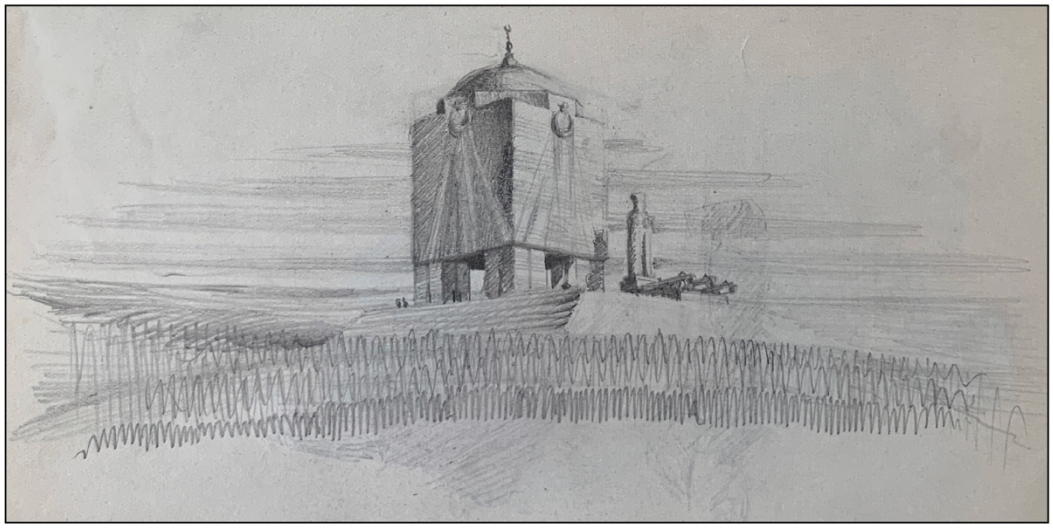

Şekil 2.18 Defter-1 içindeki anıt mezar olduğu düşünülen bir yapının eskizi (Tablo Ek.34; Kat No:33)

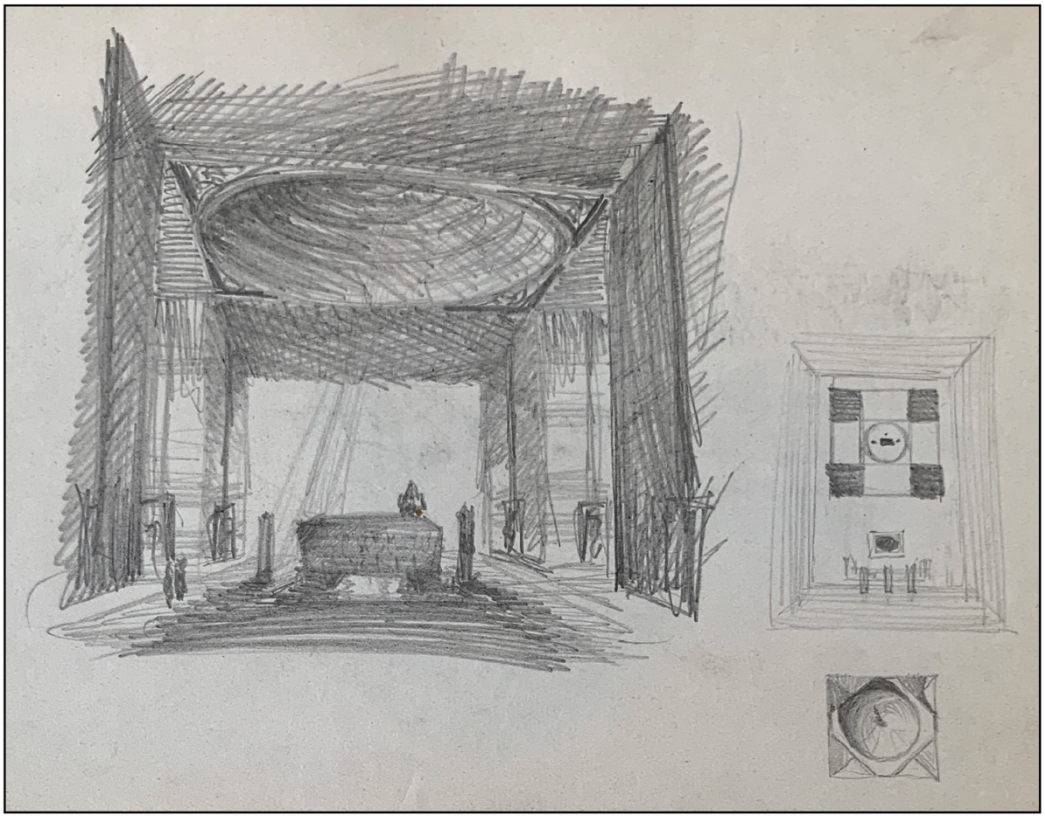

Şekil 2.19 Defter-1 içindeki anıt mezar olduğu düşünülen bir yapının eskizi (Tablo Ek.33; Kat No:32)

Sedad Hakkı Eldem'in ticaret amaçlı, karma kullanım için tasarlandığı düşünülen bir yapının eskizinde ise gerek kütle gerekse cephe biçimlenişi ve detaylarda Transatlantik Estetiği, Art Deco ve Şikago Okulu etkileri görülmektedir (Tablo Ek.38; Kat. No: 37 ve Şekil 2.20). Farklı yükseklikteki birkaç kütlenin

birleşiminden oluşan yapının köşesinde yer alan ve diğerlerinden yüksek olan ana kütlesinde Art Deco ve Şikago Okulu etkileri hissedilmektedir. Fakat ona bağlanan yatay dikdörtgen kütle ise, bir transatlantik gemisi gövdesini andırmaktadır. Tasarımındaki teras çekmeleri, cephe düzeni ve yüksek bacalar bu etkiyi belirginleştiren öğelerdir.

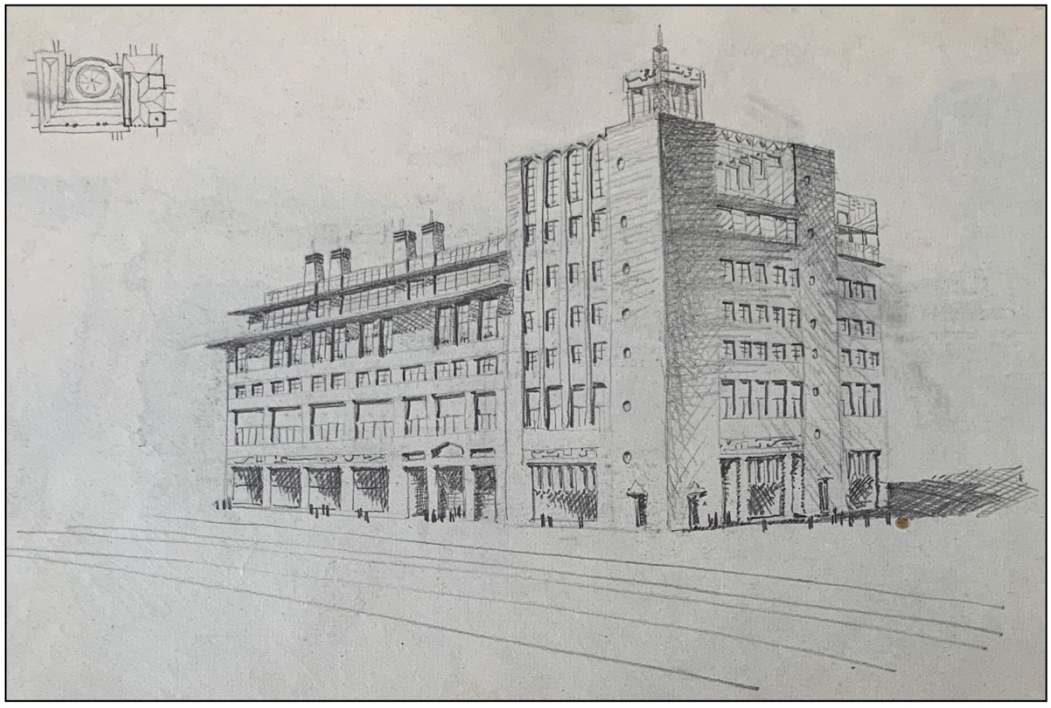

Şekil 2.20 Defter-1 içindeki bir yapının eskizi (Tablo Ek.38; Kat No:37)

Sedad Hakkı Eldem'in imzasıyla birlikte 1925 yılını not düştüğü, ticaret amaçlı, karma kullanım için tasarlandığı düşünülen bir yapının eskizinde ise gerek kütle gerekse cephe biçimlenişi ve detaylarda Transatlantik Estetiği oldukça belirgin bir şekilde hissedilmektedir (Tablo Ek.39; Kat. No: 38 ve Şekil 2.21). Perspektif çiziminden anlaşıldığı üzere deniz kenarında konumlanan yapı, yatay uzun dikdörtgen kütlesi ile transatlantik gemilerini anımsatmaktadır. Eldem'in, bu tasarımında, geminin güverte kısmını neredeyse olduğu gibi yapının kütle biçimlenişine aktardığı görülmektedir. Öte yandan yapının ana girişini barındıran Modernizm etkili yüksek kütlesinin penci kemerli ve yüksek giriş kapısında kemerin içinde Eldem'in bu çalışma kapsamında incelenen eskizlerinden birinde yer alan dışlıklı revzen tepe penceresi etüdünün (Tablo Ek.7; Kat. No:6) izleri görülmektedir.

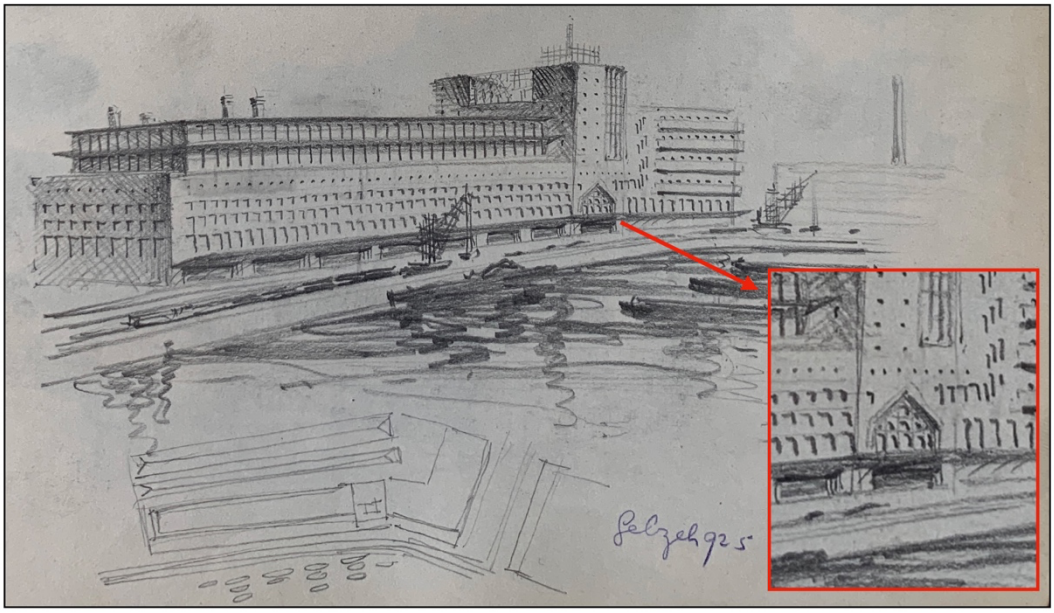

Şekil 2.21 Defter-1 içindeki bir yapının eskizi ve giriş kapısı detayı (Tablo Ek.39; Kat No:38)

Sedad Hakkı Eldem, Defter-1'in içinde yan yana duran iki sayfaya plan şeması incelendiğinde büyük salonların ve bölümlenmelerin varlığı nedeniyle bir büyükelçilik konutu olduğu düşünülen bir yapının plan ve perspektif çizimini yapmıştır (Tablo Ek.40; Kat. No:39 ve Şekil 2.22). Plan çiziminden, yapının birbirine paralel uzanan iki uzun dikdörtgen ve onları dik keserek birleştiren üçüncü bir kütleden oluşmaktadır. Paralel kollardan ön cephede yer alan tek katlı, arka cephedeki ise iki katlıdır. Yapıta ana girişi de barındıran üçüncü kütle de iki katlıdır. Bu kütlenin cephesi iki kat boyunca devam eden evyanlaşarak giriş saçağı/gölgeliği görevi de üstlenen bir penci kemer ile tasarlanmıştır. Ön cephede, giriş kütlesinin solunda üç adet roma kemerinden oluşan, sağında ise bir büyük roma kemeri ve üç uzun ince ve birbirine yakın roma kemerinden oluşan bir kompozisyon iki tekrar ile yerleştirilmiştir. Yapının ön cephe kurgusu, Eldem'in Defter-1 içinde muhafaza ettiği gazete kupürlerinden birinde yer alan Selçuklu mimarisi referanslı çağdaş bir yapının cephesi ile benzerlik taşımaktadır (Tablo Ek.189; Kat. No:188). Yapının arka cephesinde yer alan iki katlı kütlesinde ise kırma çatı ve geniş saçak ve revak kullanımı dikkat çekmektedir. Buradaki tasarımın plan çözümü incelendiğinde, henüz eğitiminin ilk yıllarında olan bir mimarlık öğrencisinin plan çözme becerisinden oldukça gelişkin bir çözüm ve çizim görülmektedir. Bu durum, Sedad Hakkı Eldem'in eskiz defterlerinde boş kalan sayfaları ileriki yıllarda tekrar değerlendirip çizim yapma olasılığını düşündürmektedir.

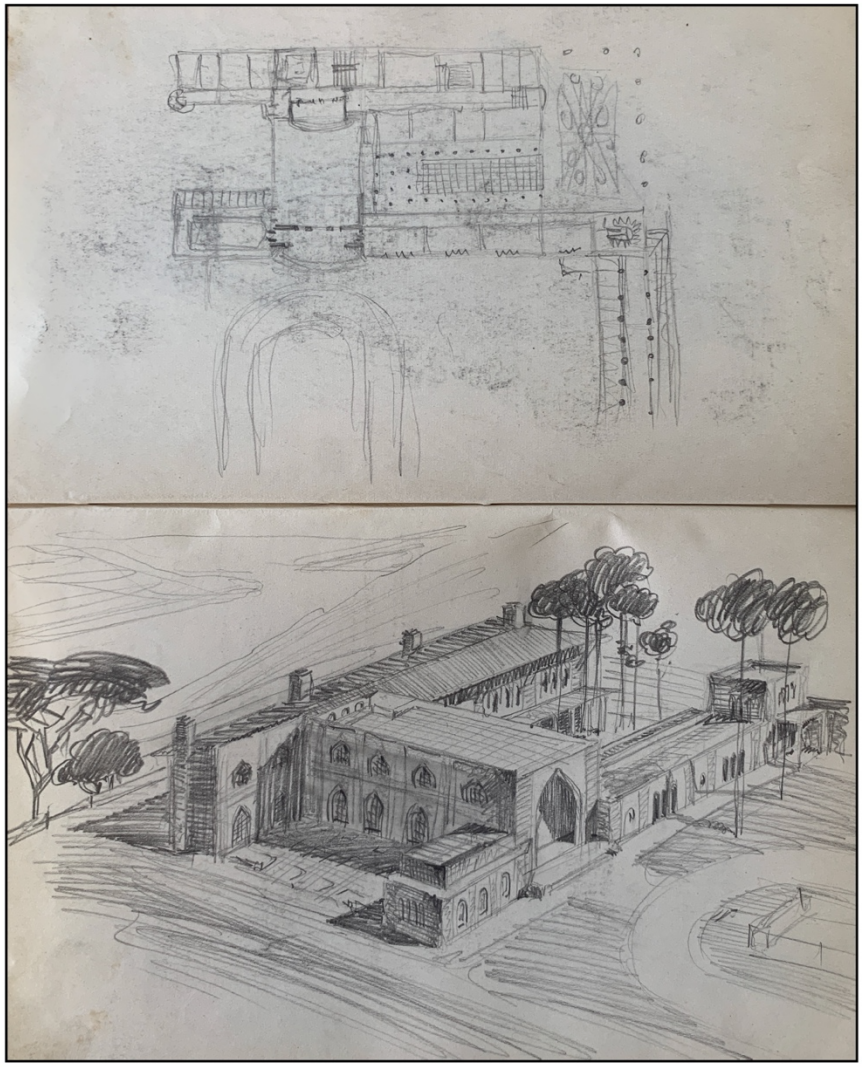

Şekil 2.22 Defter-1 içindeki bir yapının eskizi (Tablo Ek.39; Kat No:38)

2.3.3 Defter-2 İçindeki Eskizler

Sedad Hakkı Eldem'e ait, 210 milimetre yüksekliğinde, 164 milimetre genişliğinde mavi karton kapaklı bir defterdir (Şekil 2.23). Defterin kapağında ve/veya içindeki sayfalarda imzası ya da bir tarih not düşülmemiştir. Fakat bu çalışma kapsamında değerlendirilen diğer eskiz defterleri ile birlikte aynı paket içinde muhafaza edildiği için 1924 veya 1925 yılında kullanılmış olduğu düşünülmektedir. Defter, tek formadan, ipli ciltle dikilmiş düz beyaz sayfalardan oluşmaktadır. Defterin içinde, on beş adet ciltli sayfa bulunmaktadır. Bu çalışma kapsamında, Defter-2 içindeki sayfalarda yer alan sekiz adet eskiz çalışması seçilmiştir (Bknz. Bölüm B EK: Katalog Çalışması: Tablo Ek.44 ve Tablo Ek.51; Kat No:43 ve Kat. No:50 arası). Defterin içinde yer alan, boş sayfalar, tanımlanamayan karalamalar, bu çalışmanın

kapsamı dışında kaldığı düşünülen eskizler ve ders notları olduğu düşünülen metinler katalog çalışmasına dahil edilmemiştir.

Şekil 2.23 Defter-2'nin ön ve arka kapak fotoğrafı

Defter-2 içinde sadece tekil konut veya sıra evler plan çözümlerine ve cephe tasarımlarına rastlanmaktadır. Sıra evler plan çizimleri bir etüt çalışması olarak da değerlendirilebilir (Tablo Ek.48; Kat. No:47 ve Şekil 2.24). Eldem'in bu eskizlerinde özellikle plan çizimlerinde alternatif arayışlar içinde olduğu dikkat çekmektedir.

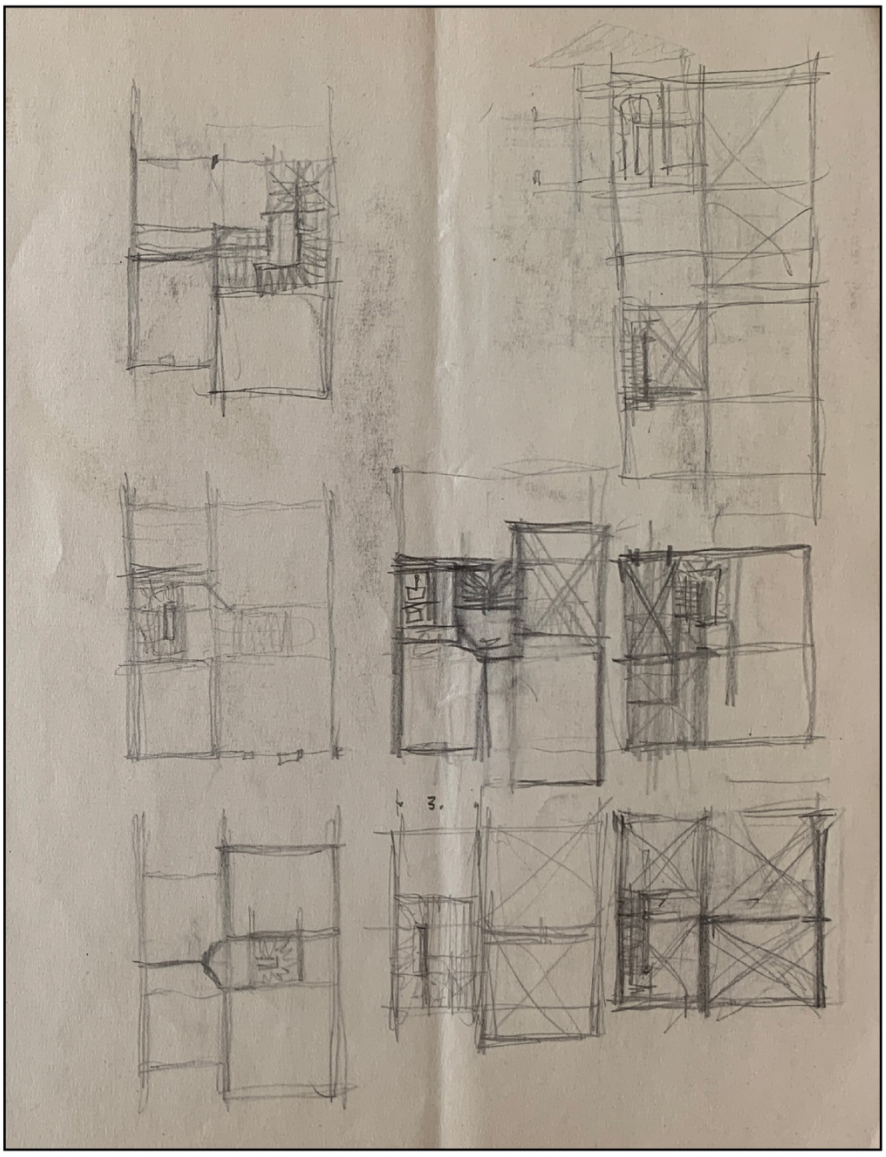

Şekil 2.24 Defter-2 içindeki plan etütlerini gösteren bir eskiz (Tablo Ek.48; Kat No:47)

2.3.4 Defter-3 İçindeki Eskizler

Sedad Hakkı Eldem'e ait, 210 milimetre yüksekliğinde, 164 milimetre genişliğinde mavi kapaklı ve tek formalı bir defterdir (Şekil 2.25). İçindeki bazı sayfalarda Eldem'in 1924 yılına tarihlenen imzası bulunmaktadır. Defter, tek formadan, zımba ile ciltlenmiş çizgili kırk adet sayfadan oluşmaktadır. Defterin kapak sayfası zımbadan kopmuş ve tahrip olmuştur. Bu çalışma kapsamında, Defter-3 içindeki sayfalarda yer alan kırk beş adet eskiz çalışması seçilmiştir (Bknz. Bölüm B EK: Katalog Çalışması: Tablo Ek.52 ve Tablo Ek.97; Kat No:51 ve Kat. No:96 arası). Defterin içinde yer alan, boş sayfalar, tanımlanamayan karalamalar, bu çalışmanın kapsamı dışında kaldığı düşünülen eskizler katalog çalışmasına dahil edilmemiştir.

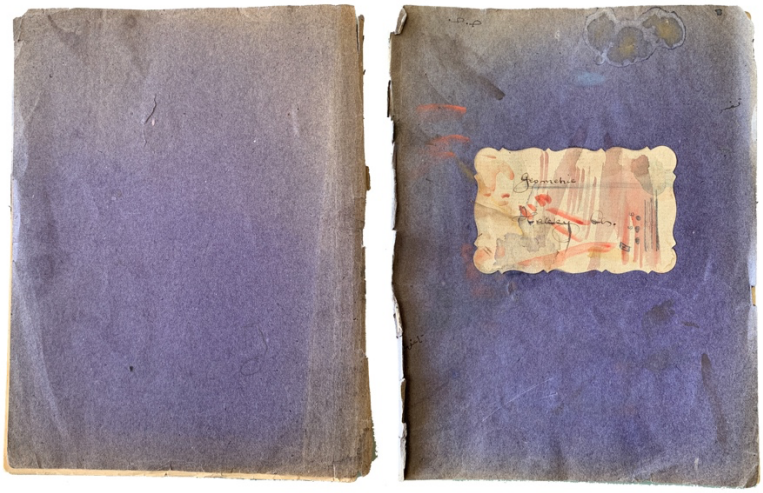

Şekil 2.25 Defter-3'ün ön ve arka kapak fotoğrafı

Defter-3'ün ilk sayfasında işlevi belirtilmemiş bir yapının perspektif çizimi yer almaktadır (Tablo Ek.52; Kat. No:51 ve Şekil 2.26). Bu çizimde Selçuklu mimarisi öğelerinden taç kapının kullanıldığı görülmektedir. Taç kapının yan cepheleri sağır bırakılmıştır. Ön cephesine ise bir tabela yüzeyi eklenmiştir. Taç kapı tasarımında, sivri kemer, gülbezek/rozet, sütunçe gibi tipik özellikleri korunurken, sadece yanlarda devam eden çerçevelerde Selçuklu mimarisinden uzaklaşıp daha çağdaş ve geometrik çerçevelemeye başvurulduğu görülmektedir.

Şekil 2.26 Defter-3 içindeki bir perspektif çizimi (Tablo Ek.52; Kat No:51)

Sedad Hakkı Eldem'in Defter-3'ün içinde yan yana duran iki sayfaya yayılan ve perspektif ve plan çizimleri ile 'Gle 24' imzası ve *'grand hotel'* (Büyük Otel) notunun yer aldığı bir eskizi bulunmaktadır (Tablo Ek.53; Kat. No:52 ve Şekil 2.27). Birbirinden farklı yükseklikte iki kütleden oluşan yapıların, kütle biçimlenişlerinde neoklasik üslup ve Şikago Okulu etkileri görülmektedir. Fakat cephe tasarımında ise Art Deco etkileri belirgindir. Yapının zemin katında görülen kemerli kompozisyon ise Türk-İslam mimarisine referans vermektedir. Ayrıca yüksek kütlenin üst katlarındaki teraslanmalarda da Transatlantik Estetiği'nin etkisi belirgindir. Yapının kat planları incelendiğinde ise belli bir süre mimarlık eğitimi almış bir öğrencinin ancak şematize edebileceğini düşünülen bir çizim kalitesi ile karşılaşılmaktadır (Şekil 2.27). 1924 yılında henüz birinci sınıf öğrencisi olan Sedad Hakkı Eldem'in bu aşamaya bu kadar kısa bir sürede nasıl gelebilmiş olduğu üzerine düşündürmektedir.

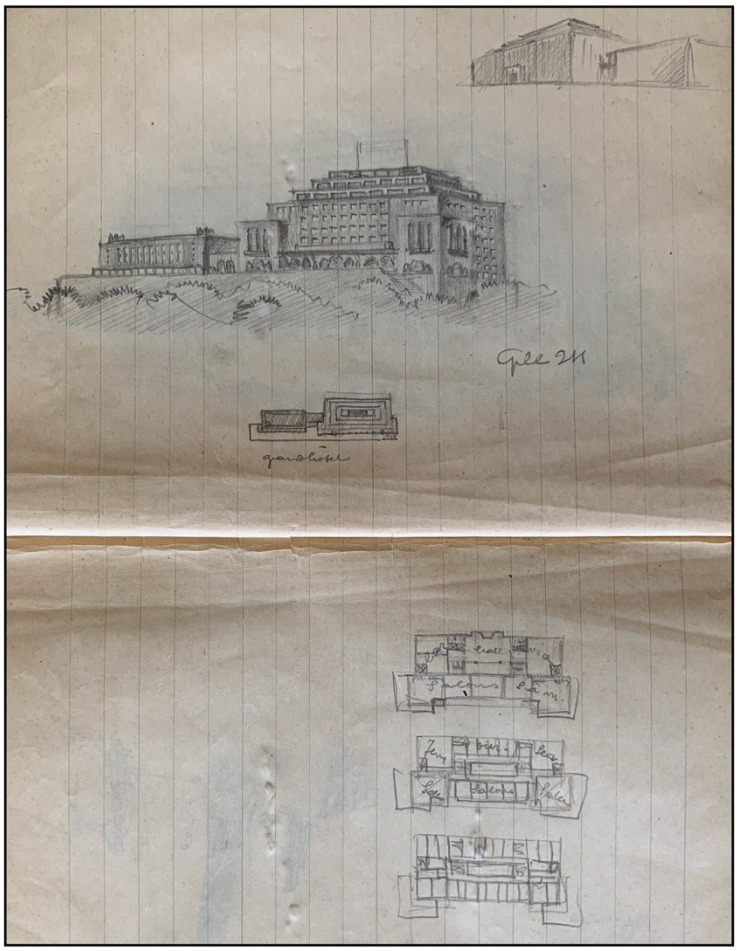

Şekil 2.27 Defter-3 içindeki bir otel yapısının eskizleri (Tablo Ek.52; Kat No:51)

Defter-3 içindeki bir eskizde opera veya tiyatro binası olduğu düşünülen bir yapının perspektif çizimi yer almaktadır (Tablo Ek.66; Kat. No:65 ve Şekil 2.28). Neoklasik üslupta çalışılmış yapının altı sütunlu giriş protiği ve sahne kütlesinin pramidal çatısı dikkat çekmektedir. Bu yapının tasarımının, Eldem'in Salt Araştırma Arşivi'nde Edhem Eldem Koleksiyonu içinde bulunan gençlik dönemi defterleri ve çizimleri içindeki bir perspektif çizimine (Bknz. Şekil 2.7) ve bu çalışma kapsamında değerlendirilen Defter-5 içindeki bir perspektif çizimi (Tablo Ek.119; Kat. No:118 ve Şekil 2.37) ile benzerlik ve devamlılık gösterdiği düşünülmektedir.

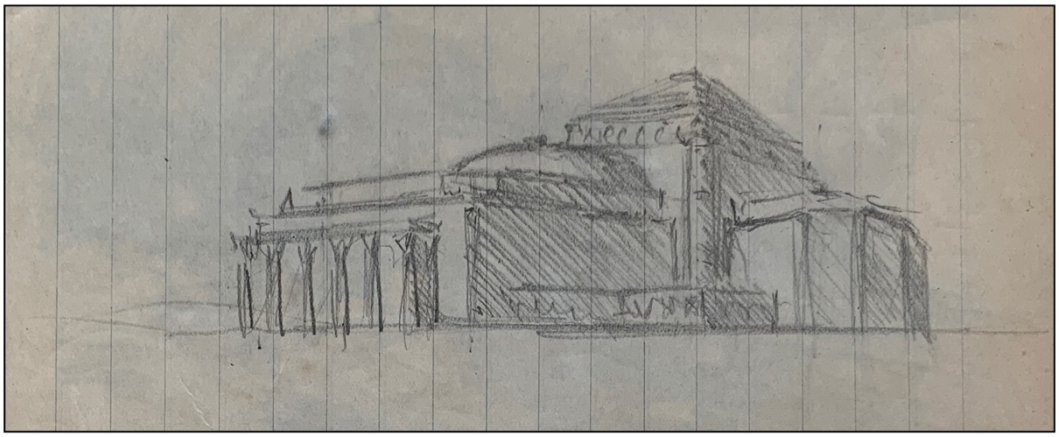

Şekil 2.28 Defter-3 içindeki bir perspektif çizimi (Tablo Ek.66; Kat No:65)

Sedad Hakkı Eldem'in konaklama işlevi için tasarladığı düşünülen ve bir eskizinde yapının perspektif çizimleri, plan şeması ve silüet çizimi yer almaktadır (Tablo Ek.71; Kat. No:70 ve Şekil 2.29). Buradaki taç kapı kullanımı plan krokisinde de belirgin şekilde ifade edilmiştir. Taç kapının çerçeveleri, Eldem'in bu tasarımında da Şekil2.26'da görüldüğü gibi sadece yanlarda kullanılmış, üstte devam ettirilmemiştir. Yapının taç kapı aksında bulunan kubbesi, Orta Asya Türk Mimarlığında sık görülen geniş kasnaklı bir kubbedir. Eldem'in bu eskizindeki tasarım, kubbe ve taç kapı biçimlenişi olarak hem kütlesel hem de plan düzleminde Timurlu Mimarisi örneklerinden Gûr-ı Emîr Türbesi'ne benzemektedir (Şekil 2.30).

Şekil 2.29 Defter-3 içindeki bir eskiz (Tablo Ek.66; Kat No:65)

Şekil 2.30 Gûr-ı Emîr Türbesi'nin restorasyon öncesi ve sonrası fotoğrafları (Stierlin, 2006)

Defter-3 içinde, işlevi belirtilmemiş bir köşe binanın perspektif çizimi ve plan krokisinin yer almaktadır (Tablo Ek.81; Kat. No:80 ve Şekil 2.31). Kütle ve cephe biçimlenişinde Şikago Okulu etkilerinin belirgin bir şekilde görüldüğü yapının zemin katında ise I. Ulusal Mimarlık Akımı'nın izleri vardır. Çok katlı yapının son iki katındaki gemi güvertelerine referans veren teras çekmelerinde ise Transatlantik Estetiği hissedilmektedir.

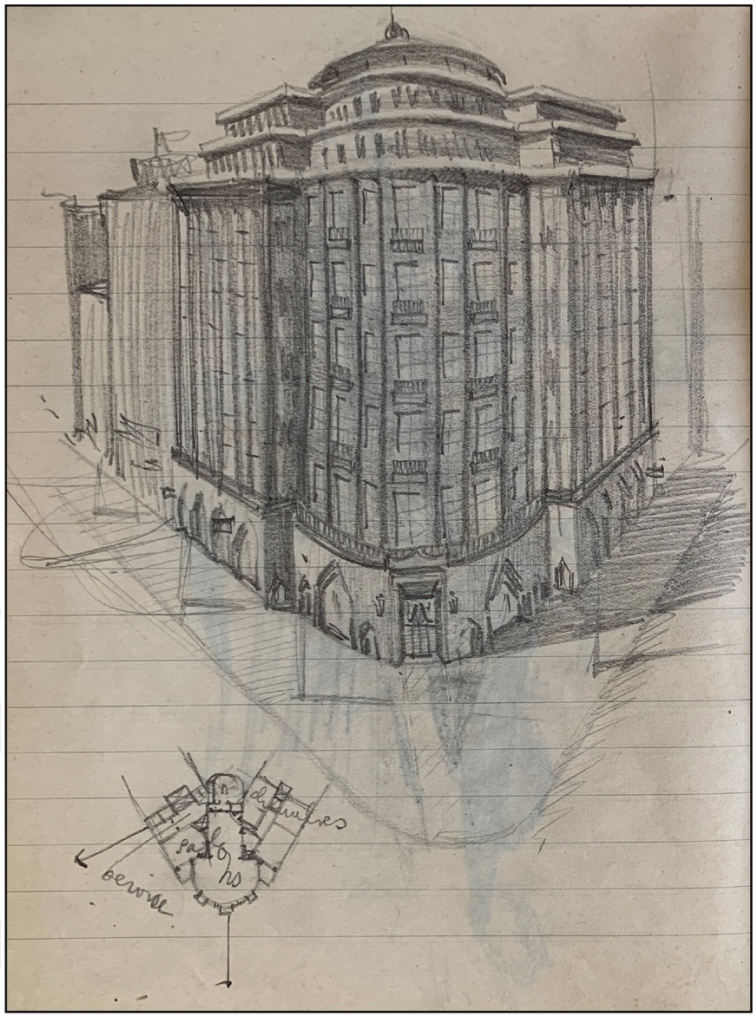

Şekil 2.31 Defter-3 içindeki bir eskiz (Tablo Ek.81; Kat No:80)

2.3.5 Defter-4 İçindeki Eskizler

Sedad Hakkı Eldem'e ait, 210 milimetre yüksekliğinde, 164 milimetre genişliğinde, kapaksız ve tek formalı bir defterdir. İçindeki bazı sayfalarda Eldem'in 1924 yılına tarihlenen imzası bulunmaktadır. Defter, tek formadan, zımba ile ciltlenmiş çizgisiz on iki adet sayfadan oluşmaktadır. Bu çalışma kapsamında, Defter-4 içindeki sayfalarda yer alan on dokuz adet eskiz çalışması seçilmiştir (Bknz. Bölüm B EK: Katalog Çalışması: Tablo Ek.98 ve Tablo Ek.117; Kat No:97 ve Kat. No:116 arası). Defterin içinde yer alan, boş sayfalar, tanımlanamayan karalamalar, bu çalışmanın kapsamı dışında kaldığı düşünülen eskizler katalog çalışmasına dahil edilmemiştir. Bu defter içindeki eskizlerde moda tasarımı, konut iç mekân tasarımları, plan çözümleri, masa üstü servis ekipmanları tasarımları ve ulaşım araçları çizimleri (otomobil ve gemiler) konularına rastlanmaktadır.

Defter-4'un sayfalarından birinde '*onboard architecture'* notu düşülmüş bir transatlantik yolcu gemisi perspektif çizimi yer almaktadır (Tablo Ek.102; Kat. No:101 ve Şekil 2.32). Sedad Hakkı Eldem'in Bölüm 2.1'de bahsedildiği üzere gençlik yılları incelendiğinde bu çizimdeki boyutlarda bir transatlantik gemisi görebilmesi mümkün görünmüyor. Eldem'in bu çizimi döneminde yayınlanan süreli yayınlardan veya kitaplardan görmüş ve eskiz defterine aktarmış olduğu düşünülmektedir. Ayrıca çizimin altında düştüğü gemide mimarlık notu da onun bu çizimi yaparken, transatlantik gemileri ile mimarlık arasında bir bağ kurmaya çalıştığını düşündürmektedir.

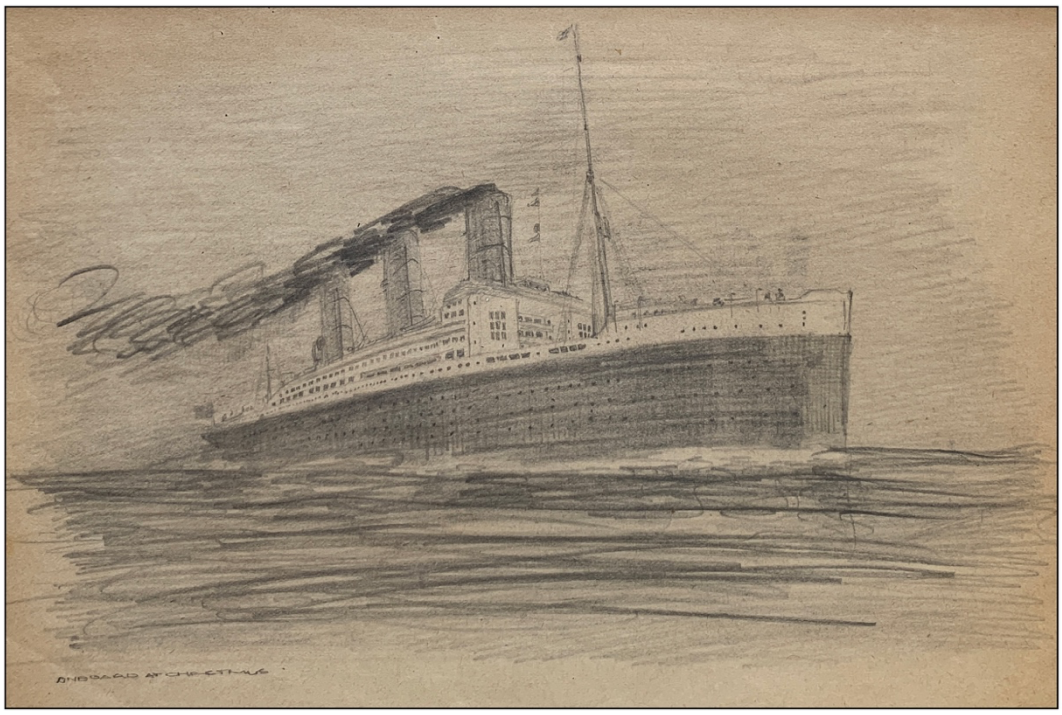

Şekil 2.32 Defter-4 içindeki transatlantik yolcu gemisi eskizi (Tablo Ek.102; Kat No:101)

Sedad Hakkı Eldem'in Defter-4 içinde bulunan bir sayfadaki eskizleri çeşitlilik ve referansları bakımından ilgi çekicidir (Tablo Ek.109; Kat. No:108). Bu eskizde, birbirinden farklı çizimler, sayfayı farklı açılardan kullanılarak yan yana çizilmişlerdir; dönemin erkek modasını aktaran bir çizim, Avrupa mimarlığından bir kubbe detayı, masa üstü servis ekipmanı çizimleri, kadın portre ve profil çizimleri ve bir plan etüdü. Eldem'in plan etüdünün altına düştüğü Almanca notta anlaşıldığı üzere çizim, Prof. Bruno Paul'un Hamburg, Blankenese'de bulunan Fraenkel Evi'nin planıdır. Buraya düştüğü notta ve sayfadaki diğer çizimler

değerlendirildiğinde Eldem'in bu sayfadaki çizimleri, incelediği bir basılı kaynaktan derlemiş olması muhtemeldir.

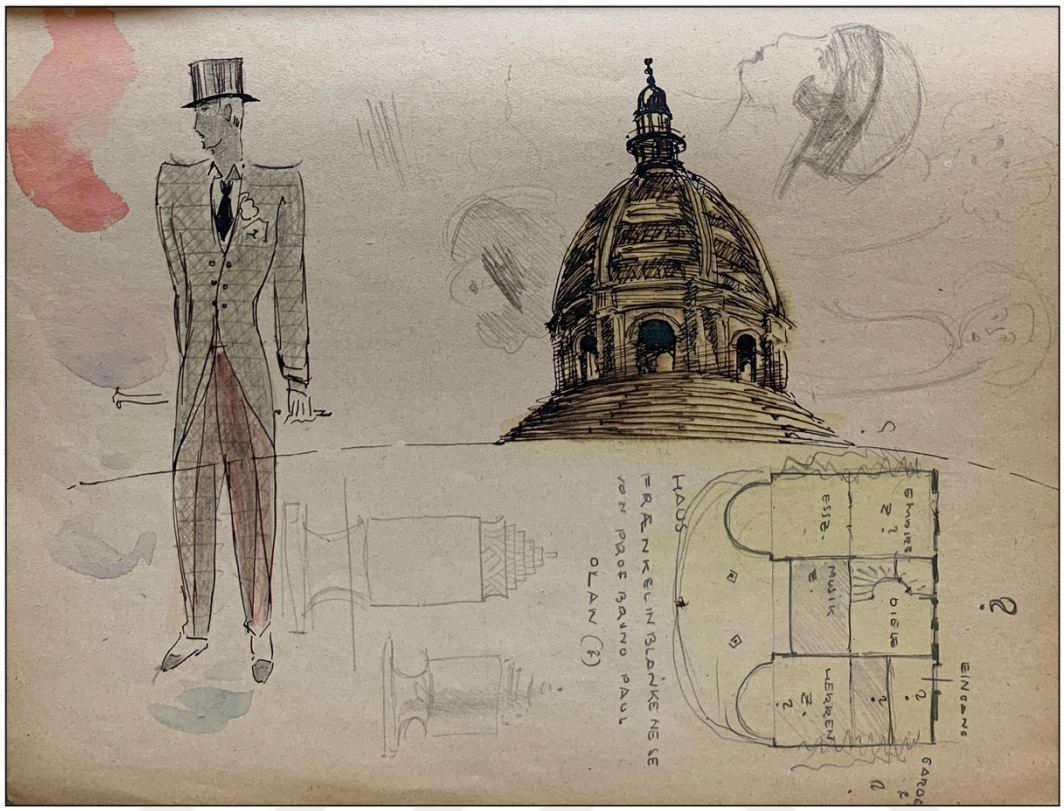

Şekil 2.33 Defter-4 içindeki bir sayfa (Tablo Ek.109; Kat No:108)

Defter-4 içindeki eskizlerden birinde, işlevi belirtilmemiş ama çatısında dalgalanan bayraktan hareketle bir elçilik binası olduğu düşünülen bir yapının perspektif çizimi yer almaktadır (Tablo Ek.110; Kat. No:109 ve Şekil 2.34). İtalyan Gotiği etkisinde tasarlanmış yapı, bir köşesi içeri doğru kademelenmiş tek bir kütleden oluşmaktadır. Yapının içeri çekilen köşesine bir giriş portiği eklenmiştir. Bu bölümün bir köşesine yapı boyunca devam eden ve bir dairesel bir kule ile sonlanan yivli bir kolon eklenmiştir. Yapının kütlesel biçimlenişi ve cephe düzeni İtalyan Gotiği'nin örneklerinden Venedik Dükler Sarayı (Şekil 2.35) ve Siena Pubblico Sarayı'nı (Şekil 2.36) anımsatmaktadır.

Şekil 2.34 Defter-4 içindeki bir eskiz (Tablo Ek.109; Kat No:108)

Şekil 2.35 Venedik Dükler Sarayı'nın bir fotoğrafı (Watkin, 1996)

Şekil 2.36 Siena Pubblico Sarayı'nın bir fotoğrafı (Gympel, 1996)

2.3.6 Defter-5 İçindeki Eskizler

Sedad Hakkı Eldem'e ait, 210 milimetre yüksekliğinde, 164 milimetre genişliğinde, kapaksız ve tek formalı bir defterdir. İçindeki bir sayfada Eldem'in 1924 yılına, başka bir sayfada ise 1925 yılına tarihlenen imzası bulunmaktadır. Defter, tek formadan, zımba ile ciltlenmiş çizgili dört adet sayfadan oluşmaktadır. Bu çalışma kapsamında, Defter-4 içindeki sayfalarda yer alan dört adet eskiz çalışmasının tamamı katalog çalışmasına dahil edilmiştir (Bknz. Bölüm B EK: Katalog Çalışması: Tablo Ek.118 ve Tablo Ek.121; Kat No:117 ve Kat. No:120 arası). Bu defterdeki eskizlerde çok katlı konut tasarımı için cephe ve plan etütleri ve perspektif çizimi ile opera/tiyatro işlevi için tasarlandığı düşünülen bir yapının perspektif çizimi yer almaktadır.

Defter-5 içindeki bir eskizde opera veya tiyatro binası olduğu düşünülen bir yapının perspektif çizimi yer almaktadır (Tablo Ek.119; Kat. No:118 ve Şekil 2.37). Neoklasik üslupta çalışılmış yapı, Defter-5 içindeki aynı işlev için tasarlandığı düşünülen yapının (Bknz. Tablo Ek.66; Kat. No:65 ve Şekil 2.28) çizimi ile benzerlik ve devamlılık göstermektedir. Bu eskizde, yapının daha detaylı çizildiği görülmektedir. Ayrıca buradaki tasarımın daha da detaylandırılmış bir versiyonu Eldem'in Salt Araştırma Arşivi'nde Edhem Eldem Koleksiyonu içinde bulunan gençlik dönemi defterleri ve çizimleri içindeki bir eskizinde (Bknz. Şekil 2.7) görülmektedir.

Şekil 2.37 Defter-4 içindeki bir eskiz (Tablo Ek.119; Kat No:118)

Defter-5 içindeki bir eskizde, çok katlı bir konut yapısının iki cephe çizimi, kat planı yer almaktadır (Tablo Ek.120; Kat. No:119 ve Şekil 2.38). Sayfada yer alan Almanca metinde kiralamak için yapılmış çok katlı konut anlamına gelen '*mietshaus*' yazmaktadır. Yapının ön cephesinde geniş yatay dikdörtgen bant pencerelerden oluşan oldukça sade ve net bir tasarım anlayışı görülmektedir. Buradaki tasarım anlayışının, Eldem'in Salt Araştırma Arşivi'nde Edhem Eldem Koleksiyonu içinde bulunan gençlik dönemi defterleri ve çizimleri içindeki bir konut cephesi eskizi (Şekil 2.39) ile benzerliği dikkat çekmektedir.

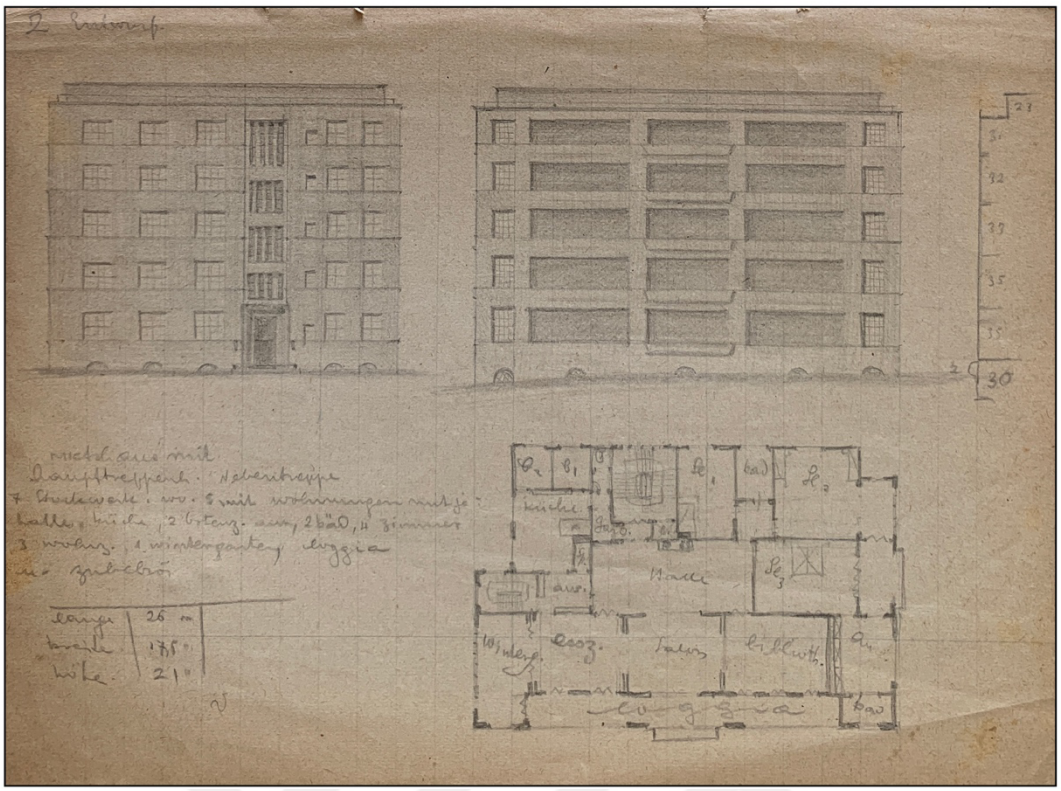

Şekil 2.38 Defter-4 içindeki çok katlı bir eskizi (Tablo Ek.120; Kat No:119)

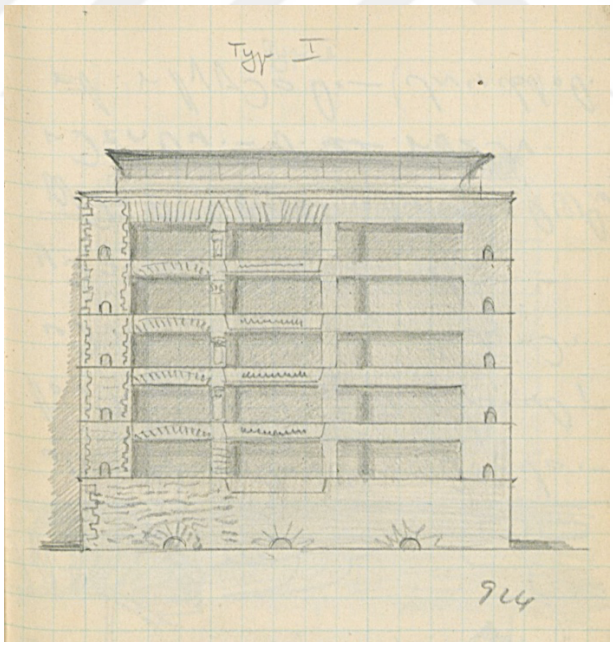

Şekil 2.39 S. H. E. Gençlik dönemi defterleri ve çizimleri içinden 1924 tarihli bir konut cephesi eskizi (Salt Araştırma, 2025 Mayıs 20-e)

2.3.7 Defter-1 İçindeki Gazete Kupürleri

Defter-1'in içinde yüz yirmi adet kesilmiş ve defterin içinde muhafaza edilmiş gazete kupürü bulunmaktadır. Bu çalışma kapsamında tüm kupürler taranmış,

kupürlerin üzerindeki Osmanlı Türkçesi ve Almanca metinler çevrilmiştir. Hem kupürlerdeki metinler hem de fotoğraflarda yer alan yapılar ve konular incelendiğinde bazı yapıların 1924 ve 1925 yılları sonrasına tarihlendiği görülmüştür. 1925 yılından sonrasına tarihlenen kupürler bu çalışmanın kapsamı dışında bırakılmış ve böylece yüz yirmi adet kupür içinden sadece yetmiş tanesi kullanılmıştır (Bknz. Bölüm B EK: Katalog Çalışması: Tablo Ek.122 ve Tablo Ek.191; Kat No:121 ve Kat. No:190 arası). Gazete kupürleri içerisinde, I. Ulusal Mimarlık Akımı, Neoklasik Osmanlı üslubunda yapıların fotoğraflarının yanında Klasik Osmanlı mimarisi örneklerine rastlanmaktadır. Eldem'in Mustafa Kemal Atatürk'ün ziyaret etiği şehirlerin manzara fotoğraflarını ve erken cumhuriyet imar faaliyetlerine dair kupürleri de biriktirdiği görülmektedir.

2.4 Sedad Hakkı Eldem'in Gençlik Yıllarında Avrupa'da Sanat ve Mimarlık Yayıncılığı

Sedad Hakkı Eldem'in 1924 yılında mimarlık eğitimine başlamadan önce yaşadığı Avrupa kentlerinin onun üzerindeki etkileri, eğitimine başladığında İstanbul'daki yaşamı ve Sanayi-i Nefise Mektebi'ndeki değişimler, Bölüm 2.1 ve Bölüm 2.2'de detaylı bir şekilde incelenmiştir. Ayrıca, İstanbul'a taşındıktan sonra bile Sedad Hakkı ve Ailesi'nin Avrupa kültürüyle olan bağlarını koparmadığı görülmektedir. Bu duruma kanıt olarak, annesinin tuttuğu bütçe defterlerinde 1924 yılının son dört ayında kitap cildi, dergi ve özellikle *'Kunst'* dergisi gibi harcama kalemlerinin yer alması gösterilebilir (Eldem, 2008). Bunun yanında Sedad Hakkı Eldem, 26 Mayıs 1986 yılında Suha Özkan ve Engin Yenal ile gerçekleştirdiği bir söyleşisinde Bruno Paul'den bahsederken onun 1914 yılı *Werkbund* sergisindeki model evini *'Die Kunst'* dergisinde gördüğünü aktarmaktadır (Özkan & Yenal, 2014).

Bu çalışma kapsamında, 1923-1925 yılları arasında ailenin erişmiş ya da satın almış olabileceği yayınlar incelenmiştir. İstanbul'a taşınmadan önce en son yaşadıkları ülke, Almanya, Sedad Hakkı Eldem'in söyleşisi ve bütçe defterindeki Almanca '*Kunst*' yazısı referans alınarak, Almanca yayınlanan*, Das Leben, Das Magazin, Die Kunst Dem Volke, Die Kunst Für Alle, Kunst und Küstler ve Die Kunst* gibi popüler sanat ve mimarlık dergileri taranmıştır.

1923-1934 yılları arasında Leipzig merkezli yayınlanan *Das Leben* dergisi, içeriği incelendiğinde döneminin yüksek sanat konularına değinen, Avrupa merkezli bir

bakışla dünya sanat ve kültürünü de göz ardı etmeden çeşitli dosyalar yayınlayan bir dergidir (Arthistoricum.net, 2024 Ekim). *Das Leben* dergisinin 1923 ve 1925 yılları arasında çıkan sayılarından ulaşılabilenler tarandığında bazı reklam/ilan sayfalarına sıkça rastlanmaktadır. Bu kapsamda, özellikle Almanya'dan Amerika'ya gerçekleştirilen transatlantik yolcu gemisi seferlerinin ilanları dikkat çekmektedir (Şekil 2.40 ve Şekil 2.41). Bu ilan sayfalarında transatlantik yolcu gemileri çizim ve fotoğraflarıyla yer almaktadır. Sedad Hakkı Eldem'in gençliğinde yaşadığı Avrupa kentleri göz önünde bulundurulduğunda, İstanbul'a geldiği 1924 senesine kadar gerçek bir transatlantik gemisi görmemiş olması muhtemeldir. Onun bu gemiler hakkındaki bilgisinin kitabi olduğunu ve bunlar hakkındaki görsel bilgiyi dergilerden edindiğini söyleyebiliriz. Tıpkı Avrupalı çağdaşları gibi onun da zamanının, insan yapımı ve mühendislik harikası bu devasa araçlara hayranlık duyması kaçınılmazdı. Eskiz defterleri arasında, onun bu hayranlığının bir kanıtı sayılabilecek bir eskizinde transatlantik gemisi çizimini altında '*onboard architecture*' (gemide mimari/gemi mimarisi) notunu görmekteyiz (Bknz. Tablo Ek.102; Kat. No: 101). Bu eskizindeki geminin perspektifi ve kurgulanışı dergilerdeki gemi görselleriyle benzerlik göstermektedir. Ayrıca, eskizin altına düştüğü not değerlendirildiğinde, onun gemi ve mimarlık arasındaki ilişkiler üzerine düşündüğü ve bunu önemsediği söylenebilir. Bu çalışma kapsamında değerlendirilen eskizleri arasında yapı tasarımlarının bazılarının kütle kurgulanışları ve detaylarında transatlantik gemilerinin estetik anlayışı görülmektedir.

Şekil 2.40 *Das Leben* dergisinin 1923-1924 yıllarında yayınlanan sayılarında sıkça görülen bir reklam sayfası (Arthistoricum.net, 2024 Ekim)

Şekil 2.41 *Das Leben* dergisinin 1923-1924 yıllarında yayınlanan sayılarında sıkça görülen bir reklam sayfası (Arthistoricum.net, 2024 Ekim)

Das Leben dergisi sayfalarında sıkça görülen reklamlardan biri de *Jkolin* isimli otomobil yakıtı markasının reklamıdır (Şekil 2.42). Bu reklamda dikkat çeken detay ise araba görselinin hızla ilişkilendirilen yatay yardımcı çizgilerle betimlenmesidir. Sedad Hakkı Eldem'in bu tarz bir ifade biçimine, özellikle ulaşımla ilişkilendirdiği

yapıların eskizlerinde başvurduğunu görmekteyiz. Onun otomobillere olan ilgisi bu çalışma kapsamında incelenen eskizlerinde belirgin bir şekilde görülmektedir (Bknz. Tablo Ek.113; Kat. No: 112). Hem otomobil hem de transatlantik gemisi eskizleri, Sedad Hakkı Eldem'in de çağdaşı mimarların birçoğu gibi, döneminin yüksek mühendislik ürünlerine ilgi duyduğunu ve onların aerodinamik yapılarıyla insanlığa sağladıkları hız, taşıma kapasitesi gibi avantajlarından da etkilendiğini düşündürmektedir. Ayrıca, Erich Mendelsohn'un erken dönem yapılarından biri olan, Berlin'deki Mossehaus binasının illüstrasyonunun yer aldığı ilan da *Das Leben* dergisinde sıkça yayınlanmıştır (Şekil 2.43).

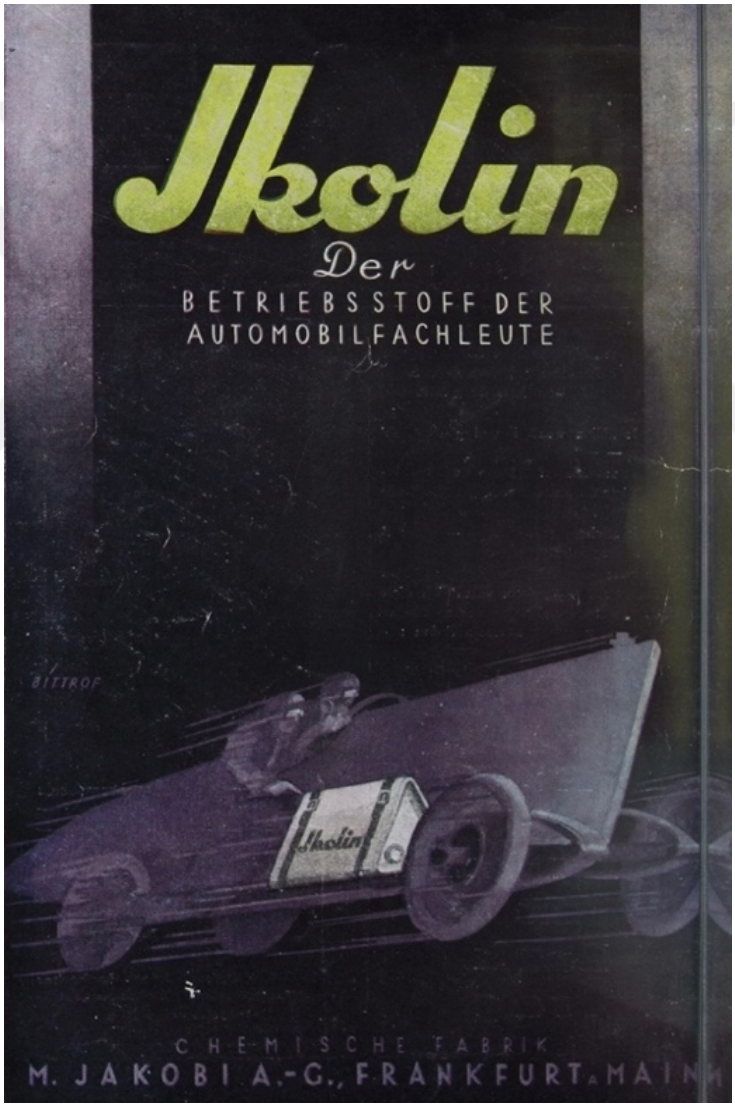

Şekil 2.42 Das Leben dergisinin 1923-1924 yıllarında yayınlanan sayılarında sıkça görülen bir reklam sayfası (Arthistoricum.net, 2024 Ekim)

Şekil 2.43 Das Leben dergisinin 1923-1924 yıllarında yayınlanan sayılarında sıkça görülen bir reklam (Arthistoricum.net, 2024 Ekim)

Das Leben dergisinin 1924-1925 yılları arasında yayınlanan sayılarında ise sıkça görülen bir parfüm reklamı dikkat çekmektedir (Şekil 2.44). Bu reklamda genç bir kadın, makyaj masasının önünde profilden betimlenmiştir. Dönemin çağdaş kıyafetleri içinde ve saç kesimiyle görülen genç kadın yine çağdaş ve sade bir mobilya önünde durmaktadır. Bu reklamdaki mobilya tasarımı, genç kadının saç kesimi ve genel olarak kompozisyonun ifade tekniği Sedad Hakkı Eldem'in bazı eskizleriyle benzerlik göstermektedir (Bknz. Tablo Ek.106; Kat. No:105).

Şekil 2.44 Das Leben dergisinin 1923-1924 yıllarında yayınlanan sayılarında sıkça görülen bir reklam sayfası (Arthistoricum.net, 2024 Ekim)

1924 yılından 1941 yılına kadar aylık olarak yayınlanan *Das Magazin* dergisi, Almanya'da yayınlandığı dönem boyunca oldukça popüler olmuş bir kültür, sanat ve yaşam dergisidir. Bu dergiye, dönemindeki önemi nedeniyle Eldem ailesinin itibar etmesi olasıdır. Bu nedenle dergi, bu çalışma kapsamında değerlendirilmiş ve derginin 1924 ve 1925 yıllarında çıkan sayıları taranmıştır (Arthistoricum.net, 2024 Kasım). 1924 yılı kasım ayı sayısında "Dünyanın En güzel Otelleri" başlıklı bir makalede, New Jersey, Atlantic City'de yer alan Warren & Wetmore tarafından tasarlanan ve 1919 yılında tamamlanmış The Ambassador Oteli (Şekil 2.45) ve New York'ta Henry Janeway Hardenbergh tarafından tasarlanan ve 1897 yılında tamamlanan Waldorf-Astoria Oteli görülmektedir (Şekil 2.46).

Şekil 2.45 Das Magazin dergisinin 1924 yılı kasım ayı sayısında yayınlanan Ambassador Oteli'nin fotoğrafı (Arthistoricum.net, 2024 Kasım)

Şekil 2.46 Das Magazin dergisinin 1924 yılı kasım ayı sayısında yayınlanan Waldorf-Astoria Oteli'nin fotoğrafı (Arthistoricum.net, 2024 Kasım)

Amerikalı oyuncu Gloria Swanson'un, başında Çin motifleri işlemeli bir türban ile profilden çekilmiş bir fotoğrafı *Das Magazin* dergisinin 1924 yılı kasım ayı sayısında yer almaktadır (Şekil 2.47). Burada oyuncu, döneminin saç kesimi ve modasını temsil etmektedir. Aynı yılın Aralık ayı sayısında ise plajda güneş

banyosu yapan kadınların fotoğrafları yayımlanmıştır (Şekil 2.48). Bu fotoğraflarda da o yıllarda moda olduğu anlaşılan saç türbanları ve benzer saç kesimleri görülmektedir. Sedad Hakkı Eldem'in eskizlerinde de bu görsellerdeki türban kullanımı ve saç kesimlerine sıkça rastlanmaktadır.

Şekil 2.47 Das Magazin dergisinin 1924 yılı Kasım ayı sayısında yayınlanan oyuncu Gloria Swanson'un fotoğrafı (Arthistoricum.net, 2024 Kasım)

Şekil 2.48 Das Magazin dergisinin 1924 yılı Aralık ayı sayısından bir sayfa (Arthistoricum.net, 2024 Kasım)

Das Magazin dergisinin 1924 yılı Aralık ayı sayısında ise bir mobilya firmasının ilan sayfaları dikkat çekmektedir. Bu sayfalardan birinde bir konutun yaşan alanı, diğerinde ise yatak odası görülmektedir (Şekil 2.49).

Şekil 2.49 Das Magazin dergisinin 1924 yılı Aralık ayı sayısından ilan sayfaları (Arthistoricum.net, 2024 Kasım)

Das Magazin dergisinin 1925 Şubat sayısında ise bir film çekimi için yeniden inşa edilmiş eski bir yelkenlinin yanından geçen modern bir savaş gemisinin fotoğrafı yer almaktadır (Şekil 2.50). Ayrıca aynı sayıda New York Borsası'nın tam sayfa bir fotoğrafı da dikkat çekmektedir (Şekil 2.51).

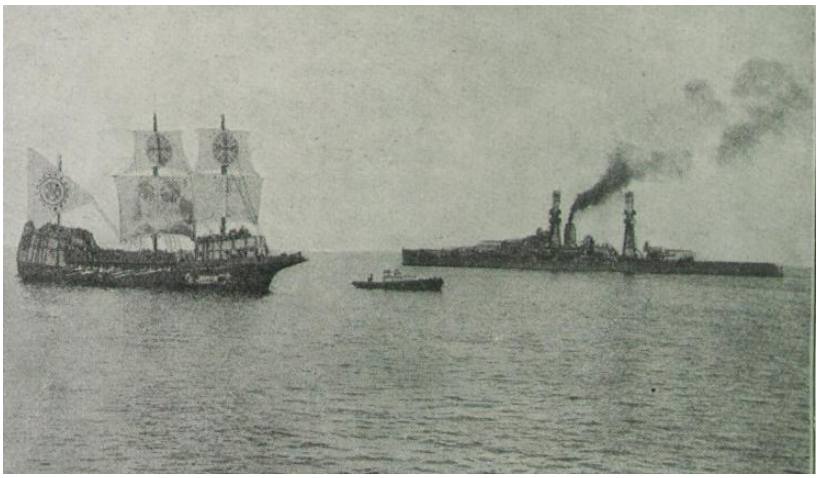

Şekil 2.50 Das Magazin dergisinin 1925 yılı Şubat sayısında yayımlanmış bir savaş gemisi fotoğrafı (Arthistoricum.net, 2024 Kasım)

Şekil 2.51 Das Magazin dergisinin 1925 yılı Şubat sayısında yayımlanmış New York Borsası'nın bir fotoğrafı (Arthistoricum.net, 2024 Kasım)

Araba çizimleri ve fotoğrafları da *Das Magazin* dergisinde sıkça yer almaktadır. Bu içeriklere ise en detaylı şekilde 1925 yılı Mart ve Ağustos sayılarında rastlanmaktadır. Mart ayında "Dünyanın En Güzel Arabaları" başlığı altında Bernd Reuters'ın araba çizimlerinden oluşan bir dosya yayımlanmıştır (Şekil 2.52). Ağustos sayısında ise seyir halinde bir araba üzerinde yedi genç kadını gösteren bir fotoğraf yayımlanmıştır (Şekil 2.53).

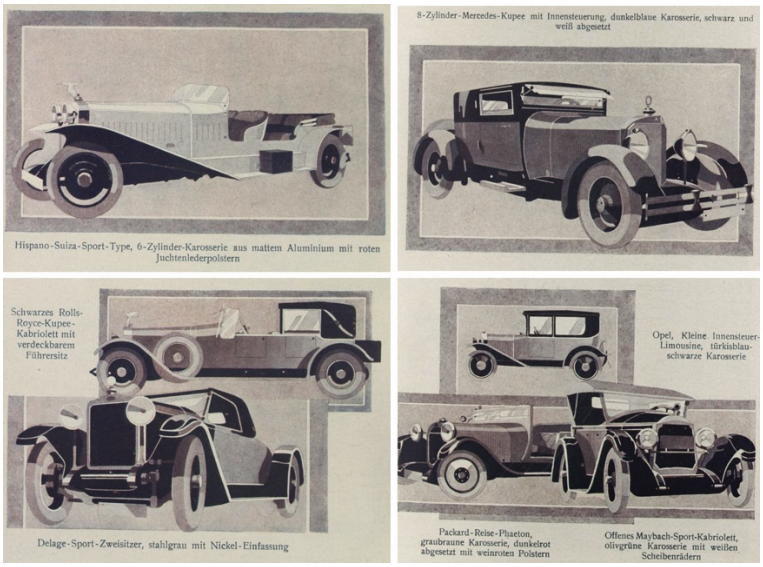

Şekil 2.52 Das Magazin dergisinin 1925 yılı Mart sayısında yayımlanmış araba çizimlerinden oluşan bir kolaj (Arthistoricum.net, 2024 Kasım)

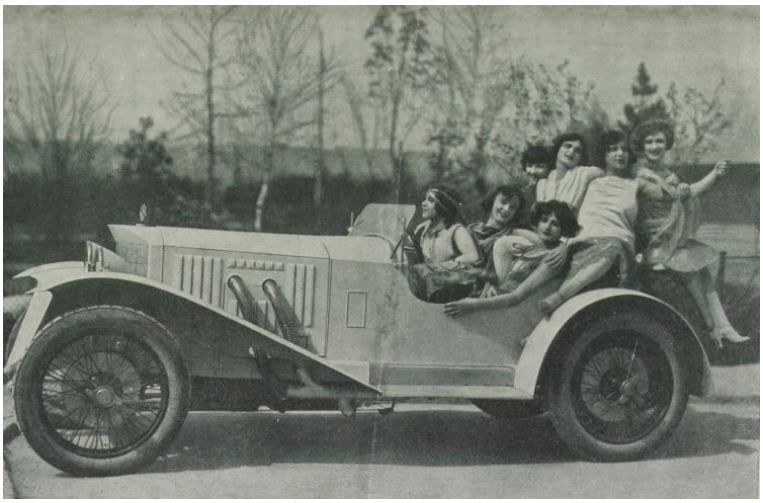

Şekil 2.53 Das Magazin dergisinin 1925 yılı Ağustos sayısında yayımlanmış bir fotoğraf (Arthistoricum.net, 2024 Kasım)

1902-1933 yılları arasında Almanya'da yayınlanan *Kunst und Küstler* dergisi, döneminin en önemli dergilerinden biridir. Derginin, bu çalışmanın da konusunu kapsayan yıllar içerisinde yayınlanan sayıları tarandığında güzel sanatlardan, tasarım, mimarlık ve peyzaj mimarlığı, kültür politikaları ve müzecilik gibi konulara da değindiği görülmektedir. Araştırmacılar tarafından, Weimar Cumhuriyeti Dönemi Alman sanatını şekillendiren yayınlardan biri olarak kabul edilmektedir (Joyeux-Prunel, 2015). Bu nedenle olmalıdır ki Almanya'da Nasyonal Sosyalist Parti iktidara gelir gelmez derginin yayın hayatına son verdiği görülmektedir. *Kunst und Künstler* dergisinin 1923-1925 yılları arasında yayınlanan sayıları incelendiğinde Rembrandt, Ernst Ludwig Kirchner, Max Slevogt, Max Beckmann, Goya, George Grosz, Henri de Toulouse-Lautrec, Peter Paul Rubens, Camille Corot, Gustav Courbet, Constantin Guys, Franz Krüger, Edgar Degas, J. A. D. Ingres, Eugene Delacroix ve Auguste Renoir gibi ressamların, Hermann Haller ve Georg Kolbe gibi heykeltraşların çalışmalarına yer verildiği görülmektedir. Özellike Max Slevogt'un Mozart'ın Don Giovanni operası için tasarladığı kostümleri gösteren çizimi dikkat çekmektedir (Şekil 2.54). Bu çizimlerdeki eskiz dili Sedad Hakkı Eldem'in insan eskizlerinde de görülmektedir. Ayrıca derginin çeşitli sayılarında, Mısır ve Japon Sanatı örnekleri ve "*Vom Maurischen Ornament*" başlıklı Mağribi süslemelerinden örneklerin gösterildiği makaleler de yer almaktadır.

MAX SLEVOGT, FIGURINEN ZU MOZARTS DON GIOVANNI. FARBIGE ZEICHNUNG

Şekil 2.54 Kunst und Künstler dergisinin 1924 yılında yayınlanmış bir sayfası (Archive.org, 2024 Aralık)

Mimarlığa da önemli bir yer ayıran Kunst und Künstler'in sayfalarında, Otto Bartning, Hans Soeder ve Erich Mendelsohn gibi mimarların projeleri yer almaktadır. Otto Bartning'e ait, Tempelhof'da yapılması planlanan bir seramik fabrikası projesinin maketini gösteren fotoğrafta, dönemin Bauhaus mimari anlayışın izleri görülmektedir (Şekil 2.55).

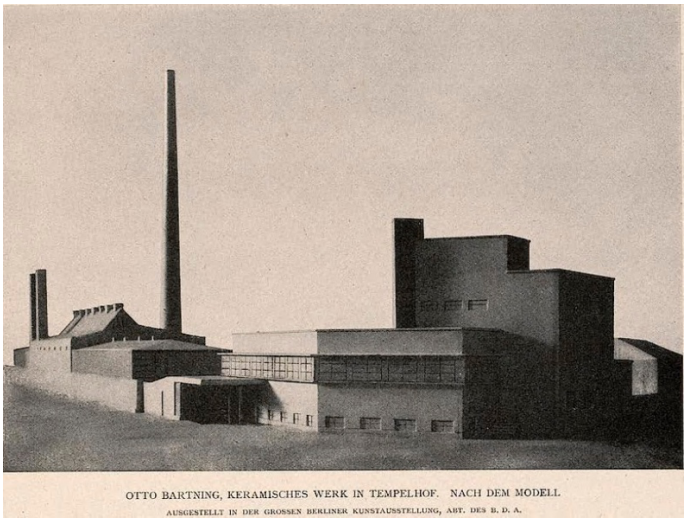

OTTO BARTNING, KERAMISCHES WERK IN TEMPELHOF. NACH DEM MODELL
AUSGESTELLT IN DER GROSSEN BERLINER KUNSTAUSSTELLUNG, ABT. DES B. D. A.

Şekil 2.55 *Kunst und Künstler* dergisinin 1924 yılında yayınlanmış bir sayfası (Archive.org, 2024 Aralık)

1924 yılı sayısında, Walter Curt Behrendt, kaleme aldığı gökdelenler üzerine bir makalesinde ise I. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da artan konut ihtiyacına, Amerikan modeline göre yüksek katlı binalar yapılarak nasıl çözüm bulunabileceğini öneriyor. Yazar makaleye New York'un hava fotoğrafıyla başlar (Şekil 2.56). Behrendt, makaleyi, Hans Poelzig ve Hans Soeder'in Alman kentleri için tasarladıkları yüksek katlı yapı projelerini tartışarak bitirir. Makalede, Alman mimarların tasarımlarında işlevin öneminden, cam ve demir kullanımı gibi malzeme kullanımlarının formu belirlediğinden ve sadeliğin ön planda olduğu bir estetiğe erişildiğinden bahseder. Bu fikri savunmak için de üç çok katlı yapı projesini örnek göstermektedir. İlk iki örnek Hans Poelzig'in Dresden ve Berlin için tasarladığı çok katlı bir bina projeleridir (Şekil 2.57 ve Şekil 2.58). Üçüncü örnek ise Hands Soeder'in Berlin için tasarladığı bir gökdelen projesinin perspektif çizimidir ve planlarıdır (Şekil 2.59). Bu tasarımda Soeder, altıgenlerden oluşan çiçek formlu bir plan şeması çözmeye çalışmıştır (Şekil 2.60).

Şekil 2.56 *Kunst und Künstler* dergisinin 1924 yılında yayınlanmış bir sayfasında New York kenti hava fotoğrafı (Archive.org, 2024 Aralık)

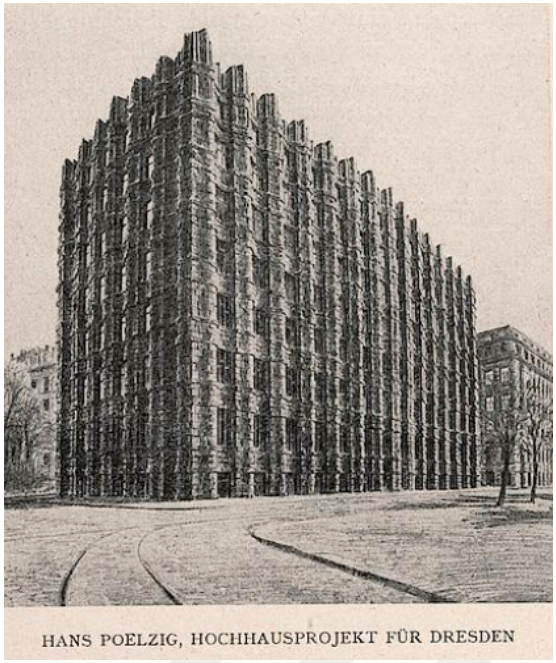

Şekil 2.57 Hans Poelzig'in Dresden için tasarladığı çok katlı bir bina projesinin perspektif çizimi (Archive.org, 2024 Aralık)

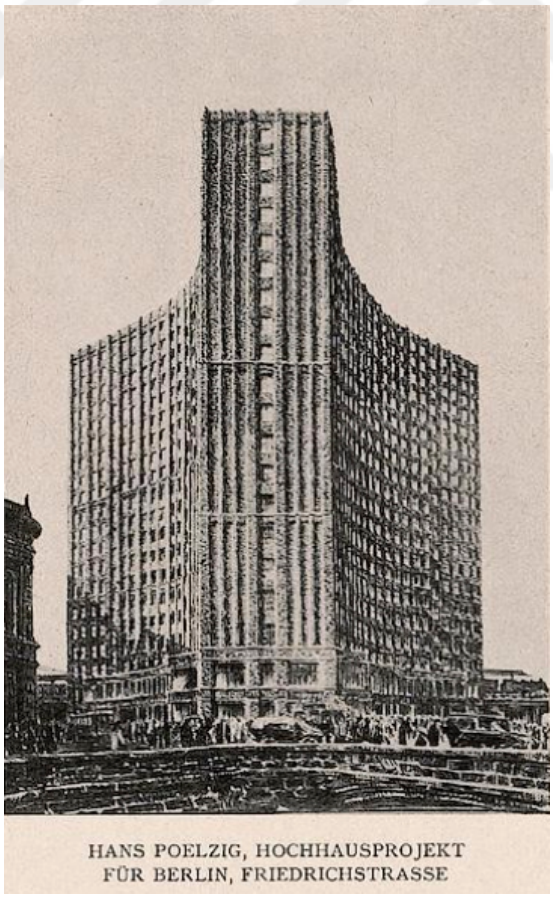

Şekil 2.58 Hans Poelzig'in Berlin için tasarladığı çok katlı bir bina projesinin perspektif çizimi (Archive.org, 2024 Aralık)

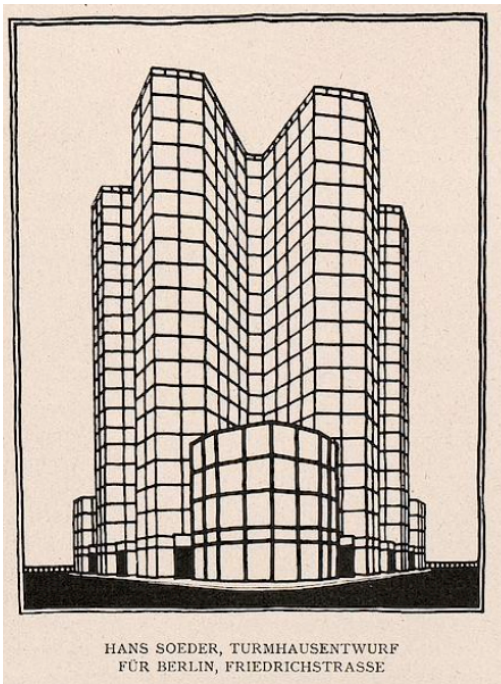

Şekil 2.59 Hans Soeder'ın Berlin için tasarladığı çok katlı bir bina projesinin perspektif çizimi (Archive.org, 2024 Aralık)

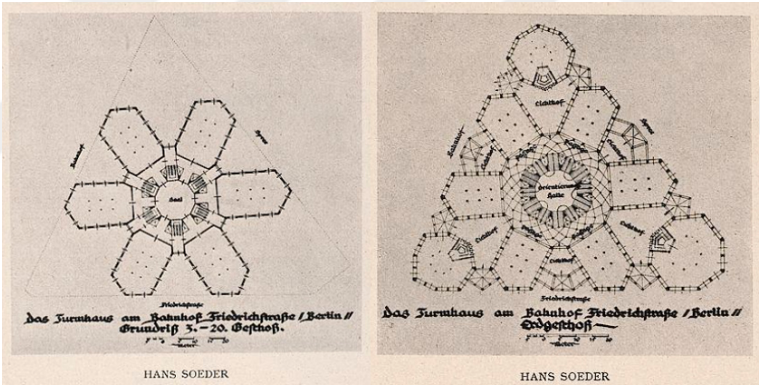

Şekil 2.60 Hans Soeder'ın Berlin için tasarladığı çok katlı bir bina projesinin kat planları (Archive.org, 2024 Aralık)

1924-25 yılı Alman mimarlık ve sanat dergilerinde sıkça görülen yapılardan biri de Erich Mendelsohn'un Berlin'deki Mossehaus binasıdır. *Kunst und Künstler* dergisinin 1924 yılı sayısında yer alan fotoğrafta, Mendelsohn'un mevcut bir köşe binaya aerodinamik bir tasarım anlayışıyla yaptığı ek görülmektedir (Şekil 2.61). 1923 yılının sonbahar aylarında bitirilen yapı eki, Mendelsohn'un cephe tasarım anlayışının belirgin en erken örneklerindendir (Stephan, 1999). Buradaki tasarım, transatlantik gemilerinin gövdelerine benzerliği ve hareket ediyormuş gibi duran kütle biçimlenişiyle dikkat çekmektedir.

Şekil 2.61 Erich Mendelsohn'un Mossehaus binasının fotoğrafı (Archive.org, 2024 Aralık)

*Kunst und Künstler'*in 1925 yılı sayısında yer alan peyzaj mimarlığı ile ilgili "Baugesinnung und Naturgefühl" (İnşaat ve Doğa) başlıklı bir makalede Versay, Villa Ludovisi, Villa Deste ve Willhelmshöhe'den görsellere yer verilmektedir. Özellikle Willhelmshöhe'deki göletin kenarında konumlanan Apollon Tapınağı'nın fotoğrafı dikkat çekmektedir (Şekil 2.62). Ayrıca aynı sayıda "*Der Wolkenkratzer*" (Gökdelen) başlıklı bir makalede ise New York ve Şikago'dan yüksek katlı yapılara yer verilmektedir (Şekil 2.63).

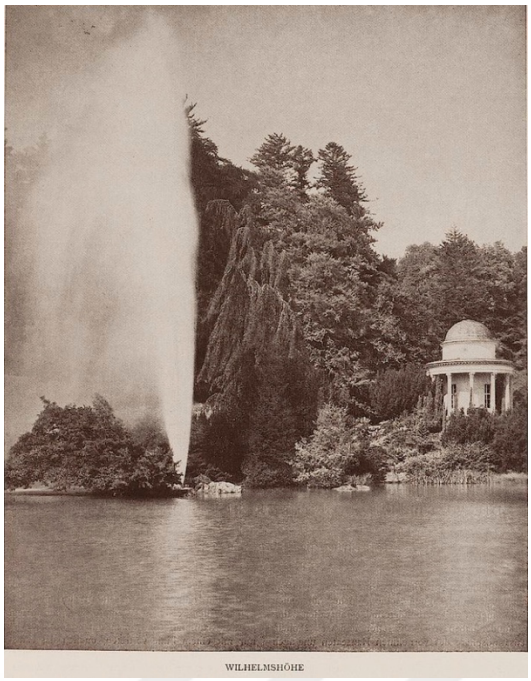

Şekil 2.62 Kunst und Künstler dergisinin 1925 yılında yayınlanmış bir sayfasında Willhelmsshöhe'deki Apollon Tapınağı'nın fotoğrafı (Archive.org, 2024 Kasım)

Şekil 2.63 Kunst und Künstler dergisinin 1925 yılı sayısında yer alan Amerika'daki gökdelenlerin fotoğraflarından bir kolaj (Archive.org, 2024 Kasım)

Bu çalışma kapsamında, Münih merkezli yayınlanan *Die Kunst Für Alle* dergisinin ise 1923-1924 ve 1924-1925 yıllarına tarihlenen iki sayısı incelenmiştir (Digizeitschriften.de, 2024 Kasım), (Digizeitschriften.de, 2024 Ekim). Herkes için sanat ismi ve sloganıyla yayınlanan dergide resim, plastik sanatlar, mimarlık, heykel ve grafik tasarım gibi konulara yer verilmiştir. Derginin sayfalarında

döneminin güncel sanatçılarına ve 19. Yüzyılın önemli isimlerine sıkça yer verildiği görülmektedir. Bu isimler arasında dikkat çekenler ise Carl Hofer, oskar Kokoschka, Karl Rottmann, Caspar David Friedrich, Georg Kolbe ve Edwin Scharff olarak sıralanabilir.

Sedad Hakkı Eldem'in yukarıda alıntılanan anılarında bahsettiği *'Die Kunst'* dergisi olması en muhtemel dergi, Die Kunst dergisinin 1924-1925 yıllarında çıkan sayıları incelenmiştir. Dergi, 1858 yılında Friedrich Bruckmann tarafından Frankfurt'ta kurulan, daha sonra 1863 yılında Münih'e taşınan Bruckmann F. Verlag yayınevi tarafından 1899 ve 1945 yılları arasında çıkarılmıştır. Aynı yayın evi Die Kunst Für Alle dergisini de yayımlamıştır. Münih merkezli Die Kunst, Eldem ailesinin aynı şehirde yaşarken ulaşması en kolay dergi olduğu için önem taşımaktadır. Derginin sayılarında, Fritz Huf, Richard Scheibe, Hermann Haller, Edgar Degas gibi heykeltraşlar, Karl Hofer, Max Beckmann, Caspar David Friedrich, Kay Nebel, Karl Hagemeister, Otto Porsche, Wassili Schuchajew, Julius Diez, Savely Sorin gibi ressamlara yer verildiği görülmektedir. Derginin 1924 yılı Ekim sayısında tasarımları Bruno Paul ve Ernst Haiger ait yemek odası fotoğrafları dikkat çekmektedir (Şekil 2.64 ve Şekil 2.65). Ayrıca aynı sayıda Paul L. Troost'un neoklasik tarzda mobilya tasarımları da yer almaktadır (Şekil 2.66). Yine aynı mimarın, mobilya tasarımlarının yanı sıra Münih'te bulunan bir konu için tasarladığı yatak odasına ait fotoğrafları da yayımlanmıştır (Şekil 2.67).

Şekil 2.64 Die Kunst dergisinin 1924 yılı Ekim sayısında yayımlanmış Bruno Paul tasarımı bir yemek odasının fotoğrafı (Archive.org, 2025 Ocak)

Şekil 2.65 Die Kunst dergisinin 1924 yılı Ekim sayısında yayımlanmış Ernst Haiger tasarımı bir yemek odasının fotoğrafı (Archive.org, 2025 Ocak)

Şekil 2.66 Die Kunst dergisinin 1924 yılı Ekim sayısında yayımlanmış Paul L. Troost tasarımı mobilyalardan yapılmış bir kolaj (Archive.org, 2025 Ocak)

Şekil 2.67 Die Kunst dergisinin 1924 yılı Ekim sayısında yayımlanmış Paul L. Troost tasarımı yatak odasına ait bir fotoğraf (Archive.org, 2025 Ocak)

1924 yılının Kasım ve Aralık sayılarında ise Berlin'de Paul Mebes tasarımı bir villa projesinin fotoğrafları, Ernst Haiger tasarımı bir konut iç mekânı, Johann Friedrich Höger'in Hamburg'da bulunan Chilehaus binasının plan ve fotoğrafları yer almaktadır. Aralık sayısında yayımlanan 10 katlı Chilehaus binasının inşası 1921 yılında başlamış 1924 yılında tamamlanmıştır. Yapının tasarımından, transatlantik gemilerinin güvertelerini andıran kütlesi ve teraslanarak geri çekilen son katları ile yerleştiği araziye uyum sağlayan sivri köşeleri dikkat çekmektedir (Şekil 2.68 ve Şekil 2.69).

Şekil 2.68 Die Kunst dergisinin 1924 yılı Aralık sayısında yayımlanmış F. Höger tasarımı Chilehaus binasına ait bir fotoğraf (Archive.org, 2025 Şubat)

Şekil 2.69 Die Kunst dergisinin 1924 yılı Aralık sayısında yayımlanmış F. Höger tasarımı Chilehaus binasına ait bir fotoğraf (Archive.org, 2025 Şubat)

Die Kunst dergisinin 1925 yılı sayılarında ise Bruno Paul, Paul Mebes ve Paul Emmerich isimleri dikkat çekmektedir. Ayrıca 1925 yılının Şubat sayısında A. Wörle-Münih imzalı değişik üsluplarda tasarlanmış masa üstü gümüş servis takımı fotoğrafları yer almaktadır (Şekil 2.70)

Şekil 2.70 Die Kunst dergisinin 1925 yılı Şubat sayısında yayımlanmış masa üstü servis takımı fotoğraflarından yapılmış bir kolaj (Archive.org, 2025 Mart)

Paul Mebes ve Paul Emmerich'in tasarımı Berlin Deutsche Länderbank binası ise derginin Temmuz sayısında yayımlanmıştır (Şekil 2.71). Neoklasik bir kütleye sahip yapının tasarımında dikkat çeken unsur ise dış cephe ve iç avlulardaki kapı ve pencerelerin söveleri ile kademelerle sivrilen, zikzak benzeri bir etki yaratan korniş sıralarıdır (Şekil 2.72).

Şekil 2.71 Die Kunst dergisinin 1925 yılı Temmuz sayısında yayımlanmış Berlin Deutsche Länderbank binasına ait bir fotoğraf (Archive.org, 2025 Nisan)

Şekil 2.72 Die Kunst dergisinin 1925 yılı Temmuz sayısında yayımlanmış Berlin Deutsche Länderbank binasına ait iç ve dış cephe detay fotoğraflarından yapılmış bir kolaj (Archive.org, 2025 Nisan)

Bu çalışma kapsamında incelenen son dergi de *Die Kunst Dem Volke'*dir. Münih merkezli dergi 1909 ile 1943 yılları arasında 91 sayı yayınlanmıştır. Derginin

sayıları tarandığında 1924 ve 1925 yıllarına ait sadece bir sayıya ulaşılabilmiştir (Ub.uni-heidelberg.de, 2024 Ekim). 1924 yılında 13. sayı olarak basılmış derginin içeriğinde, Vatikan şehri tanıtılmaktadır. Dergi sayfalarında şehirdeki yapıların, meydanların ve avluların anlatılmakta ve fotoğrafları yer almaktadır (Şekil 2.73).

Şekil 2.73 Die Kunst Dem Volke dergisinin 1924 yılı 13. sayısında yayımlanmış Vatikan şehri fotoğrafları (Ub.uni-heidelberg.de, 2024 Ekim)

2.5 Eskizlerin İzinde Sedad Hakkı Eldem'in Mimarlığı

Osmanlı Eliti kökleri, Avrupa'da geçirdiği çocukluk ve gençlik yılları ve Sanayi-i Nefise Mektebi'nde aldığı mimarlık eğitimi ile şekillenmeye başlayan Sedad Hakkı Eldem'in mimarlığı ileriki yıllarda idealizmi, araştırmacı ve uygulamacı yönü, eğitimci kimliği ve yazarlığı ile birleşerek gelişmiştir. Tanyeli (2001), Türk mimarlık tarihi kapsamında, Eldem'in ürün verdiği birçok alanda, belki de ondan daha iyi isimlerin örnek gösterilebileceğini ama hiç kimsenin onun kadar çok boyutlu ve yoğunluklu bir verimlilikte olamayacağını belirtmektedir. Gerçekten de Sedad Hakkı Eldem'in mimarlığın her alanındaki ürünleri incelendiğinde onun "çoğulculuğun yolunu şaşırdığı bir dünyada bir kartezyen kesinlik arayışı; geçmişe ait olandan bir saygınlık yaratma ve aynı anda da bu saygınlığı gelece iletme arzusu" içinde olduğu görülmektedir (Bozdoğan vd., 2005). Sedad Hakkı Eldem'in

profesyonel mimarlık kariyeri boyunca tasarladığı uygulanan, bir deneme olarak yayınlanan ve yarışmalara gönderdiği projelerinin tam listesi Bölüm A EK'de yer almaktadır. Bu bölümde seçilen Eldem projeleri ise onun bu çalışma kapsamında değerlendirilen eskizleri ile ilişkili olduğu düşünülenlerdir.

Sedad Hakkı Eldem'in profesyonel mimarlık faaliyetinin 1931 yılından itibaren başladığı görülmektedir. Kronolojisini, Mimar dergisinin 1931 yılı 3 numaralı sayısında "Boğâziçinde Bir Yâlı" başlığıyla yayımlanan geleneksel Türk evi ve Boğaziçi yalılarına göndermede bulunan projesi ile başlatabiliriz (Mimar, 1931, Mart). Hemen bu projesinin ardından yine Mimar dergisinin 1931 yılı 5 numaralı sayısında 'Küçük Ev Projeleri' başlıklı sıra ev projesi yayımlamıştır. Bu önerisinde, İngiltere ve Almanya'daki apartmanlaşmaya karşı tutumu kısaca açıkladıktan sonra Türkler için evin "en mahrem ve en samimi yer" olduğunu, bu nedenle ev hayatının da apartman hayatı kadar önemli olduğunu belirterek birkaç ev projesi sunar (Mimar, 1931, Mayıs). Bu projesinde cephe ve plan düzleminde farklılaşan dört farklı tip tasarımı görülmektedir (Şekil 2.74 ve Şekil 2.75).

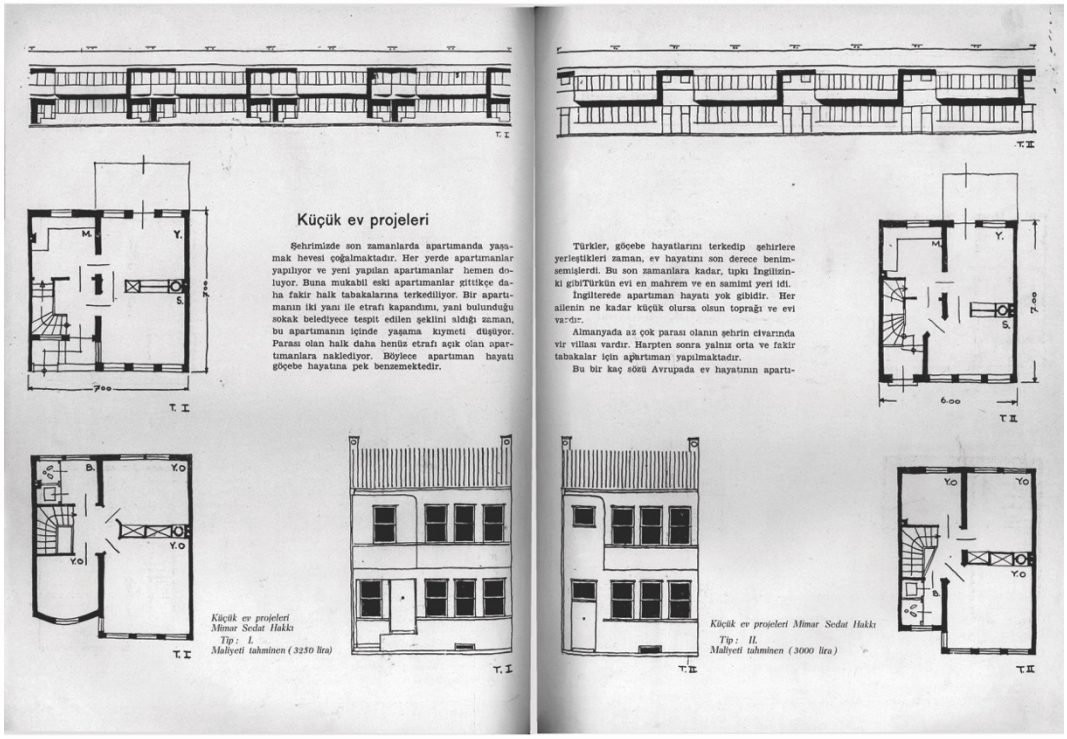

Şekil 2.74 Sıra ev projesi Tip-1 ve Tip-2 (Mimar, 1931, Mayıs)

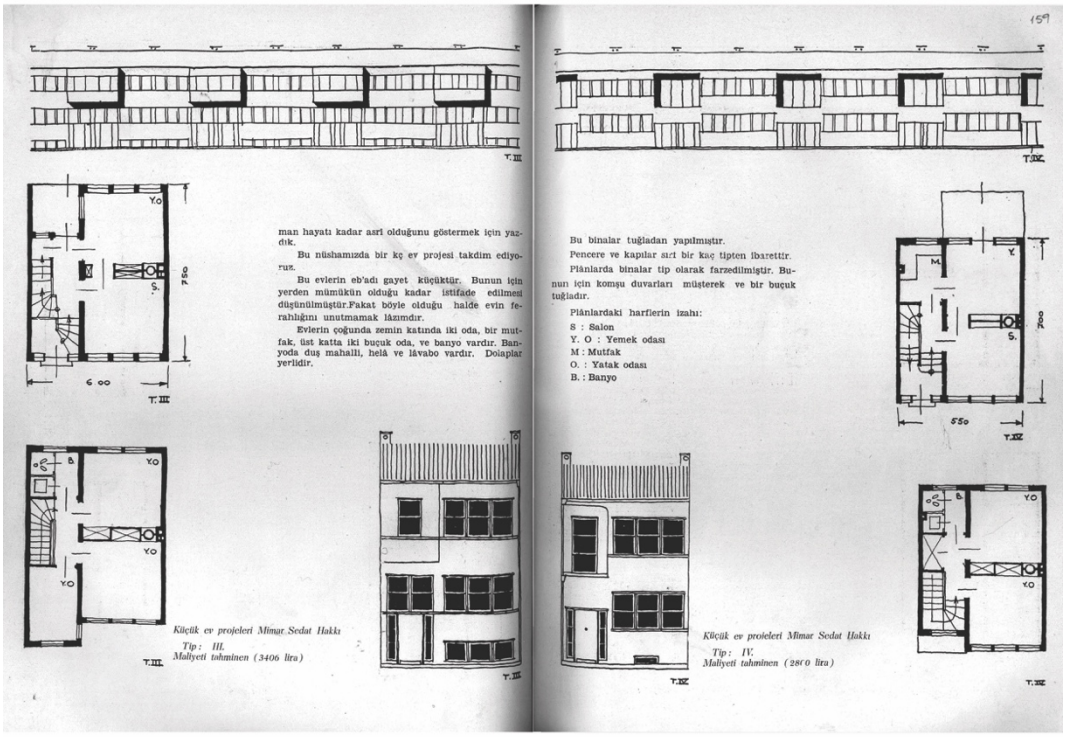

man hayatı kadar asri olduğunu göstermek için yazdık.

Bu nüshamızda bir kç ev projesi takdim ediyoruz.

Bu evlerin eb'adı gayet küçüktür. Bunun için yerden mümkün olduğu kadar istifade edilmesi düşünülmüştür.Fakat böyle olduğu halde evin ferahlığını unutmamak lâzımdır.

Evlerin çoğunda zemin katında iki oda, bir mutfak, üst katta iki buçuk oda, ve banyo vardır. Banyoda duş mahalli, helâ ve lâvabo vardır. Dolaplar yerlidir.

Küçük ev projeleri Mimar Sedat Hakkı
Tip: III.
Maliyeti tahminen (3406 lira)

Bu binalar tuğladan yapılmıştır.

Pencere ve kapılar asri bir kaç tipten ibarettir.

Planlarda binalar tip olarak farzedilmiştir. Bunun için komşu duvarları müşterek ve bir buçuk tuğladır.

Planlardaki harflerin izahı:
S : Salon
Y. O : Yemek odası
M : Mutfak
O. : Yatak odası
B. : Banyo

Küçük ev projeleri Mimar Sedat Hakkı
Tip: IV.
Maliyeti tahminen (2800 lira)

Şekil 2.75 Sıra ev projesi Tip-3 ve Tip-4 (Mimar, 1931, Mayıs)

Mimar dergisinin 1931 yılı 6 numaralı sayısında ise Sedad Hakkı Eldem'in uygulanmış ilk projesi olan Uluslararası Budapeşte Fuarı için tasarlamış olduğu Türkiye Pavyonu'nu yer almaktadır. Dergide proje hakkında yayımlanan metin, "Budapeştedeki Türk paviyonu yeni Türkiye için bir muvaffakiyettir." cümlesiyle başlamaktadır (Mimar, 1931, Haziran). Metinde 1925 yılındaki Paris Sergisi'ndeki pavyonun, yabancı bir mimar tarafından tasarlanması ve içselleştirilmemiş yerel öğelere sahip olması sebebiyle, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'ni yansıtmadığı belirtilmektedir. Bu nedenle, Budapeşte pavyonu için Türk mimara müracaat edilmiş ve Türkiye'yi daha iyi temsil edecek bir mimari üslupta tasarlanmıştır (Mimar, 1931, Haziran). Urfalıoğlu (2025), Eldem'in bu ilk yapısında ortaya koyduğu "*milliyetçi/modern*" anlayışın ileriki yıllardaki yapılarına taşınan önemli bir özellik olduğunu aktarmaktadır.

Pavyon kütlesi, dikdörtgen birimler oluşan bir ızgara altlığa oturtulmuş, yükseldikçe içe çekilen üç kademeden oluşmaktadır (Şekil 2.76). Yapının giriş ve çıkış kapılarını da içeren ilk kademesinin cephesi sağır bırakılmıştır. Giriş kapısına anıtsal bir saçak eklenmiştir. İkinci kademe ise, ilk kademeden zigzaglar oluşturacak şekilde birer birim içeri çekilmiştir ve tamamen şeffaf kurgulanmıştır. Yapının merkezine işaret eden ve yine geri çekilerek yerleştirilen, sekizgen planlı

üçüncü kademe de bir aydınlık görevi üstlenerek tamamen şeffaf tasarlanmıştır (Şekil 2.76). Aysel (2016), Eldem'in burada kullandığı üst örtü üzerinden yükselen aydınlığın, sergi alanının orta kısmını aydınlatma görevinin yanında Eldem'in mimari kimliğinin belirleyici ve simgesel öğelerinden biri olduğu belirtir.

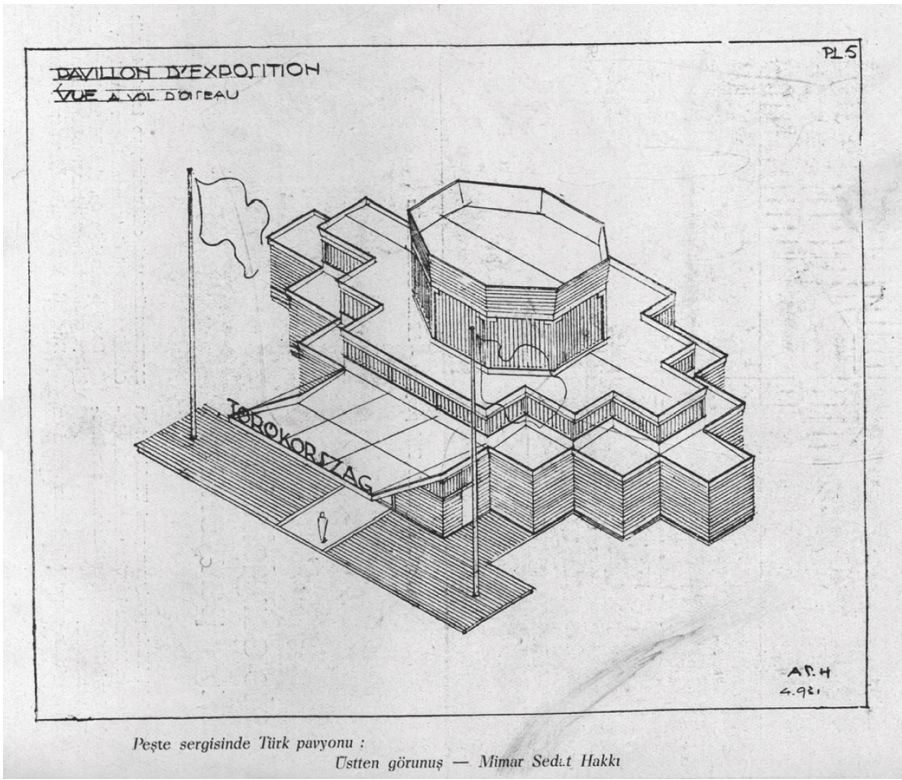

Peşte sergisinde Türk pavyonu :
Üstten görunuş — Mimar Sedat Hakkı

Şekil 2.76 Budapeşte Fuarı Türkiye Pavyonu perspektif çizimi (Mimar, 1931, Haziran)

Tasarımı 1931'de başladığı düşünülen fakat Eldem'in çalışmalar listesinde tarihini 1933 yılı olarak kaydettiği İstanbul, Maçka'da Bronz Sokak köşesinde yer alan bir konut projesi onun aynı yıllarda tasarladığı projelerinden farklı bir kütle ve biçimlenişe sahiptir (Tanju, 2009). İki sokağın kesişiminde bir köşe arsasına konumlanan konutun köşesi yumuşatılmış ve hareket ve dinamizm kazandırılmaya çalışılmıştır (Şekil 2.77). Yapı kütle tasarımı, yatay pencere düzeni, bahçe duvarında devam eden yatay çizgileri, düşey çizgili korkulukları ile transatlantik gemilerinin güvertelerini andırmaktadır.

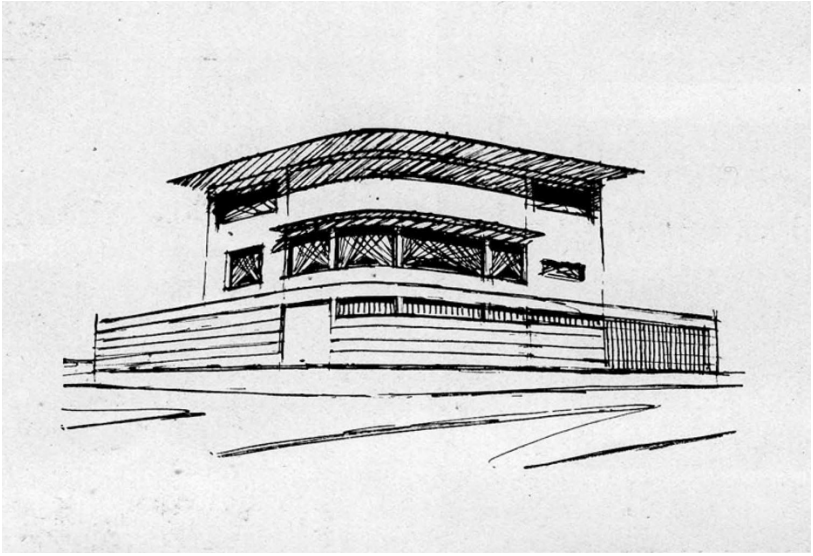

Şekil 2.77 Bronz Sokak köşesinde konut projesi perspektif çizimi (Mimar, 1933, Temmuz)

Sedad Hakkı Eldem'in İstanbul'da inşa edilmiş, ilk yapılarından en önemlisi ve günümüzde de hala ayakta duran Ceylan Apartmanı'dır. Proje 1933 yılında Mimar dergisinin 11 numaralı sayısında yayımlanmıştır. Yapı, Taksim'de Cumhuriyet Caddesi ile Recep Paşa Caddesi'nin birleştiği köşede, üçgen planlı bir arazi üzerine, betonarme karkas sistemi ise arazinin şekline uyacak şekilde tasarlanmıştır. Altı katında apartman dairesi olan yapının, zemin katında dükkanlar ve teras ve bodrum katlarında gerektiğinde bar olabilecek alanlar yer almaktadır (Şekil 2.78). Projenin Mimar dergisindeki açıklama metninde, şehrin önemli bir muhitinin iyi bir konumunda yer alan yapının tasarımı için güneş ve manzaranın önemli bir veri olduğu ve cephe tasarımı ve plan çözümlemelerinin bu iki husus dikkate alınarak yapıldığı belirtilmektedir (Mimar, 1933, Kasım). Bu nedenle, Gezi Parkı'na bakan Cumhuriyet Caddesi, Ceylan Apartmanı için ana cephe seçilmiş, yapının ana giriş kapısı bu caddeye açılmış ve üçgen planın sivri ucuna her iki caddeye de bakan bir dükkân yerleştirilmiştir.

Şekil 2.78 Ceylan Apartmanı'nın giriş cephesinden bir fotoğraf (Mimar, 1933, Kasım)

Yapının plan şemasında ise, cephelerde manzara ve güneşten faydalanmak adına üçgenin geniş kenarına ve ortaya yerleştirilmiş asansör, orta akstan simetrik olarak ikiye bölünmüş konut kat planları, konutun yaşam alanlarını, servis ve uyku alanlarından ayırmaya da yarayan sekizgen planlı giriş holü dikkat çekmektedir (Şekil 2.79).

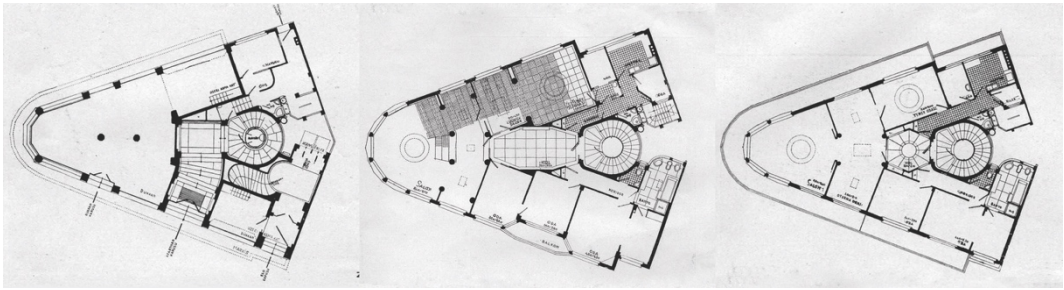

Şekil 2.79 Ceylan Apartmanı'nın zemin, normal ve 6. kat planları (Mimar, 1933, Kasım)

Sedad Hakkı Eldem'in 1930'ların sonuna doğru inşa edilen bir diğer yapısı da Yüksek Müzik Öğretmen Okulu ve Konservatuar yapısında ek olarak tasarladığı çalışma odaları ve konferans salonu binasıdır. Eldem (1938-01), bu tasarımında kendi tanımlamasıyla "odaların birbirlerine nazaran akustik bir surette tecrid

edilmiş olmaları" sorununu çözmek için sekizken bir çekirdek etrafında ışınsal yayılan altıgen çalışma odaları yerleştirmiş ve odaların birbirleri ile olan temasını asgari düzeye indirmiştir (Şekil 2.80).

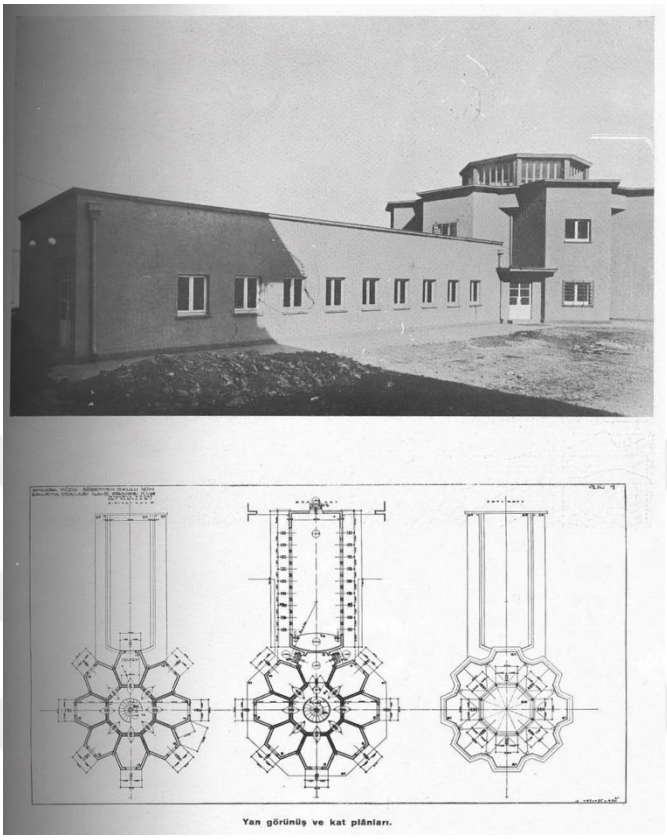

Şekil 2.80 Müzik Talim Pavyonu yan görünüş ve kat planları (Eldem, 1938-01)

Arkitekt dergisinin 1938 yılı 8 numaralı sayısında 'Beylerbeyinde bir yalı' başlığıyla yayımlanan Ayaşlı Yalısı projesi de Eldem'in "Türk evi karakteri vücude getirilmek suretile" tasarladığı yapılarından biridir (Eldem, 1938-08). Yalı, sofa kullanımı, geniş saçakları, ahşap panjurları, kolonatları ve saçakta kullanılan eski tava kiremidi gibi öğeleriyle yapıldığı dönemde de milli mimari karakterimize uygun bir deneme olarak nitelendirilmiştir (Şekil 2.81).

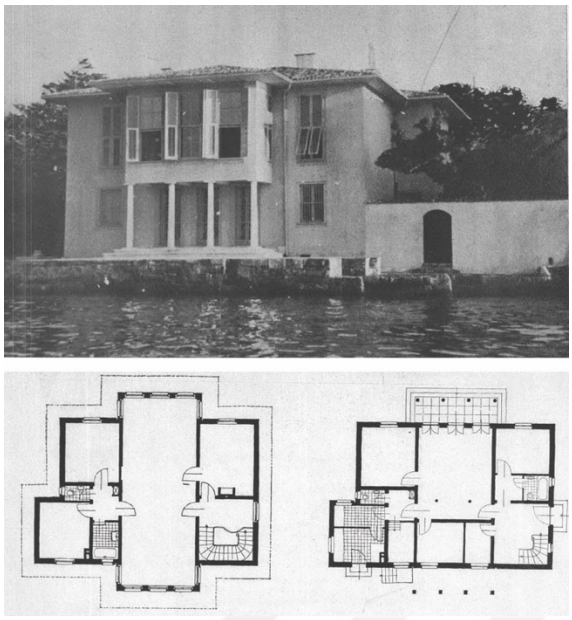

Şekil 2.81 Ayaşlı Yalısı'nın fotoğrafı ve kat planları (Eldem, 1938-08)

Sedad Hakkı Eldem'in arşivinde, 1937 yılında Turgut Cansever ile birlikte tasarladığı, Washington'da inşa edilmesi düşünülen bir cami projesinin çizimleri yer almaktadır (Tanju, 2009). Tanju'nun (2009), Sedad Hakkı Eldem'in hayattayken hazırladığı iki çalışma listesine ve Sedad Hakkı Eldem arşivine dayanarak aktardığı Turgut Cansever birlikteliği, 1921 doğumlu Cansever'in 1937 yılında henüz 16 yaşında olması sebebiyle tartışmaya açık bir bilgidir. Klasik Osmanlı ve Selçuklu mimarisinden kuvvetli esinlenmelerin stilize edilerek kullanıldığı bu projede, bahçe duvarıyla çevrelenmiş altıgen planlı, tek kubbeli bir cami tasarımı görülmektedir. Bahçe duvarından avluya giriş bir taç kapı devam eden köşelerine yerleştirilmiş minarelerle kurgulanmıştır (Şekil 2.82 ve Şekil 2.83).

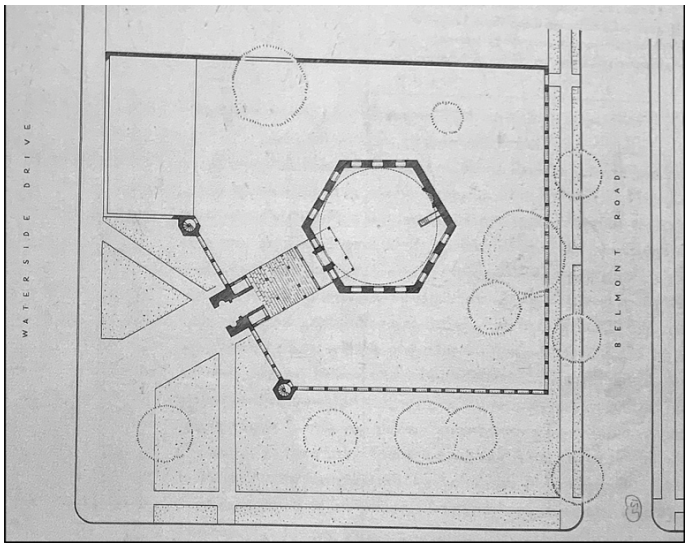

Şekil 2.82 Washington cami projesi yerleşim planı (Tanju, 2009)

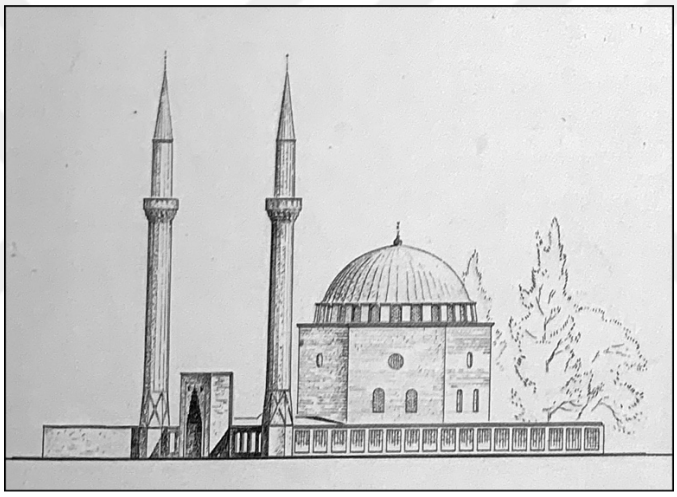

Şekil 2.83 Washington cami projesi yan görünüş (Tanju, 2009)

Arkitekt Dergisi'nin 1943 yılı 3-4. sayısında yayınlanan Anıt-Kabir Müsabakası Projeleri başlıklı, yarışmada derece alamayan projeleri yayınladıkları içerikte Prof. Sedad Hakkı Eldem'in projesine de yer verilmiştir. Editörlüğünü Zeki Sayar'ın yaptığı metinde Sedad Hakkı Eldem'in projesi için "Prof. Sedad Hakkı Eldem Anıt-Kabri, misalleri pek çok olan eski Türk mimari eserlerinden mülhem olarak yaratmak istemiştir. Bu itibarla gerek planın tertiblenmesinde gerekse mimari motif ve kitlesinde tesir ve ifade tamamen Türktür." ifadeleri kullanılmıştır (Sayar, 1943). Anıtkabir yarışma projesi incelendiğinde yapının Rasattepe'nin en üst noktasına yerleştirilmiş kare tabanlı, silindirik gövdeli ve kubbeli bir kütleye sahip olduğu görülmektedir (Şekil 2.84). Şeref holü, uzun kenarlarından merdivenlerle ulaşılan dikdörtgen bir platform üzerine, merkezi olarak konumlandırılmıştır. Dış mekân

törenleri için düşünüldüğü anlaşılan dikdörtgen platformun dört ucuna şeref holünün gövdesinin başlangıç kotuna kadar yükselen meşale kuleleri yerleştirilmiştir. Dışarıdan kare plana oturan şeref holü içeriden dairesel planlıdır. İç mekândan tamamı hissedilen kubbenin gövdesinin çevresine Atatürk'ün "Benim naçiz vücudum elbet bir gün toprak olacaktır, ancak Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır." sözleri yerleştirilmiştir (Şekil 2.85). Ayrıca şeref holünde mozolenin iki yanında yapının dış platformlarının köşelerinde de rastladığımız meşale kulelerinin, iç mekân için ölçeklendirilmiş versiyonları yer almaktadır.

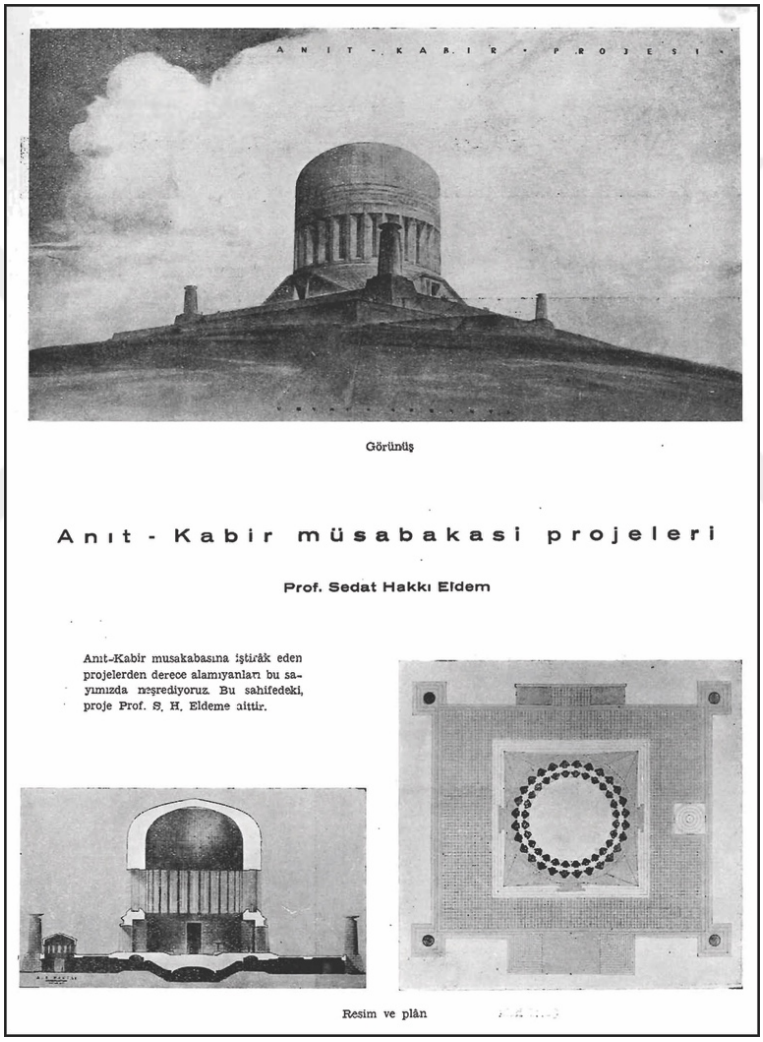

Şekil 2.84 Anıtkabir Yarışma Projesi'nin Arkitekt dergisinde yayımlanan sayfası (Sayar, 1943)

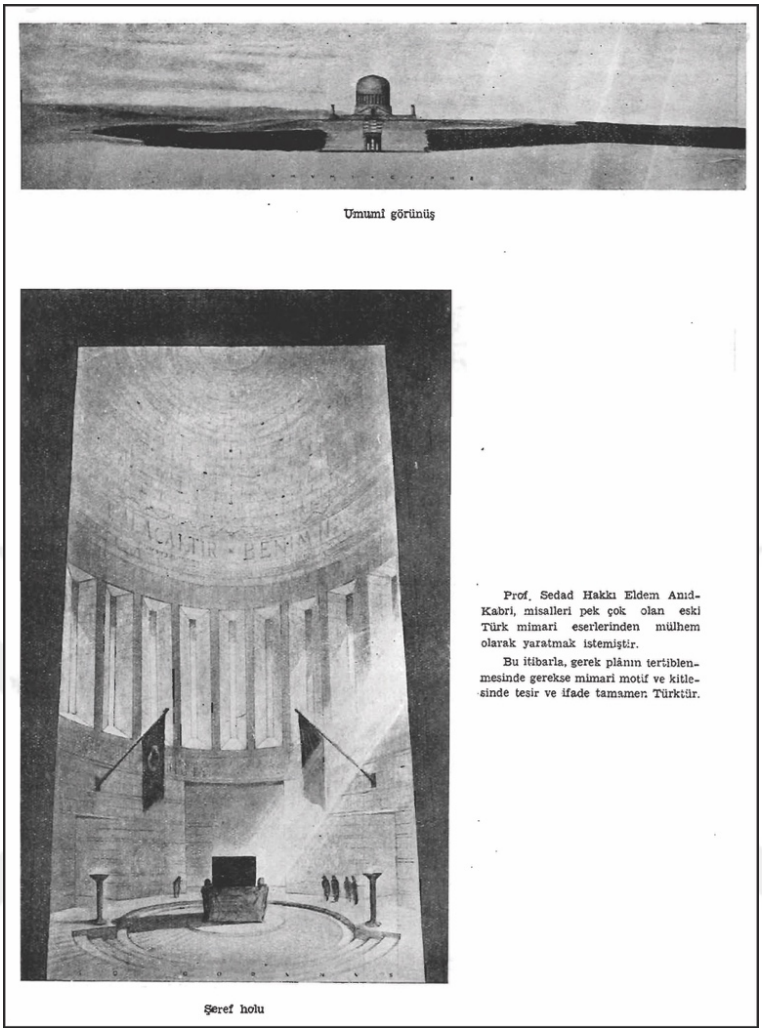

Umumi görünüş

Şeref holu

Prof. Sedad Hakkı Eldem Anıd-Kabri, misalleri pek çok olan eski Türk mimari eserlerinden mülhem olarak yaratmak istemiştir.

Bu itibarla, gerek planın tertiblenmesinde gerekse mimari motif ve kitlesinde tesir ve ifade tamamen Türktür.

Şekil 2.85 Anıtkabir Yarışma Projesi'nin Arkitekt dergisinde yayınlanan sayfası (Sayar, 1943)

Sedad Hakkı Eldem, Arkitekt Dergisi'nin 1944 yılı 3-4. sayısında yayınlanan, Rahmi Ediz, Samim Oktay ve Demitaş Kamçıl ile katıldığı Çanakkale Zafer ve Meçhul Asker Anıtı proje yarışmasında birinci mansiyon ödülünü almıştır. Bu projede, eğimli bir arazinin en yüksek noktasına konumlanmış bir büyük bir de küçük dikdörtgen bir platform üzerinde Selçuklu ve Orta Asya mimarlığından izler taşıyan kütleli dört dev ayakla taşınan bir anıt ve önünde daha büyük bir dikdörtgen platforma yerleşmiş, Antik Yunan ve Roma meydanlarını andıran avlusu görülmektedir (Şekil 2.86).

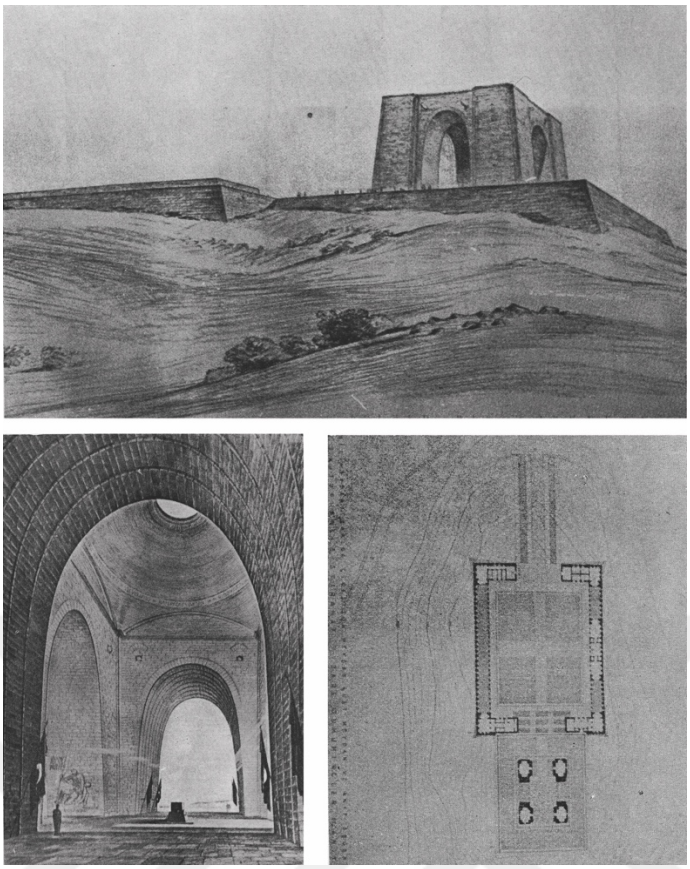

Şekil 2.86 Çanakkale Zafer ve Meçhul Asker Anıtı Yarışma Projesi görselleri (Arkitekt, 1944-3/4)

Sedad Hakkı Eldem, Anıtakabir ve Çanakkale Zafer ve Meçhul Asker Anıtı Yarışmalarına katıldığı dönemde Ankara Teknik Üniversitesi için kampüs tasarlamıştır fakat proje kısmen uygulamıştır. Kampüs tasarımının uygulanmayan bölümlerinden biri olarak, geniş bir platform üzerinde yükselen, anıtsallığa ve törenselliğe vurgu yapan, tapınak benzeri bir kütleye sahip Rektörlük binası dikkat çekmektedir (Şekil 2.87). Projenin uygulanan kısmı ise Eldem'in, o dönemde Teknik ve Mesleki Eğitim Kurulu İnşaat Bürosu'nda danışman olarak görevli olan Paul Bonatz ile temas halinde tasarladığı Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi binasıdır (Bozdoğan vd., 2005). Proje perspektif çizimlerinden anlaşıldığı üzere Fen Fakültesi binası, merdivenlerle ulaşılan bir anıtsal bir giriş yolunun iki yanına konumlanmış, simetrik iki yapıdan biridir (Şekil 2.88). Fakülte binası, Selçuklu ve Osmanlı mimarlığından aldığı mukarnas, revak, kemer, taş duvar ve kirpi saçak gibi öğeleri harmanlayan Eldem'in "taş devri" olarak tanımladığı döneme örnek olarak gösterilebilir (Şekil 2.89).

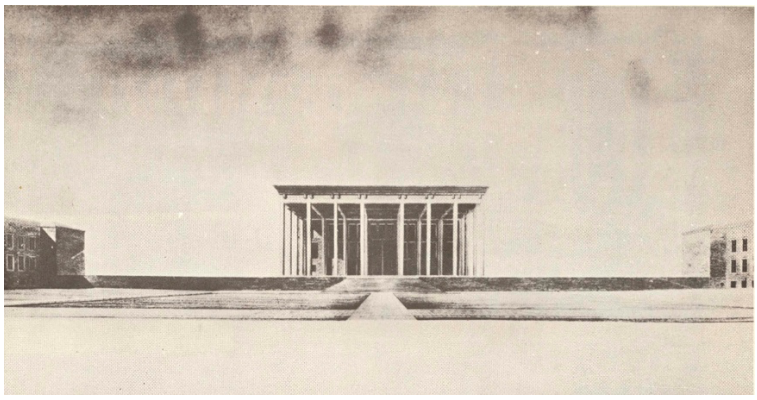

Şekil 2.87 Ankara Teknik Üniversitesi Rektörlük Binası'nın perspektif çizimi (Eldem, 1983)

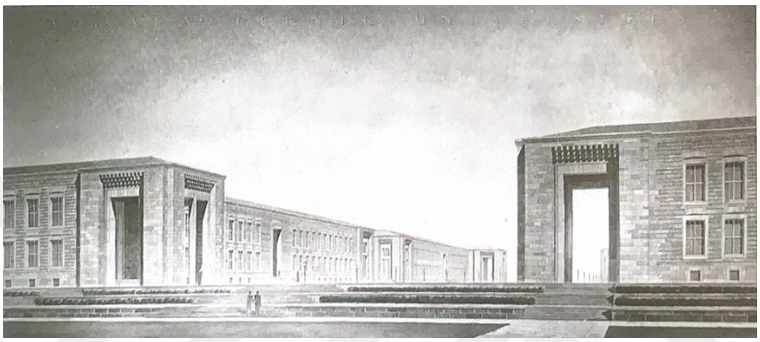

Şekil 2.88 Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Binası perspektif çizimi (Bozdoğan vd. 2005)

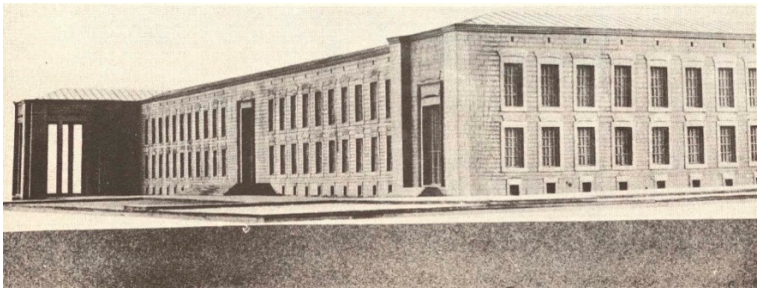

Şekil 2.89 Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Binası perspektif çizimi (Eldem, 1983)

Eldem (1983), 1940'ların başındaki yarışma projeleri, İstanbul Üniversitesi Fen ve Edebiyat Fakültesi ve Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi gibi tasarımlarında görülmeye başlanan anıtsal etkiyi "Artık Taş Devri başlamıştı. Bu gelişmede Türk politikasının olduğu kadar ekonomisinin de etkisi vardı. Yeni politika, binaların sağlam, dayanıklı, Ankara kübikleri gibi entipüften olmamalarını, taştan yapılmalarını istiyordu. Milli mimari bu suretle ağırlaşıyor ve monümantallaşıyordu. Paul Bonatz'ın o senelerde Türkiye'de bulunması, bu gidişe çok tesirli oldu. Kendisi taş mimarisinin aşığı idi" sözleriyle açıklamaktadır.

Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi binasının avlusunda konumlandırılmış büyük amfinin girişinde yer alan heykel dikkat çekmektedir. Anıtsal hacmin, merdivenlerin ve giriş kapılarının orta aksına yerleştirilen ve gençliğin ilerleyişini simgeleyen heykelin Belling'e sipariş verildiği fakat yerine konulmadığı kaydedilmiştir (Şekil 2.90 ve Şekil 2.91) (Eldem, 1983).

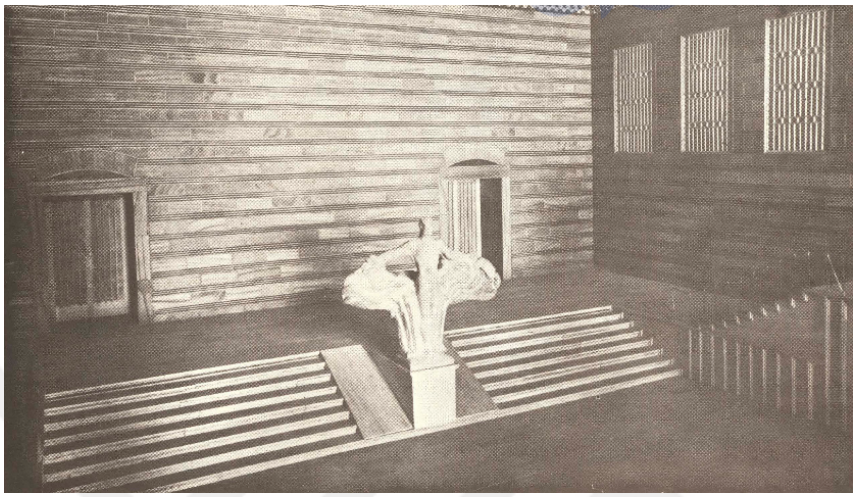

Şekil 2.90 Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Binası büyük amfi girişi (Eldem, 1983)

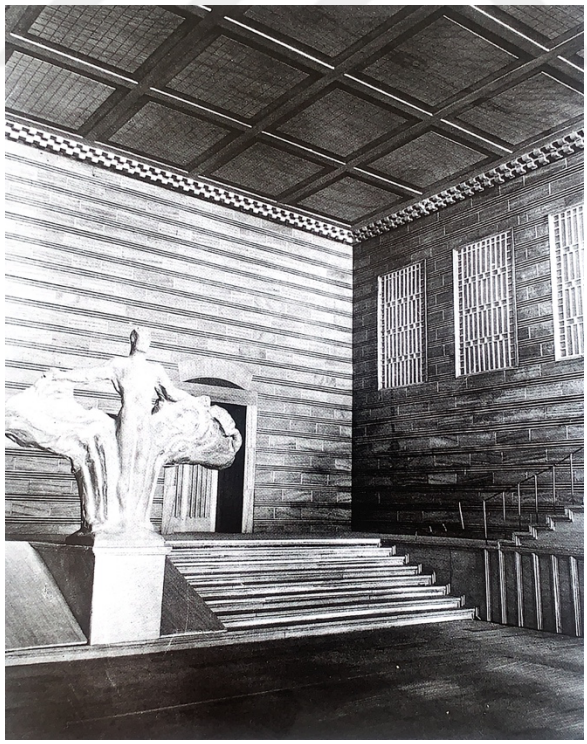

Şekil 2.91 Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Binası büyük amfi girişi (Bozdoğan vd. 2005)

Sedad Hakkı Eldem'in Samim Oktay ve Demirtaş Kamçıl birlikte tasarladıkları ve Arkitekt dergisinde yayımlanan açıklama yazısında bir araştırma ve deneme neticesinde ortaya çıktığı vurgulanan Adana Belediye Sarayı projesi, yarışmada dereceye girememiştir (Arkitekt, 1944, 11/12). Aynı metinde yapının, kemerli kolona kullanımıyla güney illerimizdeki yerel mimari unsurlara, çifte kemerli loca ve konik çatılı çıkması ile de Topkapı Sarayı'na göndermelerde bulunduğundan bahsedilmektedir (Şekil 2.92).

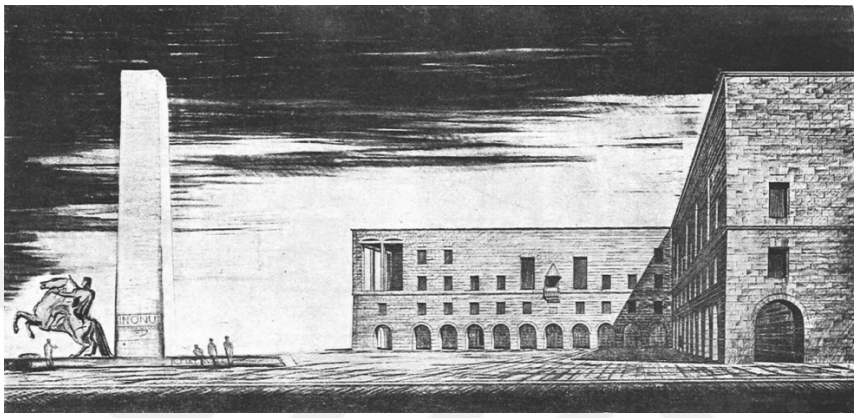

Şekil 2.92 Adana Belediye Sarayı Yarışma Projesi'nin perspektif çizimi (Arkitekt, 1944, 11/12)

Tasarımı 1954 yılında başlayan ve yıllar içinde çeşitli aşamalardan geçerek tamamlanan Hilton Oteli Türk lokantası projesi, altıgen geometrilerden oluşan bir altık üzerinde birbirine eklemlenen mekanlardan oluşmaktadır (Şekil 2.93). Yapı, geniş saçakları, kubbeleri ve üzerlerindeki fenerleri ile geleneksel Türk evi öğelerini de barındırmaktadır (Şekil 2.94). Tanju (2009), Eldem'in erken dönem tasarımlarında izleri belirgin olan ve Taşlık Kahvesi ile sona eren sofa/divanhane temasının sürekliliğini andırdığını düşündüğü altıgenlerden oluşan bu yeni temanın ilki kadar derin olmadığını düşünmektedir. Fakat altıgen formu ile mekân çözme çabasını Eldem'in uygulanan ilk yapılarından biri olan Ankara Yüksek Müzik Öğretmen Okulu ve Konservatuar yapısında ek olarak tasarladığı müzik talim pavyonunda ve öğrencilik yıllarındaki eskizlerinde de görmekteyiz. Buradan hareketle onun saf geometrik formlar ve soyutlanan yerel motiflerin birlikte kullanımıyla yeni bir dil arayışı içinde olduğunu söyleyebiliriz.

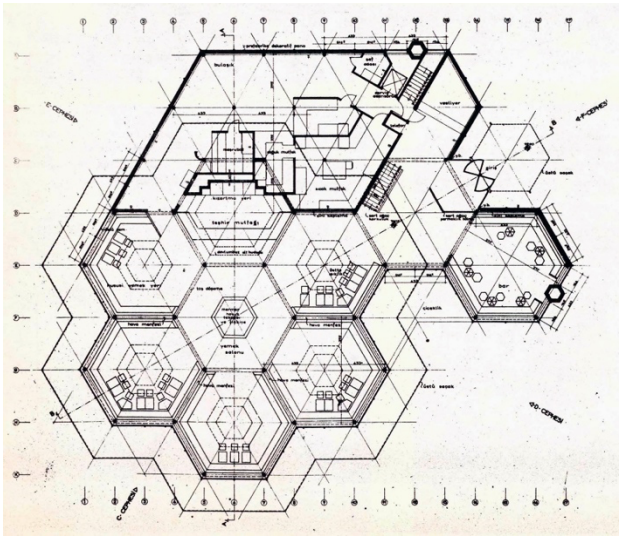

Şekil 2.93 Hilton Türk Lokantası projesi plan çizimi (Eldem, 1983)

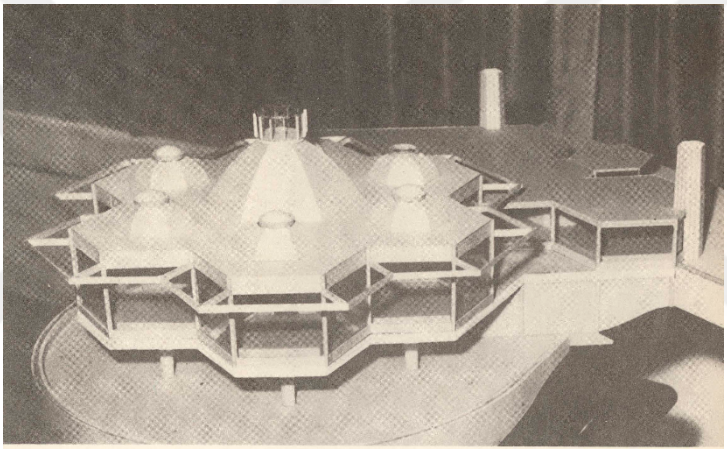

Şekil 2.94 Hilton Türk Lokantası projesi maket fotoğrafı (Eldem, 1983)

Sedad Hakkı Eldem'in Büyükada'da 1956-57 yılları arasında gerçekleştirdiği Rıza Derviş Konutu ise onun mimarlığı içinde, kütlesiyle farklılaşmış önemli yapılarından biridir. Yapının kütlesi, öğrencilik yıllarında da sıkça başvurduğu transatlantik gemileri, trenler ve tren istasyonları, arabalar ve hız kavramı gibi öğelerin yerel biçim, malzeme ve dil arayışıyla birleştirilme çabasını yansıtmaktadır (Şekil 2.95-96-97-98).

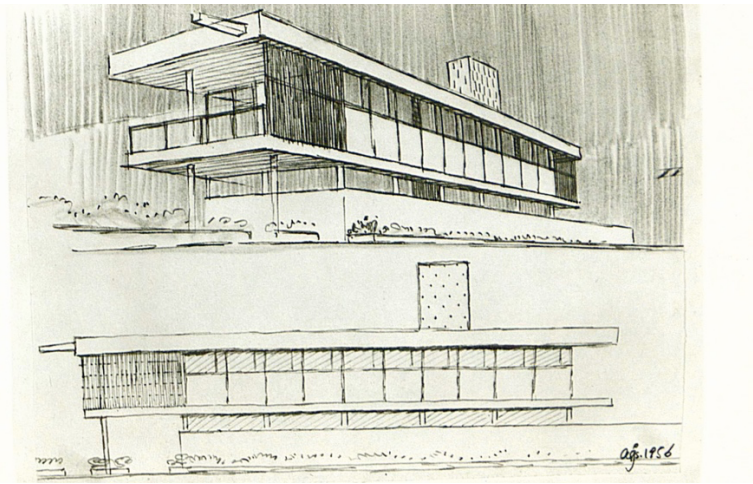

Şekil 2.95 Rıza Derviş Konutu perspektif çizimi (Salt Araştırma, 2025 Haziran)

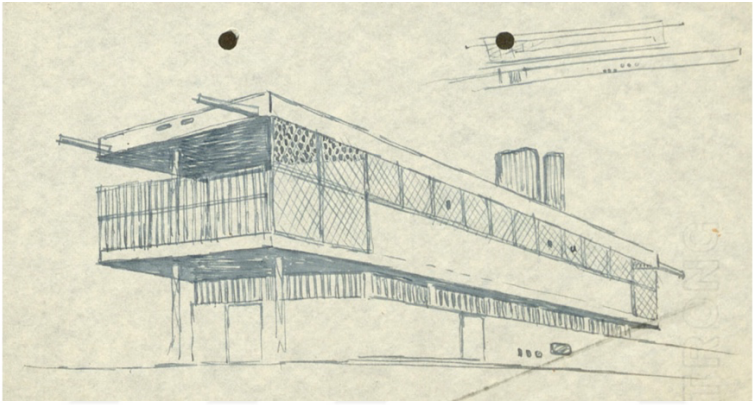

Şekil 2.96 Rıza Derviş Konutu perspektif çizimi (Salt Araştırma, 2025 Haziran)

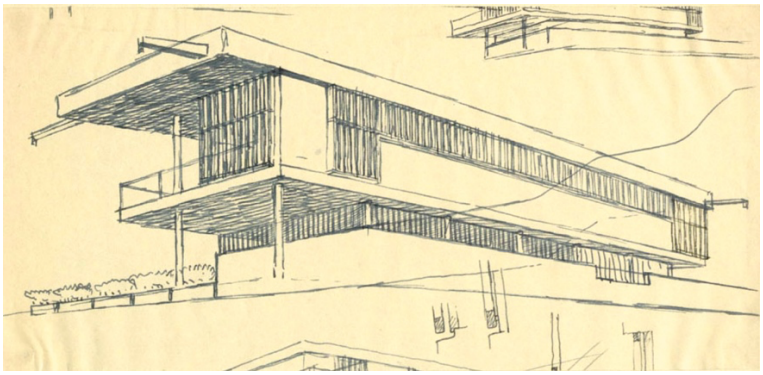

Şekil 2.97 Rıza Derviş Konutu perspektif çizimi (Salt Araştırma, 2025 Haziran)

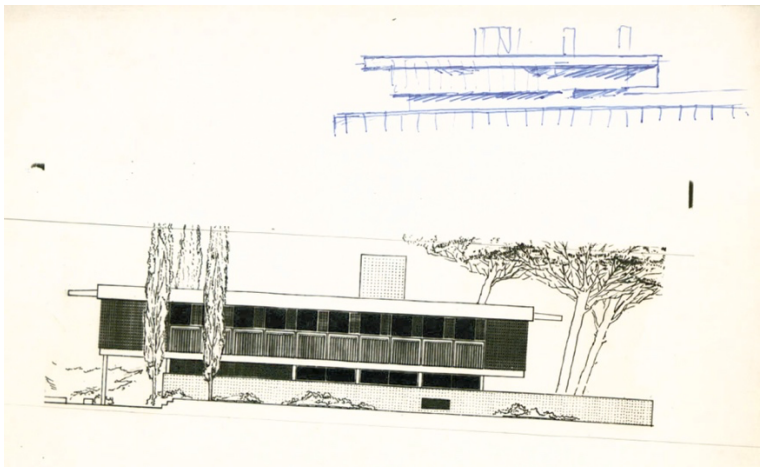

Şekil 2.98 Rıza Derviş Konutu perspektif çizimi (Salt Araştırma, 2025 Haziran)

Rıza Derviş konutu ile kütlesel benzerlik gösteren başka bir Eldem projesi de Orhan Çakmakçıoğlu ile birlikte tasarladığı Ankara Cinnah Caddesi'ndeki Hindistan Büyükelçilik konutudur. Yapı, mimari detaylarında doğuya özellikle Hindistan bölgesinden esinlenmeler taşımasına rağmen, kütlesinde belirgin bir modernizm etkisi görülmekte ve transatlantik gemisi, tren ve tren istasyonlarına göndermeler yapmaktadır (Şekil 2.99 ve Şekil 2.100).

Şekil 2.99 Hindistan Büyükelçilik Konutu cephe çizimi (Tanju, 2009)

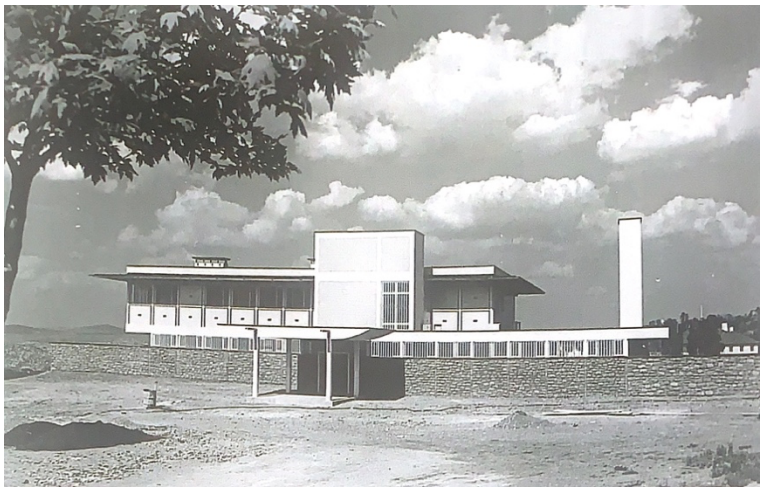

Şekil 2.100 Hindistan Büyükelçilik Konutu giriş cephesi fotoğrafı (Tanju, 2009)

1973-75 yılları arasında inşa edilen Taksim'deki Atatürk Kitaplığı, Eldem'in altıgen form denemelerinin uygulanmış örneklerinden biridir. Yapı kompleksinin ana kütlesi merkezde yer alan bir altıgeni saran altı adet altıgenden oluşmaktadır. Bu altıgen kompozisyon bodrum katları da içeren, zemin katta teras görevi üstelenen daha büyük bir altıgen bir platform üzerine oturmaktadır (Şekil 2.101 ve Şekil 2.102).

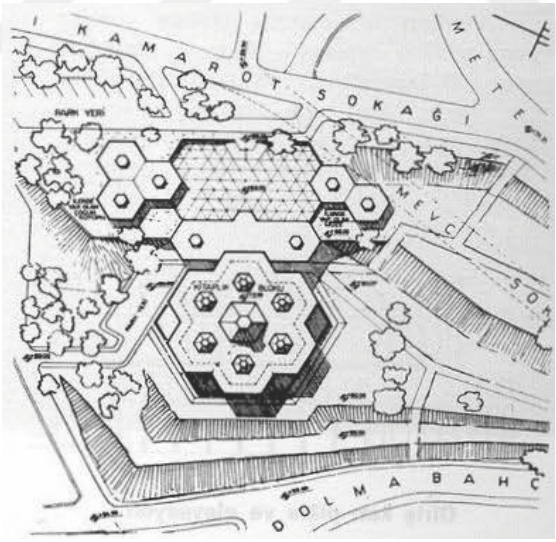

Şekil 2.101 Atatürk Kitaplığı vaziyet planı (Eldem, 1983)

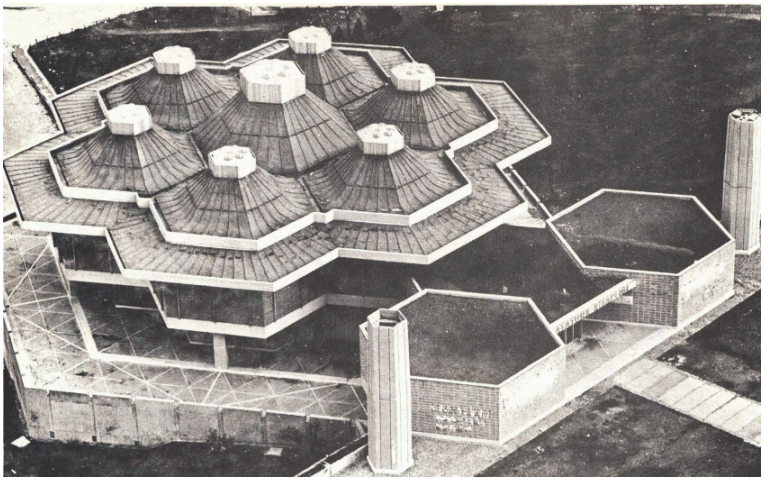

Şekil 2.102 Atatürk Kitaplığı hava fotoğrafı (Eldem, 1983)

Sedad Hakkı Eldem, 28 Şubat 1986 tarihli bir söyleşinde "Bir tekrar da repertuar gerektirir, öyle değil mi?... Şimdi, bu Türk restoranı ve Atatürk Kitaplığı'na gelelim. Bu, benim inatçılığımla ilgili bir şey. Bu tarz sekizgen köşkler, bizim geleneğimizde vardır ve büyük sanatçı ve mimarların adlarıyla anılır. Bunları yapmak ayıp bir şey değil. Bu iki binada daha genel bir motif için benzer bir ihtiyaç söz konusuydu ve ben de bu yolu benimsedim. Ben bunda hiçbir yanlışlık görmüyorum. İnsanın 'kendini taklit etmesi'nde hiçbir yanlış olamaz. Yoksa, bir proje uygulanıp da yapı inşa edildikten sonra mimar bir daha tekrarlanmamak üzere buna damgasını vurursa, bu o mimarın tükenmesi, ölmesi demektir." sözleriyle sekizgen planlı yapıları tasarlarken ilhamı geleneksel Türk mimarlığından aldığını vurgulamaktadır. (Bozdoğan vd. 2005) Fakat Ankara'daki müzik talim pavyonunda da kullandığı altıgen plan çözümlemesi, gelenekten değil de daha çok mevcut bir probleme, modernist bir yaklaşımla işlevsel bir çözüm arayışı gibi görünmektedir. Eldem'in altıgen plan şeması ve modüler çözüm sistemini uyguladığı son projesi ise Ankara Atatürk Kültür Merkezi yarışma projesidir (Şekil 2.103). Muhteşem Giray, Affan Kırımlı ve Orhan Çakmakçıoğlu ile birlikte hazırlanan proje, yarışmadan üçüncülük ödülü almıştır. Tasarımda dikkat çeken unsur ise, iç mekânda merkez altıgenin anıtsal ve yüksek konik kubbesinden sarkan aydınlatma ile oluşturulan törensel etkidir (Şekil 2.104).

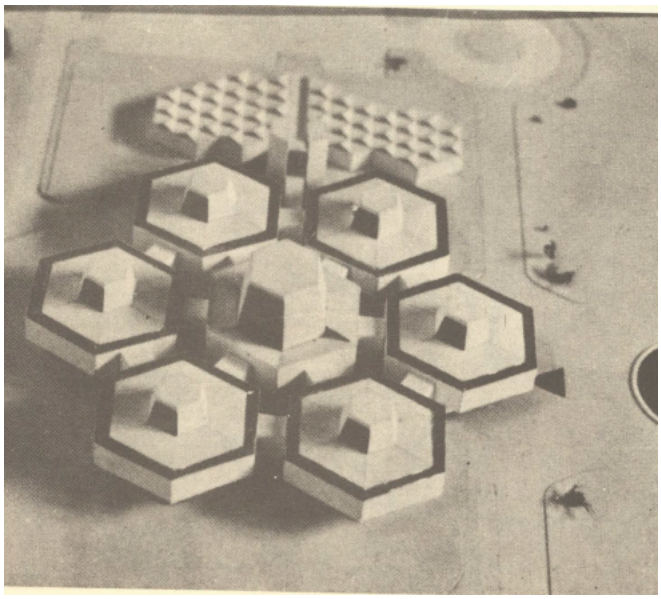

Şekil 2.103 Atatürk Kültür Merkezi maket fotoğrafı (Eldem, 1983)

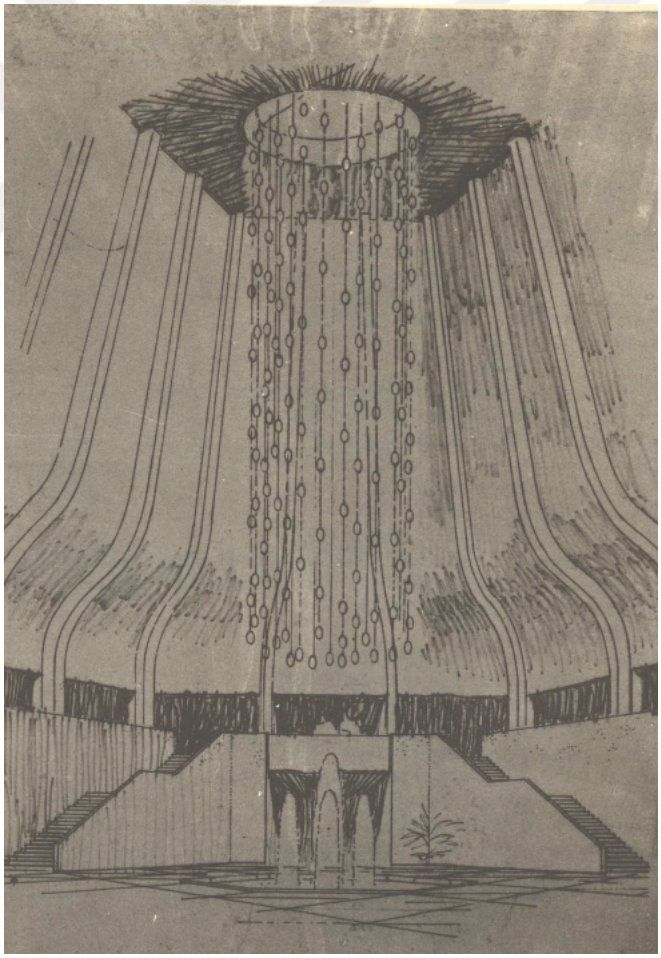

Şekil 2.104 Atatürk Kültür Merkezi iç mekân perspektif çizimi (Eldem, 1983)

3
SEDAD HAKKI ELDEM'İN YAYINLANMAMIŞ ESKİZ DEFTERLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1 Eskizlerde Görülen Etkiler

Bu çalışma kapsamında değerlendirilen eskizlerin ve gazete kupürleri incelendiğinde Eldem'in öğrencilik yıllarının ilk iki senesi olan 1924 ve 1925 yıllarında etkilendiği sanat ve mimarlık kavramlarını anlamak mümkündür. Onun hem Sanayi-i Nefise Mektebi'ndeki eğitiminde öğrendiği mimarlar, mimari üsluplar ve yapılar hem de Alman sanat ve mimarlık dergilerinde görmesi muhtemel olanlar ile anılarında sıkça bahsettiği gibi eğitime başlamadan önce bildikleri de göz önünde bulundurulup değerlendirildiğinde eskizlerinde üslupsal, soyut, kütlesel, detay ve plan ölçeğinde etkiler görülmektedir.

3.1.1 Eskizlerde Sıkça Rastlanan Üslupsal Etkiler

Sedad Hakkı Eldem'in eskizleri ve kesip sakladığı gazete kupürleri incelendiğinde bazı belirgin mimarlık ve sanat üsluplarına rastlanmaktadır. Bu üslupları ya da akımları, I. Ulusal Mimarlık Akımı, Şikago Okulu, Neoklasik Üslup ve Transatlantik Estetiği olarak sıralayabiliriz.

1924 yılında ailesiyle birlikte İstanbul'a dönen Eldem, henüz yeni kurulmuş ve büyük yapısal değişiklikler geçirmekte olan Türkiye Cumhuriyeti'nin dinamizmi içinde bulacaktır kendini. Bu dinamizme çok kısa süre içinde uyum sağlayacak ve bunu da günlüklerine not düştüğü, Türkleşme ve fanatikleşme vurgusu ile belirtecektir. Mimaride ise Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında, özellikle II. Meşrutiyet ile başlayan milli bir kimlik arayışı dikkat çekmektedir. Daha sonra birçok araştırmacının I. Ulusal Mimarlık Akımı veya Milli Mimari olarak

adlandıracağı bu kimlik arayışının öncüleri ise Mimar Kemalettin, Vedad Tek ve Giulio Mongeri'dir. Bu üç isim de Sedad Hakkı Eldem'in mimarlık eğitimine başladığı Sanayi-i Nefise Mektebi'nde hocalık yapmış ve okulun mimari kimliğini belirlenmesinde katkısı olan başat aktörlerdendir. Özellikle Giulio Mongeri, Eldem'in mimarlık eğitimi boyunca atölye hocası olmuştur. Ayrıca Eldem'in eğitime başladığı yıl, Mimar Kemalettin, Kudüs görevi nedeniyle okuldan ayrılmış, yerine tarih derslerini yürütmesi için Celal Esad Arseven görevlendirilmiştir. Bu bilgiler ışığında, Sedad Hakkı Eldem'in kendini içinde bulduğu mimarlık ortamının ve tartışmalarının o zamana kadar yaşadığı Avrupa'da gördüğü yapılı çevrenin estetiğinden farklı ve onun için yeniliklerle dolu olduğu söylenebilir. Fakat hem Mongeri hem de Arseven'in, Avrupa kökenli mimarlık ve sanat akımlarını ve estetik kuramları reddetmediği, bu kuramlarla yerel mimarlık ve sanat öğelerini birleştirmeye çalıştıkları da bilinmektedir. Sedad Hakkı Eldem'in de hocalarının bu yaklaşımlarından etkilendiği düşünülmektedir.

I. Ulusal Mimarlık Akımı'na örnek yapıların fotoğraflarına Sedad Hakkı Eldem'in Defter-1 içinden çıkan gazete kupürlerinde sıkça rastlanmaktadır. Eldem, özellikle, o dönemde inşası yeni bitmiş veya devam eden yapıların, gazetelerde yayımlanan fotoğraflarını biriktirmiştir (Şekil 3.1; Kat. No: 121-126-130-135-137-138-139-140-141-142-143-144-145-148-163-172-182-183-184). Bu fotoğraflarda Ankara, İstanbul, Bursa, Konya ve Şam'a kadar birçok şehirdeki I. Ulusal Mimarlık Akımı örneği yapılar yer almaktadır.

Şekil 3.1 Gazete Kupürleri içerisindeki I. Ulusal Mimarlık Akımı örneklerinden oluşturulmuş kolaj

Sedad Hakkı Eldem'in bu çalışma kapsamında incelenen eskizlerindeki I. Ulusal Mimarlık Akımı etkisi daha çok okul, opera/tiyatro, otel, tren istasyonu, konut ve ofis yapılarının cephe tasarımlarında görülmektedir (Şekil 3.2; Kat. No:22-23-24-25-51-53-60-64-70-71-75-77-80-81-87-94). Eldem'in bu eskizlerinde Avrupa mimarlığındaki Neoklasik ve Şikago Okulu örneklerine benzer şekilde kurgulanan kütlelerin, genellikle tek ve ön cephesi orta aksından simetrik bir biçimde çalışılmıştır. Bu cephenin de oldukça detaylı bir şekilde bezenmesine dikkat edilmiştir. Bu eskizlerde, I. Ulusal Mimarlık Akımı'nın önemli öğelerinden taç kapı, penci kemer, geniş saçak, gülbezek/rozet ve kubbe kullanımı dikkat çekmektedir. Eldem'in, henüz ziyaret etmediği Anadolu kentlerindeki I. Ulusal Mimarlık Akımı örneklerini, biriktirdiği gazete kupürleri ve okuldaki derslerinden kitabi ve görsel bilgi olarak, İstanbul'daki örneklerini de ziyaret ederek deneyimlediğini söyleyebiliriz.

Şekil 3.2 Eskizler içerisindeki I. Ulusal Mimarlık Akımı örneklerinden oluşturulmuş kolaj

Eskizlerde belirgin bir şekilde görülen ikinci üslup ise Şikago Okulu olarak tanımlanabilir. Şikago Okulu, 19. yüzyılın sonralarında Şikago okulu etrafında toplanan bir grup mimarın kentte çıkan yangın sonrasındaki imar faaliyetleriyle şekillenen ve dünyanın ilk gökdelenleri olarak tanımlanan yapıları tasarlamaları ve inşa etmeleriyle sonuçlanan bir mimari üsluptur. Karakteristik özellikleri, çelik iskelet taşıyıcı sistem, süsten uzak, akılcı bir grid sisteme oturan geniş cam pencere ve cephe düzeni, yığma taş kaplama ve terakota kullanımıdır. Şikago'da 20. Yüzyılın başında ortaya çıkan yüksek yapılar ve bunların estetiği, hızla önce Amerika ve sonra Avrupa'ya yayılacaktır. Eldem'in de Amerika ve Avrupa'daki Şikago Okulu ve bu akımdan esinlenen örnekleri mimarlık dergileri aracılığı ile incelediği düşünülmektedir. 1924-1925 yılları arasında Almanya'da yayınlanan ve muhtemelen evlerine alınan mimarlık ve sanat dergileri tarandığında Şikago Okulu'nun örneklerine sıkça rastlanmaktadır (bknz Şekil 2.63). Eldem 'in de atölye hocası Mongeri'nin yönlendirmelerinin yanı sıra bu dergilerden de esinlendiği döneminde yayımlanan dergilerdeki projeler ile eskizlerindeki benzerliklerden anlaşılmaktadır (Tablo 3.1; Kat. No: 37-60-75-77-80-94).

Tablo 3.1 Şikago Okulu üslubunun 1924-25 yılı Alman dergileri ve S. H. E. eskizlerindeki örneklerini gösteren tablo

Sanayi devriminden sonra artan üretim kapasitesi ve bilimsel alandaki ilerleme ile gelişen teknoloji sayesinde yeni malzeme ve araçlar ortaya çıkmıştır. Buhar gücünün kullanımı ve trenlerle başlayan bu gelişmeler, buharlı gemiler ve otomobillerle devam etmiştir. 20. yüzyılın ilk yarısına gelindiğinde otomobil ve yolcu gemilerinde büyük bir çeşitlilik olduğu ve rekabet yaşandığı görülmektedir. Dönemin süreli yayınları incelendiğinde özellikle Atlantik okyanusunu geçen yolcu gemileri transatlantiklere dair reklamlara rastlanmaktadır (Bknz. Şekil 2.40 ve Şekil 2.41). Ayrıca otomobiller de neredeyse bütün sayılarda yer alan fotoğrafların içinde modern kent yaşamının bir parçası olarak yer almakta ayrıca bazı sayılarda otomobilleri tanıtan dosyalara rastlanmaktadır (Bknz. Şekil 2.52 ve Şekil 2.52). Avrupa'da özellikle Münih'te büyüyen ve bir aile rutini olarak süreli yayınları takip eden genç Eldem'in döneminin geldiği teknolojik gelişmeleri yakından takip etmesi ve hayranlık duyması kaçınılmazdır. Öte yandan Sanayi-i Nefise Mektebi yıllarına dair anılarında da arabalara ve gemilere olan ilgisinden bahsetmektedir. Eldem (1983), dönemin okul müdürü Namık İsmail'den bahsederken, onun nevi şahsına

münhasır biri olduğunu aktarmış ve "Biz ona hayrandık. Korsan gemisine, Lancia arabasına, içindeki hanım misafirlerine hayrandık… Genç müdürümüz, Lanciasını birkaç virajdan sonra son süratle bu dar geçitten geçirirdi. Her defasında yüreğimiz hoplar ve iftiharla kabarırdı" sözleriyle de bu hayranlığının kaynağının onun gemisi, arabası ve araba kullanım ustalığı olduğunu vurgulamıştır. Dergiler, gazete kupürleri ve eskizleri incelendiğinde Eldem'in mimarlık eğitimi dışında da gemilere duyduğu belirgin ilginin birbiriyle ilişkili olduğunu düşündürmektedir (Tablo 3.2; Kat. No:103).

Tablo 3.2 S. H. E.'nin gemilerle ilgili dergi, gazete kupürü ve eskiz ilişkisini gösteren tablo

 DAS MAGAZIN - 1925 - ŞUBAT SAYISI	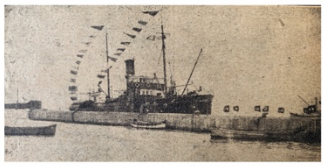 BANDIRMA'NIN BETONARME İSKELESİ (KAT. NO: 181)	 (KAT. NO: 103)
DERGİ GÖRSELLERİ	GAZETE KUPÜRÜ	SEDAD HAKKI ELDEM ESKİZİ

Sedad Hakkı Eldem'in gemilere olan ilgisinin özellikle transatlantik gemileriyle birlikte mimari bir boyuta taşındığı eskizlerinden de izlenebilmektedir. Bir transatlantik gemisinin perspektif çizimini yaptığı eskizinde çizimin hemen altında 'gemide mimarlık' notunu düşmüştür (Bknz. Tablo Ek.101; Kat. No:101). Çizimde, transatlantik gemisi yuvarlak güverte pencereleri, üç adet büyük bacası ve ana gövde ve köprü üstü kısımlarındaki kütlesel biçimlenişi ile vurgulanmıştır. Eldem'in eş zamanlı olarak, bu biçimlenişin izlerini taşıyan tasarım denemeleri defterlerindeki diğer eskizlerinde de görülmektedir (Tablo 3.3; Kat. No: 101).

Tablo 3.3 S. H. E.'nin transatlantik gemileri ile ilgili dergi ve eskiz ilişkisini gösteren tablo

 DAS LEBEN - 1923-24	 DAS LEBEN - 1923-24	 (KAT. NO: 101)
DERGİ GÖRSELLERİ		SEDAD HAKKI ELDEM ESKİZİ

Sedad Hakkı Eldem'in transatlantik estetiğinin izlerini taşıyan eskizleri ile o yıllarda Alman dergilerinde yayımlanan transatlantik görselleri ve buradan esinlenen yapı fotoğrafları arasında oldukça belirgin kütlesel ve üslupsal benzerlikler görülmektedir (Tablo 3.4; Kat. No: 34-37-38-52-56-59-80-94-101). Eldem, eskizlerinde gemi güvertesini andıran kütleler kullanmış, binaların bacalarını gemi bacalarına göndermede bulunur şekilde birbirine yakınlaştırmış ve uzatmıştır. Özellikle cephe ve pencere düzeninde gemi güvertesi, köprü üstü kısımlarının ve dairesel pencelerinin etkisi belirgindir. Ayrıca eskizlerde, *Das Leben, Kunst und Künstler* ve *Die Kunst* dergilerinde yayımlanmış ve 1924 yılında henüz tamamlanmış Erich Mendelsohn'un Berlin'deki Mossehaus ve Johann Friedrich Höger'in Hamburg'daki Chilehaus binalarına kütlesel, üslupsal ve detay ölçeğinde benzerliklere rastlanmaktadır. Mossehaus (Bknz. Şekil 2.61) binasındaki bir aksı belirginleştirerek kuvvetlendiren ve hareket ediyormuş hissi veren kütle biçimlenişini, Eldem'in ticaret, ofis ve konaklama fonksiyonları için tasarladığı çok katlı yapı eskizlerinde de görmekteyiz (bknz. Tablo Ek.37-38-56-80-94). On katlı Chilehaus (Bknz. Şekil 2.68) binasının ise son dört katında cephe boyunca devam eden kat çekmeleri ve teraslamalar görünmektedir. Konumlandığı arazinin sınırlarını kullanarak biçimini de alan yapı, bu teraslamalarla döneminin transatlantik gemilerine göndermede bulunmaktadır. Eldem'in eskizlerinde de aynı yıllarda benzer bir biçimleniş görülmektedir (bknz. Tablo Ek.37-38-56-77-80-94). Söz konusu iki yapı ile Eldem'in aynı dönemde gerçekleştirdiği eskizlerindeki benzerlik dikkat çekmektedir. Fakat Eldem'in kendi biçimsel kurgusunu

oluştururken bu yapıların fotoğraflarını görerek mi esinlendiği yoksa O'nun da çağdaşı mimarlar gibi döneminin mühendislik harikası araçları transatlantik gemileri, otomobiller ve trenlere bakarak hız ve aerodinami gibi kavramları mı tasarımlarına taşıdığı bilinmemektedir.

Tablo 3.4 S. H. E.'nin Transatlantik Estetiği ile ilgili dergi ve eskiz ilişkisini gösteren tablo

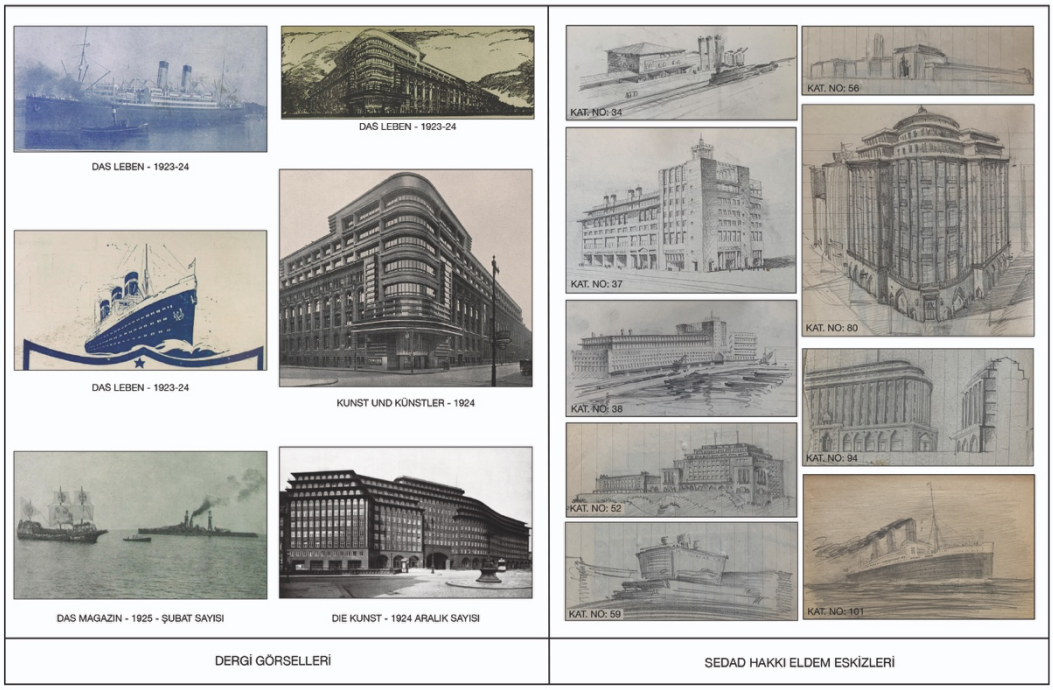

Eskizlerde görülen belirgin üslupsal etkilerden biri de Avrupa neoklasik mimarlığıdır. Sedad Hakkı Eldem'in hem Avrupa'da geçirdiği çocukluk ve gençlik yıllarında bireysel olarak deneyimlediği, hem de İtalya'da eğitim görmüş atölye hocası Mongeri'nin anlayışıyla şekillendiği düşünülen bazı eskizlerinde, dönemin Alman mimarlık dergilerinde gördüğü klasik ve neoklasik yapılar ve gazetelerden keserek biriktirdiği neoklasik Osmanlı yapılarının fotoğraflarının da etkisi olduğu düşünülmektedir (Tablo 3.5: Kat No: 65-66-78-82-84-87-90-108-118-123-127-153-169).

Tablo 3.5 S. H. E.'nin neoklasik üslup ile ilgili dergi, gazete kupürü ve eskiz ilişkisini gösteren tablo

Ayrıca Sedad Hakkı Eldem'in bazı neoklasik üsluptaki eskizleri, hatıratında hayranlığından sıkça bahsettiği Karl Friedrich Schinkel'in Berlin'deki Konzerthaus Berlin binasına benzerliğiyle dikkat çekmektedir (Tablo 3.6; Kat No: 65-78-118). Bu çalışmanın önceki bölümlerinde de bahsedildiği gibi (Bknz. Bölüm 2.1) Eldem, mimarlık eğitimine başlamadan önce de bazı klasik mimarların projelerine hâkim olduğundan ve özellikle Schinkel'den çok etkilendiğinden bahsetmektedir. Bu etkisinin bir uzantısı olarak Schinkel'in meşhur ve önemli yapılarını incelediği bilinmektedir. Eskizlerinde görülen neoklasik üslubun, henüz kendi mimarlık düşüncesini oluşturma aşamasında olan bir gencin, Schinkel'in mimarlığına duyduğu hayranlığı karşısında yaptığı denemelerin bir sonucu olduğu da söylenebilir.

Tablo 3.6 S. H. E.'nin eskizleri ve K. F. Schinkel'in yapıları arasındaki benzerliği gösteren tablo

Sedad Hakkı Eldem'in eskizleri içerisinde İtalyan Gotiği etkileri de görülmektedir. Eskizlerde görülen İtalyan Gotiği etkisinin, ilgili eskizlerdeki tasarımların, Venedik Dükler Sarayı (Bknz. Şekil 2.35) ve Siena Pubblico Sarayı'na (Bknz. Şekil 2.36) benzerliklerinden dolayı, bu örnekler üzerinden şekillendiği düşünülmektedir (Bknz. Tablo 3.7; Kat No: 102-109). Eldem'in burada, yapıların kütle biçimlenişi, cephe kurgusu ve detay çözümlerinde İtalyan Gotiğinin ana unsurlarına başvurduğu görülmektedir.

Tablo 3.7 S. H. E. eskizlerindeki İtalyan Gotiği etkisini gösteren tablo

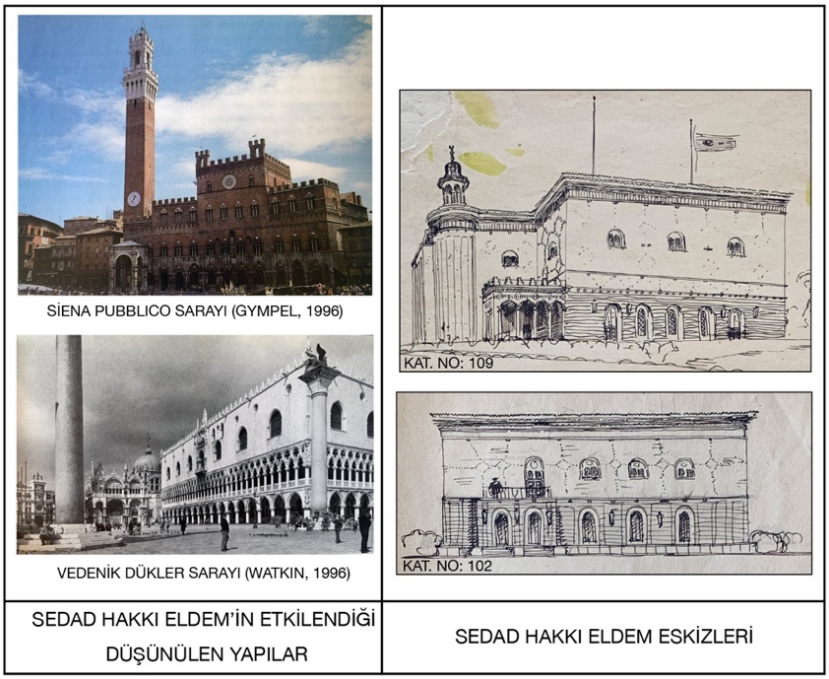

3.1.2 Eskizlerde İzine Rastlanan Soyut Boyuttaki Etkiler

Son dönem Osmanlı eliti Edhem Paşa Ailesi'nin bir üyesi olarak Sedad Hakkı Eldem, Fransızca, Türkçe ve Almanca gibi çok lisanlı ve kültürlü bir ortamın içinde büyümüştür. Annesinin önceki bölümlerde bahsettiğimiz gibi (bknz. Bölüm 2.1) bütçe defterlerine not düştüğü evlerine alınan sanat dergileri ve Eldem'in kendisinin de anılarında bahsettiği kitaplara ve dergilere duyduğu ilgisinin neticesi olarak hem geçmiş hem de döneminin güncel sanat ve mimarlık örneklerine hâkim olduğu söylenebilir. 1924 ve 1925 yıllarında yaptığı eskizlerden görüldüğü kadarıyla, bu ilgi ve araştırma merakının onun zihninde bazı soyut kavramların şekillenmesine neden olduğu düşünülmektedir. Eskizlerde belirgin şekilde görülen soyut boyuttaki etkileri De Chirico etkisi, ulaşım araçları ile gelen hız ve hareket kavramı, zikzak deseni, yıldız motifi olarak sıralayabiliriz.

Sedad Hakkı Eldem, 28 Şubat 1986 tarihindeki bir söyleşisinde De Chirico'nun yapıtlarıyla karşılaşmasını "De Chirico'yu ilk keşfettiğimde, bunun bir mimari değil bir sahne dekoru olduğunu kavradım. Böylece, bu dekorun bir mimariye dönüştürülmesi gerektiği düşüncesinden hareketle bunu tecrübe ettim" sözleriyle ifade etmektedir (Bozdoğan vd., 2005). O'nun De Chirico'nun yapıtları ile karşılaşmasının tam tarihini bilemiyoruz. Fakat, Eldem'in çocukluğundan itibaren aşina ve takipçisi olduğu sanat ve mimarlık yayınları göz önüne alındığında, De

Chirico'nun yapıtları ile ilk kez o dönemlerde karşılaşmış olması muhtemel görünmektedir. Yapıtlarında mimariyi belirgin bir şekilde ve metafizik bir kurguyla kullanan De Chirico'nun özellikle 1914 yılının başlarında yaptığı 'Enigma of the Day' (Günün Gizemi) isimli yağlı boya tablosu Berlin şehrinin merkezindeki bir park olan Hofgarten içindeki revaklarla ilişkilendirilmektedir (Holzhey, 2017) (Tablo 3.8). Tablodan da anlaşıldığı gibi De Chirico'nun resminde kullandığı temel mimari yapı, Hofgarten'in revaklarının soyutlanarak, yeniden ebatlanmış bir versiyonu gibidir. De Chirico, revakların kolonlarını yükseltmiş ve başlık detayından arındırmış, Roma kemerlerini ise basıklaştırmıştır. Hofgarten revaklarında üst katta devam eden pencere dizisinin ise ilkini koymuş, devam edenleri için de yerlerine 'X' işareti koymuştur. Sedad Hakkı Eldem'in eskizlerinde de bu tip soyutlamalara rastlanmaktadır. Fakat en belirgin etkiyi Venedik Dükler Sarayı'ndan ya da Siena Pubblico Sarayı'ndan esinlenerek tasarlandığı düşünülen eskizlerinde görülmektedir (Bknz. Tablo 3.7; Kat No: 102-109). Eskizlerde, Hofgarten'dan, De Chrico'da oradan İtalyan Gotiğine ve Eldem'in eskizlerine ulaşan soyutlamanın dekordan mimariye dönüşme çabasının izini görmekteyiz.

Tablo 3.8 De Chirico eserindeki mimari etkiyi gösteren tablo

 MÜNİH HOFGARTEN'DE BULUNAN REVAKLAR (HOLZHEY, 2017)	 GÜNÜN GİZEMİ - 1914 (HOLZHEY, 2017)
MEVCUT YAPI	DE CHIRICO RESMİ

Sedad Hakkı Eldem'in otomobiller ve gemilere olan ilgisine bir önceki bölümde değinilmiştir (Bknz. Bölüm 3.1.1). Bu ilginin bir uzantısı olarak Eldem'in eskizlerinde ulaşım ile ilişkilendirilen yapı tasarımlarının kütlelerinde ve çizimlerinde hız ve hareket kavramını kullandığı görülmektedir. Dönemin Alman

sanat ve mimarlık dergilerinde de gelişen teknolojinin hız kavramına vurgu yapan reklam sayfalarına rastlanmaktadır. Bu reklamlardan en ilgi çekici olanı Jkolin marka otomobil yakıtı için yayımlanmış olandır (Bknz. Şekil 2.42). Bu reklamdaki hız fikrini veren çizgilerin etkisinin Sedad Hakkı Eldem'in eskizlerinde de benzer şekilde kullanıldığı görülmektedir (Tablo 3.9; Kat. No: 56-57-59). Ayrıca Eldem'in hem bu çalışma kapsamında değerlendirilen eskizlerinde hem de Salt Araştırma Arşivi'nde Edhem Eldem Koleksiyonu içinde bulunan gençlik dönemi defterleri ve çizimleri içinde yer alan Renault marka otomobil eskizi'nde (Bknz. Şekil 2.6) döneminde dergilerde ya da gerçek hayatta gördüğü otomobillerin çizimlerini yapmıştır. (Tablo 3.10; Kat. No:112).

Tablo 3.9 S. H. E. eskizlerindeki hız/hareket kavramının dergiler ile ilişkisini gösteren tablo

DERGİ GÖRSELİ	SEDAD HAKKI ELDEM ESKİZLERİ
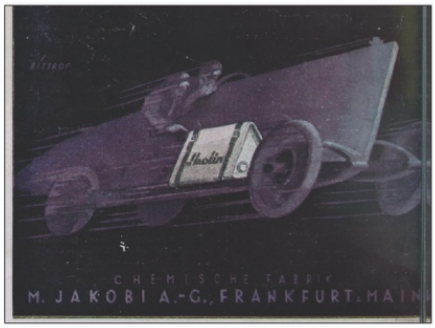 DAS LEBEN - 1923-24	 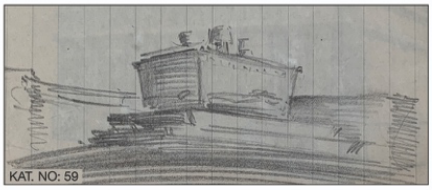

Tablo 3.10 S. H. E. eskizlerinde ve dergilerdeki otomobil görsellerini gösteren tablo

DERGİ GÖRSELLERİ	SEDAD HAKKI ELDEM ESKİZİ
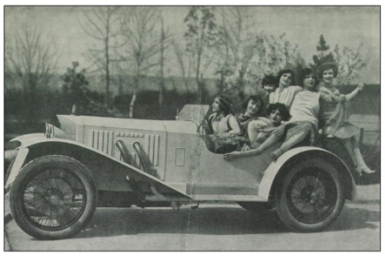 DAS MAGAZIN - 1925 - AĞUSTOS SAYISI 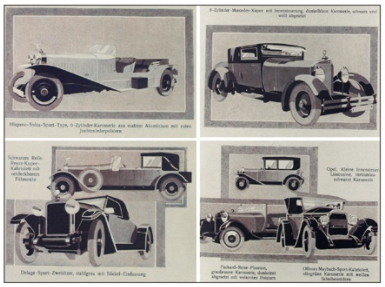 DAS MAGAZIN - 1925 - MART SAYISI	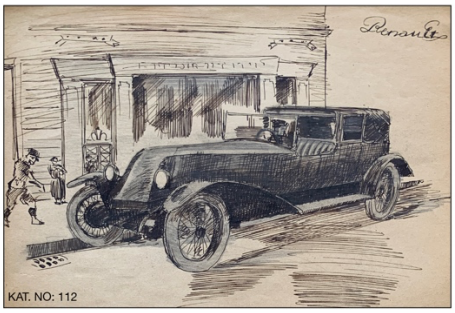 KAT. NO: 112

Eskizler tarandığında, Eldem'in özellikle döneminde Art Deco tasarımlardaki bazı motifleri sıkça kullanmayı tercih ettiği görülmektedir. Fakat Eldem'in bu motifleri üslupsal bir kullanım amacından çok soyut bir kavram olarak irdeleyip değerlendirdiği anlaşılmaktadır. Bunlardan en sık rastlanan iki tanesi zikzak motifi ve yıldız figürüdür. Özellikle zikzak motifi, kumaş tasarımından, grafik tasarıma, mobilya tasarımından cephe tasarımına oldukça geniş bir kullanım alanı bulmuştur (Şekil 3.3). Bu tavır, Eldem'in bu dönemde zikzak motifinden etkilendiğini ve bu form ile tasarım alternatifleri üretmeye çalıştığını düşündürmektedir. Fakat, Eldem'in zikzak motifini neden seçtiğine dair bir bilgi bulunmamaktadır. Fakat gazete kupürleri içinden bir tanesinde Özbek dansçılarının kıyafetlerinde zikzak deseni görülmektedir (Bknz. Tablo Ek.190: Kat. No: 190). Öte yandan İstanbul'da Bizans Dönemi mimarlığı ve Klasik Osmanlı mimarlığında görülen kirpi saçak detayı da Eldem'in anılarında bahsettiği İstanbul semtleri gezilerinde rastlaması muhtemel detaylardan biridir. Sedad Hakkı Eldem'in henüz başladığı okulunun da yakınında konumlandığı ve sıkça ziyaret ettiği Sultanahmet Meydanı'nda bulunan Haseki Hamamı'nın (Ayasofya Hamamı) kubbesinin kasnağında yer alan kirpi saçak detayı hem üst üste hem de aynı sırada yaptığı girinti çıkıntılarla zikzak motifini anımsatmaktadır (Şekil 3.4). Ayrıca, kademeli sivrilen üçgen kemerli, zikzak motifi benzeri korniş sıralarına dönemin dergilerinde yayınlanan Avrupa

mimarlığı örneklerinde de rastlamaktayız (bknz. Şekil 2.72). Bu durum Eldem'in hem yerel mimariden hem de Avrupa mimarlığından benzer referansları görsel kütüphanesinde biriktirerek eskizlerine aktarmış olabileceğini düşündürmektedir.

Şekil 3.3 Eskizlerdeki zikzak motifi kullanılan örneklerden oluşturulmuş kolaj

Şekil 3.4 Haseki Hamamı (Ayasofya Hamamı) detay fotoğrafı (Kuban, 2007)

Sedad Hakkı Eldem'in eskizlerinde görülen bir diğer önemli soyut etki ise, yıldız figürü kullanımıdır. Eskizlerdeki yıldız figürü moda tasarımı, iç mekân, cephe ve

plan düzlemindeki çizimlerde görülmektedir (Şekil 3.5). Özellikle genç kadın ve erkek sporcuların kıyafetleri üzerine arma gibi işlenmesinden dolayı Türkiye Cumhuriyeti bayrağındaki ay yıldız figüründen esinlenildiğini düşündürtmektedir. Yıldız figürü, moda tasarımı eskizlerinde bir arma gibi kullanılırken, mimari eskizler de ise daha mekânsal ve kuvvetli bir etki verecek şekilde kurgulanmıştır. Bir sinema salonu projesinde, Art Deco etkili giriş cephesi tasarımında yıldız figürünü cephe giriş merkez aksı üzerinde tabela alanının orta noktasına yerleştirmiştir (bknz. Tablo Ek.70; Kat. No: 69). Yıldızın iki yanına taç kapı referanslı tasarımlarında da gördüğümüz gülbezek/rozet veya aydınlatma armatürü olduğu düşünülen iki eleman eklenmiştir. Aynı projenin iç mekân tasarımında ise, salon oturma birimlerinin üzerine aydınlatma işlevine sahip olduğu düşünülen oldukça büyük bir yıldız figürü eklenmiş hem plan hem de perspektif çiziminde belirtilmiştir.

Şekil 3.5 Eskizlerdeki yıldız figürü kullanılan örneklerden oluşturulmuş kolaj

Sedad Hakkı Eldem'in eskizleri arasında grafik tasarım çalışmaları da yer almaktadır. Özellikle pul tasarımları dikkat çekmektedir (Bknz. Tablo Ek.8; Kat. No: 8 ve Tablo Ek.27; Kat. No:27). Türkiye Cumhuriyeti için 5 kuruşluk beş farklı pul tasarımının görüldüğü defter sayfasında (Bknz. Tablo Ek.8; Kat. No: 8) Eldem'in aynı anda birden fazla temayı düşündüğü ve bu temaları her pul tasarımda farklılaştırdığı dikkat çekmektedir. Sayfanın üst kısmında Osmanlı Türkçesi ile Türkiye Cumhuriyeti yazılmış ve kaligrafik bir tasarım yapılmıştır. Bu tasarımı

hemen yanındaki altı adet minaresinden Sultanahmet Camisi olduğu düşünülen bir cami silüeti ile birleştirmiştir. Diğer dört pul tasarımında ise yeni kurulan cumhuriyetin değerleri olan kahramanlık, kurtuluş savaşı ve Mustafa Kemal Atatürk temaları işlenmiş ve daha modern bir tasarım anlayışıyla ele alınmıştır. Fakat bütün pullardaki ortak soyut etki ise, muhtemelen Türkiye Cumhuriyeti'nin doğuşunu ve yükselişini temsil eden, ana figürlerin arkasından ışınsal yayılan ışık oklarıdır. Türkiye Postaları için 10, 5 ve 1 kuruşluk altı adet farklı pul tasarımının görüldüğü defter sayfasında da (Bknz. Tablo Ek.8; Kat. No: 8) yerel motifler ve Türkiye Cumhuriyeti temasının işlendiği görülmektedir. Fakat buradaki yerel motiflerde Klasik Osmanlı camileri değil de Selçuklu ve Osmanlı mimarlığındaki taç kapıları referans alınmıştır. Sayfanın altındaki üç adet pulda ise diğer pul tasarımında görülen aynı temalar işlenmiş ve yine figürlerin arkasından ışınsal yayılan ışık okları kullanılmıştır. Pul tasarımlarında kullandığı ışınsal yayılan ışık okları soyutlaması daha belirgin bir biçimde Eldem'in bu çalışma kapsamasında incelenen bir anıt mezar/mozole eskizinde de görülmektedir (Tablo 3.11; Kat. No: 8-27-33).

Tablo 3.11 S. H. E. eskizlerindeki ışınsal yayılan ışık etkisini gösteren tablo

Sedad Hakkı Eldem'in eskizlerindeki karakalem insan ve moda tasarımı çizimlerinde 1920lerin güncel Avrupa moda anlayışı oldukça belirgin bir şekilde görülmektedir. Düzenli olarak evlerinde olması muhtemel Alman sanat ve mimarlık dergileri tarandığında bu moda anlayışının reklamlardan, Hollywood yıldızlarına ve gündelik hayattan kesitlere kadar temsil edildiği görülmektedir. Eskizleri incelendiğinde dönemin ruhunun genç Sedad Hakkı Eldem'i de etkilediği anlaşılmaktadır (Tablo 3.12). Tabloda dönemin önemli dergilerinden Das Magazin

ve Das Leben'de yayımlanmış görsel ve fotoğraflara yer verilmiştir. Bu görsellerde bir parfüm markasının ilan sayfasında makyaj masası önünde kısa dalgalı saçlı bir kadın belden bağlama detaylı düz ve dökümlü bir elbise giymektedir. Fotoğraflarda ise oyuncu Gloria Swanson'un profilden bir fotoğrafı görünmektedir. Das Magasin'de yayımlanan fotoğraflardan ilkinde başındaki türbanı, saç kesimi ve boynundaki tilki etolü ile dikkat çekmektedir. İkinici fotoğrafta ise, yazlık bir beldede, sahilde güneşlenen gen kadınlar, deniz kıyafetleriyle yer almaktadır. Tablo 3.12'de de görüldüğü gibi Eldem de eskizlerinde dönemin dergilerinde temsil edilen güncel moda anlayışını saç kesimleri, kıyafet detayları, türban bağlama biçimleri ve aksesuar kullanımıyla eskizlerine aktarmıştır. Ayrıca Das Leben dergisinin 1923-1924 yılları arasında çıkan sayılarının kapak fotoğraflarında da güncel modanın bir ifade olarak çeşitli kadın portrelerinin kullanıldığını görmekteyiz (Şekil 3.6).

Tablo 3.12 S. H. E. eskizlerindeki 1920'lerin Avrupa moda anlayışının etkisini gösteren tablo

Şekil 3.6 Das Leben dergisinin 1923-1924 yılı sayılarının kapak görsellerinden oluşturulmuş kolaj

Sedad Hakkı Eldem'in evinde bulunması muhtemel dergilerin sayfalarında yayımlanan projelerin iç mekân fotoğraflarında ve ilan sayfalarındaki iç mekân görsellerinde mutlaka dekorasyonu tamamlayıcı bir öğe olarak masa üst servis takımlarına rastlanmaktadır (bknz. Şekil 2.49, Şekil 2.64 ve Şekil 2.65). Ayrıca Die Kunst dergisinin 1925 yılı Şubat sayısında da özellikle bir alman markasının gümüş servis takımlarının farklı tasarımlarının tanıtıldığı bir dosya mevcuttur (bknz. Şekil 2.70). Sedad Hakkı Eldem'in de eskizlerinde sıkça masa üstü servis takımları için yaptığı çeşitli tasarımların çizimlerine rastlanmaktadır (Tablo 3.13; Kat. No: 29-30-104-111).

Tablo 3.13 S. H. E.'nin eskizlerindeki masa üstü servis takımı tasarımları ile dergi görselleri arasındaki ilişkiyi gösteren tablo

DERGİ GÖRSELLERİ	SEDAD HAKKI ELDEM ESKİZLERİ
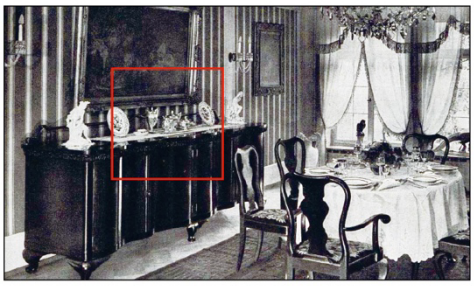 DIE KUNST - 1924 EKİM SAYISI	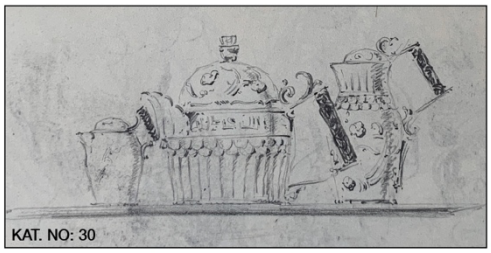 KAT. NO: 30
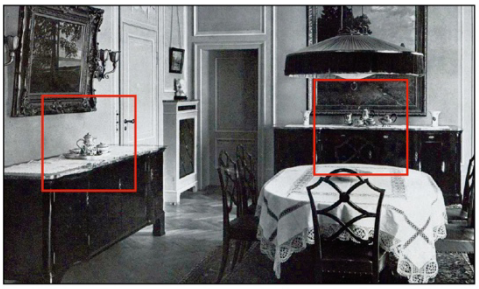 DIE KUNST - 1924 EKİM SAYISI	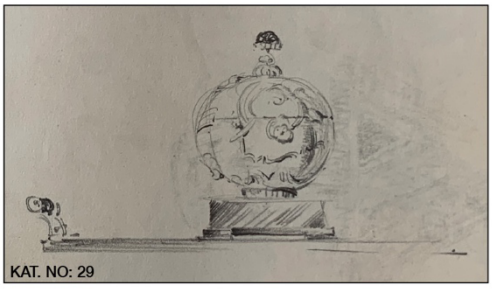 KAT. NO: 29
 DAS MAGAzIN - 1924 ARALIK SAYISI	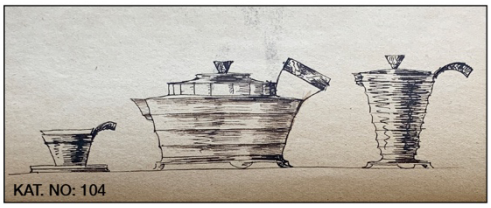 KAT. NO: 104
 DIE KUNST - 1925 ŞUBAT SAYISI	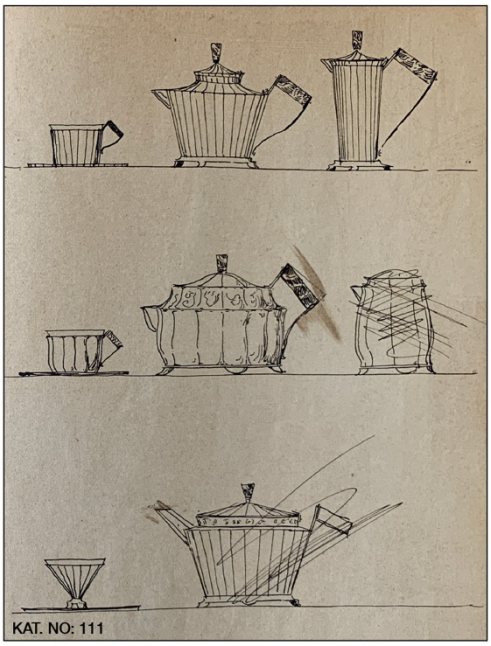 KAT. NO: 111

3.1.3 Eskizlerde Detay Ölçeğindeki Etkiler

Mimarlık eğitiminin ilk iki yılı içine tarihlenen eskiz defterleri içinde Sedad Hakkı Eldem'in henüz eğitimini almaya başladığı mimarlık hakkında gelişen düşüncelerinin izlerini takip etmek mümkündür. Eskizlerinde büyüdüğü Avrupa ve İstanbul'a gelmeden önce son yıllarını geçirdiği Münih'in mimarlık birikimini üslupsal, kütlesel ve soyut olarak yansıttığını görmekteyiz. Yeni taşındığı İstanbul'da ise Bizans mimarlığı ve üzerine altı yüz yıllı aşkın Osmanlı mimarlığıyla tanışmıştır. Sanayi-i Nefise Mektebi'nde Celal Esad Arseven'den aldığı Türk ve İslam Mimarlığı dersleri sayesinde de Anadolu ve Büyük Selçuklu mimarlığına da aşinadır. Bu karşılaşmalardan ne kadar çok etkilendiği günlüklerine yazdığı notlardaki Türkleşme ve fanatikleşme terimlerinden de bilinmektedir (bknz. Bölüm 2.1). Sedad Hakkı Eldem'in yerel mimariye olan ilgisi eskizlerinde detay ölçeğinde yerleştirdiği ve anlamaya, yorumlamaya ve çözümlemeye çalıştığı mimari elemanlardan anlaşılmaktadır. Bu elemanları kubbeler, revaklar, taç kapılar, kümbetler olarak sıralayabiliriz.

Bu çalışma kapsamında değerlendirilen defter sayfaları arasında cephe etüdü ya da cephe eskizi olduğu düşünülen iki çizim yer almaktadır (Bknz. Tablo Ek.5; Kat. No:4 ve Tablo Ek.8; Katalog No:7). Bu çizimlerde fonksiyonu anlaşılamayan tarihi yapıların cepheleri, taç kapı, pencereler ve kubbeleriyle çizilmiştir. Farklı ebatlarda, fonksiyonlarda ve biçimlerde kubbe kullanımına Eldem'in eskizlerinde sıkça rastlanılmaktadır. Ayrıca gazete kupürlerinde de hem Klasik Osmanlı hem de Anadolu coğrafyası dışından İslam mimarisi örneklerini biriktirdiği görülmektedir. Sedad Hakkı Eldem'in hem gazete kupürlerinde biriktirdiği hem de eskizlerde çizdiği kubbe detaylarının yerel mimarlık ile çağdaşı fikirleri/tarzları anlama ve harmanlama çabasının denemeleri olarak nitelendirilebilir (Tablo 3.14; Kat. No:4-7-22-33-66-70-71-78-84-87-90-126-154-157-161-162).

Tablo 3.14 S. H. E.'nin eskizlerinde ve gazete kupürlerinde görülen kubbe kullanımını gösteren tablo

Revak kullanımı da Eldem'in eskizlerinde belirgin şekilde görülmektedir. Biriktirdiği gazete kupürlerinde Klasik Osmanlı mimarisi örnekleri içerisinde direkt revak fotoğrafları dikkat çekmektedir (Bknz. Tablo Ek.126 ve Tablo Ek.147). Revakları da bu bölümde değinilen diğer detay kullanımlarındaki gibi döneminin Avrupa güncel mimarlık akımlarıyla ve formlarıyla birleştirme çabası içinde olduğu görülmektedir (Tablo 3.15; Kat. No: 39-71-125-146). Eskizlerde, revak detayı Bizans ve Osmanlı mimarisi izleriyle, teras örtülerinde, iç avlu kenarlarında, yapı cephelerinde, genellikle tekrar eden bir geniş iki dar ve alçak kemer düzeni olarak kullanılmaktadır.

Tablo 3.15 S. H. E.'nin eskizlerinde ve gazete kupürlerinde görülen revak kullanımını gösteren tablo

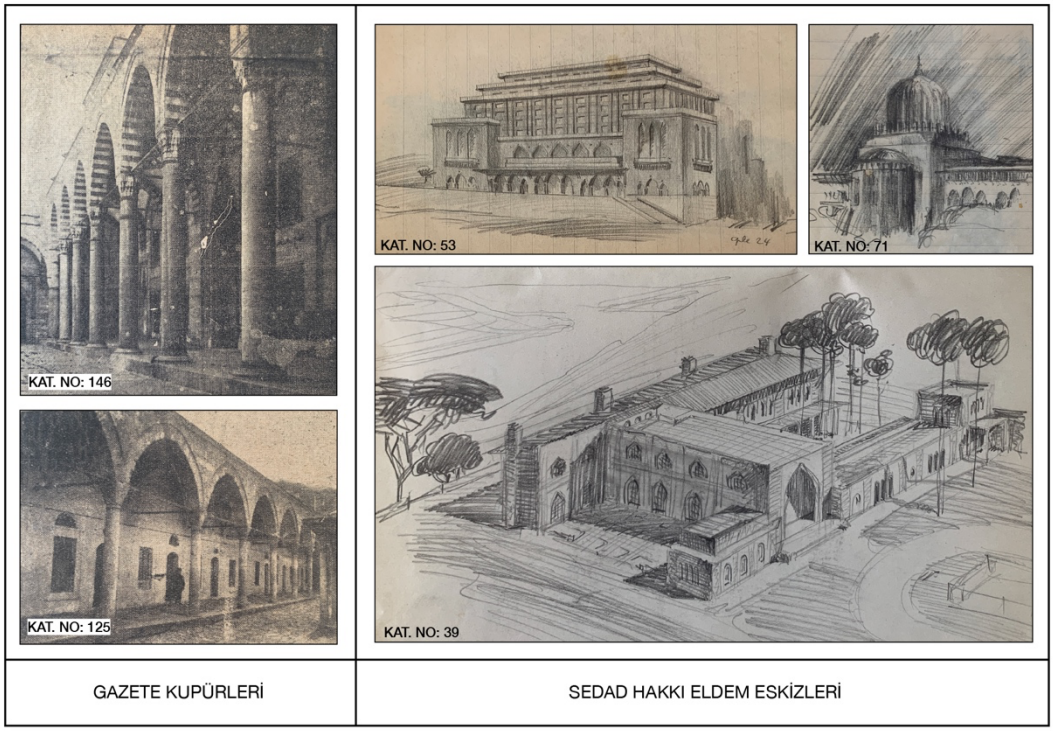

Eskizlerde görülen detay ölçeğindeki etkilerden biri de taç kapı kullanımıdır (Tablo 3.16; Kat. No: 4-7-22-23-24-39-51-60-70-94-135-145-147-157-183-188). Eldem'in biriktirdiği gazete kupürlerinde hem Hindistan'a kadar uzanan Selçuklu ve İslam mimarisinden taç kapı örnekleri hem de I. Ulusal Mimarlık Akımı yapılarında detay boyutunda çağrışımlar dikkat çekmektedir. Ayrıca gazete kupürlerinden birinde fotoğrafı görülen Selçuklu mimarisinin çağdaş bir yorumu olarak kabul edilebilecek bir yapının (Tablo Ek.189; Kat. No: 188) Eldem'in bir eskizinde (Bknz. Tablo Ek.40; Kat. No. 39) kütle ve cephe düzenine kadar korunarak tekrar edildiği görülmektedir. Burada açıkça görülen, gazete kupüründen direkt alıntı, Eldem'in güncel basılı medyayı takip ettiği ve orada gördükleri üzerinde düşünüp, değerlendirmelerde bulunduğu ve kimi zaman da bu fikirlerini çizimlerine aktardığını kanıtlamaktadır.

Tablo 3.16 S. H. E.'nin eskizlerinde ve gazete kupürlerinde görülen taç kapı kullanımını gösteren tablo

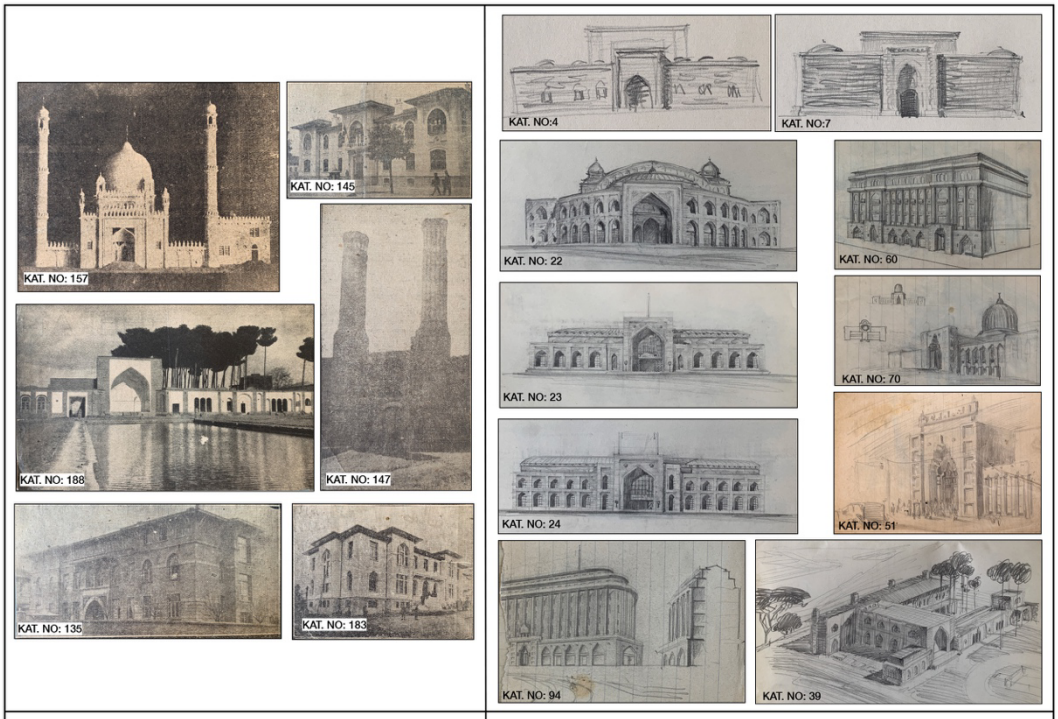

Eskizlerde görülen detay ölçeğindeki etkilerden biri de mobilya ölçeğinde karşımıza çıkmaktadır. 1923-1924 yıllarında yayımlanan Alman sanat ve mimarlık dergilerinde mobilya ve yatak odası tasarımları hem mimari projelerin tanıtıldığı bölümlerde hem de mobilya firmaların ilan sayfalarında sıkça görülmektedir (Bknz. Şekil 2.49, 2.64, 2.65, 2.66 ve 2.67). Bu sayfalarda yatak nişi kullanımı belirgin bir şekilde dikkat çekmektedir. Sedad Hakkı Eldem'in eskizlerinde de (Tablo Ek.107; Kat. No: 106 ve Tablo Ek.108; Kat. No: 107) yatak odası nişi tasarımlarına rastlanmaktadır. Eldem'de tıpkı fotoğraflardaki açılar gibi perspektif çizimleri yapmış ve dergilerdeki anlatımlar gibi mobilyaları ayrıca detaylandırarak çizmiştir (Tablo 3.17; Kat. No: 19-105-106-107). Ayrıca dergilerdeki görseller ve eskizlerdeki çizimler arasında mobilya biçim ve detayı boyutunda benzerlikler görülmektedir.

Tablo 3.17 S. H. E.'nin eskizlerinde mobilya ölçeğindeki etkileri gösteren tablo

3.1.4 Eskizlerdeki Belirgin Kütlesel Etkiler

Sedad Hakkı Eldem'in eskizlerinde kütlesel biçim arayışları da dikkat çekmektedir. Bunların ilki Selçuklu taç kapılarına referans veren anıtsal giriş kütleli yapılardır. En belirgin örneği ise biriktirdiği gazete kupürlerinden bir tanesine benzerliğiyle dikkat çeken bir konut tasarımı eskizinde görülmektedir (Tablo 3.18; Kat. No:39-188). Tablodaki gazete kupüründe İsfahan Ulu Camii ve meydanından esinlenildiği düşünülen sadeleştirilerek çağdaşlaştırılmış bir yapının fotoğrafı görülmektedir. Eskizde de Eldem'in fotoğrafta gördüğü yapının kütlesini ve doluluk boşluk oranlarını aslına sadık kalarak yeniden biçimlendirdiği görülmektedir. Fotoğraftaki yapının bir havuzu çevreleyen ya da sınırlayan bir işlevi olduğu anlaşılmaktadır ve belirgin eyvan kütlesi sağır kullanılmıştır. Sedad Hakkı Eldem'in eskizinde ise bu kütle tasarladığı konutun ana giriş kapısına dönüşmüştür. Ayrıca Eldem'in peyzaj öğesi olarak da fotoğrafta görülen yapıda kullanılan yüksek gövdeli ağaçları tercih ettiği görülmektedir.

Tablo 3.18 S. H. E.'nin eskizinde ve biriktirdiği gazete kupüründe görülen kütlesel benzerliği gösteren tablo

GAZETE KUPÜRÜ

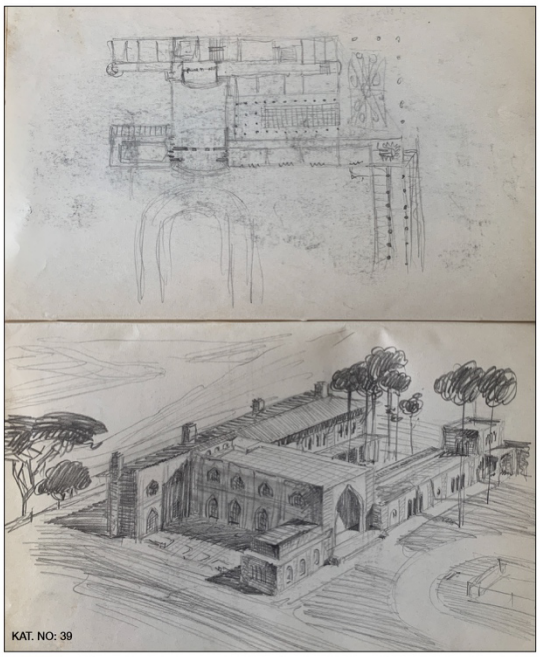

SEDAD HAKKI ELDEM ESKİZİ

Kunst und Künstler dergisinin 1925 yılı sayısının bir sayfasında Almanya Kassel'de bulunan Wilhelmshöhe Parkı'ndaki Apollon Tapınağı'nın bir fotoğrafı yayımlanmıştır (bknz. Şekil 2.62). Bu fotoğrafta göletin ardında doğal peyzaj içinde

Antik Yunan tholos tipi yuvarlak planlı Apollon Tapınağı görülmektedir. Sedad Hakkı Eldem'in Defter-1 içindeki eskizlerinden birinde bir peyzaj içinde kare-megaron planlı bir çeşme yapısı görülmektedir (Tablo Ek.37; Kat. No: 36). Ayrıca çeşmenin bulunduğu alanın vaziyet planı incelendiğinde çeşmenin aksında ışınsal bir havuz ve yuvarlak planlı ve kolonatlı bir yapı daha bulunduğu anlaşılmaktadır. Geniş saçakları ve kubbesiyle çeşme yapısı hem İstanbul Çeşmelerini andıran hem de Wilhelmshöhe Parkı'ndaki Apollon Tapınağı'nı hatırlatan kütleye sahiptir (Tablo 3.19; Kat. No: 36). Buradaki Apollon Tapınağı benzerliği fikrini vaziyet planında görülen yuvarlak yapının planı daha da güçlendirmektedir.

Tablo 3.19 S. H. E.'nin eskizinde ve dergilerde görülen kütlesel benzerliği gösteren tablo

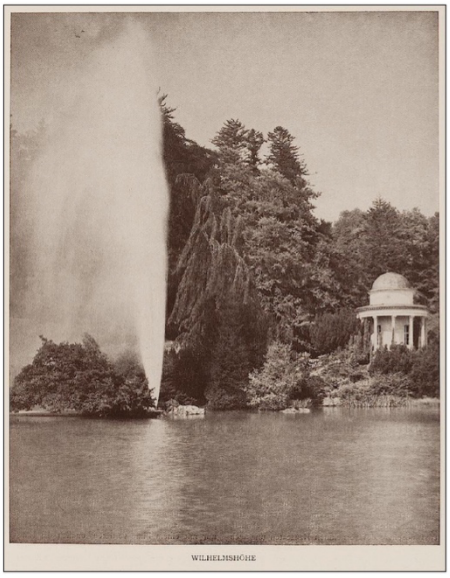 KUNST UND KÜNSTLER - 1925	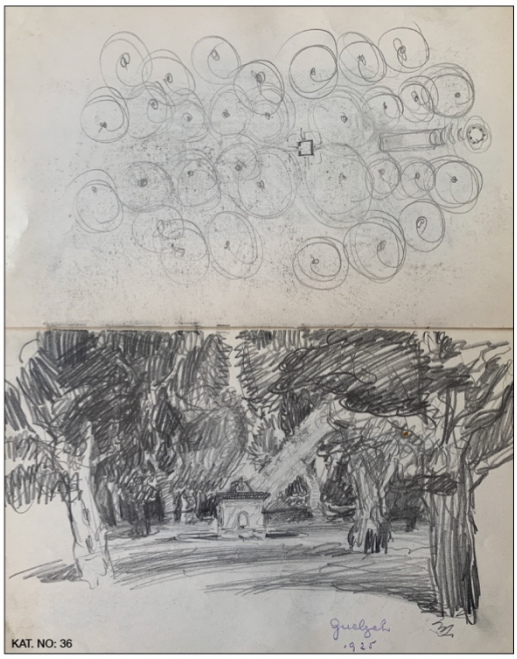
DERGİ GÖRSELİ	SEDAD HAKKI ELDEM ESKİZİ

Sedad Hakkı Eldem'in opera, tiyatro ve sinema işlevi için tasarladığı yapıların kütlesel kurgusu Paris Garnier Opera binasını anımsatmaktadır (Tablo 3.20; Kat. No: 78-84-87-90). Bu çalışma kapsamında incelenen malzemeler içerisinde Eldem'in Paris opera binasını gördüğüne dair bir bulgu bulunmamaktadır. Fakat içine doğduğu ailenin Fransa ve Fransızca ile olan bağları, mimarlık eğitimine başladığı Sanayi-i Nefise Mektebi'nin hem kuruluşunda hem de daha sonra hocalarının eğitim anlayışından hâkim olan Beaux-Arts etkisi dikkate alındığında Eldem'in Paris Opera binasını görmüş olma ihtimali çok yüksektir. Eskizlerindeki

kütle biçimlenişinde de bu tanışıklığın izleri belirgin olarak görülmektedir. Fakat önceki bölümlerde de belirtildiği gibi Eldem, Avrupa mimarlığına has bazı üslupsal ve kütlesel öğeleri, yeni karşılaştığı mimari biçimlerle harmanlayarak anlama çabasına girmiştir.

Tablo 3.20 S. H. E.'nin eskizlerindeki opera, tiyatro ve sinema yapılarının Paris Garnier Opera Binası ile kütlesel kütlesel benzerliğini gösteren tablo

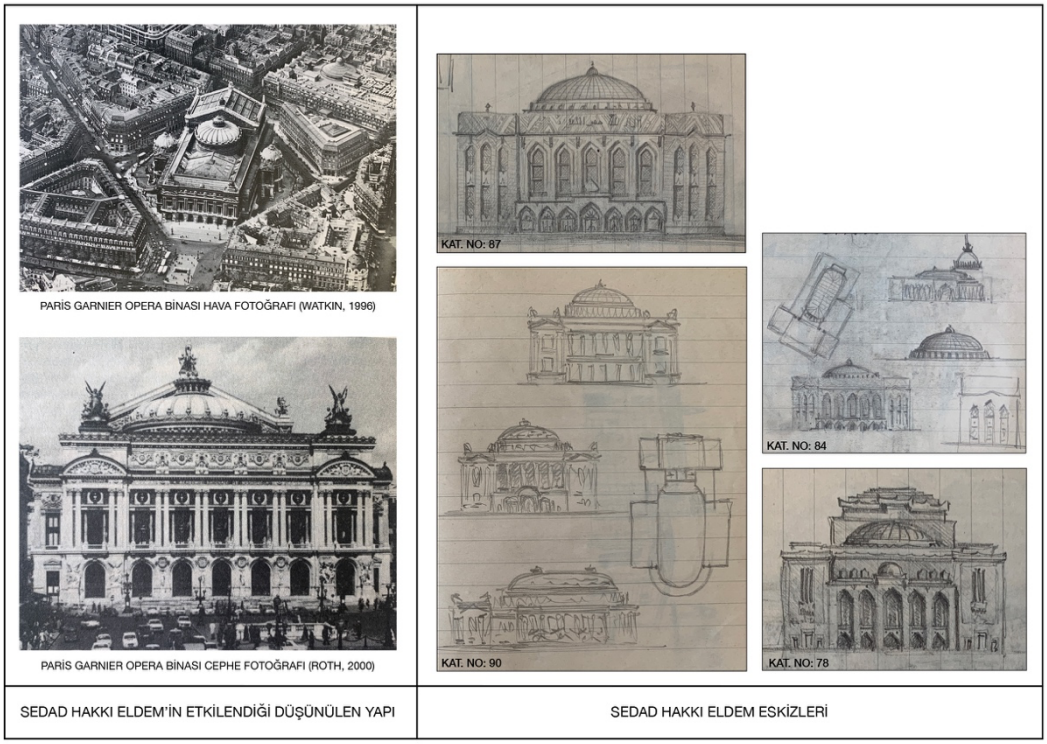

3.1.5 Eskizlerde Görülen Plan Düzlemindeki Etkiler

Sedad Hakkı Eldem'in eskizleri içinde opera, tiyatro ve sinema işlevi için tasarladığı yapıların kütle, cephe, plan ve iç mekân çizimlerine rastlanmaktadır. Bu eskizlerindeki neoklasik ve I. Ulusal Mimarlık akımı etkileri önceki bölümlerde incelenmiştir. Fakat plan düzleminde ise Eldem'in kütlesel biçimlenişinde de örnek aldığı düşünülen Paris Garnier Opera binasının etkileri görülmektedir (Tablo 3.21; Kat. No: 84-90).

Tablo 3.21 S. H. E.'nin eskizlerinde görülen plan düzlemindeki etkileri gösteren tablo

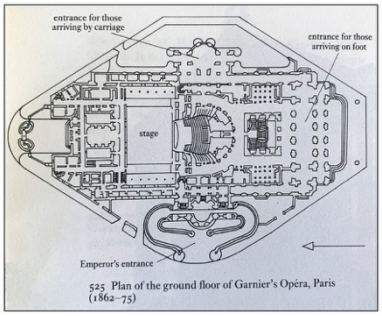

PARİS GARNIER OPERA BİNASI PLANI (WATKIN, 1996)

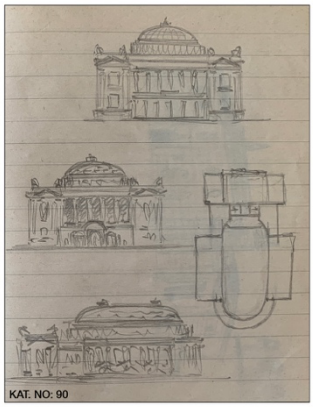
KAT. NO: 90

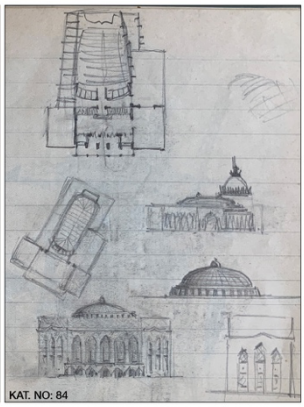
KAT. NO: 84

SEDAD HAKKI ELDEM'İN ETKİLENDİĞİ DÜŞÜNÜLEN YAPI

SEDAD HAKKI ELDEM ESKİZLERİ

Defter-4'un içindeki bir sayfada (Tablo Ek.109; Kat. No: 108) Eldem'in altına Prof. Bruno Paul'un tasarladığı Blankenese'de bulunan Fraenkel Evi notunu düştüğü bir plan çizimi bulunmaktadır. Sayfada yer alan diğer çizimlerden de anlaşıldığı üzere Eldem, bir dergi içinde gördüklerini bu sayfaya aktarmıştır. O'nun anılarında birçok kere aktardığı üzere Bruno Paul'e olan ilgi ve hayranlığı bilinmektedir (Bknz. Bölüm 2.1). Defterine aktardığı, tasarımı Prof. Bruno Paul'e ait olan plan çiziminden etkilenen Eldem'in, bu çizimi örnek alarak geliştirmeye çalıştığı yine Defter-4 içindeki diğer eskizlerinde görülmektedir (Tablo 3.22; Kat. No:100-108-113).

Tablo 3.22 S. H. E.'nin eskizlerinde görülen plan düzlemindeki etkileri gösteren tablo

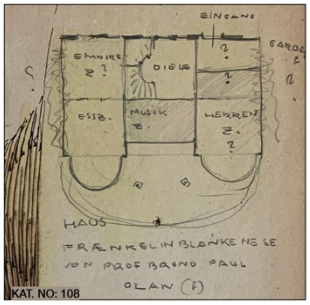

KAT. NO: 108

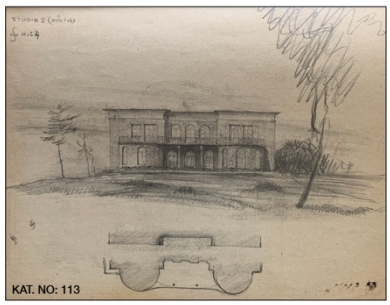
KAT. NO: 113

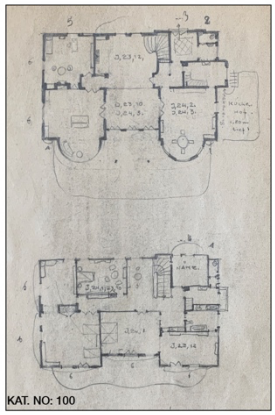
KAT. NO: 100

SEDAD HAKKI ELDEM ESKİZİ

SEDAD HAKKI ELDEM ESKİZLERİ

Sedad Hakkı Eldem'in alternatif plan denemeleri eskizlerinde sıkça görülen çalışmalardandır. Ayrıca birçok eskizinde, kütle ve cephe tasarımı yaptığı zaman bile, şema ya da kroki düzeyinde bir plan çizimini mutlaka sayfanın bir yerine iliştirmiştir. Eldem'in konaklama işlevi için tasarladığı düşünülen bir yapın (Tablo Ek.71; Kat. No:70) plan çözümü Timurlu Mimarisi örneklerinden Gûr-ı Emîr Türbesi'ne olan benzerliği ile dikkat çekmektedir (Kürkçü ve Urfalıoğlu, 2025). Her iki yapının da plan şemasından net bir şekilde okunabilen ana mekandaki kubbe kullanımı ve taç kapı ile ana mekân ilişkisi benzerlikler taşımaktadır (Tablo 3.23; Kat. No: 70-71). Eldem'in plan şemasında, taç kapı ile ana mekân arasındaki avlunun koridor benzeri geniş bir kapalı hacim, Gûr-ı Emîr Türbesi'nde ise buranın geniş bir avlu olduğu görülmektedir.

Tablo 3.23 S. H. E.'nin eskizlerinde görülen plan düzlemindeki etkileri gösteren tablo

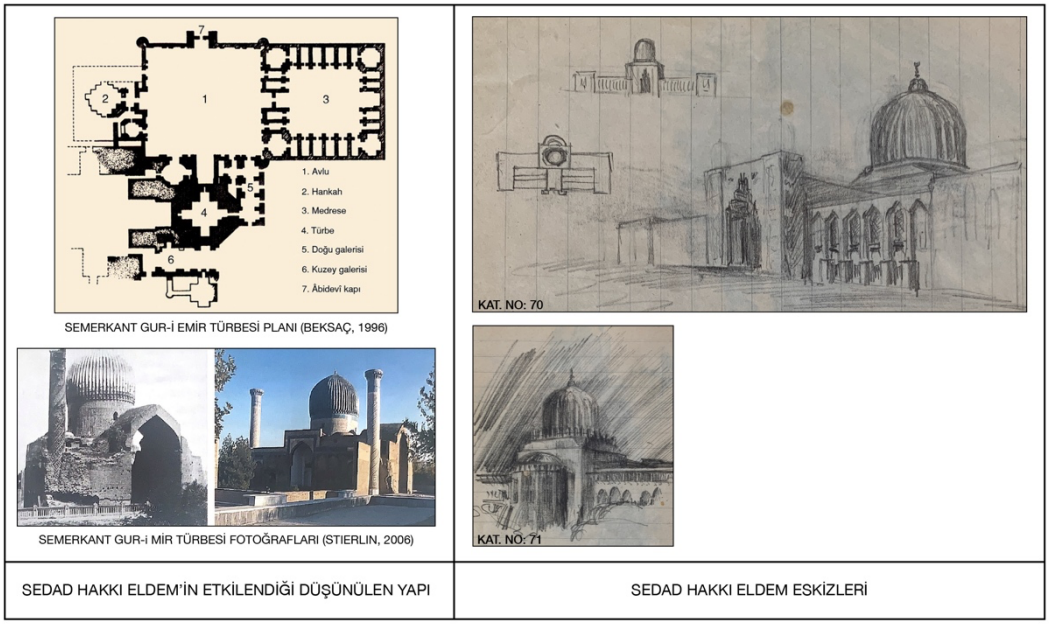

Sedad Hakkı Eldem, sekizgen planlı yapılarının kökeninden bahsettiği bir söyleşisinde (Bknz. Bölüm 2.5), geleneksel Türk mimarlığındaki sekizgen köşklere vurgu yapmıştır. Fakat hem bu çalışma kapsamında taranan 1924 ve 1925 yılları arasında yayınlanan Alman sanat ve mimarlık dergilerinde, hem de Eldem'in aynı yıllardaki eskizlerinde sekizgen ve altıgen planlı yapılara rastlanmaktadır (Tablo 3.24; Kat. No: 50).

Tablo 3.24 S. H. E.'nin eskizlerinde görülen plan düzlemindeki etkileri gösteren tablo

DERGİ GÖRSELLERİ	SEDAD HAKKI ELDEM ESKİZİ
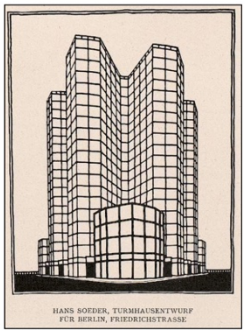 KUNST UND KÜNSTLER - 1924 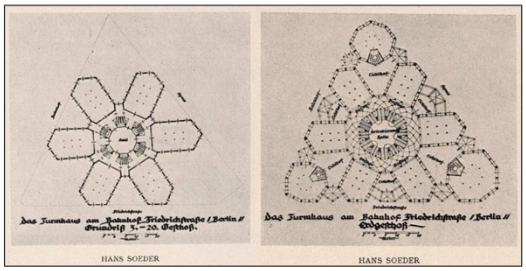 KUNST UND KÜNSTLER - 1924	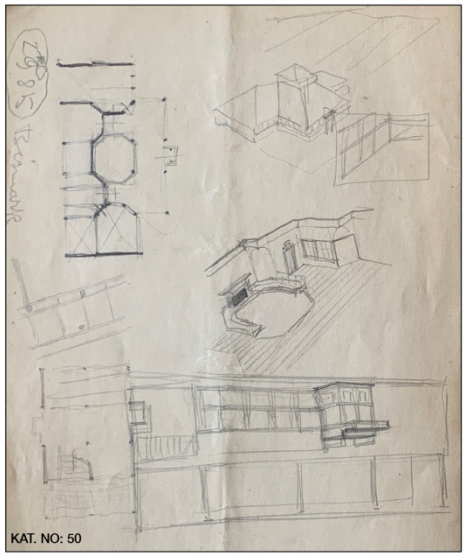

3.2 Eskizlerin Sedad Hakkı Eldem Mimarlığı'na Etkileri

Bu çalışma kapsamında, Sedad Hakkı Eldem'in Sanayi-i Nefise Mektebi'ndeki eğitiminin ilk yıllarına denk gelen ve 1924-1925 yıllarına tarihlenen eskizleri ve biriktirdiği gazete kupürleri ve o yıllarda evlerine alınan Alman sanat ve mimarlık dergileri incelenip bu malzemeler arasında Eldem'in üslupsal, kütlesel, soyut kavramlarla, detay ve plan ölçeğinde kurduğu bağlantılar değerlendirilmiştir (Bknz. Bölüm 3.1). Bu çalışmanın amacı Eldem'in öğrencilik yıllarından itibaren oluşturduğu araştırmacı ve belgeleyici kişiliğinin izlerini sürmek ve gelecekteki mimari üretimlerine nasıl yansıdığını incelemektedir. Bir önceki bölümde değerlendirilen eskiz, kupür ve dergi görsellerinin yıllar içerisinde gelişip, dönüşerek, Eldem'in mimari üretimine de tesir ettiği görülmektedir. Bu bölümde, Eldem'in projelerindeki bu etkiler kütle, plan ve soyut/detay ölçeğinde incelenmiştir.

Eskizlerin ve dergi görsellerinin Eldem'in projelerindeki kütlesel boyuttaki ilk etkisine Eldem'in 1933 yılında Mimar dergisinde yayımlanan İstanbul Maçka, Bronz Sokak'taki tekil konut projesinde rastlanmaktadır (bknz. Şekil 2.77). Bu

küçük konut projesi, Eldem'in 1930'ların başındaki mimari anlayışından farklı bir yerde, bir istisna gibi durmaktadır. Tasarımda yerel mimarlık öğelerinin ya da kütle biçimlenişlerinin tercih edilmediği anlaşılmaktadır. Eldem, bunun yerine kübik bir tasarım anlayışı benimsemiştir. Fakat Bronz Sokak konut projesi, O'nun öğrencilik yıllarından beri hayran olduğu gemilerin, arabaların ve beraberinde gelen hız kavramının mimarlık üretiminin ilk yıllarında da zihninin bir köşesinde olduğunu ispatlamaktadır. Buradaki, sokakların kesişimine yerleşmiş, küçük konut projesi yumuşatılmış köşesi, yatay pencereleri, yatay vurgulu bahçe duvarı ile düşey vurgulu korkulukları ile oluşturulmuş kompozisyonu ile Erich Mendelsohn'un Mossehaus binası ve Eldem'in eskizleriyle devamlılık taşımaktadır (Tablo 3.25; Kat. No: 80-94). Bu proje, Eldem'in Transatlantik Estetiği'ni kendi milli mimari kavramını geliştirirken bile terk etmediğini, belki de gemilerde görülen modüler yapım tekniklerini de zamanla kendi mimarisine de uyarladığını düşündürmektedir.

Tablo 3.25 S. H. E.'nin Bronz Sokak konut projesinde görülen kütlesel etkiler

DERGİ GÖRSELLERİ	SEDAD HAKKI ELDEM ESKİZLERİ	SEDAD HAKKI ELDEM PROJESİ
 DAS LEBEN - 1923-24 KUNST UND KÜNSTLER - 1924 SAYISI	 KAT. NO: 80 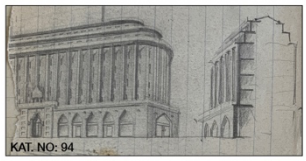 KAT. NO: 94	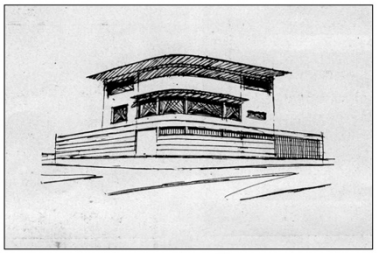 BRONZ SOKAK KONUT PROJESİ - MAÇKA - 1931-33 MİMAR DERGİSİ 1933 YILI 7. SAYISI

Kütlesel boyuttaki bir diğer etki ise, Eldem'in uygulanmış ilk yapılarından biri olan Taksim'deki Ceylan Apartmanı projesinde (bknz. Şekil 2.78) görülmektedir. Bu Yedi katlı yapının, tasarımında güneşin konumu ve manzaraya yönelim olduğu kadar inşa edildiği arazinin geometrisine uyum da dikkat çekmektedir. Yapının üçgen plan şeması üzerine oturan kütlesinde, Transatlantik Estetiği ve Şikago Okulu'nun etkilerini görmek mümkündür (Tablo 3.26; Kat. No: 60-80-94-121-134). Tablo 3.26'da Eldem'in tasarım izini sürebilmek adına, dergi görselleri, gazete kupürleri, eskizleri ve projesi birlikte ve birbirini takip eden bir sırayla

gösterilmiştir. Eldem'in tasarımı, döneminin Alman dergilerinde gördüğü düşünülen Berlin'deki Mossehaus ve Hamburg'daki Chilehaus binalarının kütlesel biçimlenişine benzemektedir. Buradaki benzerliğin nedeninin, Eldem'in de Erich Mendelsohn ve Johann Friedrich Höger gibi hem dönemin transatlantik gemilerinin tasarımından hem de Şikago Okulu'nun yüksek katlı yapı tasarım anlayışından etkilenmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Eldem'in Ceylan Apartmanı tasarımında da belirgin şekilde son kat teras yapılarak içeri çekilmiş, korkuluk tasarımından, pencere düzenine ve bacaların biçim ve kurgusuna kadar Transatlantik Estetiği'nin izleri görülmektedir. Bunun yanında kupürlerinde de Sirkeci'deki Dördüncü Vakıf Han (Tablo Ek.122; Kat. No:121) ve Laleli'deki Harikzadegan Apartmanları'nın (Tablo Ek.135; Kat. No:134) fotoğrafları görülmektedir. Bu yapıların da daha yüksek zemin katlarındaki mağaza işlevini Eldem'in önce eskizlerine oradan da projesine taşıdığı görülmektedir. Tablo 4.26'te belirgin bir şekilde anlaşılmaktadır ki Eldem, öğrencilik yıllarında da üçgen araziye sivri köşeli yapı denemesi yapmıştır. Eskizde (Tablo Ek.81; Kat. No:80) görülen üçgen planlı yapı tasarımında da Ceylan Apartmanı'nda olduğu gibi son katlar teras yapılarak cepheden içeri çekilmiştir. Ceylan Apartmanı'nın cephe tasarımında ise Mossehaus'un cephesindeki yatay pencere kurgusu kullanılmıştır. Böylece yapı tıpkı Mossehaus gibi hem harekete vurgu yapan hem de yoldan geçen hareket halindeki arabaların da algılayabileceği aerodinamik bir karakter kazanmıştır.

Tablo 3.26 S. H. E.'nin Ceylan Apartmanı projesinde görülen kütlesel etkiler

Eldem'in mimarlığında Transatlantik Estetiği etkili kütle kurgusu 1956-57 yılları arasında gerçekleştirdiği Büyükada'daki Rıza Derviş Konutu ve 1960-68 yılları arasında inşa edilen Ankara'daki Hindistan Büyükelçilik Konutu projeleri ile devam etmiştir (Tablo 3.27; Kat. No: 34-37-38-56-59). İki projede de yapıların kütle biçimlenişleri, pencere düzenleri, teras ve saçak kurgulanışları ve bacaların şekil ve konumları itibariyle, Eldem'in öğrencilik yıllarında yaptığı eskizlerle benzerlik taşımaktadır (Tablo Ek.35; Kat. No:34, Tablo Ek.38; Kat. No:37 ve Tablo Ek.39; Kat. No:38).

Tablo 3.27 S. H. E.'nin projelerinde görülen kütlesel etkiler

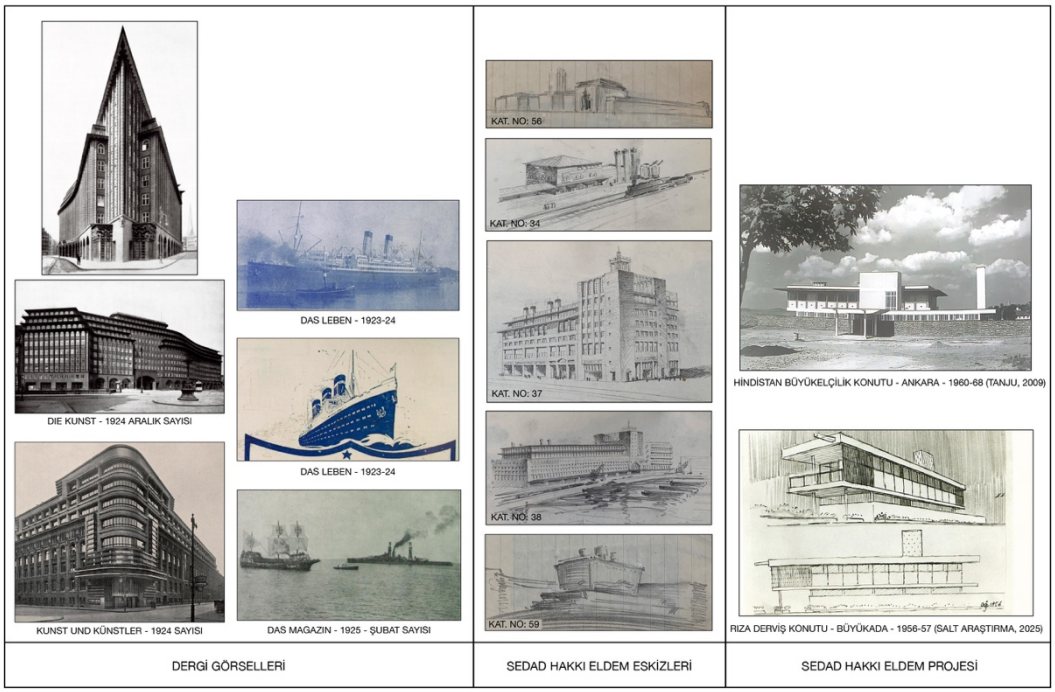

Mimar Ahsen Yapanar tarafında tasarlanan ve ilk kez 1939 yılında Arkitekt dergisinde yayımlanan 'yüzenev' projesi yüzer bir platform üzerinde tasarlanmış küçük bir aile evi olarak İstanbulluların su ile ilişkili yaşam biçimini yansıtması açısından önemlidir (Aysel, 2004). Yapanar'ın yüzer ev projesi Arkitekt dergisinde 1939 ve 1947 yıllarında iki kere yayınlanmıştır. Yüzer ev, yaklaşık 25 metrekarelik alanıyla, üç ila beş kişi kapasiteli yatak, oturma odası, mutfak, tuvalet ve terastan oluşmaktadır (Şekil 3.7 ve Şekil 3.8), (Arkitekt, 1939-1/2). Bu örnekten anlaşıldığı üzere Eldem'in meslektaşlarının da su, gemiler ve mimarlık arasında bağ kurma çabasıyla yapmış olduklarının üretimlerin bilinir olduğu söylenebilir.

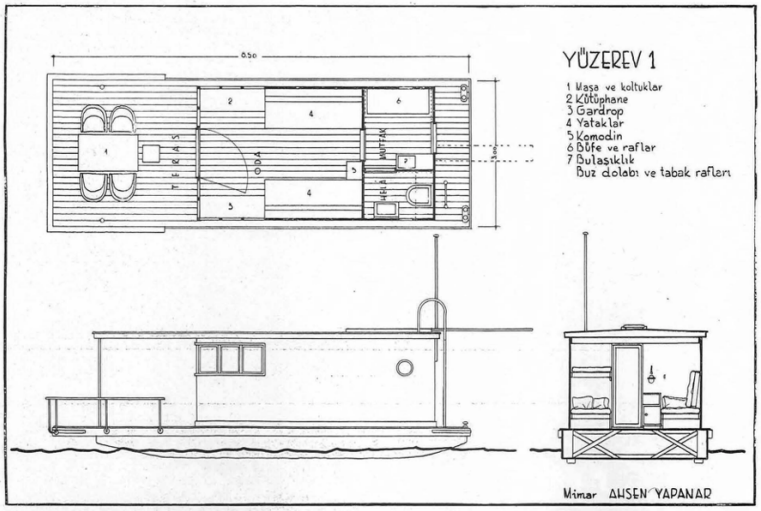

Şekil 3.7 Mimar Ahsen Yapanar'ın Yüzen Ev projesinin mimari çizimleri (Arkitekt, 1939-1/2)

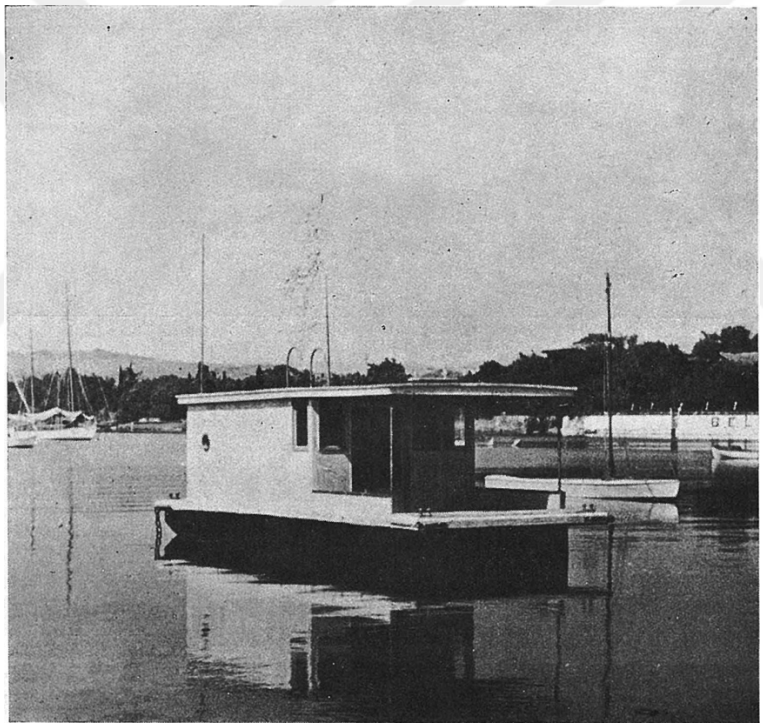

Şekil 3.8 Mimar Ahsen Yapanar'ın tasarımı Yüzen Ev'in bir fotoğrafı (Arkitekt, 1947-9/10)

Sedad Hakkı Eldem, mimarlık hayatı boyunca birçok yarışmaya katılmış ve ödüller kazanmıştır. Bunlardan bir tanesi de Başbakanlık Anıtkabir Komisyonu tarafından 18 Şubat 1941'de duyurusu yapılan Anıtkabir Yarışması'dır. Eldem bu yarışmada ödül alamamış, fakat projesi Arkitekt Dergisi'nin 1943 yılı 3-4. Sayısında, 'Anıt-Kabir Müsabakası Projeleri' başlıklı, yarışmada derece alamayan projelerin tanıtıldığı dosyada yayımlanmıştır (Bknz. Şekil 2.84). Eldem'in projesi Arkitekt

dergisi editörleri tarafından plan, kütle ve detay bakımından tamamen Türk bulunmuştur (bknz. Bölüm 2.5). Öte yandan bazı araştırmacılar da projeyi, İran'daki Büyük Selçuklu Mimarisi örneği Karahan İkiz Türbeleri ve Hasankeyf'te yer alan Zeynel Bey Türbesi'ne benzetmektedir (Wilson, 2009). Fakat Eldem'in öğrencilik döneminde yaptığı eskizler ve biriktirdiği gazete kupürleri incelendiğinde, Anıtkabir yarışma projesinin kökenlerini bu eskiz ve kupürlerde yer alan yapılara ve tasarımlara dayandırmak daha açıklayıcı olmaktadır (Tablo 3.28; Kat. No: 33-70-71-154-162-168).

Tablo 3.28 S. H. E.'nin Anıtkabir yarışma projesinde görülen kütlesel etkiler

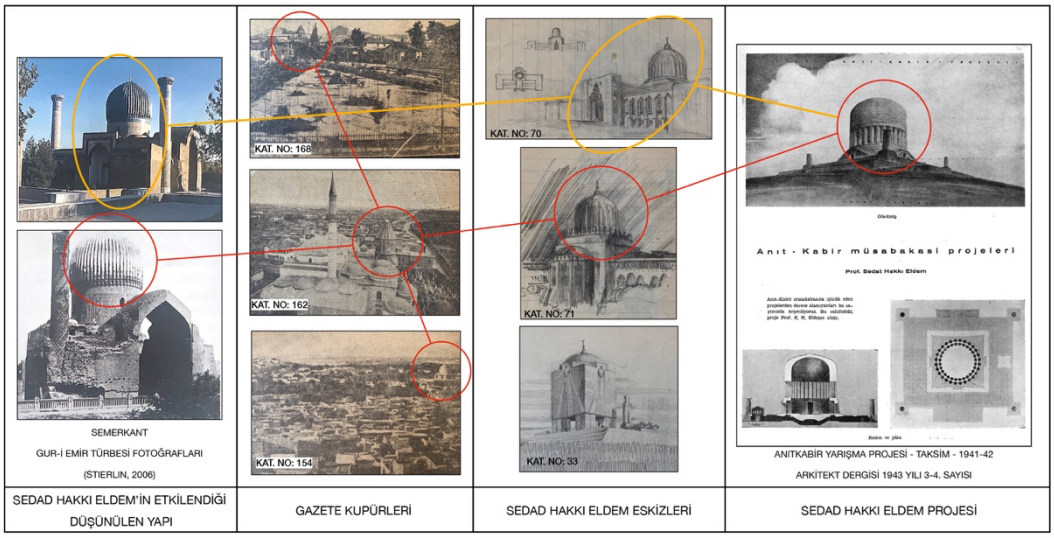

Sedad Hakkı Eldem'in Anıtkabir yarışma projesi incelendiğinde yapının tepenin en üst noktasına yerleştirilmiş kare tabanlı, silindirik gövdeli ve kubbeli bir kütleye sahip olduğu görülmektedir (Bknz Şekil 2.84). Araziye, uzun kenarlarından merdivenlerle ulaşılan dikdörtgen bir platform yerleştirilmiştir. Şeref holü, bu platformun üzerine, merkezi olarak konumlandırılmış, kısa kenarlardan birine de şeref holünün küçük bir versiyonu yerleştirilmiştir. Dış mekân törenleri için düşünüldüğü anlaşılan dikdörtgen platformun dört ucuna, şeref holünün gövdesinin başlangıç kotuna kadar yükselen meşale kuleleri yerleştirilmiştir. Dört yüzünden de giriş bulunan kare tabanlı şeref holü, kümbet mimarisinde görülen pahlanmış bir geçişle silindir gövdeye bağlanmaktadır. Kubbenin yüksek gövdesi yirmi sekiz dilime bölünmüş ve uzun ince pencere açıklıklarıyla desteklenmiştir.

Sedad Hakkı Eldem'in defterleri arasında birbirini takip eden iki sayfada yer alan eskizlerde kütle ve plan biçimlenişinden konaklama işlevi için tasarlandığı düşünülen bir yapının plan krokisi, ön görünüş eskizi, ön ve arka cephelerinden

perspektifler ve kent içinde konumlanmasını gösteren bir silüet çizimi görülmektedir (Tablo Ek.71; Kat. No:70 ve Tablo Ek.72; Kat No:71). Bu eskizlerdeki yapının Orta Asya'da Türk mimarlığında sık görülen geniş kasnaklı kubbesi, Timurlu mimarisi örneklerinden Gûr-ı Emîr Türbesi'ni anımsatmaktadır. Ayrıca gazete kupürlerinden birinde Kabil kentinin panoraması içinde fotoğrafın sağ üst köşesinde Dürrânî hükümdarı Timur Şah'ın 19. Yüzyılın ilk yarısında inşa edilen türbesi dikkat çekmektedir (Tablo Ek.155; Kat. No:154). Sekizgen planlı türbe yapısı, geniş kasnaklı kademeli bir kubbeye sahiptir (Kürkçü & Urfalıoğlu, 2025). İkinci gazete kupüründe ise Konya Mevlâna Külliyesi'nin bir fotoğrafı görülmektedir. Burada da dikkat çeken unsur ise, türbenin on altı dilimli yüksek gövdesi üzerinde konik külahla bitirilmiş çini kaplı kubbesinin, kent silüetindeki belirgin duruşudur. Üçüncü gazete kupürü de yine Konya'dan bir genel manzara fotoğrafıdır (Tablo Ek.169; Kat. No:168). Fotoğrafta Konya Alâeddin Tepesi'inde yer alan Alâeddin Camisi'nin bir parçası olan II. Kılıç Arslan tarafından yaptırılmış on köşeli kesme taştan gövde üzerine on yüzeyli bir külahı olan Kümbet dikkat çekmektedir. Eldem'in Semerkant Gûr-ı Emîr Türbesi ile başlayıp, Kabil Timur Şah türbesi, Konya Mevlâna Türbesi ve II. Kılıç Arslan kümbeti ile devam ettirebileceğimiz esinlenmelerini öğrencilik yıllarındaki eskizlerinde bir yapı tasarımı kapsamında değerlendirdiğini ve oradan da edindiği bu tecrübeyi yıllar sonra Anıtkabir Yarışması projesinde yeniden canlandırdığını söylemek mümkündür.

Sedad Hakkı Eldem'in eskizlerinde görülen soyut etkiler arasındaki De Chirico resimlerinin, anıtsal, soyut ve metafizik kavramlarını Eldem'in mimarlığına taşırken kütlesel biçimlenişle ilişkilendirdiği görülmektedir. Kendisinin de söyleşisinde belirttiği gibi De Chirico'nun sahne dekoru gibi olan mimarisini dönüştürme çabası üretimlerine yansıyacaktır (Bknz. Bölüm 3.1). Eldem'in öğrencilik yıllarındaki çizimleri içinde Venedik Dükler Sarayı'ndan ya da Siena Pubblico Sarayı'ndan esinlenerek tasarlandığı düşünülen bir yapının kütle ve cephe biçimlenişinde De Chirico benzeri bir arındırma çabası görülmektedir (Bknz. Tablo 3.7 ve Tablo 3.8). Eldem'in yıllar sonra mimari üretimlerinde de bu fikri devam ettirdiğini görmekteyiz (Tablo 3.29; Kat. No:102-109). Özellikle Adana Belediyesi yarışma projesinin perspektif çiziminde görülen kütle biçimlenişinde De Chirico benzeri bir soyutlama çabası, heykel ve kule kullanımı dikkat çekmektedir. Eldem,

aynı dönemde Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi ve İstanbul Üniversitesi Fen ve Edebiyat Fakülteleri projelerini de benzer bir kütlesel yaklaşımla tasarlamıştır.

Tablo 3.29 S. H. E.'nin projelerinde görülen De Chirico etkileri

DE CHIRICO RESMİ	SEDAD HAKKI ELDEM ESKİZLERİ	SEDAD HAKKI ELDEM PROJESİ
 GÜNÜN GİZEMİ - 1914 (HOLZHEY, 2017)	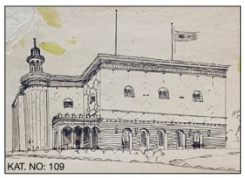 KAT. NO: 109 KAT. NO: 102	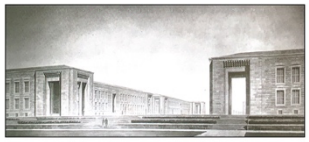 ANKARA ÜNİVERSİTESİ FEN FAKÜLTESİ BİNASI - 1942-44 (BOZDOĞAN VD. 2005) 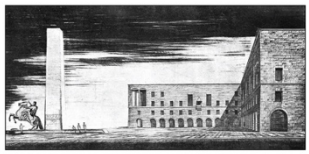 ADANA BELEDİYE SARAYI YARIŞMA PROJESİ - 1944 ARKİTEKT 1944 YILI 11-12. SAYISI 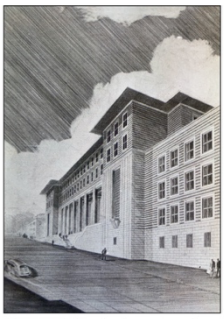 İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ FEN VE EDEBİYAT FAKÜLTELERİ - 1942-47 (BOZDOĞAN VD. 2005)

Sedad Hakkı Eldem'in öğrencilik yıllarındaki eskizlerinin, mimari üretimlerinde görülen plan düzlemindeki etkilerine örnek olarak 1931 yılında bir öneri olarak tasarladığı sıra evler projesi verilebilir (Bknz. Şekil 2.74 ve Şekil 2.75). Bu projesinde Eldem'in, salon, mutfak, yemek odası ve yatak odalarından oluşan iki katlı oldukça küçük ve verimli evler tasarlamaya çalıştığı görülmektedir. Eldem'in öğrencilik yıllarındaki eskizlerinde de benzer bir proje çalıştığı, plan ve cephe alternatifleri için etütler yaptığı görülmektedir (Tablo Ek.47; Kat. No:46, Tablo Ek.48; Kat. No:47, Tablo Ek.49; Kat. No:48 ve Tablo Ek.50; Kat. No:49). Bu eskizlerindeki plan ve cephe çözümleri, Eldem'in projesi ile büyük benzerlikler taşımaktadır (Tablo 3.30; Kat. No: 46-47-48-49). Fakat, öğrencilik yıllarındaki tasarımlarda Eldem'in saçak ve cumba gibi Türk evi detaylarını kullanmayı tercih ettiği, yıllar sonra aynı konuyu tekrar işlerken daha evrensel bir biçimlenişe başvurduğu görülmektedir.

Tablo 3.30 S. H. E.'nin projelerinde görülen plan düzlemindeki etkiler

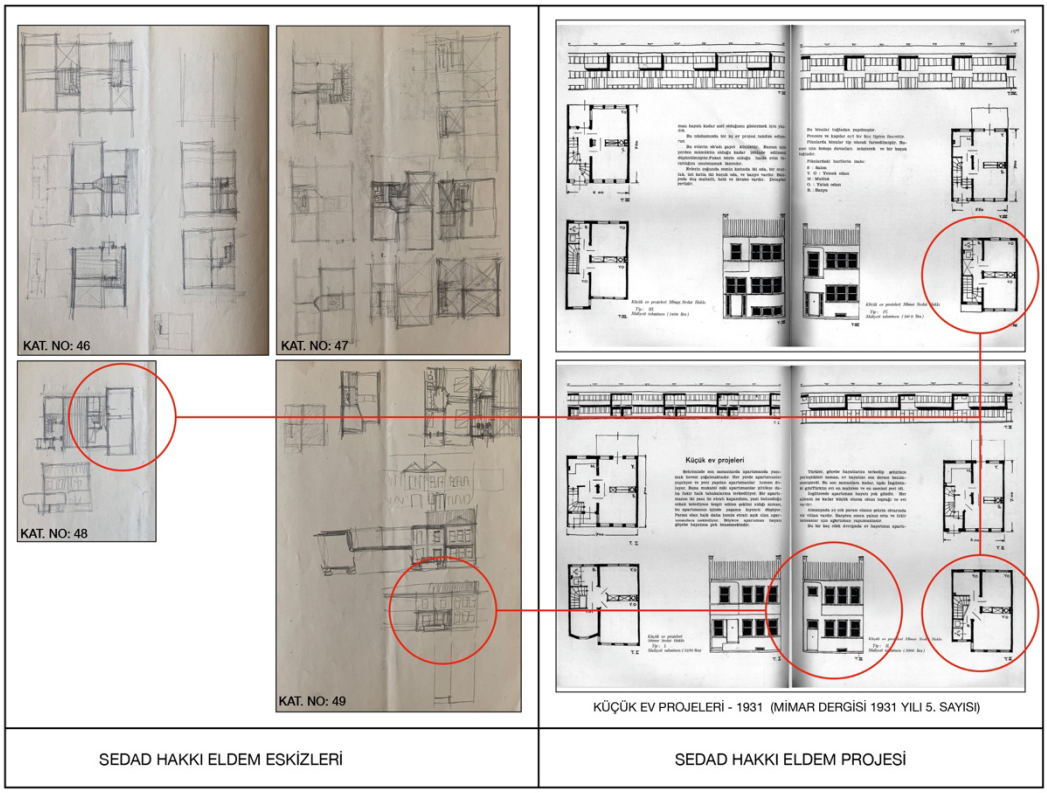

Sedad Hakkı Eldem'in Taksim'deki Ceylan Apartmanı projesinde kütlesel etkilerin (bknz. Tablo 3.26) yanı sıra plan düzleminde de öğrencilik yıllarındaki eskizleri ile benzerlikler görülmektedir. Eskizler içerisinde ticaret ve çalışma fonksiyonu için tasarlandığı düşünülen bir yapı yer almaktadır (Tablo Ek.81; Kat. No: 80). Kütlesi, Şikago Okulu, I. Ulusal Mimarlık Akımı ve Transatlantik Estetiği'nden izler taşıyan yapı yaklaşık 60 derecelik bir açı yapan iki caddenin kesişiminde üçgen benzeri iki kollu bir plan şeması ile tasarlanmıştır. Yapının zemin kat plan şemasından, sivri köşenin aksından simetrik olarak tasarlanmaya çalışıldığı görülmektedir. Orta aks boyunca devam eden giriş lobisi yan kenarları oluşturan kolların ortasındaki kesişim noktasında bir asansör ve merdivenle sonlanmaktadır. Eldem'in bu plan şemasının prensibini yıllar sonra Ceylan Apartmanı'nda da kullandığı görülmektedir (Tablo 3.31; Kat. No: 80).

Tablo 3.31 S. H. E.'nin projelerinde görülen plan düzlemindeki etkiler

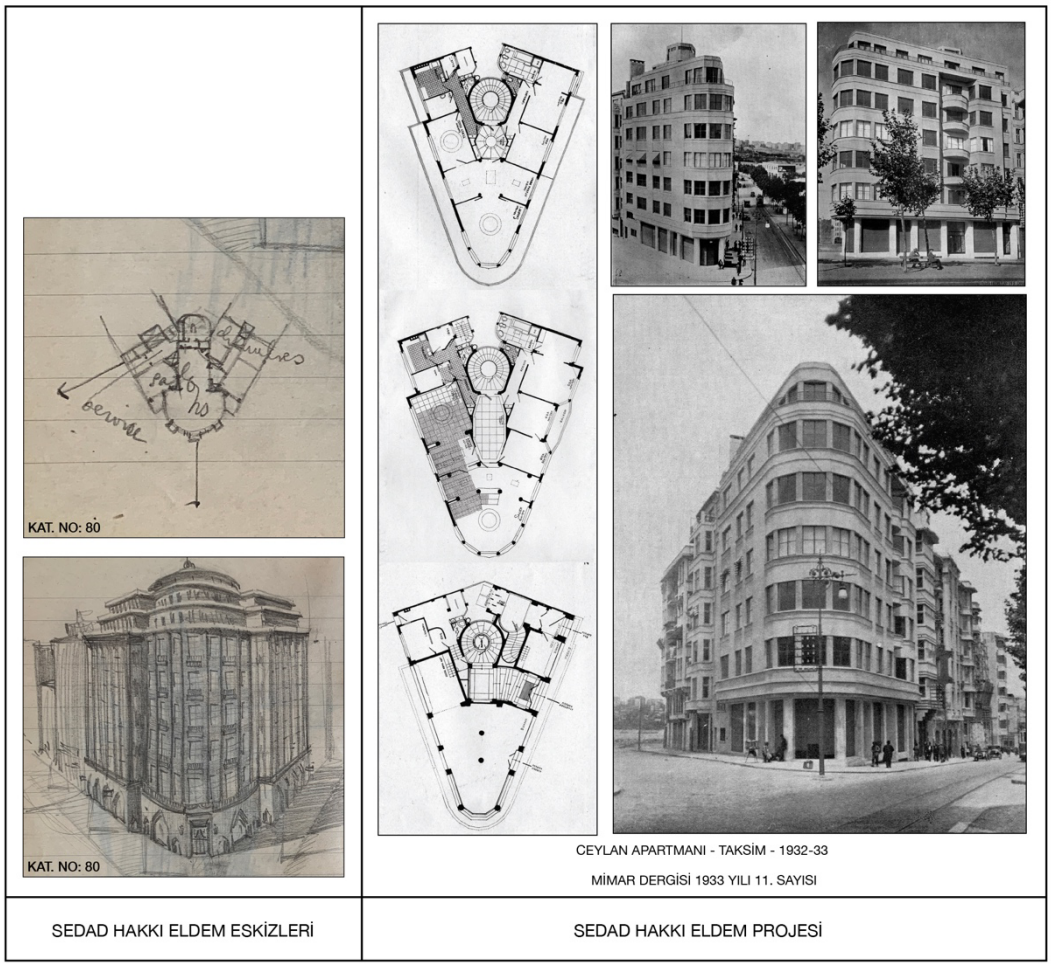

Sedad Hakkı Eldem'in mimari üretimleri arasında altıgen ve sekizgen geometrilerden oluşan altlıklar üzerinde plan çözümlerine rastlanmaktadır (Bknz. Bölüm 2.5). Profesyonel hayatında, 1937 yılında Ankara'daki Müzik Talim Pavyonu (Bknz. Şekil 2.80) ile başlayan altıgen ve sekizgen plan şeması denemesine uzunca bir süre, 1951 yılındaki Hilton Oteli Türk Lokantası projesine (Bknz. Şekil 2.93) kadar ara verdiğini görmekteyiz. Eldem'in Müzik Talim Pavyonu projesinde, odalar arasındaki akustik problemleri çözmek için, sekizgen bir merkez etrafında sıralanan altıgen planlı odalar tasarladığı görülmektedir (Bknz. Şekil 2.80). Böylece odaların birbirleri temas eden yüzeyleri minimuma indirilmiş ve doğal hava koşullarından oluşan bir akustik tampon oluşturulmaya çalışılmıştır. Hilton Oteli Türk Lokantası projesinde ise, altıgen ve yarım altıgen geometriler kullanılarak plan şemasında işlevsel bir çözüm üretmişken yapının kütlesinde artık Eldem'in mimari imzası haline gelen Türk evi öğelerini kullanmıştır (Bknz. Şekil 2.94). Daha sonra buradaki plan şemasını ve kütlesel biçimlenişi 1973 yılındaki

Atatürk Kitaplığı ve Ankara Atatürk Kültür Merkezi Yarışması projesine de taşıyacaktır (Bknz. Şekil 2.101 ve Şekil 2.103). *Kunst und Künstler* dergisinin 1924 yılı sayısında yayınlanan Hans Soeder'in Berlin'deki çok katlı ofis tasarımında da üçgen bir araziye yerleşen altıgen çekirdekten yayılan altı adet deforme beşgen ve aralarını dolduran sekizgenler dikkat çekmektedir (Bknz. Şekil 2.59 ve Şekil 2.60). Bu tasarımda görülen hem kütle hem de plan düzlemindeki işlevsel çözüm arayışı Eldem'in projelerindeki yaklaşımla benzerlik taşımaktadır (Tablo 3.32).

Tablo 3.32 S. H. E.'nin projelerinde görülen plan düzlemindeki etkiler

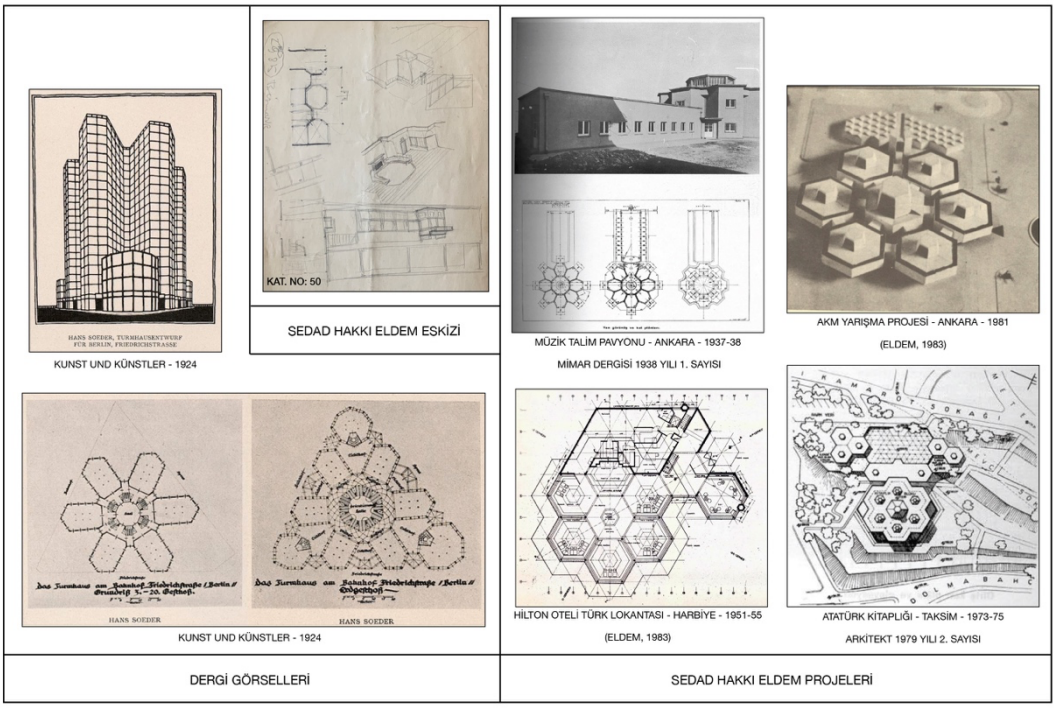

Sedad Hakkı Eldem'in Rahmi Ediz, Samim Oktay ve Demirtaş Kamçıl ile katıldığı ve mansiyon ödülü aldığı Çanakkale Zafer ve Meçhul Asker Anıtı yarışma projesinde de öğrencilik yıllarındaki aynı işlevde tasarladığı bir yapı ile plan düzleminde benzerlikler görülmektedir (Tablo 3.33; Kat. No: 32-33). Eldem'in eskizlerindeki (Tablo Ek.33; Kat. No:32 ve Tablo Ek.34; Kat. No:33) tasarımda dikdörtgenler prizması andıran kütlesi ve üzerinde basık bir kubbe ile bir anıt mezar kompleksi yer almaktadır. Kompleks, Yunan tapınaklarındaki stilobata dikdörtgen bir platforma oturan kare planlı bir ana kütle ve önüne yerleştirilmiş heykellerden oluşmaktadır. Eldem'in yarışma projesinde ise boyutları birbirinden farklı iki dikdörtgen platform üzerine Selçuklu ve Orta Asya mimarlığından izler taşıyan kütleli dört dev ayakla taşınan bir anıt yapısı yerleştirilmiştir (Tablo 3.33; Kat. No: 32-33). Platformlardan büyük olan ise Antik Yunan ve Roma meydanlarını andıran

bir kurguyla tasarlanmıştır. Ayrıca her iki yapının da mozolelerinin bulunduğu iç mekanlarının perspektif çizimleri birbirine benzemektedir.

Tablo 3.33 S. H. E.'nin projelerinde görülen plan düzlemindeki etkiler.

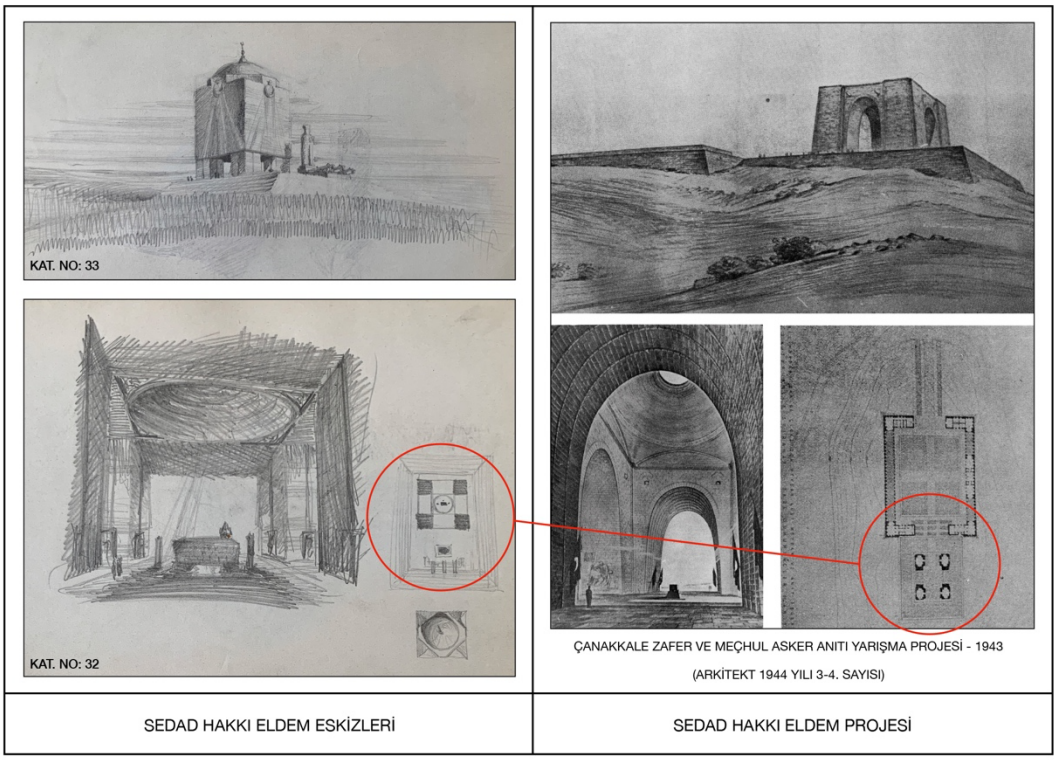

Sedad Hakkı Eldem'in Ceylan Apartmanı Projesi'nde görülen kütlesel ve plan düzlemindeki etkiler (Bknz. Tablo 3.31 ve 3.26) gibi çok katmanlı etkileri 1937 yılında Washington şehri için Turgut Cansever ile birlikte tasarladığı ve öneri olarak kalan cami projesinde de görülmektedir (Tablo 3.34; Kat. No:4-7-33-70-84-87). Bu proje oldukça sade ve net kütle biçimlenişi ve plan kurgusuna sahip, Klasik Osmanlı ve Selçuklu mimarisi referans veren tasarımıyla dikkat çekmektedir (Bknz. Şekil 2.82 ve Şekil 2.83). Eldem ve Cansever'in bu projesindeki tasarım referanslarının izlerini Eldem'in öğrencilik dönemindeki eskizlerine kadar sürmek mümkündür. Tablo 3.34, öğrencilik yıllarından beri üzerinde çalıştığı Semerkant Gur-i Emir Türbesi'ne göndermede bulunan plan şemasının izlerini Washington Cami Projesi'nde de kullanıldığını göstermektedir. Ayrıca caminin kubbesi, Klasik Osmanlı mimarisine, taç kapısı ise Selçuklu mimarisine referans vermektedir (Tablo 3.34). Eldem'in kubbeler ve taç kapılar üzerine çalışmaya ve düşünmeye öğrencilik yıllarından itibaren başladığı hem Avrupa mimarlığı hem de Anadolu ve Türk-İslam coğrafyasından sentezler yapmaya çalıştığı eskizlerini yıllar içinde geliştirdiği ve projelerine taşıdığı görülmektedir.

Tablo 3.34 S. H. E.'nin Washington Cami Projesi'nde görülen etkiler

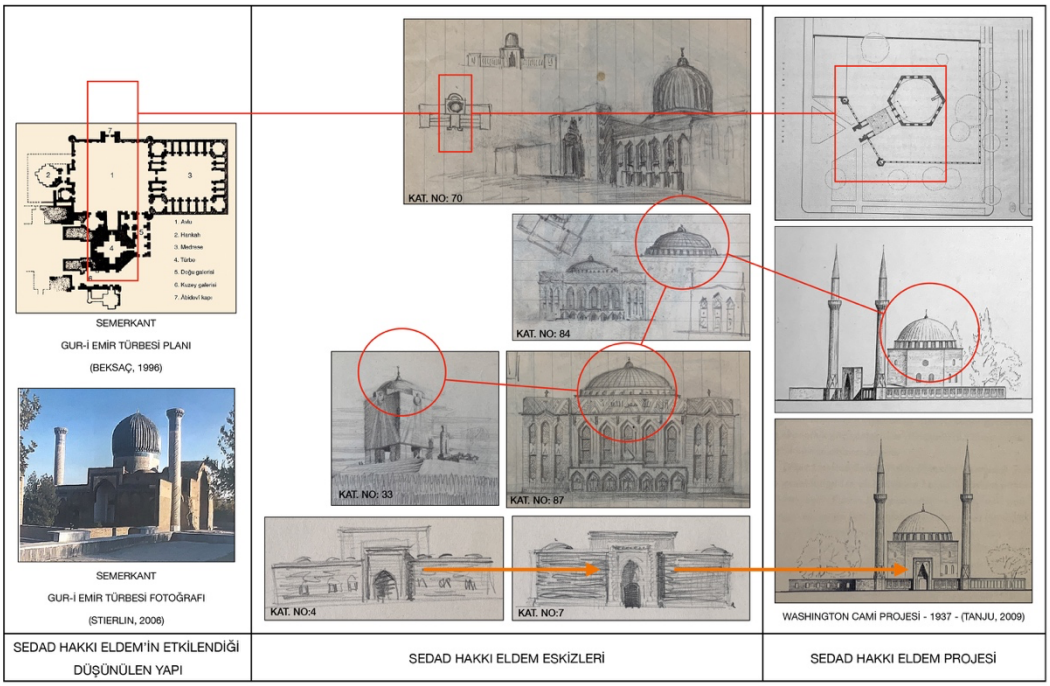

4
SONUÇ

Bu çalışma; çağdaş Türkiye mimarlığının başat aktörlerinden biri olan, Sedad Hakkı Eldem'in mimarlık üretiminin kökenlerini, öğrencilik yıllarındaki eskizleri, biriktirdiği gazete kupürleri ve evlerine alınan dönemin Alman sanat ve mimarlık dergilerinin içerikleri üzerinden izini sürmeyi ve onun çok katmanlı ve araştırmacı kişiliğinin büyüdüğü aile ortamı, çocukluğunu geçirdiği Avrupa şehirleri, eğitim aldığı Sanayi-i Nefise Mektebi ve dönüş yaptığı memleketi İstanbul'da ve Anadolu'da karşılaştığı yerel mimarlık örnekleri ile nasıl şekillendiğini anlamayı amaçlamaktadır.

Bölüm 2.1'de söz edildiği gibi, Sedad Hakkı Eldem'in anne tarafından bir parçası olduğu geniş Edhem Paşa Ailesi Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde özellikle bürokrasi, kültür ve sanat alanlarında önemli görevlerde bulunmuştur. Babası İsmail Hakkı Bey ise Zürih ve Münih başkonsolosluğu görevlerinin yanı sıra çevirmenlik yapmıştır. Geniş aile fertleri incelendiğinde, Edhem Paşa Ailesi'nin üyelerinin ticaretle uğraşmadıkları da dikkat çekmektedir.

İstanbul'da doğan Sedad Hakkı Eldem, kısa bir süre sonra babasının hariciye görevleri nedeni ile Avrupa'ya taşınmış ve 1924 yılındaki kesin dönüşlerine kadar Marsilya, Zürih, Cenevre, Münih gibi şehirlerde yaşamış ve temel eğitimini tamamlamıştır. İstanbul'a döner dönmez de Sanayi-i Nefise Mektebi'nde mimarlık eğitimine başlamıştır (Bknz. Bölüm 2.1).

Sanayi-i Nefise Mektebi'ndeki atölye hocası Giulio Mongeri'nin Eldem, üzerindeki etkisi büyüktür. Mongeri'nin mimari anlayışının izleri Sedad Hakkı Eldem'in bu çalışma kapsamında değerlendirilen öğrencilik dönemi eskizlerinde görülmektedir. Eldem'de Mongeri gibi I. Ulusal Mimarlık Akımı'ndan etkilenmiş hatta daha sonra kendisinin Milli Mimari olarak nitelendireceği anlayışının şekillenmesine neden

olmuştur. Öte yandan Mongeri'nin Avrupa kökenli mimarlık eğitimi gibi Eldem de en azından temel eğitimini Avrupa'da almış, özellikle Alman mimarisine ilgili ve hâkim bir gençtir. Bu nedenle Eldem'in eskizlerinde de Mongeri'nin neoklasik kütle biçimlenişinin izlerini görmek mümkündür. Ayrıca Eldem'in mimarlığında ve eskizlerinde de Mongeri gibi Art Nouveau etkilerine neredeyse hiç rastlanılmaz (Tanyeli, 2007).

Sedad Hakkı Eldem'in eğitim aldığı yıllarda, Sanayi-i Nefise Mektebi'ndeki eğitim, Bölüm 2.2'de aktarıldığı gibi Beaux-Arts eğitim anlayışı temel alınarak yürütülmekteydi. Dönemin okul projeleri incelendiğinde, Batılı kütle biçimlenişi ile tasarlanmış detaylı cephe çizimlerinde, Osmanlı ve Bizans mimarisinden detayların batılı formlarla birlikte kullanıldığı eklektik bir yaklaşım dikkat çekmektedir. Eldem'in eğitimine başladığı 1924 yılında Sanayi-i Nefise Mektebi'nde mimarlık bölümü ders programında değişikliklere yol açan yeni yönetmelik de yürürlüğe girmiştir. Müfredata eklenen Türk ve İslam Mimarlığı dersini görevden ayrılan Mimar Kemalettin'in yerine Celal Esad Arseven üstlenmiştir (Bknz. Bölüm 2.2). Eldem'in yerel mimariye olan ilgilisinin pekişmesinde ve kendi değimiyle 'Türkleşmesinde' Arseven'in tarih derslerinin de rolü olduğu düşünülmektedir. Çünkü Eldem'in eskizleri içerisinde Türk ve İslam mimarlığından örnek yapıların çizimlerine ve esinlenmelere rastlanmaktadır.

Sedad Hakkı Eldem'in hem kendi söyleşi ve anılarından hem de annesinin tuttuğu bütçe defterlerinden evlerine Alman sanat ve mimarlık dergilerini düzenli olarak aldıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca Sedad Hakkı Eldem'in sadece evinde değil denk geldiği her yerde sanat ve mimarlıkla ilgili kaynakları incelediği de bilinmektedir. Bu nedenle 1923 ve 1924 yılları arasında yayınlanmış Alman sanat ve mimarlık dergilerinden, Das Leben, Das Magazin, Die Kunst Dem Volke, Die Kunst Für Alle, Kunst und Küstler ve Die Kunst gibi popüler sanat ve mimarlık dergileri taranmış ve içerikleri irdelenmiştir (Bknz. Bölüm 2.4). Bu dergilerde hem güncel hem de geçmiş dönemlerden geniş bir sanat eseri ve sanatçı tanıtımına rastlanmıştır. Dergilerde mimarlık da önemli bir yer tutmaktadır ve geçmiş dönemlerin mimarları, yapıları ve üslupları yer alırken güncel mimarlar ve projeleri ile akımlara da yer verilmektedir. Özellikle dergilerin ilan sayfalarından dönemin önemli teknolojik gelişmeleri ve güncel modaya dair fikir edinmek mümkün olmuştur. Bu ilan

sayfalarında, moda, mobilya, transatlantik yolculukları, araba ve araba yakıtı konularına sıklıkla yer verilmektedir.

Bu çalışma kapsamında; yazarın kişisel arşivinde bulunan Sedad Hakkı Eldem'e ait eskiz defterleri içinden yüz yirmi adet eskiz ve yetmiş adet gazete kupürü kataloglanmış ve değerlendirmeye alınmıştır. Eldem'in eskizlerinde üslupsal, kütlesel, plan ve detay düzleminde ve soyut kavramlarla oluşturduğu, mimari, grafik, moda ve mobilya tasarımlarına rastlanmaktadır. Eldem'in eskizlerdeki tasarımlarda I. Ulusal Mimarlık Akımı, Şikago Okulu, Transatlantik Estetiği, Neoklasik Avrupa ve Osmanlı, Art Deco, İtalyan Gotiği gibi üslupları kullanmaya çalıştığı fakat hiçbirini tek başına değerlendirmeyip, çeşitli ölçeklerde birbirleriyle harmanladığı görülmektedir. Örneğin, Şikago Okulu kütleli bir tasarımında, I. Ulusal Mimarlık Akımı'ndan üslupsal özellikler, Transatlantik Estetiği'nden ve Türk, İslam ve Bizans Mimarisi'nden detaylar görebilmekteyiz (Tablo 4.1). Bu çeşitlilik onun henüz yeni taşındığı İstanbul ve Türk İslam kültürü ile ilişki kurma ve anlama çabasını yansıtmaktadır.

Tablo 4.1 S. H. E.'nin eskizlerindeki etkilerin çeşitliliğini gösteren tablo

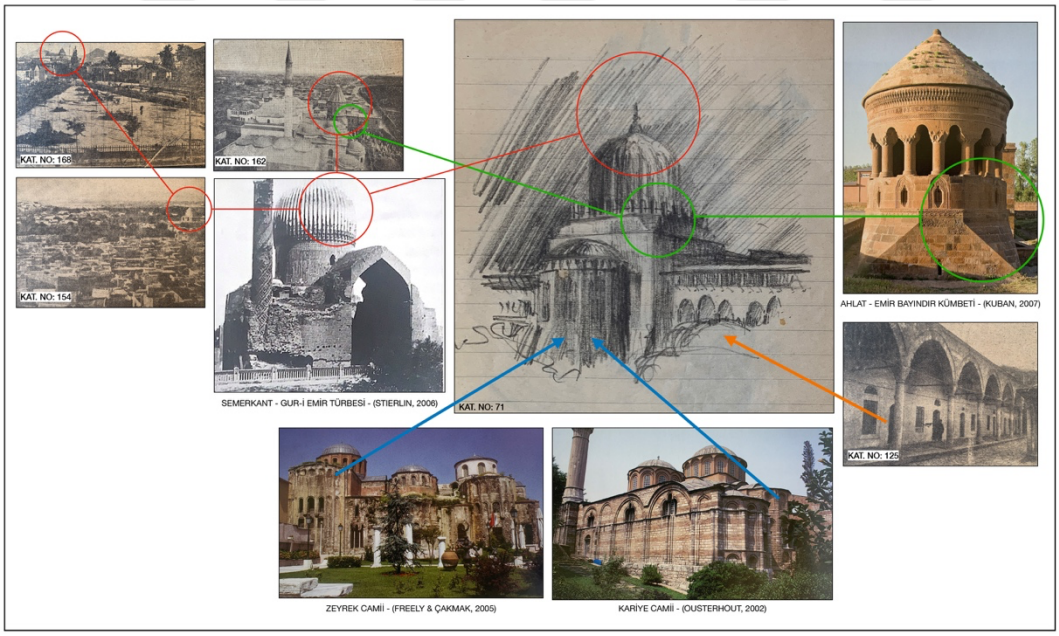

Eldem'in öğrencilik yıllarındaki eskizlerinde görülen üslupsal, kütlesel, soyut ve detay ölçeğindeki çeşitliliği ileriki yıllarda mimari üretimine de taşıdığı anlaşılmaktadır (Bknz. Bölüm 3.2). Eldem'in, uygulanan ya da öneri olarak yayımlanan projelerinde öğrencilik yıllarındaki eskizlerine referans veren bir yaklaşımla soyut ya da üslupsal birçok farklı öğeyi kütlesel ve detay ölçeğinde

birlikte kullandığı görülmektedir (Tablo 4.2). Tablo 4.2'de görülen 1944 yılında katıldığı Adana Belediye Sarayı Yarışması için tasarlanan projede, öğrencilik yıllarındaki İtalyan Gotiği esintili, üzerindeki bayraktan anlaşıldığı üzere bir kamu ya da elçilik yapısının kütle biçimlenişine benzer bir yaklaşım dikkat çekmektedir. Fakat, De Chirico etkisiyle kurgulanmış vaziyet planı ve cephe tasarımında Osmanlı Mimarlığından da izler görmek mümkündür.

Tablo 4.2 S. H. E.'nin eskizleri ve projelerindeki etkilerin çeşitliliğini gösteren tablo

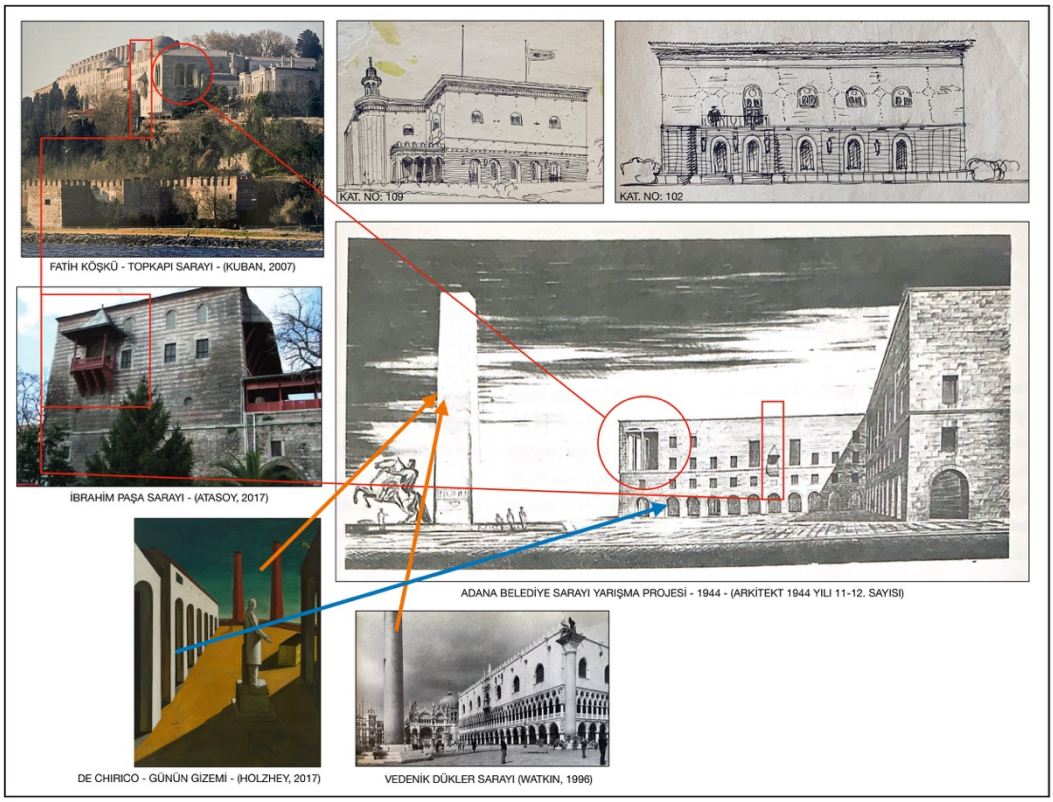

Sedad Hakkı Eldem'in gençliğinden itibaren gemilere ve arabalara duyduğu ilgi Bölüm 2.2 ve Bölüm 3.1 de değerlendirilmiştir. Döneminin Alman sanat ve mimarlık dergilerinde de sıkça Transatlantik gemi seyahati ilanlarına ve araba görsellerine rastlanmaktadır (Bknz. Bölüm 2.4). Eldem'in de defterlerinde bu ilgisinin ve gördüğü düşünülen görsellerin bir uzantısı olarak transatlantik gemilerinin form ve biçimlenişinden esinlenen eskizler görmekteyiz (Bknz. Bölüm 3.1). O'nun transatlantik gemileri ile mimarlığı, düşünsel dünyasında birleştirme çabasına bir kanıt olarak da Defter-4 içindeki transatlantik gemisi eskizinin altına düştüğü İngilizce "architecture onboard" (gemide mimarlık) notu gösterilebilir (Tablo Ek.102; Kat. No:101). Tablo 4.3'te ise Eldem'in Transatlantik Estetiği ile

tasarladığı bir projesinde, başka bir eskizinde (Tablo Ek.7; Kat. No:6) görülen Konya İnce Minareli Medrese'nin taç kapısı ve tepe penceresinin dışlık kısmının detayını alıp, birleştirerek giriş kapısı olarak kullandığı görülmektedir.

Tablo 4.3 S. H. E.'nin eskizlerindeki etkilerin çeşitliliğini gösteren tablo

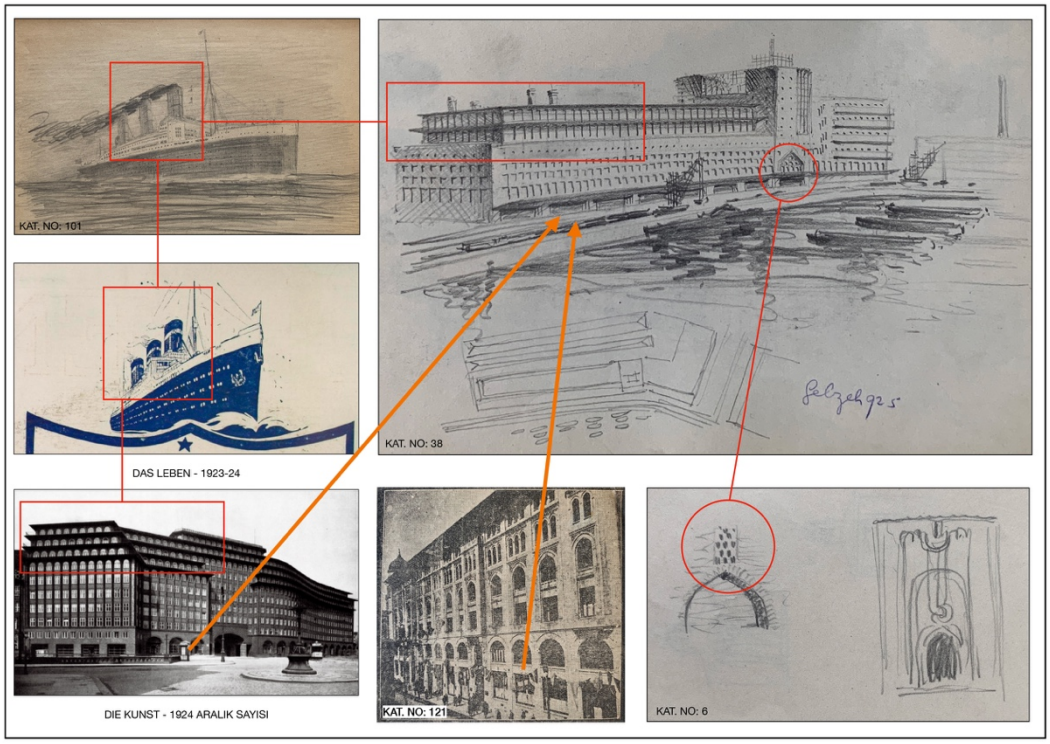

Sedad Hakkı Eldem'in Transatlantik Estetiği etkili eskizlerindeki tasarım ve çizim dilini Erich Mendelsohn'dan esinlenerek oluşturulduğu düşünülmektedir. Oysaki 1924 yılına gelindiğinde Mendelsohn, 1921 yılında Einstein Kulesi projesini ve 1923 yılının sonuna doğru da Mossehaus Binası'nı henüz bitirmiştir. Bu iki uygulanmış yapısında görülen kütle ve hareket duygusu içeren ve enerjik çizgilerle oluşturulmuş tasarım anlayışını Mendelsohn'un Birinci Dünya Savaşı sırasında yaptığı hayali tren istasyonu, otomobil fabrikası ve diğer fabrika binaları projelerinde de görürüz (Roth, 2000). Öte yandan Norberg-Schulz (1975), ana akımın dışında kalan ve soyut mimari biçimsel özelliklerle karakterize edilen, Mendelsohn, Haring ve Scharoun gibi topolojik organizasyon ve plastik ifade ile ilgilenen mimarların, ancak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gerçek öneme ulaştıklarını belirtmektedir. Böyle bir durumda Sedad Hakkı Eldem'in henüz öğrenciliğinin ilk yıllarında yaptığı eskizlerdeki Mendelsohn benzerliği, direkt bir esinlenme olarak görülmek yerine, çağdaşı bir mimarla benzer kaynaklardan etkilenme olarak değerlendirilebilir. Nitekim, Bölüm 3.1 ve Bölüm 3.2'de

belirtildiği gibi, Eldem'in eskizlerini ve Transatlantik Estetiği fikrini, daha çok gemilerin biçimlenişi ve tasarımları üzerinden ilerlettiği de görülmektedir.

Sonuç olarak; Sedad Hakkı Eldem'in öğrencilik yıllarına dayanan 1924 ve 1925 yıllarında yaptığı eskiz defterleri ve arasında biriktirdiği gazete kupürlerinin incelenmesi sonucunda:

- İçinde yetiştiği ailenin yapısı ve Osmanlı kültür, sanat, edebiyat, müzik ve bürokrasi alanındaki katkıları ile büyüdüğü Avrupa kentlerinin kültürel ve mimari atmosferinin Eldem'i hem estetik yönden hem de çok dilli ve katmanlı bir düşünce yapısına sahip olması bakımından etkilediği görülmüştür.
- Eve alınan Alman sanat ve mimarlık dergilerinin, Eldem'in estetik algısının gelişmesinde büyük katkıları olduğu tespit edilmiştir. Bu katkılar 1924 ve 1925 yıllarındaki eskizleri ve eşzamanlı yayınlanan dergiler incelendiğinde belirgin bir şekilde görülmektedir (Bknz. Bölüm 2.4 ve Bölüm 3.1).
- 1924 yılında kesin dönüş yaptığı memleketinin yerel mimari birikimine olan ilgisi de Eldem'in eskizlerinde görülmektedir (Bknz. Bölüm 3.1). Bu ilgisinin hocaları Giulio Mongeri ve Celal Esad Arseven'in dersleriyle birlikte pekişmeye başladığı ve önce öğrencilik yıllarındaki eskizlerinde, zamanla da projelerinde, akademik çalışmalarında (Milli Mimari Seminerleri) ve yayınladığı kitaplarında (Türk Evi Plan Tipleri-1954, Köşkler ve Kasırlar I-1969, Köşkler ve Kasırlar II-1974, Türk Mimari Eserleri-1975, Türk Bahçeleri-1976) ve Türk Evi I-1984) görülmektedir.
- Eldem'in eskizlerinde, hem yeni karşılaştığı memleketini tanıma isteği ve heyecanın ürünü olan yerel mimariye ilgisi, hem de eğitim aldığı dönemde Nazimî Yaver Yenal gibi başka öğrencilerin de okul projelerinde görülen farklı üsluplara hakimiyet ve bir arada kullanma becerisinin izleri belirgin bir şekilde görülmektedir. Her iki mimarın da çizimlerine bakıldığında ve dönemim mimarlık eğitimi göz önüne alındığında, Eldem'in birinci ve ikinci sınıf mimarlık öğrencisi, Nazimî Yaver Yenal'ın da son sınıf öğrencisi olarak çok detaylı ve gerçekçi eskizler ortaya koydukları söylenebilir.
- Eldem'in bu çalışma kapsamında değerlendirilen yayınlanmamış beş adet eskiz defteri ve içindeki eskizler, Salt Araştırma Arşivi'nde Edhem Eldem

Koleksiyonu içinde bulunan gençlik dönemi defterleri ve çizimleri içindeki aynı yıllara tarihlenen eskizleri ile imza, defter kapağı ve eskiz konuları bakımından benzerlikler taşımaktadır.

- Eskizlerde görülen etkiler ise Bölüm 3.1'de açıklandığı gibi üslupsal, kütle, detay, soyut ve plan düzleminde gruplanmaktadır.
- 1924 ve 1925 yılında tuttuğu eskizlerdeki üslupsal, kütle, detay, soyut ve plan düzleminde görülen etkilerin izlerinin, Sedad Hakkı Eldem'in mimari üretimlerinde de görüldüğü anlaşılmıştır. Bölüm 3.2'de açıklanan bu etkiler, 1930'lar 1970'lerin sonuna kadar devam etmekte ve kütle, detay ve plan düzlemlerinde karşımıza çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

Anderson, B. (2020). *Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*. Metis Yayınları.

Arkitekt. (1939-1/2). Yüzen Ev. *Arkitekt*, 1939(1-2), 18-19.

Arkitekt. (1944-3/4). Çanakkale Zafer ve Meçhul Asker Anıtı Müsabakası. *Arkitekt*, 1944(3-4), 52-65.

Arkitekt. (1944-11/12). Adana Belediye Sarayı Proje Müsabakası. *Arkitekt*, 1944(11-12), 253-254.

Arseven, C. E. (2019). *Sanat ve Siyaset Hatıralarım*. Kadıköy Belediyesi Kültür Yayınları.

Archive.org. (2024, Kasım 28). Kunst und Künstler: illustrierte Monatsschrift für bildende Kunst und Kunstgewerbe. https://archive.org/details/kunst-und-kunstler-1925/page/396/mode/2up.

Archive.org. (2024, Aralık 12). Kunst und Künstler: illustrierte Monatsschrift für bildende Kunst und Kunstgewerbe. https://archive.org/details/kunst-und-kunstler-1924/page/34/mode/2up.

Archive.org. (2025, Ocak 5). Die Kunst 1924 Heft 1. https://archive.org/details/die-kunst-1924-heft-1/page/n43/mode/2up.

Archive.org. (2025, Şubat 1). Die Kunst 1924 Heft 3. https://archive.org/details/die-kunst-1924-heft-3/page/n1/mode/2up.

Archive.org. (2025, Mart 7). Die Kunst 1925 Heft 5. https://archive.org/details/die-kunst-1925-heft-5/page/n77/mode/2up.

Archive.org. (2025, Nisan 3). Die Kunst 1925 Heft 10. https://archive.org/details/die-kunst-1925-heft-10/page/n51/mode/2up.

Arthistoricum.net. (2024, Ekim 5). Das Leben: 12 Jahrgänge, 1923 bis 1935. https://www.arthistoricum.net/en/themen/textquellen/illustrierte-magazine-der-klassischen-moderne/die-zeitschriften/das-leben.

Arthistoricum.net. (2024, Kasım 28). Das Magazin. https://www.arthistoricum.net/werkansicht/dlf/84544/1.

Atasoy, N. (2017). *İbrahim Paşa Sarayı*. T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Aydın, M. (1994). Edhem Paşa İbrahim. *TDV İslam Ansiklopedisi içinde* (Cilt 10, pp.418-420). TDV İslam Araştırmaları Merkezi.

Aykut, P. (1994). Giulio Mongeri. Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi içinde (Cilt 4, p. 487). Türk Tarih Vakfı & T. C. Kültür Bakanlığı.

Aysel, N. R. (2004). *Mimari Tasarımın Biçimlenmesinde Bir Çevre Faktörü Olarak 'Su' ve Boğaziçi Örneği* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Aysel, N. R. (2016). Tasarımda Işık Sorunsalı MSGSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Kitap Dizisi:1, E. F. Özgür, & Z. Aygen (Eds.) *Sedad Hakkı Eldem Mimarlığında Işık ve Mekân.* Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları.

Balmumcu, Ş. (1964). Macit Rüştü Kural (1315-1964). *Arkitekt*, 1964(01), 38-39.

Batur, A. (2003). *M. Vedad Tek: Kimliğinin İzinde Bir Mimar*. Yapı Kredi Yayınları.

Beksaç, E. (1996). Gûr-i Emîr. *TDV İslam Ansiklopedisi içinde* (Cilt 14, pp. 197-199). TDV İslam Araştırmaları Merkezi.

Bozdoğan, S., & Özkan, S., & Yenal, E. (2005). *Sedad Eldem*. Literatür.

Cezar, M. (1973). Devlet Güzel Sanatlar Akademisi 90. Yıl, M. Cezar (Ed.), Kuruluşundan Bugüne Akademi (pp. N/A). Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yayını.

Cezar, M. (1983). Güzel Sanatlar Eğitiminde 100 Yıl, Z. Sönmez (Ed.), *Güzel Sanatlar Akademisi'nden 100. Yılda Mimar Sinan Üniversitesi'ne* (pp. 5-84). Mimar Sinan Üniversitesi Yayını.

Çinici, D. (2015). *Türkiye Cumhuriyeti Mimarlığının Modernleşme Sürecinde Mimar Giulio Mongeri: Bursa Çelik Palas Oteli ve Kaplıcası* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Digizeitschriften.de. (2024, Ekim 15). Die Kunst für alle: Malerei, Plastik, Graphik, Architektur. https://www.digizeitschriften.de/id/urn:nbn:de:bsz:16-diglit-141528%7Clog00057?tify=%7B%22pan%22%3A%7B%22x%22%3A0.469%2C%22y%22%3A0.362%7D%2C%22view%22%3A%22toc%22%2C%22zoom%22%3A0.78%7D&origin=%2Fsearch%3Ffilter%255BZeitschriften%255D%255B1%255D%3Durn%253Anbn%253Ade%253Absz%253A16-diglit-94154%257Clog%26page%3D318%26q%3Durn%253Anbn%253Ade%253Absz%253A16-diglit-37665.

Digizeitschriften.de. (2024, Kasım 1). Die Kunst für alle: Malerei, Plastik, Graphik, Architektur. https://www.digizeitschriften.org/id/urn:nbn:de:bsz:16-diglit-141611%7Clog?tify=%7B%22pan%22%3A%7B%22x%22%3A0.25%2C%22y%22%3A0.422%7D%2C%22view%22%3A%22toc%22%2C%22zoom%22%3A0.632%7D&origin=%2Fsearch%3Ffilter%255BZeitschriften%255D%255B1%255D%3Durn%253Anbn%253Ade%253Absz%253A16-diglit-

94154%257Clog%26filter%255BObjekttyp%255D%255B1%255D%3Dvolume%26page%3D3%26q%3D%252A.

Eldem, E. (2008). Sedad Hakkı Eldem 1 Gençlik Yılları, E. Eldem, B. Tanju, & U. Tanyeli (Eds.), *Sedad Hakkı Eldem Olunmaz Doğulur (mu?) Bir Aile ve Gençlik Hikayesi* (pp.10-41). Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi.

Eldem, E., Tanju, B., & Tanyeli, U. (2008). *Sedad Hakkı Eldem 1 Gençlik Yılları*. Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi.

Eldem, S. (1938-01). Müzik Öğretmen Okul İlavesi. *Arkitekt*, 1938(01), 10-13.

Eldem, S. (1938-08). Beylerbeyinde Bir Yalı. *Arkitekt*, 1938(01), 213-217.

Eldem, S. (1983). *Sedad Hakkı Eldem, 50 Yıllık Meslek Jübilesi, Mimar Sinan Üniversitesi 100. Yıldönümü Aramağanı*, Mimar Sinan Üniversitesi Yayını.

Eldem, S. H. (1984). Mimaride Türk Milli Üslubu Semineri, *Son 120 Sene İçinde Türk Mimarisinde Millilik ve Rejionalizm Araştırmaları* (pp. 53-60). Kültür ve Turizm Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü.

Eyice, S. (1991). Arseven, Celal Esad. *TDV İslam Ansiklopedisi içinde* (Cilt 3, pp. 397-399). TDV İslam Araştırmaları Merkezi.

Eyice, S. (1995). Eldem Halil Ethem. *TDV İslam Ansiklopedisi içinde* (Cilt 11, pp. 18-21). TDV İslam Araştırmaları Merkezi.

Freely, J., & Çakmak, A. S. (2005). *İstanbul'un Bizans Anıtları*. Yapı Kredi Yayınları.

Gençel, Ö. (2021). *Sanayi-i Nefise Mektebi (1882-1928)* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Gündüz, F. (2007). Osman Hamdi Bey. *TDV İslam Ansiklopedisi içinde* (Cilt 33, pp. 468-469). TDV İslam Araştırmaları Merkezi.

Gympel, J. (1996). *The Story of Architecture; from Antiquity to the Present*, Könemann.

Holzhey, M. (2017). *De Chrico*. Taschen.

Jenkins, K. (1997). *Tarihi Yeniden Düşünmek*. Dost Kitabevi Yayınları.

Joyeux-Prunel, B. (2015). Provincializing Paris. The Center-Periphery Narrative of Modern Art in Light of Quantitative and Transnational Approaches., Artl@s Bulletin 4, no. 1, Article 4, (pp.40–64).

Koçu, R. E. (1968). Eldem (Ömer Sedad). *İstanbul Ansiklopedisi içinde* (Cilt 9, pp. 4995-4997). https://istanbulansiklopedisi.org/.

Kuban, D. (2007). *Osmanlı Mimarisi*, Yapı Endüstri Merkezi.

Kürkçü, K., & Urfalıoğlu, N. (2025). Evaluation of the origins of Sedad Hakki Eldem's Anitkabir competition project proposal through his sketches during his student years. Megaron, 20(1), 105-118.

Makdisi, U. (2002). Ottoman Orientalism. *The American Historical Review*, 107(3), 768-796.

Mimar. (1931, Mart). Boğâziçinde Bir Yâlı. *Mimar*, 1931(3), 82-84.

Mimar. (1931, Mayıs). Küçük Ev Projeleri. *Mimar*, 1931(5), 156-159.

Mimar. (1931, Haziran). Peşte Sergisinde Türk Pavyonu. *Mimar*, 1931(6), 187-192.

Mimar. (1933, Temmuz). Bir Ev Projesi. *Mimar*, 1933(07), 206-207.

Mimar. (1933, Kasım). Ceylân Apartmanı. *Mimar*, 1933(11), 331-346.

Naipoğlu, S. G. (2008). *Sanayi-i Nefise Mektebi'nde Sanat Tarihi Yaklaşımı ve Vahit Bey* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Norberg-Schulz, C. (1975). *Meaning in Western Architecture*. Studio Vista.

Ousterhout, R. (2002). *Sanatsal Açıdan Kariye Camii*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Özkan, S. (2005). Sedad Eldem, S. Bozdoğan, S. Özkan, & E. Yenal (Eds.), *Sedad Eldem'in Yankıları* (pp. 13—22). Literatür.

Özkan, S., & Yenal. E. (2014). *Sedad Eldem ile Söyleşiler*. Literatür.

Roth, M. R. (2000). *Mimarlığın Öyküsü*, Kabalcı Yayınevi.

Salt Araştırma. (2025, Mayıs 20-a). Cephe etüdü, '1925', kk. Sedad Hakkı Eldem gençlik dönemi eskiz defterleri. https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/114235.

Salt Araştırma. (2025, Mayıs 20-b). Perspektif, plan krokileri, Sh İsisyalli, '1924', kk. Ve kuru boya. Sedad Hakkı Eldem gençlik dönemi eskiz defterleri. https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/102549.

Salt Araştırma. (2025, Mayıs 20-c). Defter kapağı, 'Zeichenheft', München, Sedad Hakkı, Angefangen Am 12 August 1924, Beendet 1928, kk. Sedad Hakkı Eldem gençlik dönemi eskiz defterleri. https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/112233.

Salt Araştırma. (2025, Mayıs 20-d). Cephe etüdü, '1925', kk. Sedad Hakkı Eldem gençlik dönemi eskiz defterleri. https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/107237.

Salt Araştırma. (2025, Mayıs 20-e). Konut cephezi eskizi, 'TYP I', '926', kk. Sedad Hakkı Eldem gençlik dönemi defterleri ve çizimleri. https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/118179.

Salt Araştırma. (2025, Haziran 1). Rıza Derviş Konutu 1956-1957, Büyükada, İstanbul: çizimler III. https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/71208.

Sayar, Z. (1943). Anıtkabir Müsabakası Projeleri. *Arkitekt*, 1938(3-4), 59-66.

Sayar, Z. (1988). Çizdiğini İnşa Etmeyen Bir Mimarı Tasavvur Edemiyorum. *Mimarlık*, 1988(20-3), 45-47.

Semperoper. (2025, Mayıs 15). *Wikipedia* içinde. https://en.wikipedia.org/wiki/Semperoper#/media/File:Dresden_-_Semperoper_-_2013.jpg.

Stephen, R. (1999). Erich Mendelsohn Dynamics and Function, U. Zeller (ed.), *Early Expressionist Buildings in Luckenwalde, Berlin and Gleiwitz*, (pp. 38–55). IFA.

Stierlin, H. (2006). *İmanın ve iktidarın Hizmetinde İslam Mimarisi*. Yapı Kredi Yayınları.

Şakiroğlu, M. H. (2001). İsmail Galip. *TDV İslam Ansiklopedisi içinde* (Cilt 23, pp. 100-101). TDV İslam Araştırmaları Merkezi.

Tanju, B. (2009). Sedad Hakkı Eldem 2 Retrospektif, B. Tanju, & U. Tanyeli (Eds.), *Sedad Hakkı Eldem: Bir Katalog Denemesi* (pp.29-285). Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi.

Tanyeli, U. (2001). *Sedad Hakkı Eldem*. Boyut Yayın Grubu.

Tanyeli, U. (2007). *Mimarlığın Aktörleri: Türkiye 1900-2000*. Garanti Galeri.

Tanyeli, U. (2008). Sedad Hakkı Eldem 1 Gençlik Yılları, E. Eldem, B. Tanju, & U. Tanyeli (Eds.), *Genç Sedad Hakkı Eldem: Kültürlerarası Bir Kimlik İnşası* (pp.42-131). Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi.

Teatro Politeama, Palermo. (2025, Mayıs 15). *Wikipedia* içinde. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/9c/Palermo_BW_2012-10-09_16-43-32.JPG.

Ub.uni-heidelberg.de. (2024, Ekim 17). Die Kunst dem Volke (München) 1924 (Nr. 13). https://digi.ub.uni-heidelberg.de/diglit/kunst_dem_volke1924.

Uras, B. (2017). Bir Kağıt Mimarının Hayali Dünyası Nazimî Yaver Yenal, M. B. Tanman, & B. Uras (Eds.), *Hayal Gücünün Zaferi: Bir Türk "Kağıt Mimarı" olarak Nazimî Yaver Yenal (1904-1987)* (pp.10—77). İstanbul Araştırmaları Enstitüsü.

Urfalığolu, N. (2025). Macarların Tasarımları Türkiye'de: 19. Ve 20. Yüzyılda Macar-Türk Mimarlık İlişkileri, G. M. Kovacks, & Z. Sağdıç (Eds.), *Sedad Hakkı Eldem: Budapeşte Uluslararası Fuarı Türkiye Pavyonu* (pp. 93-101). YEM yayın.

Ürekli, F. (2009). Sanâyi-i Nefîse Mektebi. *TDV İslam Ansiklopedisi içinde* (Cilt 36, pp. 93-97). TDV İslam Araştırmaları Merkezi.

Watkin, D. (1996), *A History of Western Architecture*, Laurence King.

Wilson, C. S. (2009). Representing National Identity and Memory in the Mausoleum of Mustafa Kemal Atatürk. *Journal of the Society of Architectural Historians,* 68(2), 224–253.

Yavuz, Y. (2009). *İmparatorluktan Cumhuriyete Mimar Kemalettin 1870-1927*. TMMOB Mimarlar Odası & Vakıflar Genel Müdürlüğü.

A
EK: SEDAD HAKKI ELDEM'İN KRONOLOJİK YAPI LİSTESİ

Tablo Ek.1 Sedad Hakkı Eldem'in Mimari Üretimlerinin Kronolojik Listesi

1	Yalı Projesi	1931	Anadoluhisarı, İstanbul	Deneme
2	Küçük Ev Projeleri	1931	İstanbul	Deneme
3	Uluslararası Budapeşte Fuarı Türkiye Pavyonu	1931	Budapeşte	Uygulandı
4	Yalı Projesi	1931	Rumelihisarı, İstanbul	Deneme
5	Bronz Sokak Köşesinde Konut Projesi	1931-33	Maçka, İstanbul	Deneme
6	Konut Projesi	1932	Mecidiyeköy, İstanbul	Deneme
7	Naci Paşa Konutu	1932	Çankaya, Ankara	Uygulandı
8	Oval Sofalı Ev Projesi	1932	Maçka, İstanbul	Deneme
9	İclal Sadi Konutu	1932	Maçka, İstanbul	Uygulandı
10	İ. H. Bey İçin Konut Projesi	1932	Heybeliada, İstanbul	Deneme

11	Haşim Beyefendi İçin Apartman Projesi	1932	Harbiye, İstanbul	Deneme
12	Ceylan Apartmanı	1932-33	Taksim, İstanbul	Uygulandı
13	Tevfik Azmi Bey Yalısı	1932-33	İstinye, İstanbul	Deneme
14	Satie Büro ve Servis Deposu	1932-34	Fındıklı, İstanbul	Uygulandı
15	Cumhurbaşkanlığı Yazlık Konutu Projesi	1932-35	Büyükada, İstanbul	Deneme
16	Villa Projesi	1933		Deneme
17	Sergievi Yarışma Projesi	1933	Ankara	Yarışma
18	Polis ve Jandarma Mektebi Yarışma Projesi	1933	Ankara	Yarışma
19	Firdevs Hanım Apartmanı	1934	Maçka, İstanbul	Uygulandı
20	Sümerbank Yarışma Projesi	1934	Ankara	Yarışma
21	Gümrük ve İnhisarlar Vekaleti, İnhisarlar Umum Müdürlük Binası	1934-37	Ankara	Yarışma Uygulandı
22	Termal Oteli	1934-37	Yalova	Yarışma Uygulandı
23	Tiyatro ve Konservatuar Yarışma Projesi	1935	Şehzadebaşı, İstanbul	Yarışma
24	III. Ordu ve Umumi Müfettişlik Binaları Projesi	1936	Erzurum	Deneme

25	Okyar Konutu	1936-38	Büyükada, İstanbul	Uygulandı
26	Ağaoğlu Konutu	1936-38	Teşvikiye, İstanbul	Uygulandı
27	Günel Yalısı	1936-39	Yeniköy, İstanbul	Uygulandı
28	Yüksek Müzik Öğretmen Okulu, Müzik Talim Pavyonu	1937-38	Ankara	Uygulandı
29	Cami Projesi	1937	Washington, ABD	Deneme
30	New York Sergisi Pavyonu ve Çeşmesi	1937-39	New york, ABD	Uygulandı
31	Ayaşlı Yalısı	1938	Beylerbeyi, İstanbul	Uygulandı
32	TBMM Yarışma Projesi	1938	Ankara	Yarışma
33	Meydan Düzenleme Projesi	1938-40	Beyazıt, İstanbul	Deneme
34	Meydan Düzenlemesi ve İşhanı Projesi	1938	Eminönü, İstanbul	Deneme
35	Kentsel Düzenleme Projesi	1938	Süleymaniye, İstanbul	Deneme
36	N. Sadullah Yalısı	1938		Deneme
37	Kahve Projesi	1939-41	Beyazıt, İstanbul	Deneme
38	Raif Meto Konutu	1941	Adana	Uygulandı

39	Hasanoğlan Köy Enstitüsü Yarışma Projesi	1941	Hasanoğlan Köyü, Ankara	Yarışma
40	Kahve Projesi	1941-42	Çamlıca Tepesi, İstanbul	Deneme
41	Anıtkabir Yarışma Projesi	1941-42	Ankara	Yarışma
42	Ankara Teknik Üniversitesi Yerleşme Planı ve Rektörlük Projesi	1942-44	Ankara	Deneme
43	Safyurtlu Konutu	1942-45	Yeniköy, İstanbul	Uygulandı
44	İstanbul Üniversitesi Fen ve Edebiyat Fakülteleri	1942-47	Beyazıt, İstanbul	Uygulandı
45	Zafer ve Meçhul Asker Anıtı Projesi	1943-44	Çanakkale	Yarışma
46	Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi	1943-45	Beşevler, Ankara	Uygulandı
47	Çırağan Sarayı Projesi	1943-45	İstanbul	Deneme
48	Amiral Bristol Hastanesi Hemşireler Evi	1943-50	Teşvikiye, İstanbul	Uygulandı
49	Belediye Sarayı Yarışma Projesi	1944	Adana	Yarışma
50	Güzel Sanatlar Akademisi I. Kısım Restorasyonu	1945-53	Fındıklı, İstanbul	Uygulandı

51	Satie (II) Merkez Depo Binası Projesi	1946	Salıpazarı, İstanbul	Deneme
52	Taşlık Kahvesi	1947-48	Maçka, İstanbul	Uygulandı
53	Adliye Sarayı	1948	Sultanahmet, İstanbul	Yarışma Uygulandı
54	İstanbul Üniversitesi Ek Fakülteler Projesi	1948	Beyazıt, İstanbul	Deneme
55	Prens İbrahim İçin Konut Projesi	1950	İtalya	Deneme
56	Cumhuriyet Caddesi'nde Apartman	1950-51	Elmadağ, İstanbul	Uygulandı
57	Safyurtlu Konutu II	1952	Yeniköy, İstanbul	Uygulandı
58	Hilton Oteli	1951-55	Harbiye, İstanbul	Uygulandı
59	Maison de France	1952-62	Taksim, İstanbul	Deneme
60	Belediye Sarayı Yarışma Projesi	1953	Şehzadebaşı, İstanbul	Yarışma
61	Gümrük ve Ambar Tesisleri ve Tophane Meydanı Düzenleme Projesi	1953-60	Salıpazarı, İstanbul	Deneme
62	Hilton Türk Lokantası Projesi	1954-62	Harbiye, İstanbul	Deneme
63	Florya Tesisleri	1955-59	Florya, İstanbul	Uygulandı
64	Ankara Esnafları Kooperatifi	1956	Ankara	Yarışma

	Çarşı ve İşhanı Yarışma Projesi			
65	Rıza Derviş Konutu	1956-57	Büyükada, İstanbul	Uygulandı
66	Uşaklıgil Konutu	1956-65	Emirgan, İstanbul	Uygulandı
67	Meydan Düzenleme Projesi	1957-59	Beyazıt, İstanbul	Deneme
68	Otel Projesi	1958	Kilyos, İstanbul	Uygulandı
69	Turistik Otel Yarışma Projesi	1959	Taksim, İstanbul	Yarışma
70	Cevdet Dülger Konutu	1958-60	Kalender, İstanbul	Deneme
71	Pakistan Havayolları Ofisi	1960-68	Taksim, İstanbul	Deneme
72	Hindistan Büyükelçilik Konutu	1960-68	Ankara	Uygulandı
73	Naciye Sultan Korusu Konutları ve Yerleşme Planı	1960-76	Ortaköy, İstanbul	Deneme
74	Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi	1962-63	Erzurum	Deneme
75	Sosyal Sigortalar Kurumu Kompleksi	1962-64	Zeyrek, İstanbul	Uygulandı
76	Sağlık Bakanlığı için Büro Binası	1963	Sağlık Caddesi, İstanbul	Deneme
77	Pakistan Büyükelçiliği	1963-74	Ankara	Uygulandı
78	RatipYalısı Ek Konut Projesi	1964	Yeniköy, İstanbul	Deneme

79	Konut Projesi	1964	Salacak, İstanbul	Deneme
80	Sirer Yalısı	1964-67	Yeniköy, İstanbul	Uygulandı
81	Kıraç Yalısı	1965-66	Vaniköy, İstanbul	Uygulandı
82	Türkiye Büyükelçiliği Yarışma Projesi- Yeni Delhi	1966	Yeni Delhi, Hindistan	Yarışma
83	Akbank Genel Müdürlük Binası	1966-68	Fındıklı, İstanbul	Uygulandı
84	Moneim Yalısı	1966-72	Kandilli, İstanbul	Uygulandı
85	Yapı ve Kredi Bankası Kadıköy Şubesi ve Büro Projesi	1967	Kadıköy, İstanbul	Deneme
86	Yapı ve Kredi Bankası Emekli Sandığı Tesisleri	1967-68	Zincirlikuyu, İstanbul	Deneme
87	Türkiye Cumhuriyeti Beyrut Büyükelçilik Yapıları	1967-73	Beyrut, Lübnan	Yarışma Uygulandı
88	Başbakanlık Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı Sitesi Yarışma Projesi	1968		Yarışma
89	Taray Konutu	1969	Heybeliada, İstanbul	Deneme
90	Bayramoğlu Apartmanı	1969-74	Kandilli, İstanbul	Uygulandı
91	Golf Kulübü Ek Yapıları Projesi	1970	4. Levent, İstanbul	Deneme

92	Erhan Konutu	1970-71	Anadoluhisarı, İstanbul	Deneme
93	İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi II. Kısım Restorasyonu	1970-83	Fındıklı, İstanbul	Uygulandı
94	Kamhi Konutu	1971	Yeniköy, İstanbul	Deneme
	İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Anfileri	1971-72	Beyazıt, İstanbul	Uygulandı
95	Ilıcak Çekme Katı	1971-72	Bebek, İstanbul	Uygulandı
96	Apartman Projesi	1972	Moda, İstanbul	Deneme
97	Haraççı Konutu	1972-84	Yeniköy, İstanbul	Deneme
98	Cumhurbaşkanlığı Resepsiyon Salonu Yarışma Projesi	1973	Çankaya, Ankara	Yarışma
99	Atatürk Kitaplığı	1973-75	Taksim, İstanbul	Uygulandı
100	Hollanda Büyükelçilik Konutu	1973-78	Ankara	Uygulandı
101	Nazif Paşa Yalısı	1974	Vaniköy, İstanbul	Deneme
102	Libya Dışişleri Bakanlığı Projesi	1974-76	Trablusgarp, Libya	Deneme
103	Dışişleri Bakanlığı Ek Yapıları	1974-76	Ankara	Uygulandı

104	Haraççı Çekme Katı	1974-76	İstinye, İstanbul	Uygulandı
105	Koyüstü Mahallesi	1975-76	Tarabya, İstanbul	Deneme
106	Çırağan Sarayı	1975-76	Ortaköy, İstanbul	Uygulandı
107	Canzur Kentsel Tasarım Projesi	1975-76	Trablusgarp, Libya	Deneme
108	Koç Konutu	1975-80	Tarabya, İstanbul	Uygulandı
109	Sertel Konutu	1975-80	Yeniköy, İstanbul	Uygulandı
110	Duruman ve Üstay Konutları	1975-87	Tarabya, İstanbul	Deneme
111	Kentsel Tasarım ve Cami Projesi	1976	Bingazi, Libya	Deneme
112	Yıldız Mahallesi	1976-78	Ortaköy, İstanbul	Uygulandı
113	Büyükada Mahallesi	1976	Büyükada, İstanbul	Deneme
114	Koç Konuk Evi	1976-77	Anadoluhisarı, İstanbul	Deneme
115	Çarmıklı Konutu	1976-78	Tarabya, İstanbul	Deneme
116	Koç Yazlık Konut Projesi	1976-79	Tavşan Adası, İstanbul	Deneme
117	Alarko Ofis Blokları	1976-79	Ayazağa, İstanbul	Uygulandı
118	Hindistan Büyükelçiliği	1976-80	Ankara	Uygulandı
119	Koç Müzesi- Azaryan Yalısı	1976-80	Büyükdere, İstanbul	Deneme

120	Yeşilköy Havaalanı Proje Yarışması	1977	Yeşilköy, İstanbul	Yarışma
121	Şahenk Konutu	1977	Emirgan, İstanbul	Deneme
122	Çolakoğlu Yalısı	1977-80	Kandilli, İstanbul	Uygulandı
123	Bilimer Apartmanı	1977-81	Yeniköy, İstanbul	Uygulandı
124	Adliye Sarayı Ek Projesi	1978	Sultanahmet, İstanbul	Uygulandı
125	Meydan Düzenleme Projesi	1978	Sultanahmet, İstanbul	Deneme
126	Tatlıcı Apartmanı	1978-79	Yeniköy, İstanbul	Deneme
127	Ilıcak Yalısı Ekleri ve Tadilatı	1978-80	Yeniköy, İstanbul	Uygulandı
128	Süren Apartmanı	1978-81	Bebek, İstanbul	Uygulandı
129	Komili Konutu	1978-82	Kandilli, İstanbul	Uygulandı
130	Koç Holding Yönetim Merkezi	1978-87	Nakkaştepe, İstanbul	Uygulandı
131	TBMM Başkanlık Konutları	1979-80	Ankara	Deneme
132	Şark Sigorta Genel Müdürlüğü	1979-88	Bağlarbaşı, İstanbul	Uygulandı
133	Topbaş Konutu	1980-82	Vaniköy, İstanbul	Deneme
134	Atatürk Kültür Merkezi Projesi	1981	Pendik, İstanbul	Deneme
135	Atatürk Kültür Merkezi	1981	Ankara	Yarışma

	Yarışma Projesi			
136	Eczacıbaşı Konut Projesi	1981-82	Bebek, İstanbul	Deneme
137	Sönmez Konutu	1981-84	Tarabya, İstanbul	Uygulandı
138	Apart Otel	1982	Gümüşsuyu, İstanbul	Deneme
139	Derinkök Yalısı	1982	Rumelihisarı, İstanbul	Deneme
140	Koray Apartmanı	1982	İstinye, İstanbul	Deneme
141	Aral Yalısı	1983-84	Vaniköy, İstanbul	Uygulandı
142	Süzer Oteli Projesi	1983-85	Dolmabahçe, İstanbul	Deneme
143	Turizm Gelişim Projesi	1984	Kuruçeşme, İstanbul	Deneme
144	Hattat Yalısı	1984	Yeniköy, İstanbul	Deneme
145	Tarihi Çevre Düzenleme Projesi	1984	Sultanahmet, İstanbul	Deneme
146	Alkent Sitesi	1984	Etiler, İstanbul	Uygulandı
147	Topser Sitesi	1984-85	Büyükdere, İstanbul	Deneme
148	Alper Turizm ve Spor Tesisleri Projesi	1984-86	Üsküdar, İstanbul	Deneme
149	Aksoy Konutu	1985	Tarabya, İstanbul	Deneme
150	Termal Otel II	1985	Yalova	Deneme

151	Plaza Oteli	1985-87	Taksim, İstanbul	Deneme
152	Devlet Konukevi	1985-87	Beşiktaş, İstanbul	Uygulandı
153	Amram Apartman Dairesi	1987	Elmadağ, İstanbul	Deneme

B
EK: KATALOG ÇALIŞMASI

Tablo Ek.2 Katalog No:1

Arşiv Kodu	D1_002_BS-001	**Katalog Numarası**	1
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir sayfadır.

D1_002_BS-0011-a kodlu eskiz ile benzerliğine bakılarak İstiklal Caddesi'ne ait bir perspektif eskizi olarak değerlendirilebilir. Cami minaresinin duruşu, yüksek katlı bloklar arasında duran asılmış çamaşırlar, yine aynı binaların sıhhi tesisat borularının belirgin bir şekilde gösterilişi ve çizim tekniğindeki hızlı yaklaşım bu eskizin bir karikatür gibi ele alındığına işaret etmektedir.

D1_002_BS-0011-a kodlu eskizin ön çalışması olarak düşünülebilir.

Tablo Ek.3 Katalog No:2

Arşiv Kodu	D1_002_BS-002-a	**Katalog Numarası**	2
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir sayfadır.

Bu sayfada kara kalem insan eskiz çalışması görülmektedir. Sporcu olduğu anlaşılan genç bir erkek, üzerinde atlet ve şorttan oluşan spor kıyafeti ile betimlenmiştir. Atletin üzerinde ise yıldız arması yer almaktadır. Bu yıldız arması mimarın bu çalışma kapsamında incelenen başka eskizlerinde de görülmektedir.

D1_002_BS-00013 ve D1_002_BS-0014 kodlu eskizlerle ile benzerlik ve devamlılık taşımaktadır.

Tablo Ek.4 Katalog No:3

Arşiv Kodu	D1_002_BS-003	**Katalog Numarası**	3
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

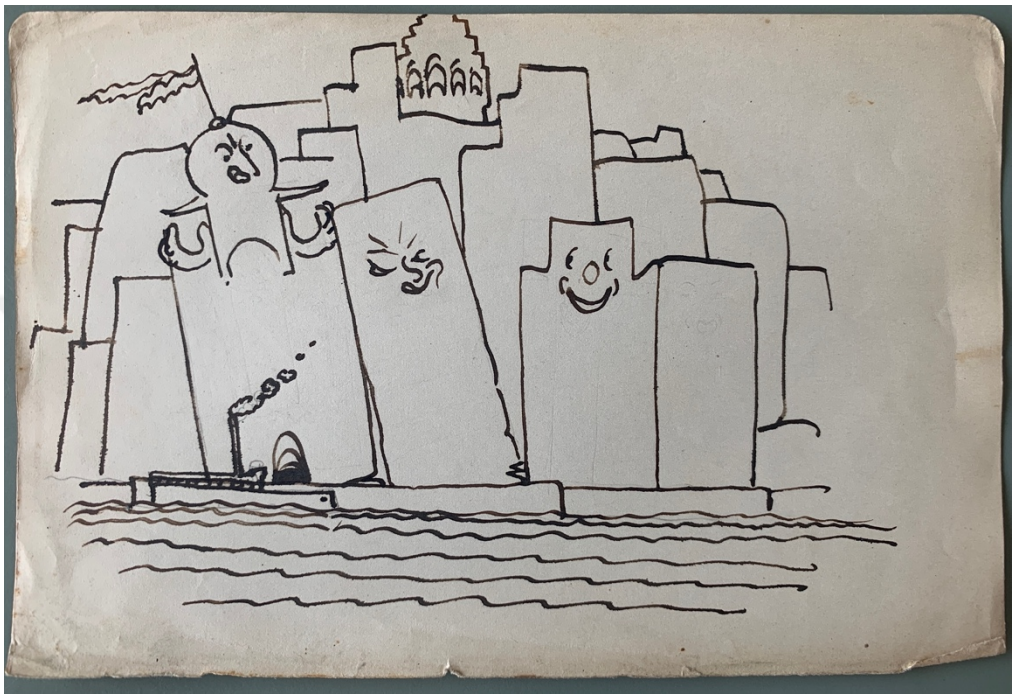

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir sayfadır.

Eskizde, İstanbul Boğazı girişinde, Karaköy sahilinden Galata Kulesi'ne bakış görülmektedir. Boğaz, vapur, kıyıdaki binalar, Galata Kulesi ve eteğindeki yapıların silüeti karikatürize bir ifadeyle çizilmiştir. Bu nedenle bir karikatür denemesi olduğu düşünülmektedir. Karikatürde, binalar arasındaki mücadele betimlenmiştir. İnsan yüzü ile çizilen ön sıradaki üç binaya kızgınlık, mutluluk ve nefret gibi duygular verilmiştir. Yapılara aktarılan bu duygular ve yapılardaki stilize detaylardan hareketle, karikatürde eski ile yeni arasındaki mücadelenin ifade edilmeye çalışıldığı düşünülmektedir.

Tablo Ek.5 Katalog No:4

Arşiv Kodu	D1_002_BS-004	**Katalog Numarası**	4
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir sayfadır.

Bu sayfada tarihi bir yapının cephe etüdü ya da cephe eskizi olduğu düşünülen bir çizim yer almaktadır. Eskizden yapının fonksiyonu anlaşılamamaktadır.

Yapının cephesi, orta aksındaki belirgin bir taç kapı etrafında simetrik kurgulanmıştır. Cephenin iki yanında bulunan üçer adet pencere ve akslarında yer alan kubbelerde geleneksel mimariden referanslar bulunmaktadır.

Tablo Ek.6 Katalog No:5

Arşiv Kodu	D1_002_BS-005-a	**Katalog Numarası**	5
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

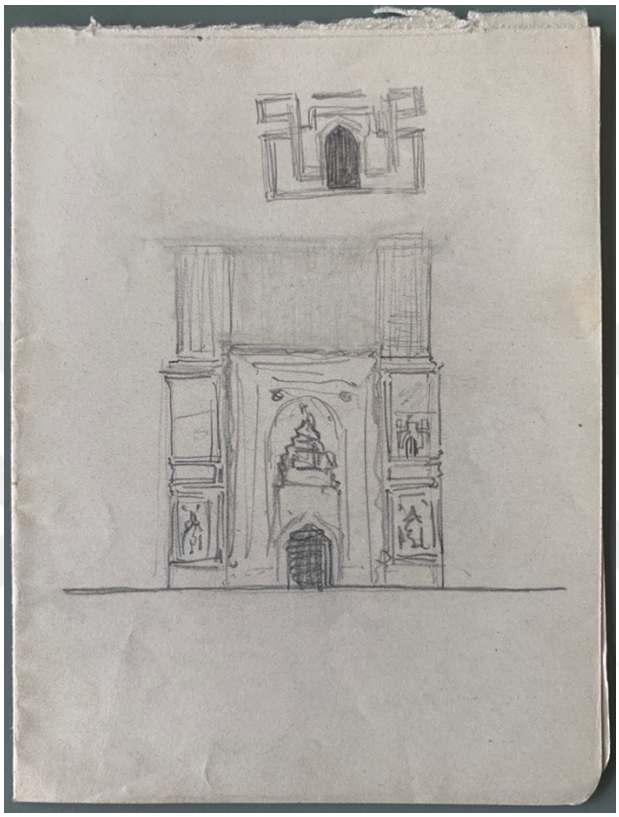

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir sayfadır. Daha büyük bir sayfanın ikiye katlanmış halidir. İki yüzünde de eskiz bulunmaktadır. Katlanmış sayfanın diğer yüzünde D1_002_BS-0005-b kodlu eskiz yer almaktadır.

Bu sayfada Konya Sahib Ata Camii ve Külliyesi'nin taç kapısının cephe etüt çalışması ve detay eskizi yer almaktadır.

Tablo Ek.7 Katalog No:6

Arşiv Kodu	D1_002_BS-005-b	**Katalog Numarası**	6
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir sayfadır. Daha büyük bir sayfanın ikiye katlanmış halidir. İki yüzünde de eskiz bulunmaktadır. Katlanmış sayfanın diğer yüzünde D1_002_BS-0005-a kodlu eskiz yer almaktadır.

Bu sayfada iki adet eskiz yer almaktadır. Soldaki çizim, penci kemer ve üzerinde dışlıklı revzen pencere etüdüdür. Sağdaki çizim ise Konya İnce Minareli Medrese'nin taç kapısının etüt çalışmasıdır.

Tablo Ek.8 Katalog No:7

Arşiv Kodu	D1_002_BS-006-a	**Katalog Numarası**	7
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

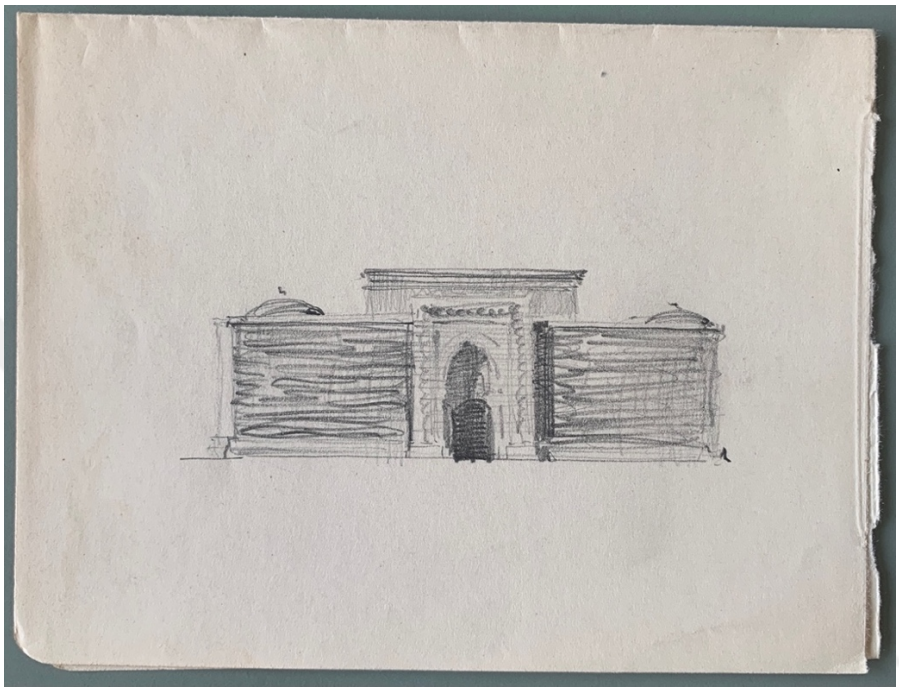

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir sayfadır.

Bu sayfada tarihi bir yapının cephe etüdü yer almaktadır. Eskizden yapının fonksiyonu anlaşılmamaktadır. Cephe kurgusu simetriktir ve orta aksında bir taç kapı görülmektedir. İki yanda bulunan cepheler sağır bırakılmıştır. Yapı ön cephenin iki yanında birer adet kubbe ile sonlanmaktadır.

Tablo Ek.9 Katalog No:8

Arşiv Kodu	D1_002_BS-008	**Katalog Numarası**	8
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir sayfadır.

Bu sayfada beş adet pul tasarımı ve bir adet kaligrafik çalışma yer almaktadır. Osmanlı Türkçesi metinde ‘Türkiye Cumhuriyeti’ yazmaktadır. Eskizlerde 5 kuruş/5 piastre için tasarlanmış beş farklı tema ile pul tasarımları görülmektedir. Sayfanın sol üst köşesinde ve hemen onun sol altında yer alan pullarda yerel motifler ile oluşturulmuş kompozisyonlar dikkat çekerken, diğer pullarda Kurtuluş Savaşı, kahramanlık ve Mustafa Kemal Atatürk temaları vurgulanmaktadır. Sedad Hakkı Eldem’in her pulda kullandığı temaya göre farklı bir grafik tasarım arayışında olduğu görülmektedir.

Tablo Ek.10 Katalog No:9

Arşiv Kodu	D1_002_BS-009	**Katalog Numarası**	9
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

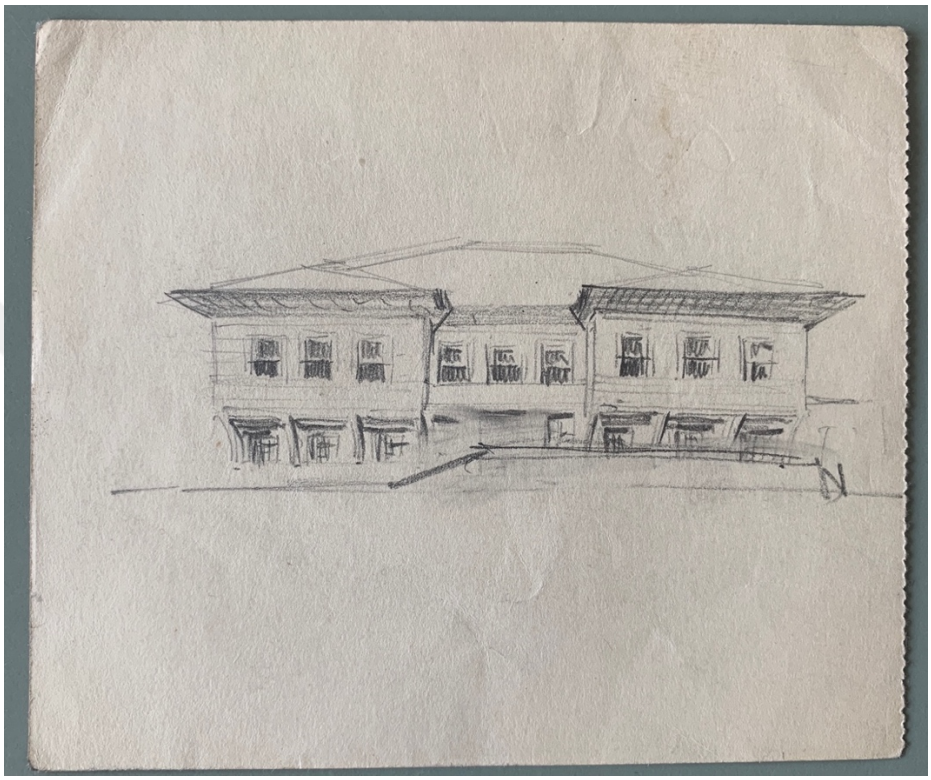

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir sayfadır.

Bu eskizde geleneksel Türk evi cephe etüdü görülmektedir. Simetrik bir şekilde tasarlanmış cephenin iki ucunda iki çıkma yer almaktadır. Çıkmalara üçer adet pencere yerleştirilmiştir. Çıkmalar, pencerelerin orta akslarına ve köşelere yerleştirilmiş dört adet destek ayağı ile taşınmaktadır. Üst kattaki pencere düzeninin alt katta da devam ettiği görülmektedir. Çıkmalar arasında kalan orta aksa da üç adet pencere yerleştirilmiştir. Alt katta bu pencere düzeninin orta aksında giriş kapısı olduğu düşünülen daha geniş bir açıklık bulunmaktadır.

Eskiz, pencere düzeni, çıkmaları, destek ayakları ve saçak detayı ile bir Türk evinin genel karakteristik özelliklerini yansıtmaktadır.

Tablo Ek.11 Katalog No:10

Arşiv Kodu	D1_002_BS-0010	**Katalog Numarası**	10
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

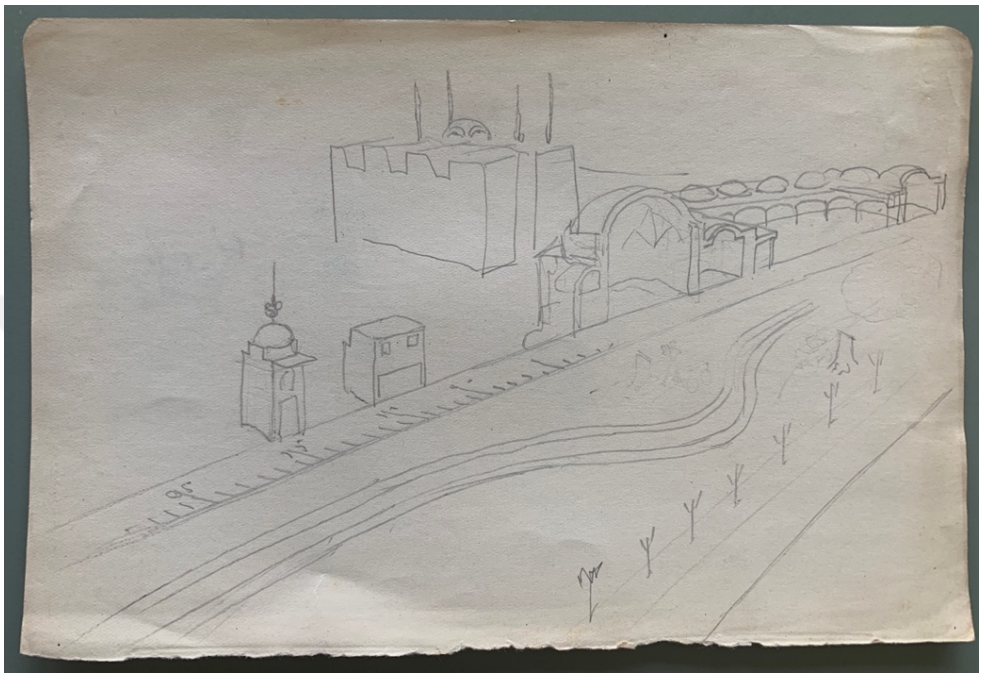

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir sayfadır.

Bu eskizde, bir caminin kesit perspektif olarak çizildiği görülmektedir.

Tablo Ek.12 Katalog No:11

Arşiv Kodu	D1_002_BS-0011-a	**Katalog Numarası**	11
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		İstiklal Caddesi Tarih Not Düşülmemiş	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir sayfanın bir yüzüdür. Sayfanın diğer yüzünde D1_002_BS-011-b kodlu eskiz yer almaktadır.

Bu sayfada Fransızca *'line rue a pera'* (Pera Caddesi hattı) yazmaktadır. Bu metinden İstiklal Caddesi için bir çizim yapıldığı anlaşılmaktadır. D1_002_BS-0001 kodlu eskiz bu perspektif çalışmasının ön etüdü olarak düşünülebilir (Tablo Ek.2).

Çizimde bir kentsel tasarım çalışması görülmektedir. Eski ve yeni yapılar yan yana çizilmiştir. Yeni yapılar, yüksek katlı ve son birkaç katında teraslar halinde ön cepheden geri çekilerek tasarlanmıştır. Eskizde dönemin akımlarından Fütürizm ve Şikago Ekolünden etkiler görülmektedir.

Tablo Ek.13 Katalog No:12

Arşiv Kodu	D1_002_BS-0011-b	**Katalog Numarası**	12
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

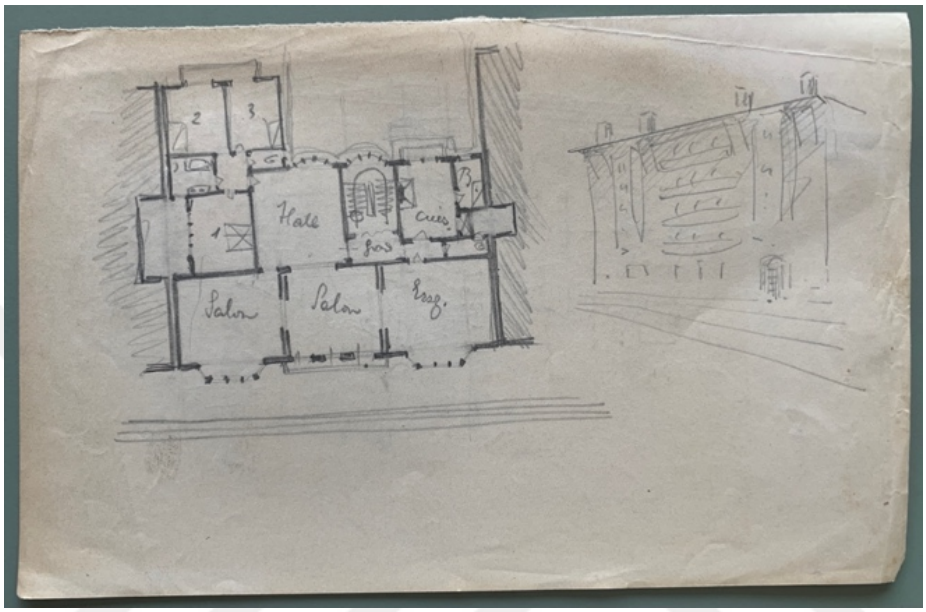

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir sayfanın bir yüzüdür. Sayfanın diğer yüzünde D1_002_BS-011-a kodlu eskiz yer almaktadır.

Bu sayfada çok katlı bir konut projesinin perspektifi ve kat planı bulunmaktadır. Perspektif çiziminden yapının cephesinin simetrik kurgulandığı görülmektedir. Cephe tasarımında I. Ulusal Mimarlık Akımı'nın özelliklerinden geniş saçak ve destek ayakları da kullanılmıştır. Ayrıca cephenin iki kenarında bulunan yemek odası ve salon bölümlerinde ise cumba yerine geçebilecek çıkmalar eklenmiştir.

Plan çiziminde ise yapının uyku, yaşam ve servis bölümlerinin birbirinden ayrıştırıldığı dikkat çekmektedir. Binanın ana merdiven kovasından ulaşılan konutlarda biri ana giriş diğeri ise servis kapısı olmak üzere iki adet giriş kapısı bulunmaktadır. Servis girişi dar bir koridora açılmaktadır. Buranın bir yanından mutfak, misafir tuvaleti gibi servis alanlarına diğer yanından ise yemek odasına ve oradan da konutun diğer bölümlerine ulaşılmaktadır. Ana kapıdan ise büyük ve geniş bir kabul holüne girilmektedir. Bu holden konutun yaşam ve uyku bölümlerine erişim olduğu görülmektedir.

Tablo Ek.13 Katalog No:12 (Devamı)

Kabul holünden, üç adet yatak odası ve bir adet banyodan oluşan uyku bölümüne ayrı bir kapı ile geçilmektedir. Fakat, holden birbirini takip eden, iç içe geçmiş salonlara ise geniş açıklıklar ile direk geçilmektedir. Köşelerde yer alan salon ve yemek odasının cephelerine cumbalar ile çıkmalar yerleştirilmişken, ortada yer alan salonun önüne dar ve mahal cephesi boyunca devam eden bir balkon eklenmiştir.

Tablo Ek.14 Katalog No:13

Arşiv Kodu	D1_002_BS-0012	**Katalog Numarası**	13
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konut Tasarımı Tarih Not Düşülmemiş	

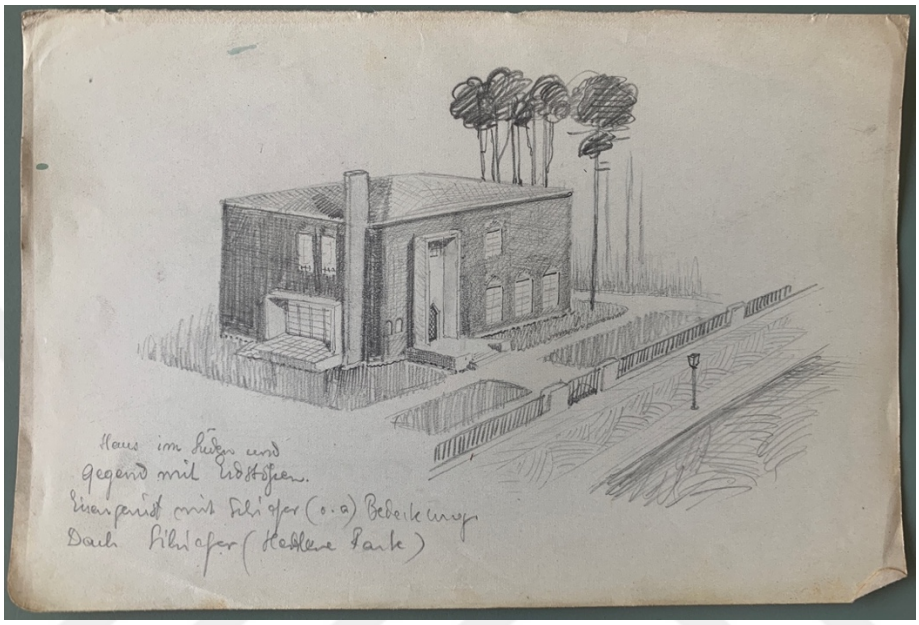

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir sayfadır. D1_003_S-0024 kodlu eskiz ile devamlılık gösterdiği görülmektedir.

Sayfa üzerinde yer alan Almanca metinden anlaşıldığı üzere, bu eskizde, Almanya'da Stuttgart'da yakın Baden-Württemberg bölgesindeki Lauchheim'in bir mahallesi olan Hülen'de bir konut ve çevresi tasarlanmıştır. D1_003_S-0024 kodlu eskizde yer alan çizimlerin de bu yapının ön etüt çalışmaları olduğu düşünülmektedir (Tablo Ek.40).

Kübik bir yaklaşımla tasarlanan konut yapısının giriş bölümü Büyük Selçuklu taç kapılarına referans verir bir şekilde soyutlanmış ve iki kat boyunca kütlesel olarak belirgin devam etmektedir. Soyut taç kapı bölümün içine ise sivri kemerli bir giriş kapısı yerleştirilmiştir. Giriş bölümünde kullanılan düşey taç kapısı soyutlamasının, konutun yan cephesinde de yatay olarak kullanıldığı görülmektedir. Bahçesinde yüksek gövdeli ağaçlar ve oldukça sade korkuluklar kullanılmıştır. Yapının kaldırım ve cadde ile kurduğu ilişki de çizimde gösterilmiştir.

Tablo Ek.15 Katalog No:14

Arşiv Kodu	D1_002_BS-0013	**Katalog Numarası**	14
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir sayfadır.

Bu sayfada kara kalem insan eskiz çalışması görülmektedir. Eskizde görülen sporcu genç kadın, V yaka tişört ve etekten oluşan bir spor kıyafeti giymektedir. Tişörtün üzerinde ise yıldız arması yer almaktadır. Bu yıldız arması, mimarın bu çalışma kapsamında incelenen başka eskizlerinde de görülmektedir. Genç kadının saçları 1920'lerin Avrupa modasına uyumlu bir şekilde küt olarak kesilmiştir. Bu eskiz, D1_002_BS-002-a ve D1_002_BS-0014 kodlu eskizlerle benzerlik ve devamlılık göstermektedir.

Tablo Ek.16 Katalog No:15

Arşiv Kodu	D1_002_BS-0014	**Katalog Numarası**	15
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		İnsan Eskizi Moda Tasarımı	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir sayfadır.

Bu sayfada kara kalem insan eskiz çalışması görülmektedir. Çizimlerde iki genç kadın betimlenmiştir.

Bir moda tasarımı çalışması olarak değerlendirebileceğimiz eskizlerde, üstteki genç kadının resmi bir kılıkla çizildiği görülmektedir. 1920'lerin Avrupa modasına uyumlu bir şekilde tek parça elbise giyen kadının ayakkabıları ve takıları da kıyafeti ile uyumludur. Oturur pozisyonda çizilmiş iki kadının da oturduğu sandalye veya koltuklar gösterilmemiştir. Bunu, Sedad Hakkı Eldem'in bu eskizlerdeki temel amacının moda tasarımı olduğuna bir kanıt olarak değerlendirebiliriz.

Tablo Ek.16 Katalog No:15 (Devamı)

Altta yer alan genç kadın ise, üzerinde V yaka tişört ve etekten oluşan spor kıyafetleri ile betimlenmiştir. Tişörtün üzerinde ise yıldız arması bulunmaktadır. Bu yıldız arması, Sedad Hakkı Eldem'in bu çalışma kapsamında incelenen başka eskizlerinde de görülmektedir. Sporcu kadının da üsteki kadın gibi döneminin Avrupa modasına uygun bir saç kesimine sahip olduğu görülmektedir. Bu eskiz, D1_002_BS-002-a ve D1_002_BS-0013 kodlu eskizlerle benzerlik ve devamlılık göstermektedir.

Tablo Ek.17 Katalog No:16

Arşiv Kodu	D1_003_S-0001-a	**Katalog Numarası**	16
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş 1925	

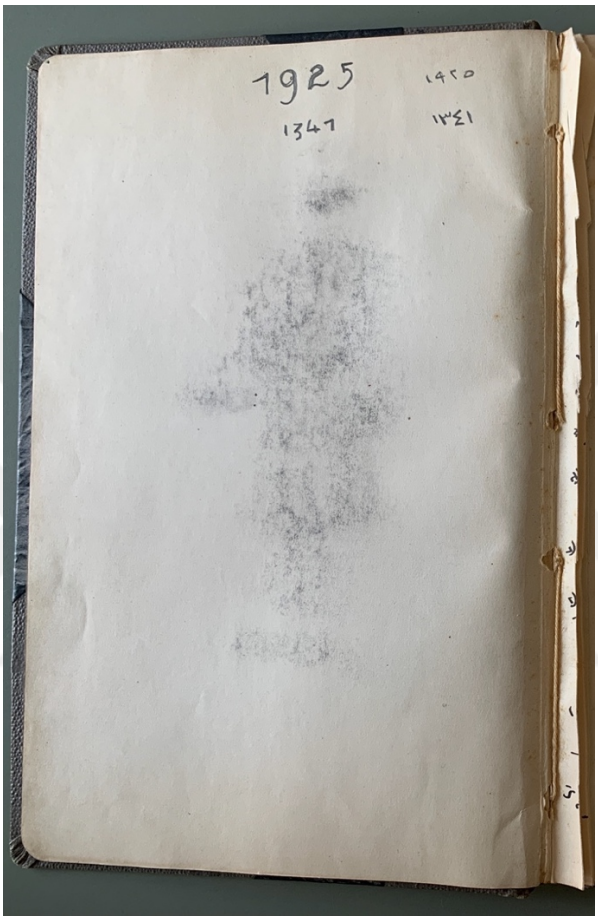

Açıklama

Defter-1'in ön kapak arkası sayfasıdır.

Bu sayfada Miladi yıl ile 1925 ve Rumi yıl ile 1341 yazmaktadır. Böylece, bu eskiz defterinin 1925 yılında tutulmaya başlandığı anlaşılmakta ve içindeki eskizler bu yıla tarihlenebilmektedir.

Tablo Ek.18 Katalog No:17

Arşiv Kodu	D1_003_S-0001-b	**Katalog Numarası**	17
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

Açıklama

Defter-1'in ilk sayfasıdır. Defter cildi kenarındaki kalıntılardan önündeki birkaç sayfanın kesildiği anlaşılmaktadır.

Bu sayfada kara kalem insan eskiz çalışması görülmektedir. Askeri bir üniforma tasarımı çalışması olduğu anlaşılan çizimde dikkat çeken unsur ise üniformanın bel altında kalan kısmındaki kumaşın zikzak deseninden oluşmasıdır. Sedad Hakkı Eldem'in bu çalışma kapsamında incelenen eskizlerinde, zikzak deseninin, mobilyadan yapıya kadar birçok farklı ölçek ve malzemede kullanıldığı görülmektedir.

Tablo Ek.19 Katalog No:18

Arşiv Kodu	D1_003_S-0002-a	**Katalog Numarası**	18
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

Açıklama

Bu sayfada kara kalem insan eskiz çalışması görülmektedir. Eskizde genç bir kadın sırtını yaslamış kitap okurken betimlenmiştir. 1920'lerin Avrupa moda anlayışına uygun giyinmiş genç kadının elbisesinin kollarının kenarındaki zikzak deseninin sırtını dayadığı yastıkta da devam ettiği görülmektedir. Sedad Hakkı Eldem'in bu çalışma kapsamında incelenen eskizlerinde, zikzak deseninin, mobilyadan yapıya kadar birçok farklı ölçek ve malzemede kullanıldığı görülmektedir.

Tablo Ek.20 Katalog No:19

Arşiv Kodu	D1_003_S-0002-b	**Katalog Numarası**	19
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

Açıklama

Bu sayfada kara kalem insan eskiz çalışması görülmektedir. Eskizde, 1920'lerin mobilya tasarım anlayışında tasarlanmış masa ve sandalyelere oturmuş, birlikte çay içen bir kadın ve çocuk betimlenmiştir. Kadının oturduğu sandalyenin kolçağında ve oturma bölümünün ahşap karkasının kenarlarında yer alan zikzak motifi dikkat çekmektedir. Bu eskizde, sandalyenin kolçağının altında yer alan zikzak motifi üç boyutlu bir elemana dönüşmüştür. Çocuğun oturduğu sandalyede ise Art Deco üslubundan izler görülmektedir.

Ayrıca, eskizin altında kaligrafik bir denemeyle İngilizce, Almanca veya Fransızca dillerinden birinde mimarlık kelimesinin yazılmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır.

Tablo Ek.21 Katalog No:20

Arşiv Kodu	D1_003_S-0003-b	**Katalog Numarası**	20
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

Açıklama

Bu sayfada kara kalem insan eskiz çalışması görülmektedir. Eskizde, 1920'lerin mobilya tasarım anlayışında tasarlanmış sehpa ve koltuğa oturmuş bir kadın betimlenmiştir. Kadının oturduğu koltuğun sırtlığının kenarlarında yer alan zikzak motifi dikkat çekmektedir. Koltuktaki zikzak motifindeki tasarım anlayışının kadının elbise yakasında da bir bitim kuşağı olarak kullanıldığı görülmektedir.

Eskizde yer alan koltuk ve sehpa üzerinde duran objelerde Art Deco detaylar dikkat çekmektedir.

Tablo Ek.22 Katalog No:21

Arşiv Kodu	D1_003_S-0006-a	**Katalog Numarası**	21
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

Açıklama

Bu sayfada bir perspektif çizimi görülmektedir. Yan sayfasındaki D1_003_S-0006-b kodlu eskiz ile benzerliğinden dolayı oradaki yapının ön çalışması olarak değerlendirilebilir. Perspektif çiziminden anlaşıldığı kadarıyla yapı, simetri aksında belirgin bir taç kapıya sahiptir. Taç kapının iki yanında uzanan cephelerin düzeni de tekrar eden bir simetriye sahiptir. Eskizden anlaşıldığı üzere, taç kapının ve iki yanında yer alan simetrik cephe düzenlemelerinin sivri kemerli açıklıklardan oluşturulduğu söylenilebilir. Cephe düzeni her ucunda iki küçük kubbe ile sonlanmaktadır. Orta aksında ise daha büyük bir kubbe yerleştirilmiş olduğu görülmektedir.

Tablo Ek.23 Katalog No:22

Arşiv Kodu	D1_003_S-0006-b	**Katalog Numarası**	22
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

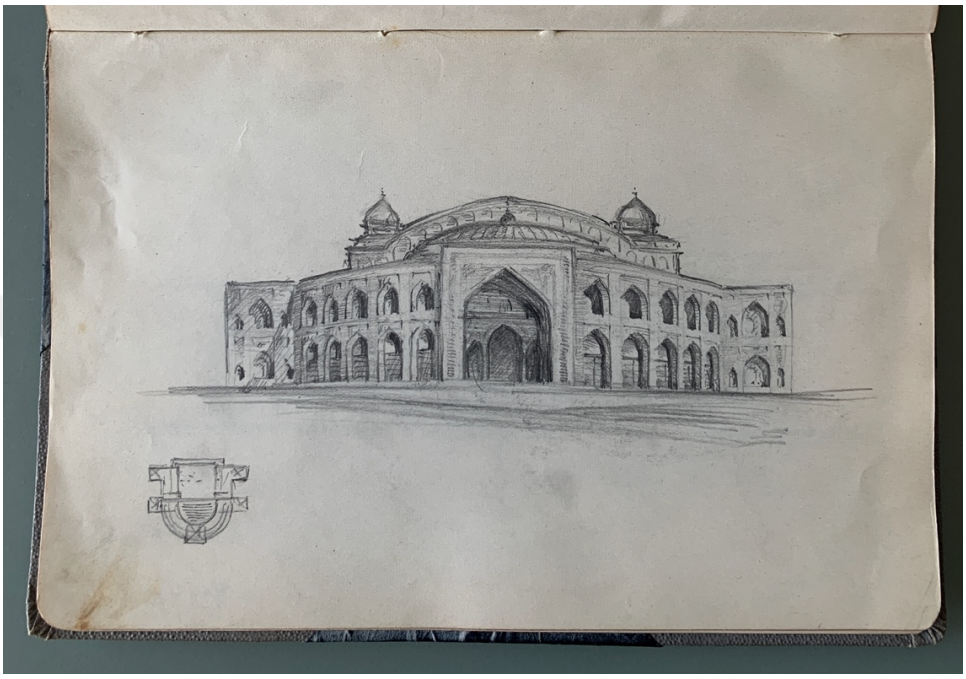

Açıklama

Bu sayfada opera veya tiyatro işlevi için tasarlanmış olduğu düşünülen bir yapının plan krokisi ve ön cephe görünüş çizimi yer almaktadır. Kütle ve detay benzerliklerinden dolayı yan sayfasındaki D1_003_S-0006-a kodlu eskizin devam çalışması olduğu anlaşılmaktadır.

Plan krokisinden anlaşıldığı üzere yapı yarım daire ve ona eklenmiş bir dikdörtgen kütlelerden oluşmaktadır. Yarım daire kütle fuaye ve salon birimlerini, dikdörtgen kütle ise sahne ve sahne arkası birimleri barındırmaktadır.

Cephenin orta aksında belirgin kütlesiyle dikkat çeken bir taç kapı yer almaktadır. Taç kapının büyük kemerinin orta aksında bir büyük, iki küçük kemer yerleştirilmiştir. Yapıya ana girişin bu kemerlerin içine yerleştirilmiş kapılardan sağlandığı düşünülmektedir. Ön cephe, taç kapının iki yanında da simetrik olarak tasarlanmıştır. Taç kapıyı orta nokta olarak kabul eden yarım daire yayının iki yanındaki iki katlı kütlelerde penci kemerlerden oluşturulmuş bir cephe düzeni görülmektedir.

Tablo Ek.23 Katalog No:22 (Devamı)

Yarım daire yayının bitimlerine ise kare planlı birer kütle eklenmiştir. Bu kütlelerin çizimde görülen cephelerinde bir yüksek ve iki alçak kemerden oluşan bir kompozisyon görülmektedir. Plan krokisi ve cephe tasarımından anlaşıldığı üzere taç kapının hemen arkasına simetri aksı üzerine oldukça basık bir yarım kubbe eklenmiştir. Yarım kubbenin devamında ise sahne yüksekliğini karşılamak için yapı yükseltilmiş ve tonoz çatı olarak devam ettirilmiştir. Tonoz çatının yan bitimlerine ise birer adet kubbe eklenmiştir. Yapının cephe ve kütle tasarımı, İtaya, Palermo'da yer alan neo-klasik bir yapı olan Politeama Tiyatrosu'nun cephesiyle ve Almanya, Dresden'de bulunan neo-rönesans Semperoper Opera Binası ile benzerlik göstermektedir.

Tablo Ek.24 Katalog No:23

Arşiv Kodu	D1_003_S-0007-a	**Katalog Numarası**	23
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Tren İstasyonu Tarih Not Düşülmemiş	

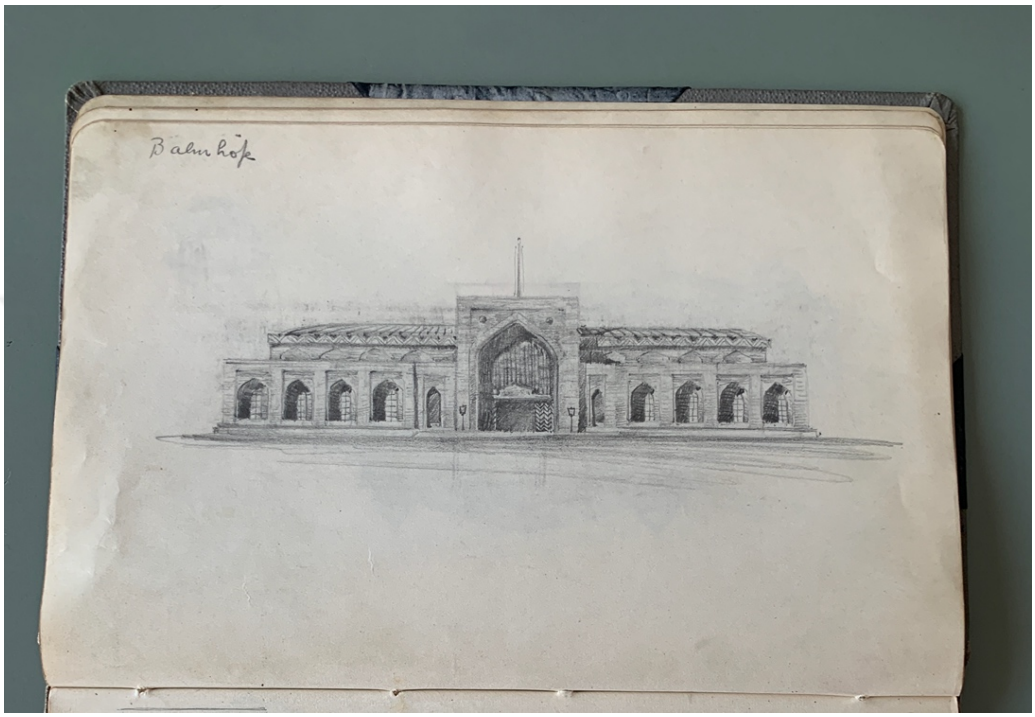

Açıklama

Bu sayfada, sol üst köşesine düşülmüş Almanca '*Bahnhöfe*' veya '*Bahnhof*' (Tren İstasyonu/Tren İstasyonları) notundan anlaşıldığı üzere bir tren istasyonunun ön cephe tasarım çizimi yer almaktadır.

Simetrik olarak tasarlanmış cephenin orta aksında belirgin kütlesiyle bir taç kapı yer almaktadır. Büyük Selçuklu mimarlığı örneklerine benzerliğiyle dikkat çeken taç kapının silmelerinin ve köşeliklerinin opak, penci kemerin içinde kalan bölümün ise şeffaf olarak tasarlandığı görülmektedir. Silmelerin orta akslarına gelecek şekilde sokak aydınlatmaları yerleştirilmiştir. Köşeliklerde de birer adet gülbezek/rozet yer almaktadır. Penci kemer içerisinde yer alan ve bağımsız bir alınlığı olan giriş kapısının iki kenarında Sedad Hakkı Eldem'in bu çalışma kapsamında incelenen eskizlerinde sıkça görülen zikzak desenini kullandığı dikkat çekmektedir.

Tablo Ek.24 Katalog No:23 (Devamı)

Taç kapının iki yanında simetrik olarak kurgulanmış ve bir adet dar, dört adet geniş kemerden oluşan bir cephe düzeni yer almaktadır. Yapının üzerinde, her yönden geri çekilmiş tonoz çatı ya da ışıklık olduğu düşünülen bir yükseklik yer almaktadır. Bu çatının bitim profillerinde de zikzak deseninin kullanıldığı görülmektedir. Yapının giriş kütlesi, Mimar Kemalettin'in Edirne Karaağaç Tren İstasyonu'na benzerliği ile dikkat çekmektedir.

Tablo Ek.25 Katalog No:24

Arşiv Kodu	D1_003_S-0007-b	**Katalog Numarası**	24
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

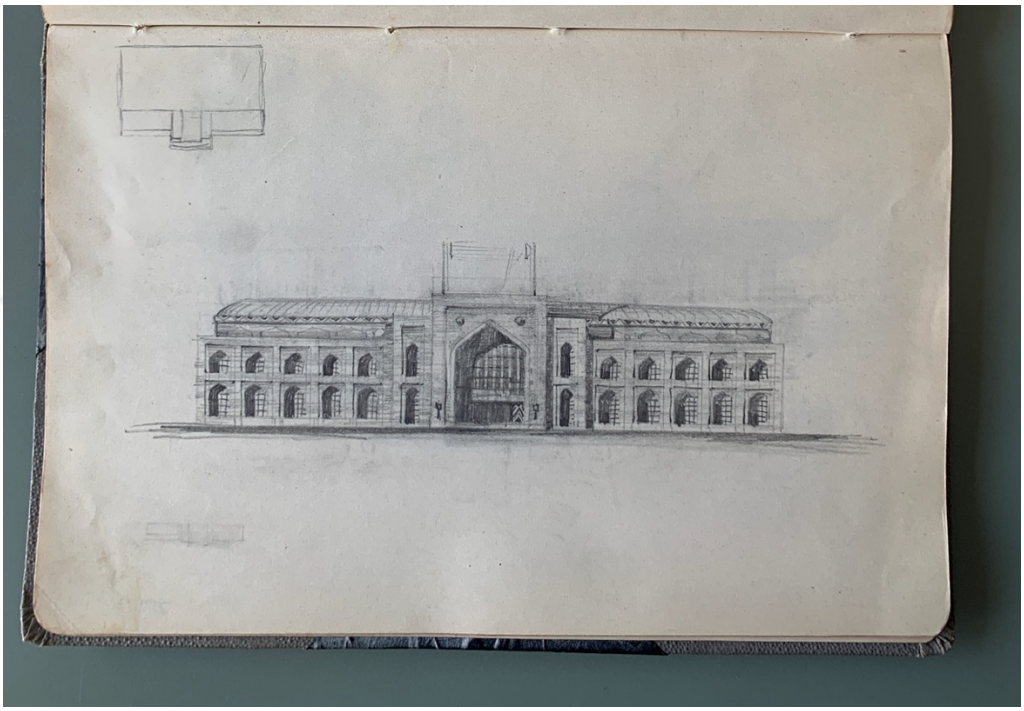

Açıklama

Bu sayfada, bir tren istasyonunun ön cephe tasarım çizimi ve plan krokisi yer almaktadır. Yan sayfasında yer alan D1_003_S-007-a kodlu eskizde yer alan tren istasyonu tasarımının devam çalışması niteliğindedir (Bknz. Tablo Ek.23). Bu alternatifte, yan sayfadaki cephe tasarımının daha detaylı çizildiği ve birinci katın üzerine daha alçak bir ikinci katın eklendiği görülmektedir. Geri kalan bütün detaylar iki tasarımda da aynıdır.

Tablo Ek.26 Katalog No:25

Arşiv Kodu	D1_003_S-0008-a	**Katalog Numarası**	25
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Okul/Eğitim Yapısı Tarih Not Düşülmemiş	

Açıklama

Bu sayfada, sol üst köşesine düşülmüş Almanca '*Schule*' (Okul) notundan anlaşıldığı üzere bir eğitim yapısının ön cephe tasarım çizimi yer almaktadır.

Yapının cephesi, orta aksından simetrik olarak kurgulanmıştır. Girişi vurgulayan orta çıkma yapının kalanından daha yüksektir. Yapının geneli teras çatı ile tasarlanmışken giriş kütlesinde kırma çatı ve geniş saçak kullanılmıştır. Yapı bu şekliyle Birinci Ulusal Mimarlık Akımı'nın örneklerine benzemektedir. Ana Aksta yer alan penci kemer soyutlaması büyük pencere dikeyde uzanan beş eşit dilime bölünmüştür. İki katlı olan yapının simetrik yan kanatlarında her katta üçer adet penci kemerli açıklık bulunmaktadır. Yapının her iki yan cephesinde de üzerleri balkon olarak kullanılan giriş portikleri bulunmaktadır.

Tablo Ek.27 Katalog No:26

Arşiv Kodu	D1_003_S-0009-a	**Katalog Numarası**	26
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

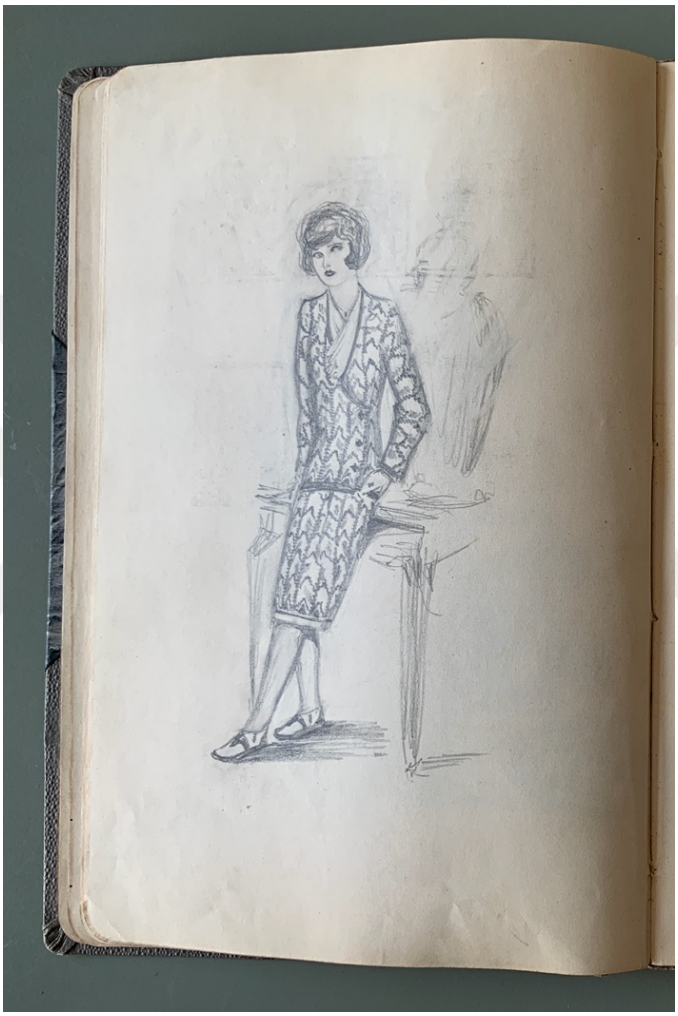

Açıklama

Defter-1 sayfasıdır.

Bu sayfada kara kalem insan eskiz çalışması görülmektedir. Eskizde bir kadın muhtemelen makyaj masası olan bir mobilyadan destek alarak yaslanmış şekilde çizilmiştir. 1920'lerin Avrupa moda anlayışına uyumlu bir şekilde döpiyes giyinmiş figürün kıyafetinin kumaşında zikzak deseni kullanılmıştır. Zikzak motifinin, Sedad Hakkı Eldem'in bu çalışma kapsamında incelenen eskizlerinde, mobilyadan yapıya kadar birçok farklı ölçek ve malzemede kullanıldığı görülmektedir.

Tablo Ek.28 Katalog No:27

Arşiv Kodu	D1_003_S-0009-b	**Katalog Numarası**	27
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

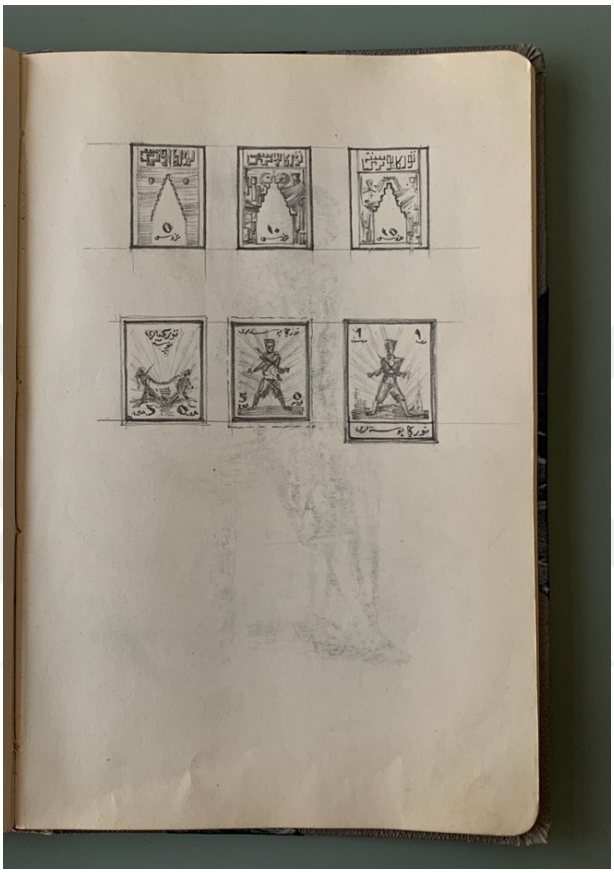

Açıklama

Bu sayfada altı adet pul tasarımı yer almaktadır. Pullardaki Osmanlı Türkçesi metinde ‘Türkiye Postaları’ yazmaktadır. Bu eskizde 10 kuruş, 5 kuruş ve 1 kuruş için tasarlanmış altı farklı pul tasarımı görülmektedir. Üst sırada yer alan pulların tasarımında yerel motifler görülürken alt sıradaki pullarda Kurtuluş Savaşı, kahramanlık ve Mustafa Kemal Atatürk temaları yer almaktadır.

Üst sıradaki pulların ilkinde, belirgin bir şekilde kullanılan kemer ve gülbezek/rozet detaylarından anlaşıldığı üzere, Selçuklu mimarlığının temel öğelerinden taç kapının soyutlandığı görülmektedir. Tasarımda penci kemer, basamakvari kademeli bir şekilde yükselerek sivrileşmiş ve soyut bir forma, adeta bir desene dönüşmüştür.

Tablo Ek.28 Katalog No:27 (Devamı)

Bu desen de Sedad Hakkı Eldem'in özellikle moda tasarımı eskizlerindeki kumaşlarda kullandığı zikzak deseni ile benzerlik göstermektedir. Üst sıradaki ikinci pulda ise, taç kapı soyutlamasının devam ettiği fakat soyut insan ve mimari formların eklendiği görülmektedir. Fakat bu tasarımda eklenen formların ve pul yazısının kübist bir yaklaşımla ele alınmıştır. Üçüncü pulda ise ikinci puldaki formların aynen korunduğu fakat yazı ve formların minimalist bir yaklaşımla ele alındığı dikkat çekmektedir. Alt sıradaki pullarda ise kahramanlık teması daha baskındır. Bu pullarda Kurtuluş Savaşı'ndaki askeri başarının temsil edilmeye çalışıldığı düşünülmektedir. Bu eskizdeki pul tasarımlarında, Sedad Hakkı Eldem'in kullandığı temalara göre farklı grafik tasarım arayışlarında olduğu dikkat çekmektedir.

Tablo Ek.29 Katalog No:28

Arşiv Kodu	D1_003_S-0010-a	**Katalog Numarası**	28
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

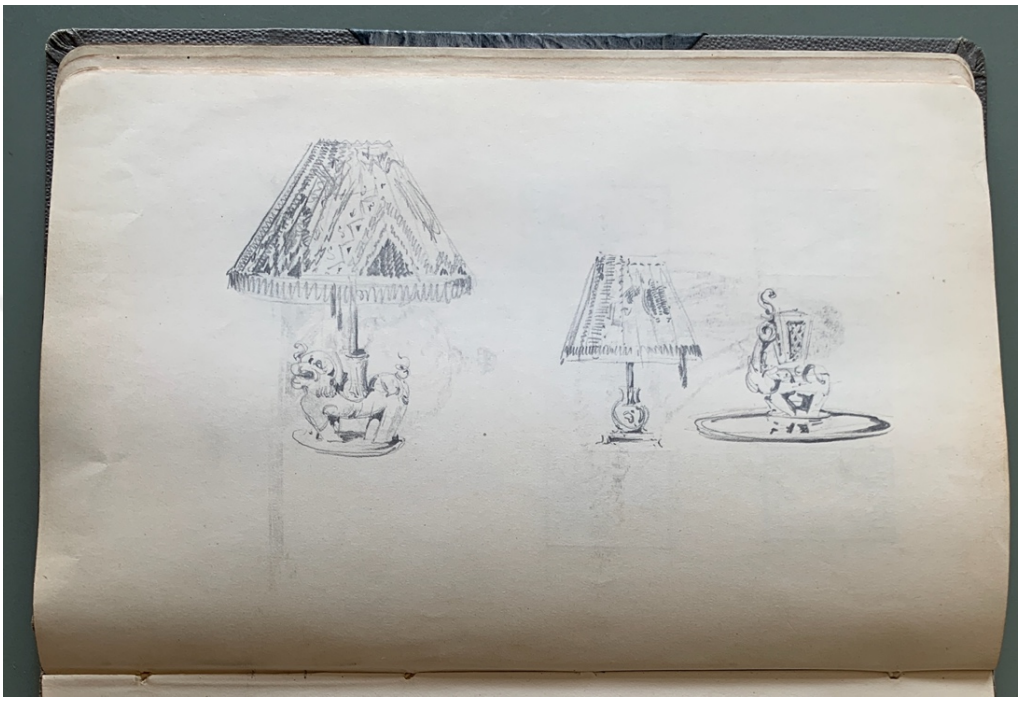

Açıklama

Bu sayfada iki adet masaüstü abajur ve buhurdanlık olduğu düşünülün bir masaüstü aksesuarın çizimi görülmektedir. Büyük çizilmiş abajurun şapkasındaki zikzak motifi dikkat çekmektedir. Beaux-arts stilindeki eşyaların, Sedad Hakkı Eldem'in bir tasarım çalışması mı yoksa mevcut eşyaların kara kalem eskiz çizimi mi olduğu anlaşılamamaktadır.

Tablo Ek.30 Katalog No:29

Arşiv Kodu	D1_003_S-0010-b	**Katalog Numarası**	29
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

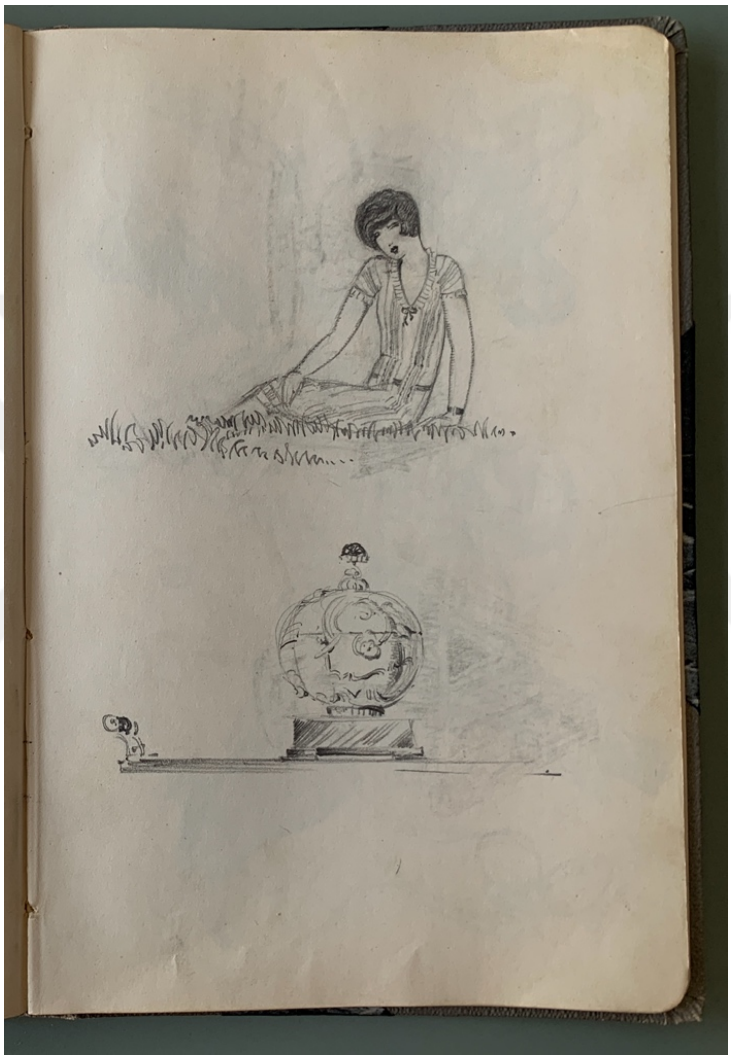

Açıklama

Bu sayfada iki farklı eskiz çalışması yer almaktadır. Üstteki çizimde 1920'lerin Avrupa Moda tasarım anlayışına göre giyinmiş bir kadın çimlerin üzerinde oturmuş şekilde betimlenmiştir.

Sayfanın alt kısmındaki çizimin ise yan sayfadaki D1_003_S-0010-a kodlu eskizdeki masaüstü aksesuarlarının devamı niteliğinde, Beaux-arts stilinde bir şekerliğe ait olduğu düşünülmektedir.

Tablo Ek.31 Katalog No:30

Arşiv Kodu	D1_003_S-0011-b	**Katalog Numarası**	30
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

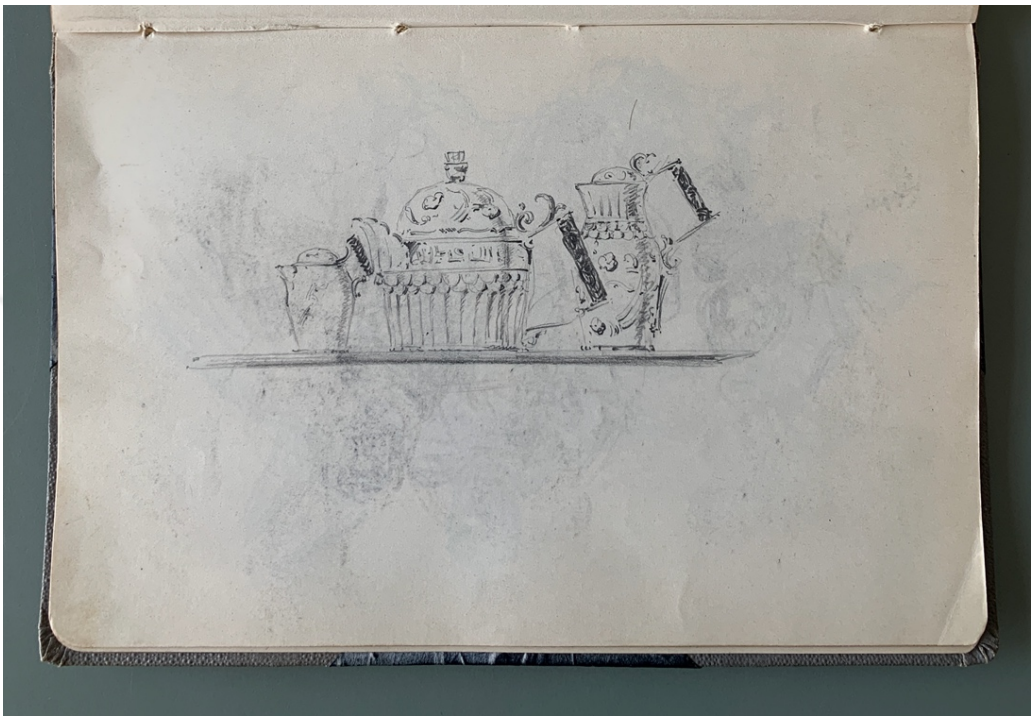

Açıklama

Bu sayfada masaüstü servis seti için yapılmış bir eskiz görülmektedir. Beaux-arts stilindeki eşyaların, Sedad Hakkı Eldem'in bir tasarım çalışması mı yoksa mevcut eşyaların kara kalem eskiz çizimi mi olduğu anlaşılamamaktadır.

Tablo Ek.32 Katalog No:31

Arşiv Kodu	D1_003_S-0017-b	**Katalog Numarası**	31
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

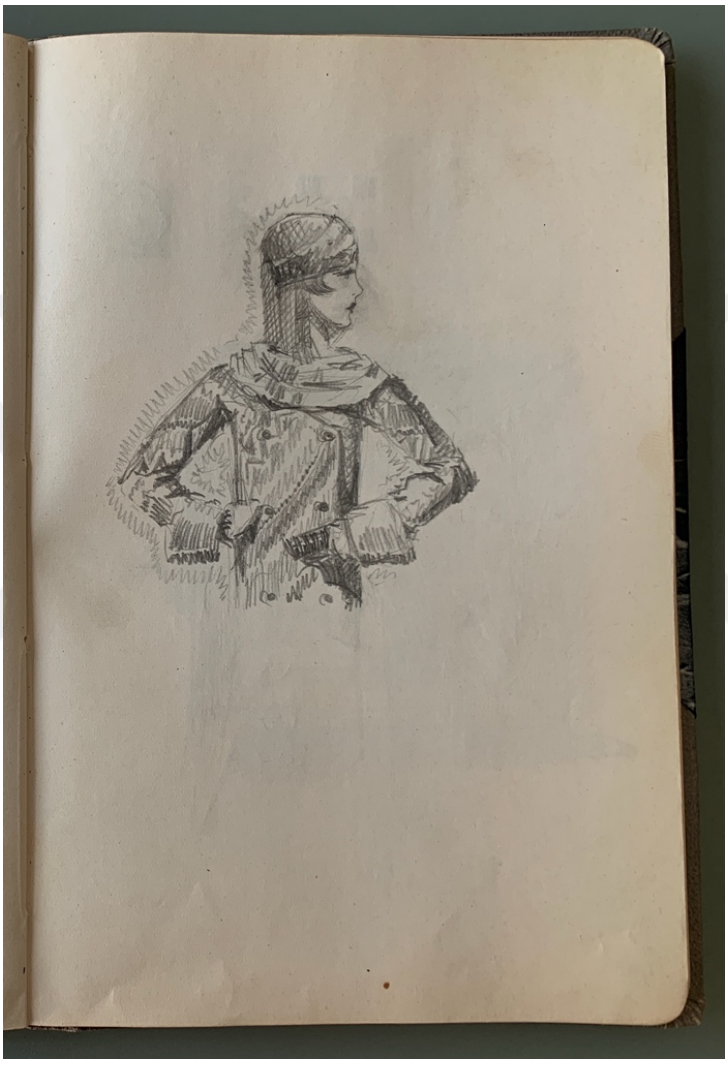

Açıklama

Bu sayfada kara kalem insan eskiz çalışması görülmektedir. Eskizde 1920'lerin Avrupa moda tasarım anlayışına uyumlu giyinmiş bir kadın betimlenmiştir. Kıyafetin kumaşında Sedad Hakkı Eldem'in bu çalışma kapsamında değerlendirilen eskizlerinde sıkça rastlanan zikzak deseni kullanılmış ve eskiz çizim tarzı ile de bütüncül ele alınmıştır.

Tablo Ek.33 Katalog No:32

Arşiv Kodu	D1_003_S-0018-a	**Katalog Numarası**	32
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

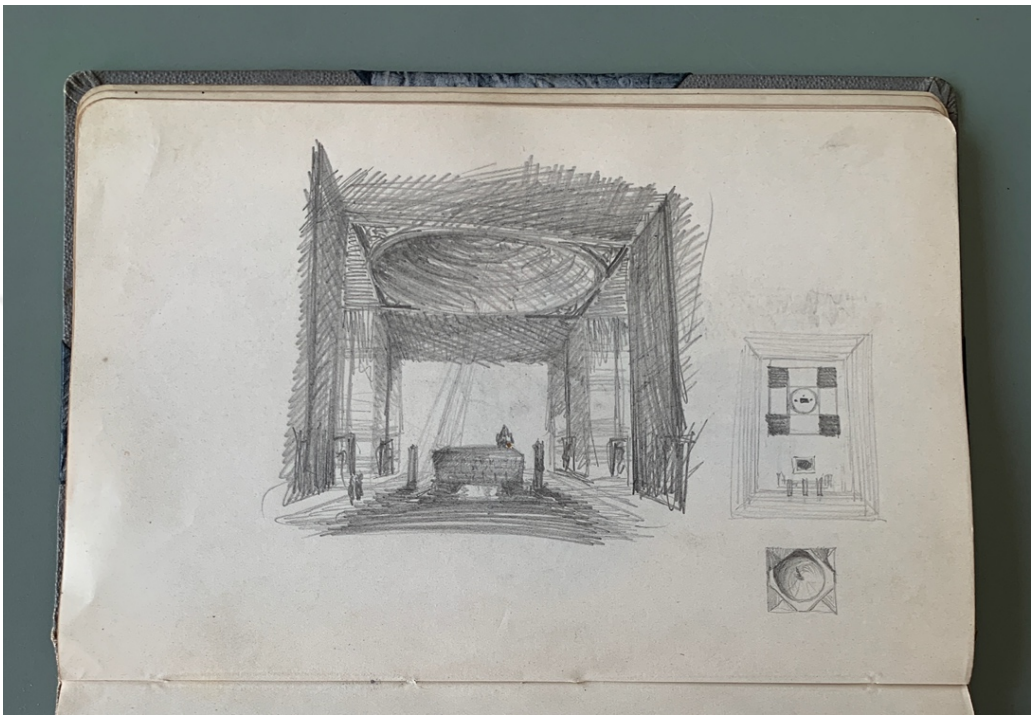

Açıklama

Bu sayfada, bir anıt mezar (mozole) tasarımına ait iç mekân perspektifi, vaziyet planı ve kubbe detay/planı görülmektedir. Yan sayfasındaki D1_003_S-0018-b kodlu eskizde de bu yapının perspektif çizimi yer almaktadır (Tablo Ek.34).

Anıt mezar tasarımı, kare planlı bir ana kütle, dikdörtgen bir platform ve üzerine yerleştirilmiş heykellerden oluşmaktadır. Dört adet kare ayak üzerinde taşınan ana kütlenin ortasına kirişlerden geri çekilerek merkezi bir kubbe yerleştirilmiştir. Ana kütle, Yunan tapınaklarındaki stilobata benzer dört tarafında devam eden basamaklardan oluşmuş dikdörtgen bir platforma oturmaktadır. Mozoleyi de içinde barındıran ana kütle, dikdörtgen tabanın uzun kenarından geri çekilerek konumlandırılmış ve böylece oluşturulan giriş/yaklaşım aksına ise anıtsal olduğu anlaşılan heykel kompozisyonu yerleştirilmiştir.

Tablo Ek.33 Katalog No:32 (Devamı)

İç mekân perspektifinde ise, yapının orta aksında yer alan, kirişlerden itibaren başlayan kubbe belirgin bir şekilde görülmektedir. Kubbenin orta aksına mozole yerleştirilmiştir. Mozole tasarımı, Antik Yunan lahitleri ile Türk-İslam mezar taşlarının bir birleşimini andırmaktadır.

Tablo Ek.34 Katalog No:33

Arşiv Kodu	D1_003_S-0018-b	**Katalog Numarası**	33
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

Açıklama

Bu sayfada, yan sayfasındaki D1_003_S-0018-b kodlu eskizdeki anıt mezar (mozole) tasarımına ait perspektif çizimi görülmektedir (Tablo Ek.33).

Anıt mezar tasarımı, kare planlı bir ana kütle, dikdörtgen bir platform ve üzerine yerleştirilmiş anıtsal bir heykel ve üç adet toptan oluşmaktadır. Perspektif çiziminden anlaşıldığı üzere, basamaklardan oluşan yüksek bir platform üzerine kare planlı, prizmatik gövdeli, oldukça yüksek anıtsal bir ana yapı kütlesi yerleştirilmiştir. Dört adet kalın kare ayak üzerinde taşınan ana yapının belirli bir kottan sonra cephesi sağır devam etmektedir. Yapının sağır cephelerine yıldızı gökyüzüne doğru bakan ay yıldız motifi yerleştirilmiş ve hilalin sırtından çıkan desenler cephe boyunca devam ettirilmiştir. Klasik Osmanlı cami kubbelerine referans veren kubbesi ise bu kütlenin üzerinde kirişlerden geri çekilerek ortalanmıştır.

Tablo Ek.35 Katalog No:34

Arşiv Kodu	D1_003_S-0020-a	**Katalog Numarası**	34
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

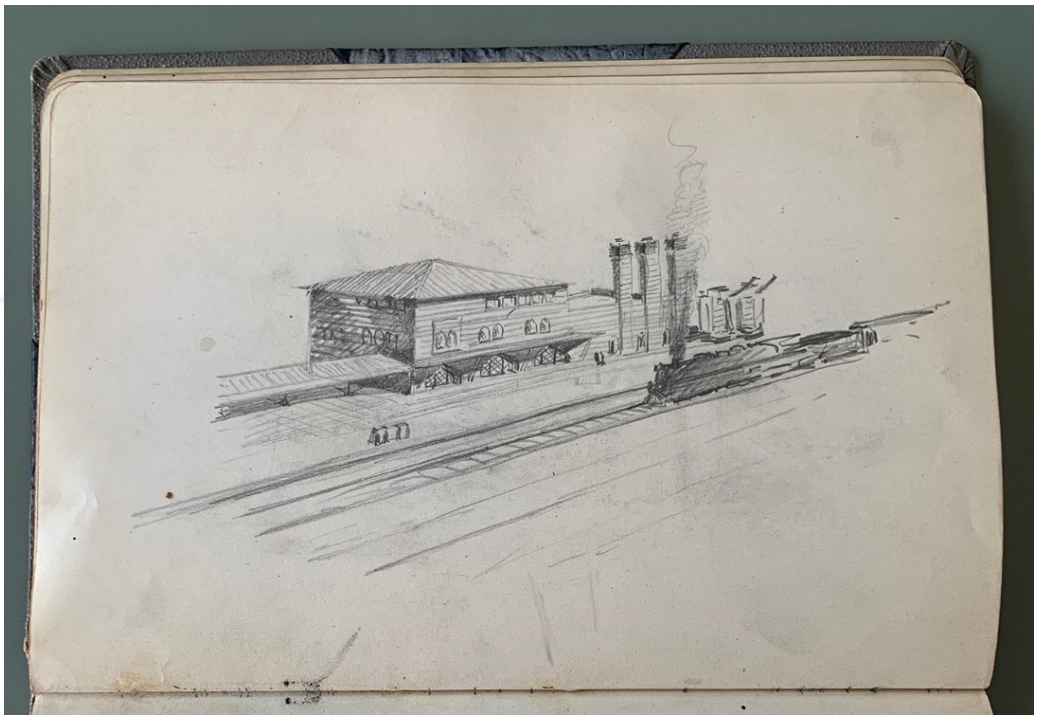

Açıklama

Defter-1 sayfasıdır.

Bu sayfada, bir tren istasyonu tasarımına ait perspektif çizimi görülmektedir. Yan sayfasında yer alan D1_003_S-0020-b kodlu eskizdeki köy tip projesi için tasarlanmış tren istasyonu tip projesi olduğu düşünülmektedir (Tablo Ek.36).

İstasyon ana binasının tasarımı, kırma çatısı, saçakları, sivri kemerli pencereleri, almaşık duvar dokusu ile İstanbul yapılarının Bizans Dönemi'nden beri süregelen karakteristik özelliklerini yansıtmaktadır. Yolcu peronları ve platformu ile istasyon kuleleri ise işlevsel bir yaklaşımla ve modernist bir anlayışla tasarlanmıştır. Fakat kulelerde modernist yaklaşıma rağmen, almaşık duvar dokusunun da devam ettirildiği görülmektedir.

Tablo Ek.36 Katalog No:35

Arşiv Kodu	D1_003_S-0020-b	**Katalog Numarası**	35
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

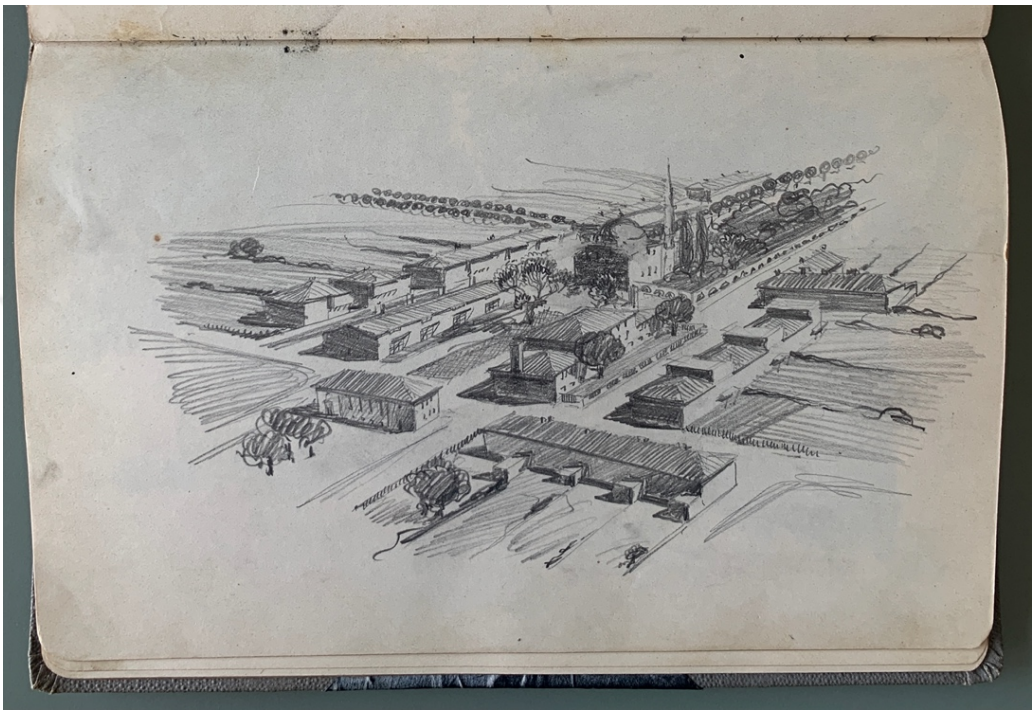

Açıklama

Defter-1 sayfasıdır.

Bu sayfada, Anadolu köyleri için hazırlanmış, tip yerleşim projesi olduğu düşünülen bir perspektif çizimi yer almaktadır. Yan sayfasında yer alan D1_003_S-0020-a kodlu eskizdeki tren istasyonu tip projesinin de bu çalışma için tasarlandığı düşünülmektedir (Tablo Ek.34).

Bir öneri olarak tasarlandığı düşünülen tip projedeki köy yerleşiminde dikdörtgen bir köy meydanı etrafında toparlanmış cami, kamusal alanlar ve ticari birimler görülmektedir. Tarlalarıyla direkt ilişki içindeki köy evleri ise bu meydanı merkez alıp, genişleyerek yayılmaktadır.

Tablo Ek.37 Katalog No:36

Arşiv Kodu	D1_003_S-0021	**Katalog Numarası**	36
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş 1925	

Açıklama

Yan yana iki sayfadır. Sayfalardan birinin üzerinde Sedad Hakkı Eldem'in imzası ve 1925 tarihi not düşülmüştür.

Bu sayfalarda, peyzaj içine yerleştirilmiş bir çeşme kompleksinin yerleşim planı ve perspektif çizimi yer almaktadır. Megaron plan şemasına sahip çeşme, geniş saçak ve kubbeli kütlesiyle İstanbul çeşmelerine benzemektedir. Ayrıca vaziyet planında görülen, çeşme yapısının aksına *tholos* tipi olarak adlandırılan yuvarlak planlı Yunan tapınaklarını anımsatan bir yapı da eklenmiştir. Bu yapı ile çeşme arasına da havuz olduğu düşünülen uzun ince bir dikdörtgen bölüm eklendiği görülmektedir. Yuvarlak planlı yapı, perspektif çiziminde belirtilmemiş olsa da planda kurgusu ile *Wilhelmshöhe Parkı*'ndaki Apollon Tapınağı'nı hatırlatmaktadır.

Tablo Ek.38 Katalog No:37

Arşiv Kodu	D1_003_S-0022-a	**Katalog Numarası**	37
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

Açıklama

Bu sayfada, ticaret, ofis, konaklama veya karma kullanım amacıyla tasarlandığı düşünülen çok katlı bir yapının perspektifi ve plan şeması görülmektedir.

Sayfanın sol üst köşesinde yer alan, vaziyet planı gibi de değerlendirilmesi olası plan şemasında yapının çatı planı, kütle ilişkileri ve girişleri belirtilmiştir. Bu çizimden anlaşıldığı üzere yapının perspektifte gösterilmeyen cephesinde kubbeli bir bölüm yer almaktadır.

Yapı, farklı yükseklikteki birkaç kütlenin birleşiminden oluşmaktadır. Yapının köşesindeki en yüksek kütle, yedi katlıdır. Kule gibi yükselen kütlenin kat yükseklikleri değişiklik göstermektedir ve köşesinde bir tabela kulesi bulunmaktadır. Cepheleri, ortası geniş, yanları daha dar üç kısma bölünmüştür. Orta bölümlerinde, zemin katta, vitrin işlevi için geniş bir açıklık, ara katlarda dörtlü pencere düzeni ve pencereler arasındaki düşey silmelerle, son katta ise silmelerin birleştiği üçgen bitimlerden oluşmuş bir kompozisyonla kurgulanmıştır. Yanlardaki bölümlerin bir tanesi sağır bırakılırken, diğer bölüme her kata bir adet gelecek şekilde yuvarlak pencereler yerleştirilmiştir.

Tablo Ek.38 Katalog No:37 (Devamı)

Yapının dikdörtgen ve alçak kütlesinin üst katlarında yer alan teras çekmesi, şeffaf cephe düzeni ve bacaların tasarımı gibi unsurlar dönemin transatlantik estetiğine referans vermektedir. Yüksek kütlede ise Art Deco ve Şikago Okulu etkileri görülmektedir.

Tablo Ek.39 Katalog No:38

Arşiv Kodu	D1_003_S-0022-b	**Katalog Numarası**	38
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş 1925	

Açıklama

Bu sayfada, yan sayfada yer alan D1_003_S-0022-a kodlu eskizdeki karma kullanım amacıyla tasarlandığı düşünülen çok katlı yapı için geliştirilmiş yeni bir alternatif tasarımın perspektif çizimi ve vaziyet planı görülmektedir. Sayfa üzerinde Sedad Hakkı Eldem'in imzası ve 1925 tarihi not düşülmüştür.

Deniz kenarına konumlana yapı, farklı yükseklikteki birkaç kütlenin birleşiminden oluşmaktadır. En yüksek kütle on iki katlıdır. Bu kütlede bulunan yapının ana girişi, üç kat boyunca devam eden stilize edilmiş büyük bir penci kemer ile sağlanmıştır. Kemer, zemin kattın üstünden yapı boyunca devam eden geniş bir saçakla kesilmiştir. Saçağın alt kısmı zemin katın kurgusunu devam ettirirken, üst kısmında küçük dikdörtgen açıklıklarla kemerin içi doldurulmuştur. Modernist ve kübik bir yaklaşımla tasarlanan yapıda, dikdörtgen ve alçak kütlesindeki teras çekmesi, cephe kurgusu, bacaların konumu ve tasarımı, gemi güvertesine göndermede bulunan uzun balkonları ve yuvarlak pencereleriyle döneminin transatlantik estetiğinin etkisi dikkat çekmektedir.

Tablo Ek.40 Katalog No:39

Arşiv Kodu	D1_003_S-0023	**Katalog Numarası**	39
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

Açıklama

Birbirini tamamlayan iki sayfadan oluşmaktadır. Sayfalardan birinde bir konut planı, diğerinde ise aynı konutun perspektif çizimi yer almaktadır.

H plan şemasına sahip konut yapısı üç temel kütleden oluşmaktadır. Konutun tasarımı, birbirine paralel ve farklı yüksekliklerde iki uzun dikdörtgen prizma ve onlara dik konumlandırılmış ve birbirine bağlayan anıtsal bir giriş kütlesinden oluşmaktadır. Büyük Selçuklu taç kapılarına referans veren iki katlı giriş kütlesi, ön cephede iki kat boyunca devam eden bir penci kemer ile başlatılmıştır. Evyanlaşarak giriş saçağı/gölgeliği görevi de üstlenen bu kemerin önünde de basamaklarla ulaşılan dikdörtgen bir platform yer almaktadır. Giriş kütlesinin yan cephelerinde ise penci kemerli pencere açıklıkları kullanılmıştır. Zemin kattaki kemerler, birinci kattakilerden daha yüksektir.

Tablo Ek.40 Katalog No:39 (Devamı)

Paralel kütlelerden yapının ön cephesinde yer alan tek katlıdır. Giriş kütlesinin solunda uzanan kolunun ön cephesinde üç adet roma kemerinden, yan cephesinde ise dört adet birbirine yakın oldukça dar kemerlerden oluşan bir kompozisyon görülmektedir. Girişin sağında uzanan kolunda ise bir büyük roma kemeri ve üç uzun ince ve birbirine yakın roma kemerinden oluşan bir kompozisyon iki tekrar ile yerleştirilmiştir. Bu kol, kare planlı iki katlı bir kütle ile sonlandırılmıştır. Plandan anlaşıldığı üzere bu kütleye iki sıra kolon dizisinden oluşan uzun saçaklı bir revak eklenmiştir. Arka cephede yer alan iki katlı kütle ise giriş kütlesinin solunda, giriş kütlesinin yan cephesinin kemerli kompozisyonunu devam ettirirken sağında ise öne doğru genişleyerek kırma çatılı ve geniş saçaklı bir kütleye dönüşmektedir. Bu kütlenin önüne, iki paralel kütle arasında kalacak şekilde uzun, dikdörtgen bir havuz ve etrafına revaklar eklenmiştir.

Tablo Ek.41 Katalog No:40

Arşiv Kodu	D1_003_S-0024	**Katalog Numarası**	40
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

Açıklama

Birbirini tamamlayan iki sayfadan oluşmaktadır. Sayfalardan birinde bir konut perspektif çizimi, diğerinde ise aynı konutun perspektif ve çeşitli detay çizimleri yer almaktadır.

Eskizlerden anlaşıldığı üzere, Sedad Hakkı Eldem, tasarladığı konut projesi için alternatif girişler üzerine denemeler yapmıştır. Perspektif çizimlerinde, iki kat boyunca devam eden söveleriyle bir taç kapıyı ve geleneksel Türk evinden ödünç aldığı çıkma/cumba gibi öğeleri, soyutlayarak modernist bir yaklaşımla ele aldığı görülmektedir.

Bu aradaki çizimler, D1_002_BS-0012 kodlu eskizin ön etüt çalışması olarak değerlendirilebilir (Bknz. Tablo Ek.14).

Tablo Ek.42 Katalog No:41

Arşiv Kodu	D1_003_S-0025-b	**Katalog Numarası**	41
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

Açıklama

Bu sayfada iki katlı bir konutun cephe tasarım eskizi görülmektedir.

Çizimden, cephenin, konutun ön cephesi mi diğer cephelerinden biri mi olduğu anlaşılamamaktadır.

Yapının kütlesi ve çatı bitim profilleri, Avrupa'da inşa edilmiş çağdaşı yapılara referans vermektedir. Cephe tasarımında yer alan sivri kemerli küçük pencereler ise Selçuklu mimarlığından çok Gotik mimarlığa gönderme yapmaktadır.

Düşey aksta dört bölüme ayrılarak tasarlanmış iki katlı cephenin birinci bölümünde üst üste iki pencere yer almaktadır. Alttaki pencere dikdörtgen iken üstteki pencere sivri kemerli kurgulanmış ve önüne yapının simetrisini bozacak şekilde ikinci bölüme taşan bir balkon eklenmiştir. Planda yarım daire bir çıkma olarak tasarlanmış ikinci bölümde ise iki katta da birbirinin aksına gelecek şekilde üçlü pencere düzeni kullanılmıştır. Bu bölümde de alttaki pencereler dikdörtgen, üsttekiler sivri kemerlidir.

Tablo Ek.42 Katalog No:41 (Devamı)

Alt katında iki kolonla desteklenen geniş ve yatay bir dikdörtgen giriş ya da bahçe kapısının yer aldığı üçüncü bölümün üst katında ise iki kolonların hizasına gelecek şekilde iki adet sivri kemerli pencere yerleştirilmiştir. Dördüncü bölümün alt katında, orta aksa yerleştirilmiş dört adet sivri kemerli küçük pencere yer alırken, üst kat sağır bırakılmıştır. Eskizden konutun bir bahçe peyzajının içinde konumlandırıldığı anlaşılmaktadır. Giriş ya da bahçe kapısı olduğu düşünülen açıklığın önünde yüksek gövdeli bir ağaç dikkat çekmektedir. Bu durum, Sedad Hakkı Eldem'in bu tasarımda mevcut bir ağacı yerinde koruduğunu mu yoksa estetik kaygılarla tasarıma bir ağaç mı eklediği sorusunu sordurtmaktadır.

Tablo Ek.43 Katalog No:42

Arşiv Kodu	D1_003_S-0026-a	**Katalog Numarası**	42
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

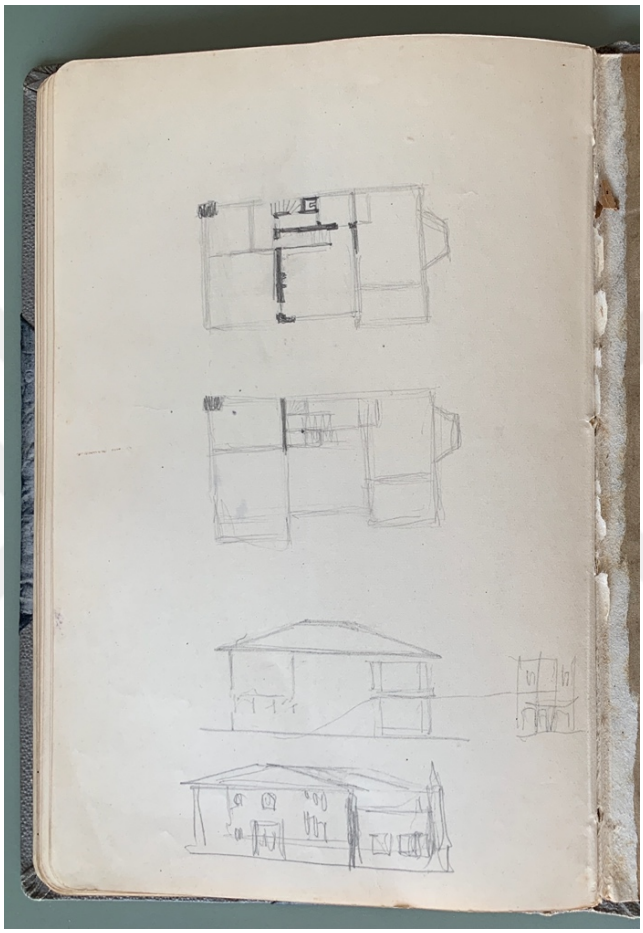

Açıklama

Defter-1'in son sayfasıdır.

Bu sayfada konut tasarımı için çalışılmış plan, kesit ve görünüşler yer almaktadır.

Eskizdeki planların birbirini takip ettiğini, hatta alt ve üst kat ilişkisi içinde olduklarını söyleyebiliriz. Fakat kesit ve görünüşün planlardan ve birbirlerinden bağımsız, farklı yapılara ait olma ihtimalleri yüksektir.

Tablo Ek.44 Katalog No:43

Arşiv Kodu	D2_001_S-0004-a	**Katalog Numarası**	43
Bulunduğu Defter		Defter-2	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

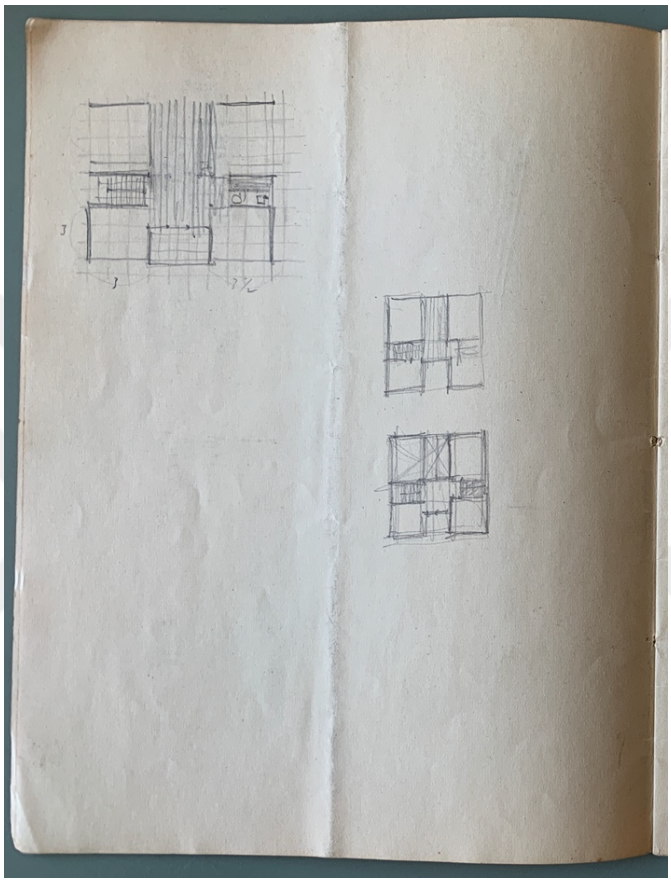

Açıklama

Bu sayfada üç adet plan etüdü yer almaktadır.

Çizimler incelendiğinde, bir metrelik karelerden oluşan bir grid sisteminin üzerinde alternatif plan etütleri yapıldığı görülmektedir. Bu sayfadaki çizimlerin, yan sayfasında yer alan D2_001_S-0004-b kodlu eskizdeki konut tasarımı için ön çalışmalar olarak yapıldığı düşünülmektedir (Tablo Ek.45).

Tablo Ek.45 Katalog No:44

Arşiv Kodu	D2_001_S-0004-b	**Katalog Numarası**	44
Bulunduğu Defter		Defter-2	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

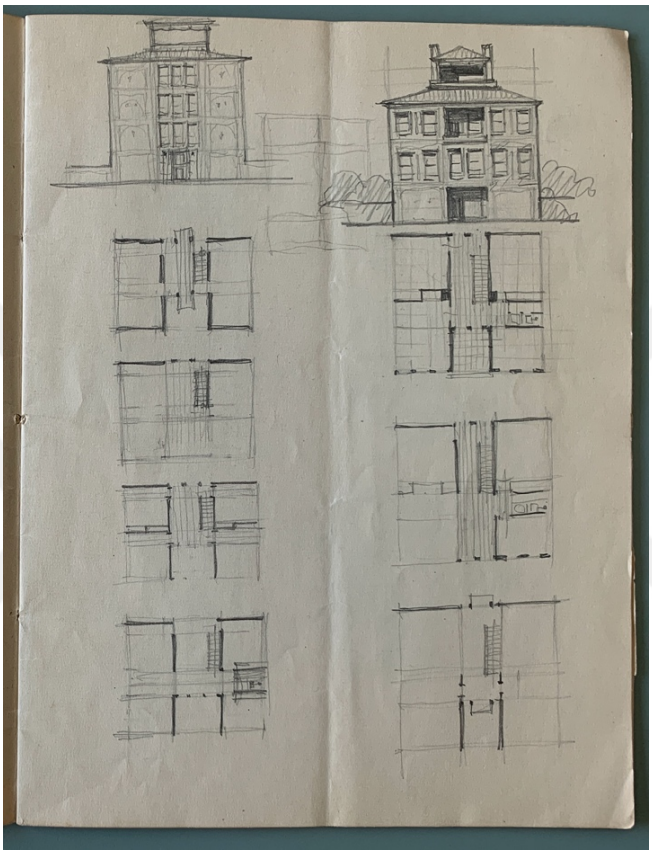

Açıklama

Sütunlara bölünmüş sayfada iki ayrı konut tasarımı yer almaktadır. Sol sütunda, dört katlı bir konut için cephe tasarımı ve kat planları, sağ sütunda ise üç katlı bir konutun cephe tasarımı ve kat planları çizilmiştir.

Yapıların giriş katlarındaki geniş açıklıklar mağaza vitrini olmaya müsait oldukları için yapıya ticari işlev de yüklenmiş olabileceğini düşündürmektedir.

D2_001_S-0004-a kodlu, yan sayfasındaki eskizde yer alan plan çizimleri bu sayfadaki konut planlarının ön çalışmaları olarak değerlendirilebilir (Bknz. Tablo Ek.44).

Cephe çizimlerindeki kot farkına/topoğrafyaya bakacak olursak iki yapının da aynı arazi için düşünülmüş alternatifler olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo Ek.45 Katalog No:44 (Devamı)

Soldaki alternatifte düşeyde cephe birbirine eşit üç parçaya bölünmüş ve orta aks giriş aksı olarak kurgulanmıştır. Çatıda ise bu aksı belirginleştiren bir çıkma dikkat çekmektedir. Yapının giriş aksı yanlardaki iki cepheden geri çekilmiş ve orta aksına simetrik, birbirine eşit ve kat boyunca devam eden üç pencere yerleştirilmiştir. Giriş katında ise bu bölümün ortasındaki pencere genişletilerek bir giriş kapısına dönüştürülmüştür. Giriş aksının yanlarında ise simetrik olarak katlar boyunca devam eden tek açıklıklı pencereler görülmektedir. Yapının plan şemaları üzerinde mahal isimleri yazmamaktadır. Fakat merdiven yerleri belirgin olarak tanımlanabilmektedir. Sağdaki alternatif ise üç katlı bir yapı olarak tasarlanmıştır. Yine giriş katındaki geniş açıklıklar dikkat çekmektedir. Fakat bu alternatifte bu geniş açıklıklar üst katlarda devam etmemekte yerini daha geleneksel olarak kurgulanmış ikişer adet pencereye bırakmaktadır. Çatıda giriş aksını belirginleştiren bir çıkma dikkat çekmektedir. Giriş aksı, giriş katında ve ikinci katta cepheden geriye çekilmiştir. Bu alternatifte de plan üzerinde mahal isimleri yazmamaktadır. Fakat merdiven yerleri belirgin olarak tanımlanabilmektedir.

Tablo Ek.46 Katalog No:45

Arşiv Kodu	D2_001_S-0005-b	**Katalog Numarası**	45
Bulunduğu Defter		Defter-2	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

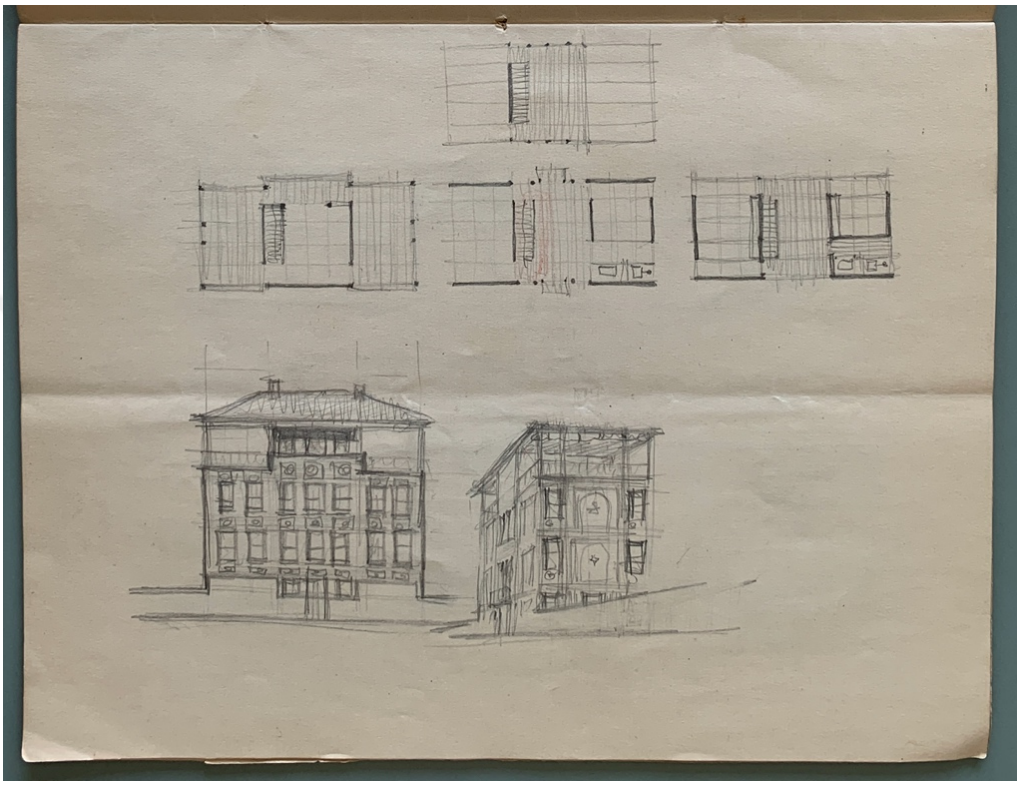

Açıklama

Bu sayfada dört katlı bir konutun cephe tasarımı, perspektif çizimi ve kat planları yer almaktadır.

Planlardan anlaşıldığı üzere, yapı bir ızgara sistemin üzerinde kurgulanmış ve uzun kenarı boyunca üç temel bölüme ayrılmıştır. Giriş aksını takip eden geniş sirkülasyon ve servis bölümünde merdiven yer almaktadır. Bu bölümün iki yanında yer alan kısımlarda ise yaşam alanları kurgulanmıştır. Plan şeması geleneksel Türk evi plan şemasına benzerlik göstermektedir.

Cephe tasarımında ise kırma çatıyla örtülmüş dört katlı konutun dördüncü katında orta aks korunurken, yanlarına teraslar yapıldığı görülmektedir. Yapının ön cephesi, orta aksta üçlü pencere düzeninde, yanlarda ise ikili pencere düzeninde kurgulanmıştır. Yan cephe ise ortasında bezemeli ve kemerli bir sağır yüzey, yanlarında ise birer pencere düzeni ile oluşturulmuştur.

Tablo Ek.47 Katalog No:46

Arşiv Kodu	D2_001_S-0006-a	**Katalog Numarası**	46
Bulunduğu Defter		Defter-2	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

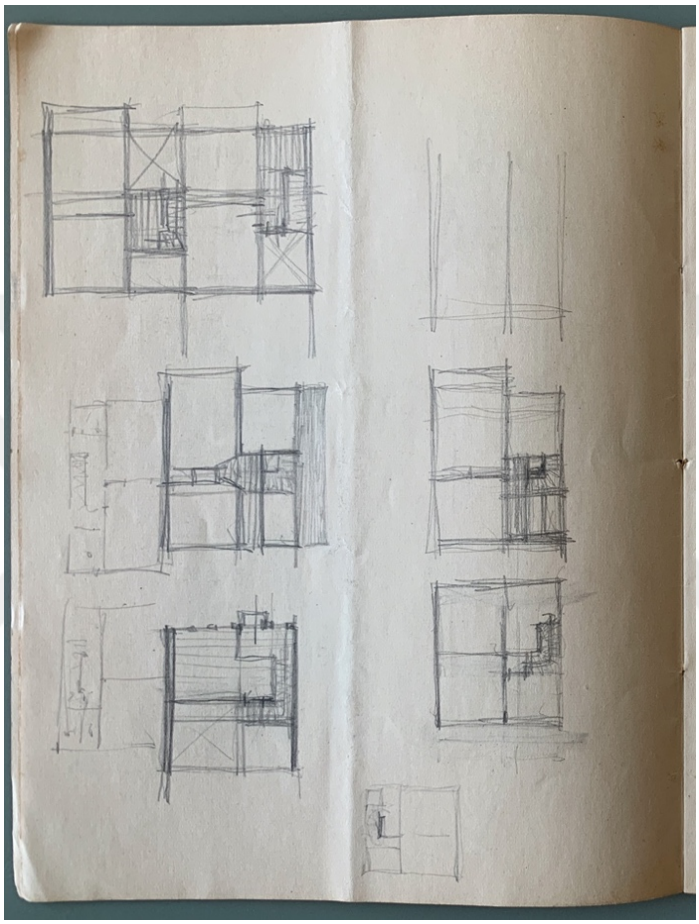

Açıklama

Bu sayfada plan etütleri görülmektedir. Yan sayfasında yer alan D2_001_S-0006-b kodlu eskizle devamlılık arz etmektedir (Tablo Ek.48).

Planlar incelendiğinde, bir merdiven kovasının/sirkülasyon şaftının katlarla ve mekanlarla olan ilişkisinin çözülmeye çalışıldığı düşünülmektedir.

Tablo Ek.48 Katalog No:47

Arşiv Kodu	D2_001_S-0006-b	**Katalog Numarası**	47
Bulunduğu Defter		Defter-2	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

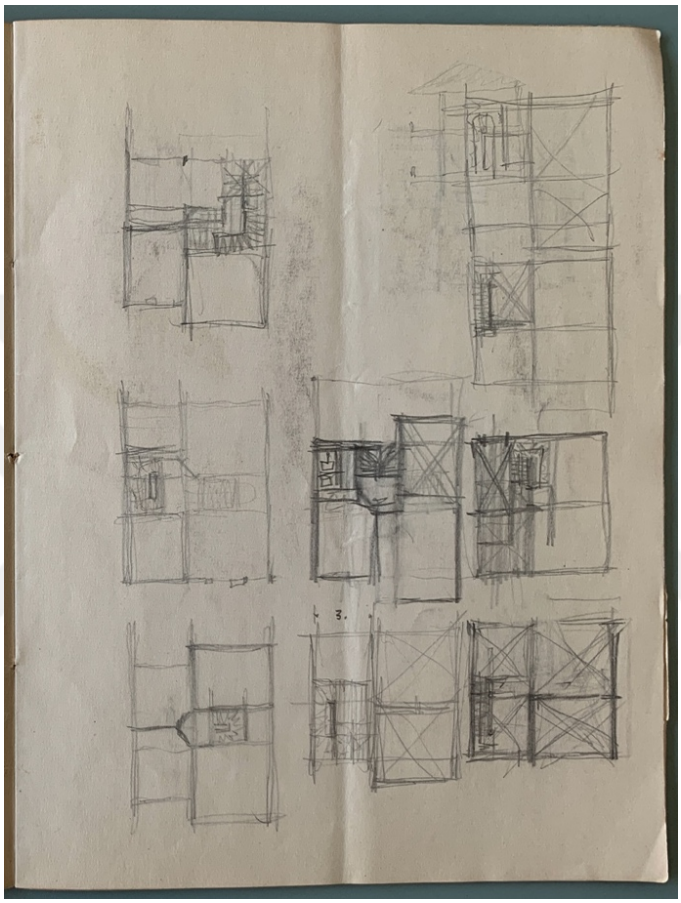

Açıklama

Bu sayfada plan etütleri görülmektedir. Yan sayfasında yer alan D2_001_S-0006-a kodlu eskizle devamlılık arz etmektedir (Bknz. Tablo Ek.47).

Planlar incelendiğinde, bir merdiven kovasının/sirkülasyon şaftının katlarla ve mekanlarla olan ilişkisinin çözülmeye çalışıldığı düşünülmektedir.

Tablo Ek.49 Katalog No:48

Arşiv Kodu	D2_001_S-0007-a	**Katalog Numarası**	48
Bulunduğu Defter		Defter-2	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

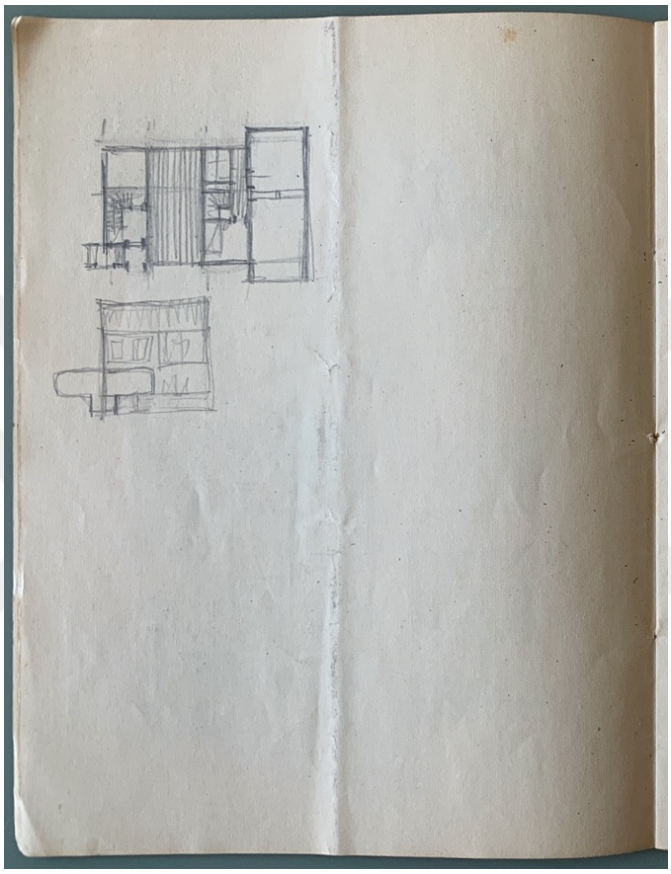

Açıklama

Bu sayfada plan etütleri görülmektedir. Ön sayfasında yer alan D2_001_S-0006-a ve D2_001_S-0006-b kodlu eskizlerle devamlılık gösteriyor olabilir (Bknz. Tablo Ek.47 ve Tablo Ek.48).

Çizimlerden anlaşıldığı üzere önceki sayfalarda yapılan etütlerin temize çekilmiş hali olabilir.

Altta yer alan, cephe mi plan çizimi mi olduğu tam anlaşılamayan çizimde ise bir ritim ya da tekrar olduğu dikkat çekmektedir. Bu nedenle bu çalışmaların bir sıra evler projesine ait olabileceği düşünülmektedir.

Tablo Ek.50 Katalog No:49

Arşiv Kodu	D2_001_S-0007-b	**Katalog Numarası**	49
Bulunduğu Defter		Defter-2	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

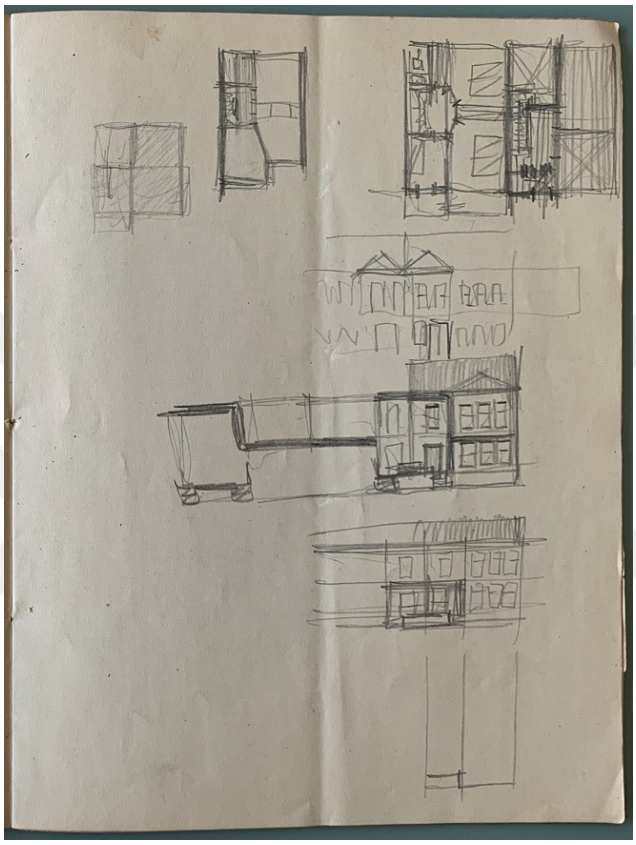

Açıklama

Bu sayfada bir sıra evler projesine ait olduğu düşünülen plan ve cephe etütleri görülmektedir. Ön sayfalarında yer alan D2_001_S-0006-a, D2_001_S-0006-b ve D2_001_S-0007-a kodlu eskizlerle devamlılık gösteriyor olabilir (Bknz. Tablo Ek.47, Tablo Ek.48 ve Tablo Ek.49).

Yarı bodrum kat üzerinde yükseltilmiş sıra evler, iki katlıdır. Ortak bir sahanlığa sahip olan giriş kapılarına, yarı bodrum kat kotundan merdivenle erişilmektedir ve bağımsız birimler boyunca yan yana tasarlanmıştır. Giriş kapısının üzerinde ikinci kata bir adet, yanda yer alan ana cepheye ise iki katta da üçer adet giyotin pencere yerleştirilmiş. Üçlü pencere kompozisyonu, ikinci katta cumba benzeri bir etki oluşturacak şekilde öne doğru çıkma yapmıştır.

Tablo Ek.51 Katalog No:50

Arşiv Kodu	D2_001_S-0016-a	**Katalog Numarası**	50
Bulunduğu Defter		Defter-2	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

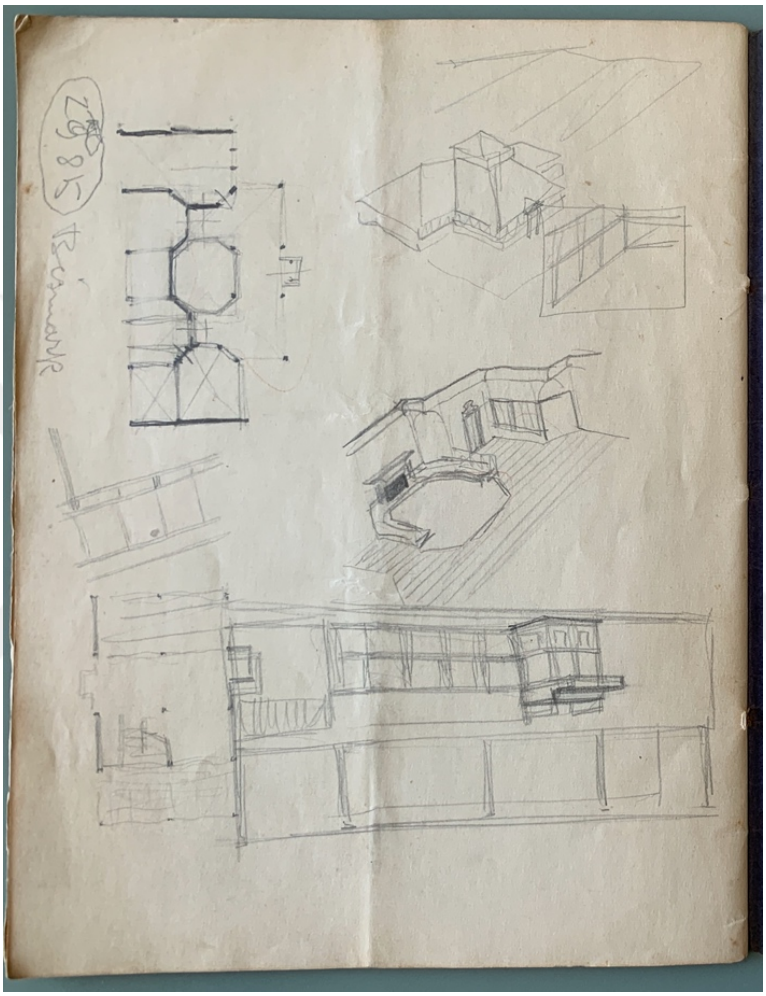

Açıklama

Bu sayfada plan, kütle perspektifi, iç mekân perspektifi ve çeşitli detayların eskiz çizimleri yer almaktadır.

Bir konut tasarımı için olduğu düşünülen çizimlerde sekizgen kullanımı dikkat çekmektedir.

Tablo Ek.52 Katalog No:51

Arşiv Kodu	D3_001_S-0001-b	**Katalog Numarası**	51
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

Açıklama

Defter-3'ün ilk sayfasıdır. Bu sayfada bir yapının cadde üzerinden giriş bölümü ve yan kütlesinin perspektif çizimi görülmektedir.

Yapının ana giriş kütlesi bir taç kapıya referans vermektedir. Perspektif çiziminden anlaşıldığı üzere sadece ön cephesinde detayları olan giriş kütlesinin yan cepheleri sağırdır. Ön cephesi, taç kapı tasarımının penci kemer ve gülbezek/rozetler gibi birçok öğesini barındırmaktadır. Taç kapının geniş çerçeveleri sadece yanlarda dönmekte üst kısımda devam etmemektedir. Çerçeve cephe boyunca birbirine eşit altı adet kareye bölünmüş ve cepheden çıkık olarak kurgulanmıştır. Orta aksta yer alan ve tüm cepheyi kaplayan sivri kemer ise yukarı doğru kademeli olarak sivrilmektedir. İki yanına gülbezekler/rozetler yerleştirilmiştir. Kemer içinde köşe sütunçeleri ve muhtemelen giriş kapısını vurgulayan daha küçük bir sivri kemer bulunmaktadır.

Tablo Ek.52 Katalog No:51 (Devamı)

Taç kapının çerçevelerin devamı gibi düşünülecek, orta aksları referans alınıp taşıtılan yatay bir tabela yüzeyi ayrıca tutturulmuştur. Cephenin bir yanında görülen ama eskizin genel yapısından muhtemelen simetrik olarak diğer yanında da devam ettiği düşünülen daha alçak bir kütle vardır. Bu kütlenin cephe kurgusu ise kat boyunca devam eden uzun ve ince, sivri ya da üçgen kemer bitimlere sahip açıklıklarla oluşturulmuştur. Bu uzun ince pencerelerin aralarındaki opak yüzeylerin üzerine gelen kısımlara ise daha küçük gülbezek/rozet detayları yerleştirilmiştir. Yapı belirgin biçimde Selçuklu mimarisine referans verirken döneminin Art Deco tasarım unsurlarını da taşımaktadır.

Tablo Ek.53 Katalog No:52

Arşiv Kodu	D3_001_S-0003	**Katalog Numarası**	52
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş 1924	

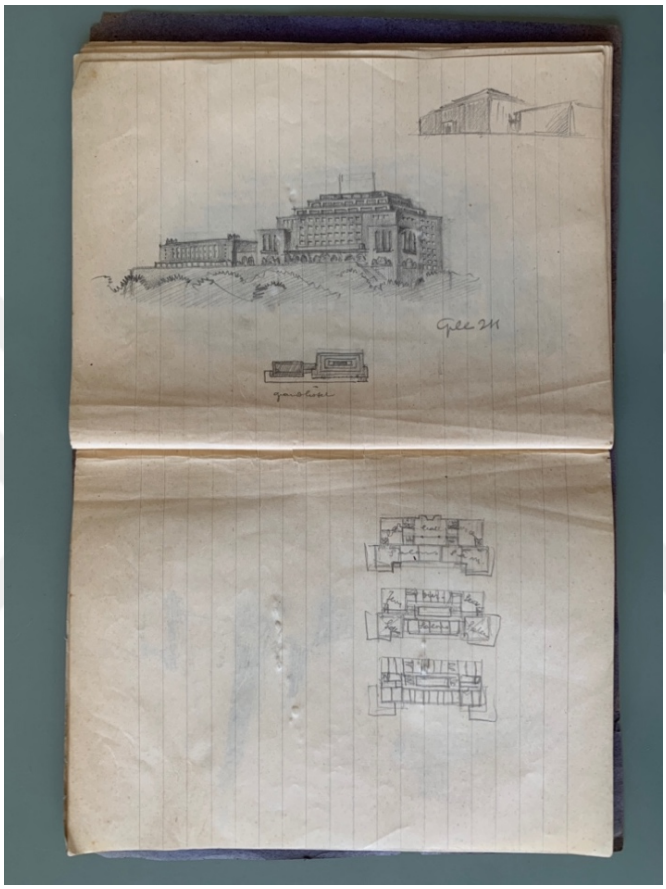

Açıklama

Bu eskiz Defter-3 içinde birbirini tamamlayan iki sayfadan oluşmaktadır. Bu nedenle tek bir sayfa gibi kodlanmıştır. Sayfalardan ilkinde bir otel binasının perspektifleri, diğerinde ise aynı yapının plan çizimleri bulunmaktadır.

Sayfalardan biri 'Gle 24' olarak imzalanmıştır. Aynı sayfada yer alan bir çatı planı altında da *'grand hotel'* yazmaktadır. Bunun yanında D3_001_S-0005-b kodlu eskide *'Hotel sur le Bosphore'* yazmaktadır (Tablo Ek.55). Buradan da anlaşıldığı üzere Boğaz sırtlarında bir otel projesi için eskizler yapılmıştır.

Plan şemasından anlaşıldığı üzere yapı birbirine bağlanan farklı yükseklikteki iki ana kütleden oluşmaktadır. Daha yüksek olan ana kütle, perspektifinin yapıldığı cepheden sekiz katlıdır.

Tablo Ek.53 Katalog No:52 (Devamı)

Fakat eğimli bir araziye oturduğu anlaşılan yapının diğer cephesinde ise en az on iki katlı olduğu anlaşılmaktadır. Ana kütle beşinci katından sonra teraslanarak geri çekilen üç kattan oluşmaktadır. Eskizden anlaşıldığı üzere yapının giriş katında kemerli bir kompozisyon oluşturulmuştur. Sedad Hakkı Eldem'in diğer eskizlerinde de görülen ince uzun sivri kemerlerden oluşan üçlü açıklık dizisi yapının köşelerindeki kademeli çıkmalara iki kat boyunca yerleştirilmiştir. Bir sonraki sayfada yer alan D3_001_S-0004-b kodlu eskizde yapının bu bölümünün tekrar ele alınıp geliştirildiği düşünülmektedir (Tablo Ek.54). Ana yapıdan daha alçak kurgulanmış ikinci yapı ise tekrar eden dikdörtgen pencere dizileri ve kolonatlı yapısı ile bir Yunan tapınağını hatırlatmaktadır. İki yapıda da Art Deco etkisi dikkat çekmektedir. Sayfanın sağ üstünde yer alan perspektifte ise yapının ana giriş cephesinin kütlesel olarak çizildiği görülmektedir. Eskizden anlaşıldığı üzere yapının ana girişi bir taç kapı gibi tasarlanmıştır.

Yapının kat planlarında ise sadece ana kütlenin ilk üç katı çalışılmıştır. Giriş katta ve birinci katta lobi, balo ve yemek salonları ile servis alanları çözülmüş, ikinci katta ise konaklama için odaların kat yerleşimi gösterilmiştir.

Tablo Ek.54 Katalog No:53

Arşiv Kodu	D3_001_S-0004-b	**Katalog Numarası**	53
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş 1924	

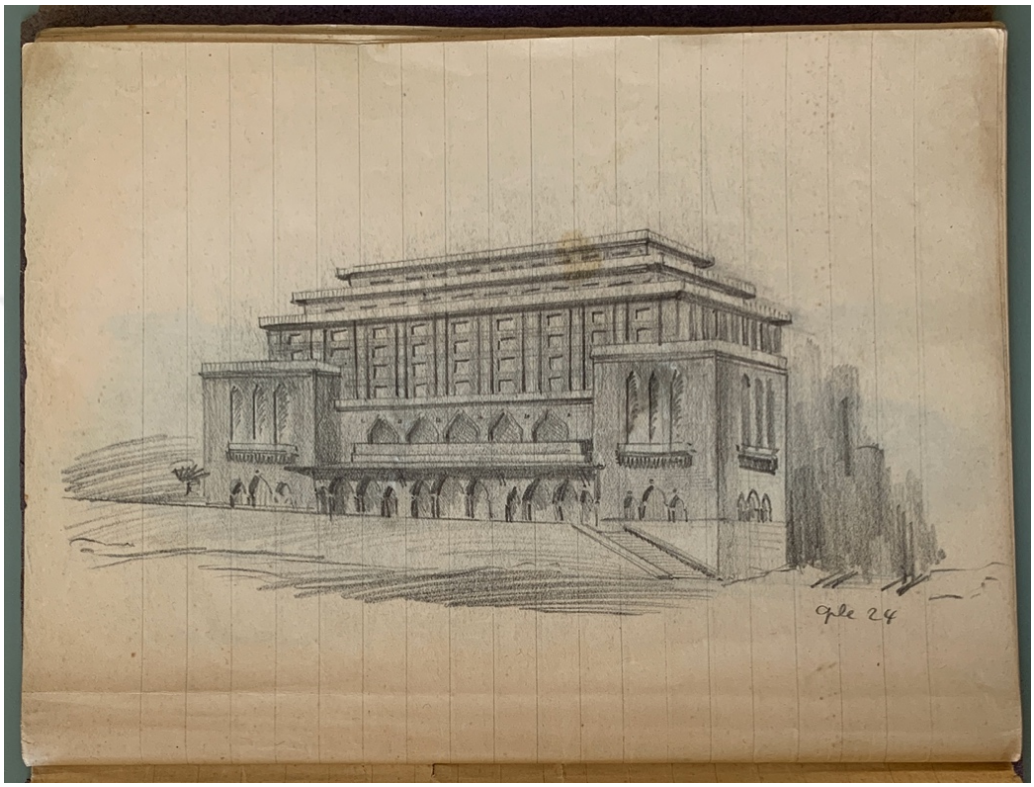

Açıklama

Bu sayfada D3_001_S-0003 kodlu sayfalarda bulunan konaklama yapısının bir adet perspektif çizimi yer almaktadır (Bknz. Tablo Ek.53). Sayfa ‘gle 24’ olarak imzalanmıştır.

Bir önceki eskizde Selçuklu referansı olarak düşünülen sivri kemerlerin burada bir gotik unsuru olarak kullanıldığı görülmektedir. Fakat ikinci katta kemerler arasında yer alan gülbezeklerin/rozetlerin ve zemin katta orta aksta üç adet üçlü kemer kompozisyonu boyunca devam eden revakların kullanılması Selçuklu ile gotik unsurların harmanlandığını düşündürmektedir. Ayrıca yapının kalanında görülen Şikago Okulu ve Art Deco etkisi ise yapının tasarımına eklektik bir karakter kazandırmaktadır.

Tablo Ek.55 Katalog No:54

Arşiv Kodu	D3_001_S-0005-b	**Katalog Numarası**	54
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Otel/Konaklama Yapısı Tarih Not Düşülmemiş	

Açıklama

Sayfanın sol alt köşesinde *'Hotel sur le Bosphore'* (Boğaz'da Otel) yazmaktadır. D3_001_S-0003 ve D3_001_S-0004-b kodlu eskiler ile bağlantılı olduğu (Bknz. Tablo Ek.53 ve Tablo Ek.54) ve orada tasarlanan otel binasının Boğaz sırtlarına yerleştirilmiş halini gösteren bir silüet/perspektif çizimi olduğu düşünülmektedir.

Tablo Ek.56 Katalog No:55

Arşiv Kodu	D3_001_S-0006-b	**Katalog Numarası**	55
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş 1924	

Açıklama

Bu sayfa ‘gle' 24’ olarak imzalanmıştır. Eskizde, L ya da T plan tipli olması muhtemel, iki katlı beşik çatılı bir konut tasarımının perspektif çizimi yer almaktadır.

Yapının ön cephesine ikinci kat kotunda cumba şeklinde, güvercinlikli çatıya benzer ya da beşik çatıya T birleşimle birleştirilmiş bir çıkma olarak değerlendirilebilecek bir bölüm eklenmiştir. Basamaklarla oluşturulan giriş kapısı, bir katı aşkın yükseklikte olup üçgen bitimli üç adet ince kemer açıklığından meydana gelmektedir. L biçimli kütlenin kısa kolunun perspektife giren düz cephesindeki geniş pencereden anlaşıldığı üzere konutun yaşam bölümleri buradadır. Uzun kolun yan cephesinde yukarı doğru sıralanan ince uzun kemerli pencereler, merdivenin bu cephede yer aldığını göstermektedir. Ayrıca bu cepheye, ikinci bir giriş kapısı yerleştirilmiştir.

Tablo Ek.57 Katalog No:56

Arşiv Kodu	D3_001_S-0007-b	**Katalog Numarası**	56
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

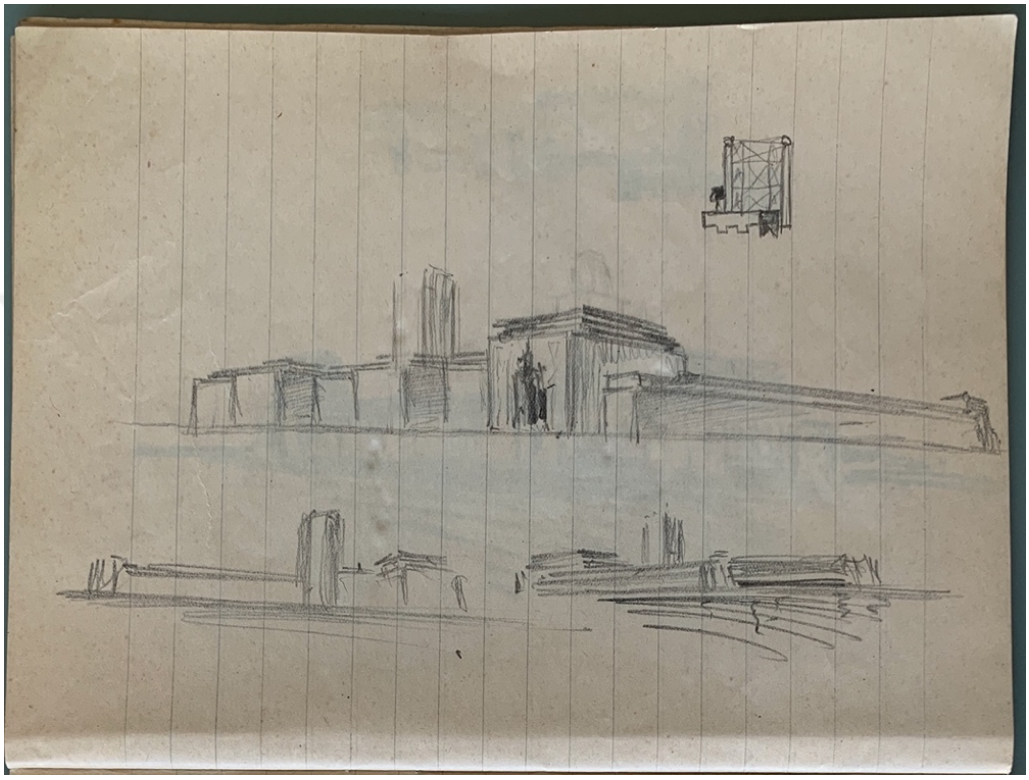

Açıklama

Defter-3 sayfasıdır. D3_001_S-0008-b kodlu eskizle devamlılık göstermektedir (Tablo Ek.58).

Bu sayfada bir tren istasyonu tasarımına ait perspektif çizimleri ve plan şeması görülmektedir.

Tren istasyonunun, plan şemasında daha koyu belirtilen kare planlı ana kütlesi, Selçuklu referanslı bir taç kapı ile tasarlanmıştır. Çatısı ise kademelenerek üç kotta geri çekilmiş ve teras çatı olarak tasarlanmıştır. Eskizlerden anlaşıldığı üzere bu çatının üzerine bir kule yapılmış ama sonradan silinip yandaki kütleye eklenmiştir. Ana yapıya bitişik olarak eklenen uzun dikdörtgen kütle üzerinde iki adet çıkma bulunmaktadır. Bu çıkmalardan ana kütleye yakın olanın üzerine kule yapısı eklenmiştir. Trenlerin yanaştığı peronlar ise bu iki kütleye dik yerleştirilmiştir.

Tablo Ek.58 Katalog No:57

Arşiv Kodu	D3_001_S-0008-b	**Katalog Numarası**	57
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

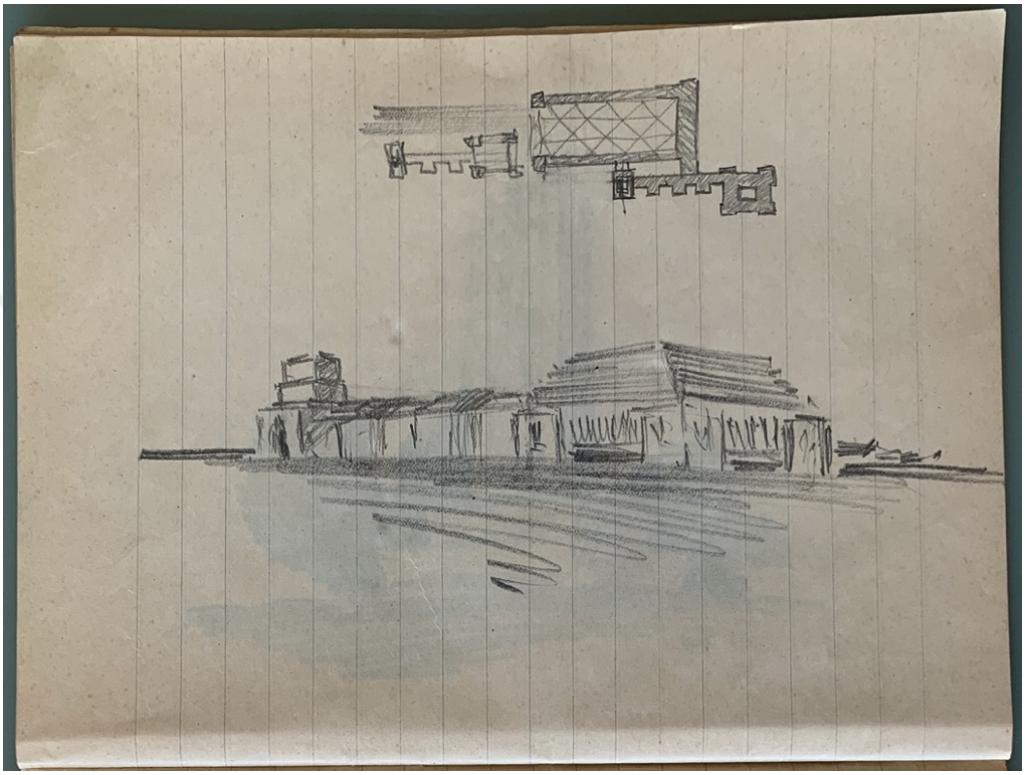

Açıklama

Bu sayfada bir tren istasyonu tasarımına ait perspektif çizimi ve plan şeması görülmektedir. D3_001_S-0007-b kodlu eskizle devamlılık gösterdiği düşünülmektedir (Bknz. Tablo Ek.57). Tren istasyonunun kare planlı ana kütlesi, ortasında bir avlu ve köşelerinde çıkmalarla tasarlanmıştır. Çatısı ise kademelenerek birkaç kotta geri çekilmiştir. Ana yapıya bitişik olarak eklenen uzun dikdörtgen kütle üzerinde üç adet çıkma bulunmaktadır. Bu dikdörtgen kütle kare planlı bir kule ile son bulmaktadır. D3_001_S-0007-b eskizindeki ana kütlede yer alan taç kapı detayı bu tasarımda, bu kuleye taşınmıştır (Bknz. Tablo Ek.57). Kule ise kübik bir yaklaşımla üst üste konulmuş, basamak benzeri, yükseldikçe küçülen üç kütleden oluşmaktadır. Trenlerin yanaştığı peronlar ise ana yapıya paralel yerleştirilmiştir. Peronlara erişim birinci ve ikinci çıkmasının arasından ve kule kütlesindeki taç kapıdan sağlanmaktadır.

Tablo Ek.59 Katalog No:58

Arşiv Kodu	D3_001_S-0009-b	**Katalog Numarası**	58
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş 1924	

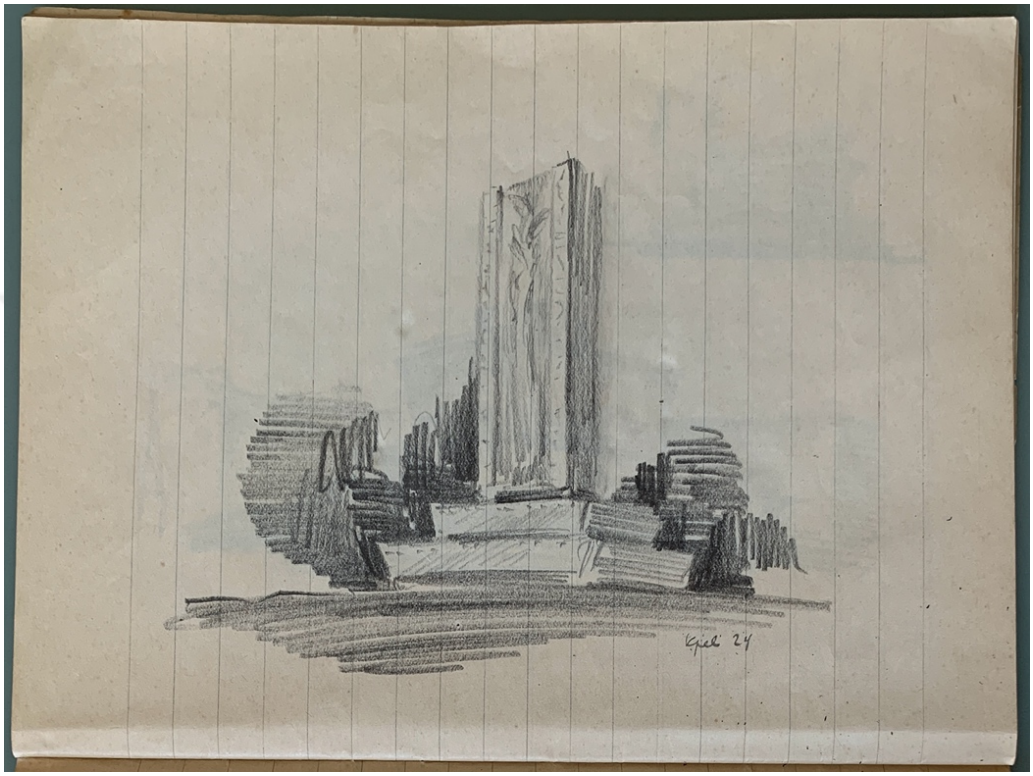

Açıklama

Bu sayfa ‘gle 24’ olarak imzalanmıştır. Sayfada bir anıt mezar veya anıt yapısının perspektif çizimi görülmektedir.

Geometrik kütlesi ile dikkat çekmektedir. Eskizde, kademelenerek birbiri üzerine oturan iki adet kaide üzerine düşey olarak yerleştirilmiş uzun bir dikdörtgenler prizması yer almaktadır. Kaidelerin kenarları yukarıdan aşağı açılı olarak inmektedir. Bu özelliğiyle D3_001_S-0010-b kodlu eskiz ile devamlılık taşımaktadır (Tablo Ek.60).

Düşey prizmanın ise perspektifte görülen cephesinin kenarlarında iki şerit ve ortasında bir kabartma yer almaktadır.

Tablo Ek.60 Katalog No:59

Arşiv Kodu	D3_001_S-0010-b	**Katalog Numarası**	59
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

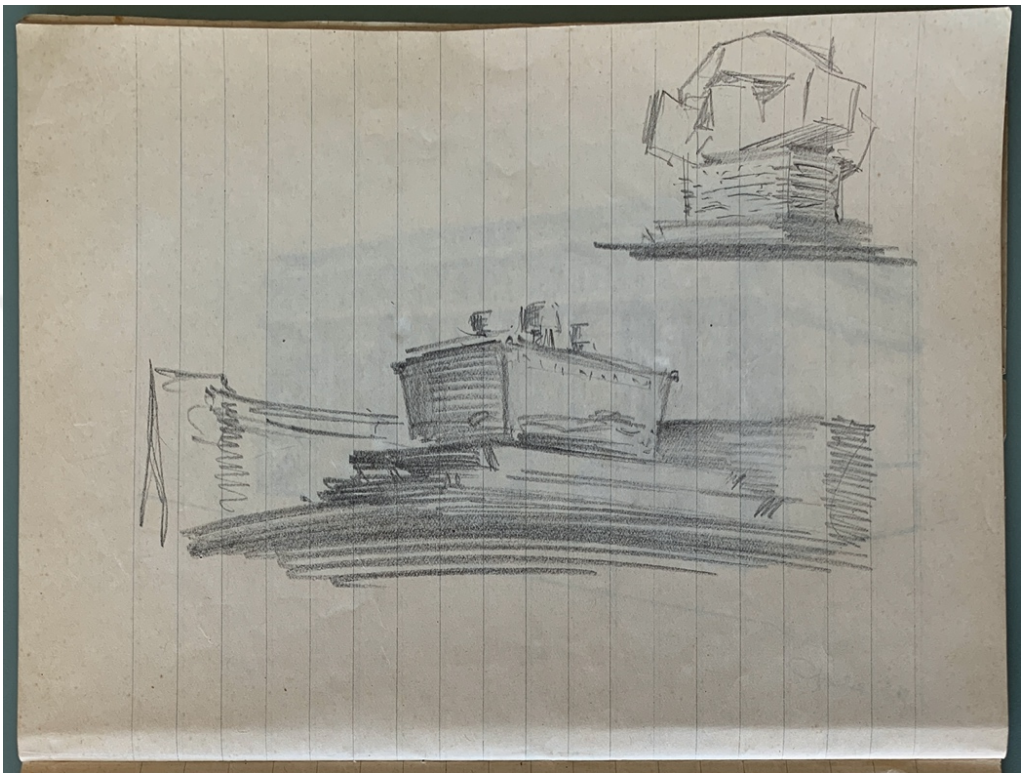

Açıklama

Bu sayfada bir anıt mezar yapısı için iki alternatif tasarım görülmektedir.

Bir önceki sayfada yer alan D3_001_S-0009-b kodlu eskizdeki anıt mezar tasarımı için yapılmış alternatifler olarak değerlendirilebilir (Bknz. Tablo Ek.59).

Bu alternatifte de geometrik kütleler dikkat çekmektedir. Yine anıt mezar/mozole kademelenerek birbiri üzerine oturan iki adet kaide üzerine yerleştirildiği görülmektedir. Fakat burada kaide üzerine lahit benzeri bir kütle ve üzerine de Osmanlı mezarlarında görülen kavuklu mezar başlıkları yerleştirilmiştir.

Sağ üst köşede yer alan ikinci alternatif de aynı tip bir kaide üzerinde durmaktadır. Mozole kısmı ise karmaşık olarak birbirine eklemlenmiş prizmatik kütlelerle heykelsi bir etki yaratmaktadır.

Tablo Ek.61 Katalog No:60

Arşiv Kodu	D3_001_S-0011-b	**Katalog Numarası**	60
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş 1924	

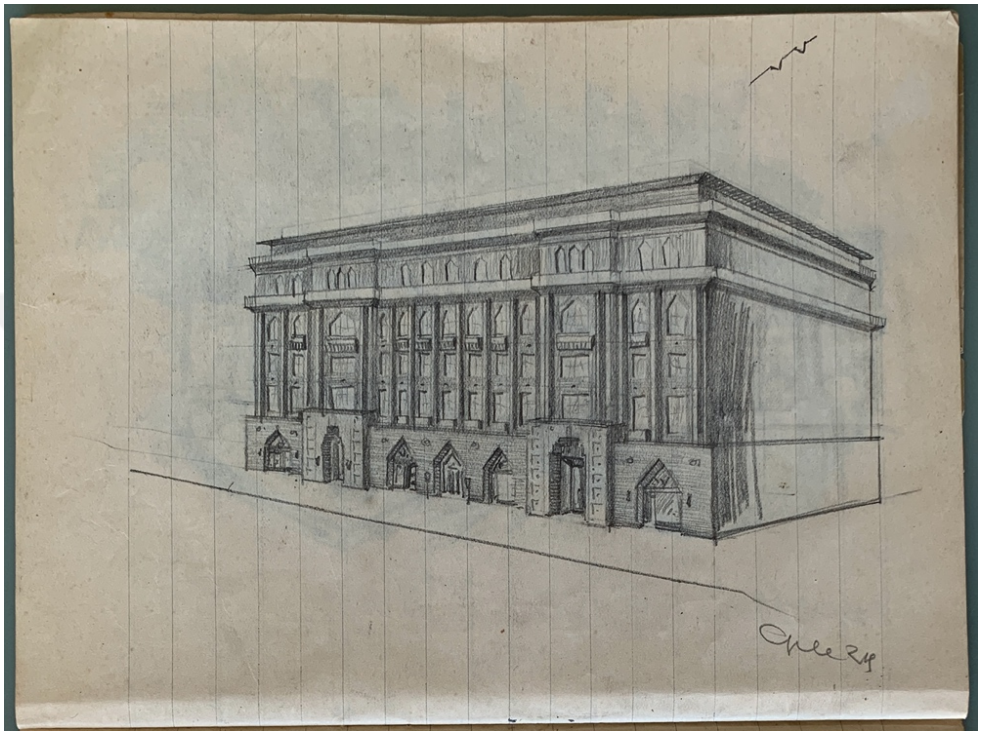

Açıklama

Bu sayfada, cephe kompozisyonundan ve giriş kat düzeninden anlaşıldığı üzere ticaret fonksiyonu için tasarlanmış bir yapının perspektif çizimi görülmektedir. Sayfa, ‘gle 24’ olarak imzalanmıştır.

Perspektifte sadece ön cephenin çalışılması yan cephelerin devam eden binalara bitişik olduğunu düşündürmektedir. Yapının tasarımı Giulio Mongeri’nin o yıllarda Karaköy’de henüz tamamladığı Karaköy Palas ile benzerlikler göstermektedir. Cephe tasarımında I. Ulusal Mimarlık akımının etkileri görülürken kütle tasarımında ise Şikago Okulu esinlenmesi dikkat çekmektedir. Yapının cephe düzeni simetrik olarak kurgulanmıştır. Beş düşey parçaya bölünmüş cephenin ortasındaki bölüm en geniş kısımdır ve zemin katta üç adet üçgenimsi sivri kemer açıklık içermektedir. Cephedeki tüm kemerlerin iki yanına gülbezek/rozetler yerleştirilmiştir.

Tablo Ek.61 Katalog No:60 (Devamı)

Orta bölümünde, zemin kat üzerinde üç kat boyunca yedi sıra pencere kullanılmıştır. İlk iki katta dikdörtgen olan pencereler üçüncü katta üçgenimsi sivri kemerli pencerelere dönüşmüş ve ortadaki beş pencereye Fransız balkonları eklenmiştir. Bu bölümün üzerinden bir kat silmesi geçmekte ve son katta açıklık düzeni değişip beş adet üçgenimsi sivri kemerli pencere ile devam etmektedir. Bu yapının girişlerinde de D3_001_S-0001-b kodlu eskizdeki tasarım ile benzerlik gösteren taç kapılar kullanılmıştır (Bknz. Tablo Ek.52). Taç kapıların üzerindeki iki katta birer dikdörtgen pencere ve üçüncü katta ise Fransız balkonlu üçgenimsi sivri kemerli birer pencere yer almaktadır. Üzerinden bir kat silmesi geçmekte ve dördüncü katta açıklık düzeni değişip üçer adet üçgenimsi sivri kemerli pencere ile devam etmektedir. Yapının kenarındaki iki bölüm de ise birer adet iki kenarına gülbezek/rozetler yerleştirilmiş üçgenimsi sivri kemer açıklık kullanılmıştır. Bu bölümün üzerindeki iki kat boyunca iki sıra dikdörtgen pencereler, üçüncü katta ise iki sıra üçgenimsi sivri kemerleri pencereler yer almaktadır. Üzerinden bir kat silmesi geçmekte ve dördüncü katta açıklık düzeni değişip ikişer adet üçgenimsi sivri kemerli pencere ile devam etmektedir.

Tablo Ek.62 Katalog No:61

Arşiv Kodu	D3_001_S-0012-a	**Katalog Numarası**	61
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

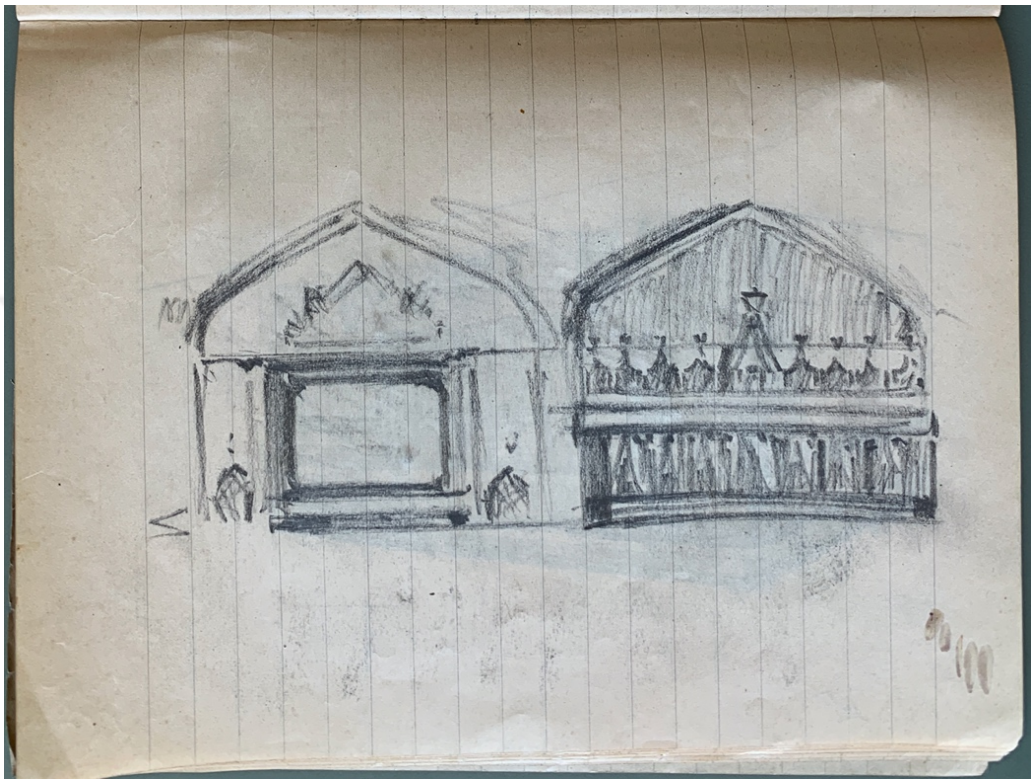

Açıklama

Bu sayfada bir tiyatro/opera/sinema yapısının sahne alanının ve karşı cephesinin (localar ve balkon) görünüşleri çizilmiştir. D3_001_S-0012-b ve D3_001_S-0013-b kodlu eskizlerdeki etütlerin devamıdır (Tablo Ek.63 ve Tablo Ek.64). Çizimde sahnenin iki yanında penci kemerli kapılar bulunmaktadır. Sahnenin karşısında yer alan cephede ise belirgin üçgen çatılı, kumaş çadır formunda tasarlanmış bir ışık odası merkez aksa yerleştirilmiştir. Işık odasının iki yanında ise izleyici locaları oldukları düşünülen ve orta akstaki tasarımın daha küçük ebatlı versiyonları yer almaktadır.

Bu eskiz D3_001_S-0012-b, D3_001_S-0013-b, D3_001_S-0014-a, D3_001_S-0014-b, D3_001_S-0017 kodlu eskizlerle devamlılık içermektedir (Tablo Ek.63, Tablo Ek.64, Tablo Ek.65, Tablo Ek.66 ve Tablo Ek.70).

Tablo Ek.63 Katalog No:62

Arşiv Kodu	D3_001_S-0012-b	**Katalog Numarası**	62
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş 1924	

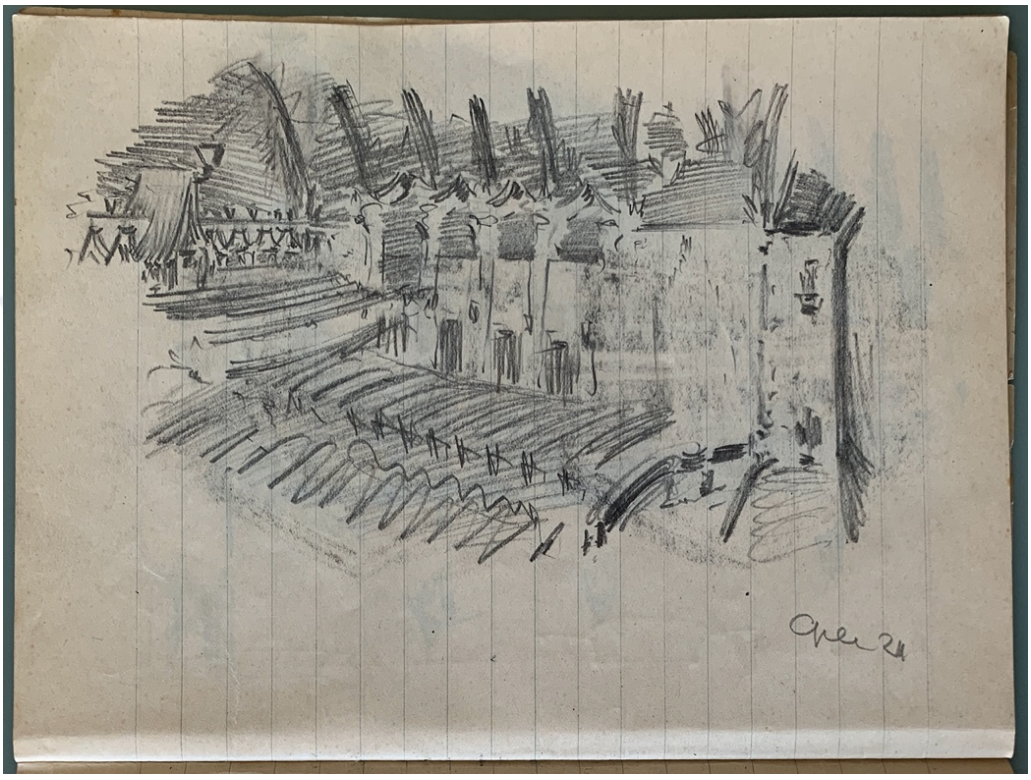

Açıklama

Bu sayfada bir tiyatro/opera/sinema yapısının iç mekân perspektifi çizilmiştir. Sayfa, ‘gle 24’ olarak imzalanmıştır. Perspektifte sahne alanı, orkestra alanı, ana salon ve balkonlar görülmektedir. Balkonların gerisinde yer alan ışık odası belirgin bir üçgen çatısı olan, kumaş çadır formunda yapılmış ve iki yanına daha küçük ebatlı versiyonları yerleştirilmiştir. Bunlar muhtemelen loca olarak düşünülmüştür. Işık odasındaki üçgenimsi tasarım yaklaşımı yan cephelerin tavanla birleşim detaylarında da kullanılmıştır.

Bu eskiz, D3_001_S-0012-a, D3_001_S-0013-b, D3_001_S-0014-a, D3_001_S-0014-b, D3_001_S-0017 kodlu eskizlerle devamlılık içermektedir. (Tablo Ek.62, Tablo Ek.64, Tablo Ek.65, Tablo Ek.66 ve Tablo Ek.70).

Tablo Ek.64 Katalog No:63

Arşiv Kodu	D3_001_S-0013-b	**Katalog Numarası**	63
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

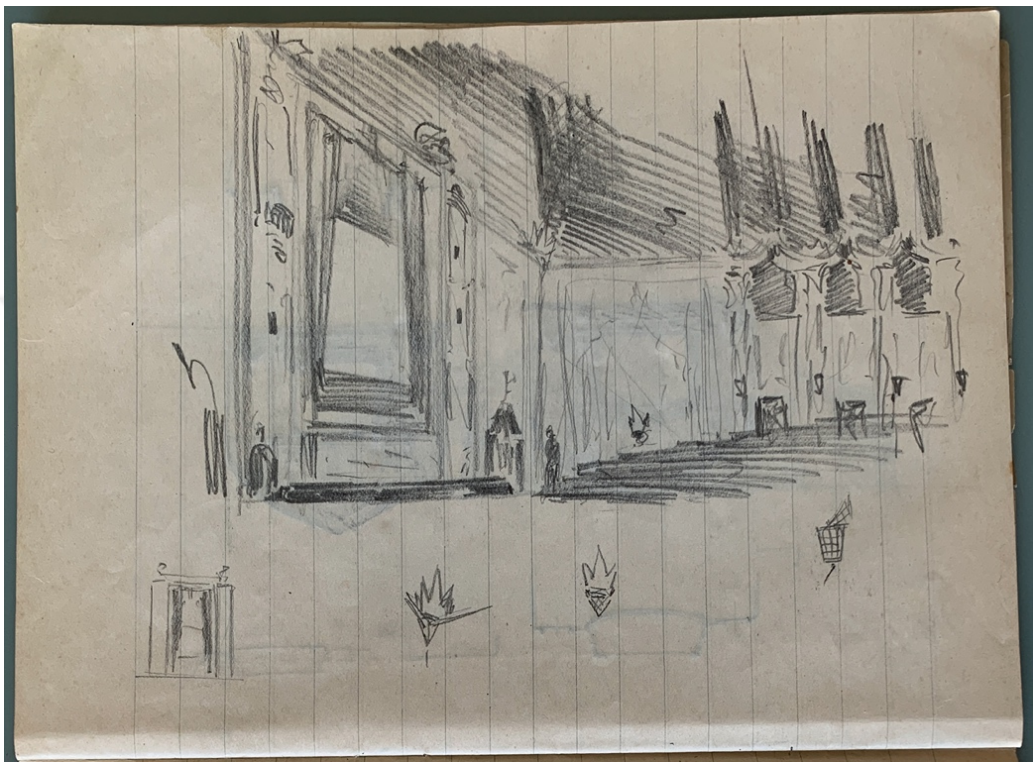

Açıklama

Bu sayfada bir tiyatro/opera/sinema yapısının iç mekân perspektifi çizilmiştir. D3_001_S-0012-b kodlu eskizin karşı açısından çizilmiş bir perspektiftir (Bknz. Tablo Ek.63). Perspektifte sahne alanı ve ana salon görülmektedir. Salonun yan cephelerine yerleştirilmiş cephe boyu uzanan üç şerit, tavanla birleşimlerinde üçgenimsi bir form almaktadır. Bu üç şeridin içine salona giriş kapıları yerleştirilmiştir. Şeritlerin aralarındaki akslara ise aplikler konulmuştur. Perspektifin hemen altında Sedad Hakkı Eldem'in bu apliklerle ilgili üç adet alternatif tasarım çizimi yer almaktadır. Tavanda ise bu şeritlerin üzerinden kirişlerin geçtiği görülmektedir.

Bu eskiz, D3_001_S-0012-a, D3_001_S-0012-b, D3_001_S-0014-a, D3_001_S-0014-b, D3_001_S-0017 kodlu eskizlerle devamlılık içermektedir (Tablo Ek.62, Tablo Ek.63, Tablo Ek.65, Tablo Ek.66 ve Tablo Ek.70).

Tablo Ek.65 Katalog No:64

Arşiv Kodu	D3_001_S-0014-a	**Katalog Numarası**	64
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

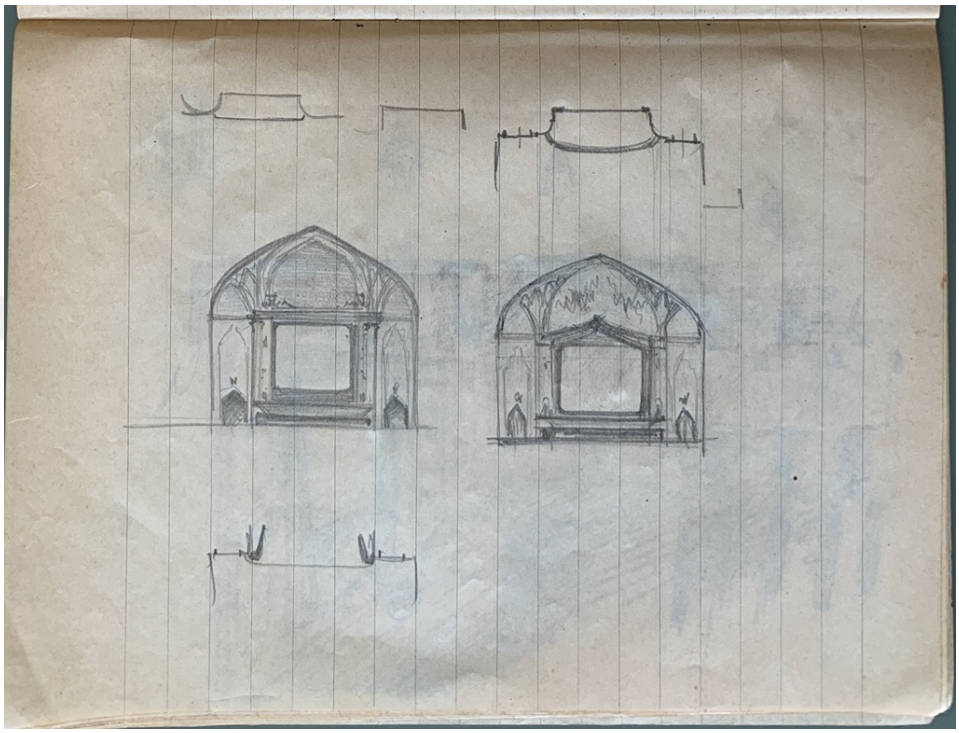

Açıklama

Bu sayfada bir tiyatro veya opera sahnesinin planı ve alternatif görünüşleri çizilmiştir. D3_001_S-0012-b ve D3_001_S-0013-b kodlu eskizlerdeki etütlerin devamıdır (Bknz. Tablo Ek.63 ve Tablo Ek.64). İki alternatifte de sahnenin iki yanında penci kemerli kapılar bulunmaktadır. Bu kapıların kemer izleri ise duvar boyunca yukarı kadar çıkmaktadır. Birinci alternatifte sahnenin üzeri düz bitirilmiştir. İkinci alternatifte ise sahne açıklığının bitimine, orta aksındaki kırılma ile üçgenimsi bir hareket verilmiştir. Salon üzerinden geçen penci kemerli tonozun sahne ile birleşiminde ise sahnenin iki yanına yerleştirilmiş kolonlar üzerinden çıkan pandantifler kullanılmıştır.

Bu eskiz, D3_001_S-0012-a, D3_001_S-0012-b, D3_001_S-0013-b, D3_001_S-0014-b, D3_001_S-0017, D3_001_S-0020, D3_001_S-0021 kodlu eskizlerle devamlılık içermektedir (Tablo Ek.62, Tablo Ek.63, Tablo Ek.64, Tablo Ek.66, Tablo Ek.70, Tablo Ek.73 ve Tablo Ek.74).

Tablo Ek.66 Katalog No:65

Arşiv Kodu	D3_001_S-0014-b	**Katalog Numarası**	65
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

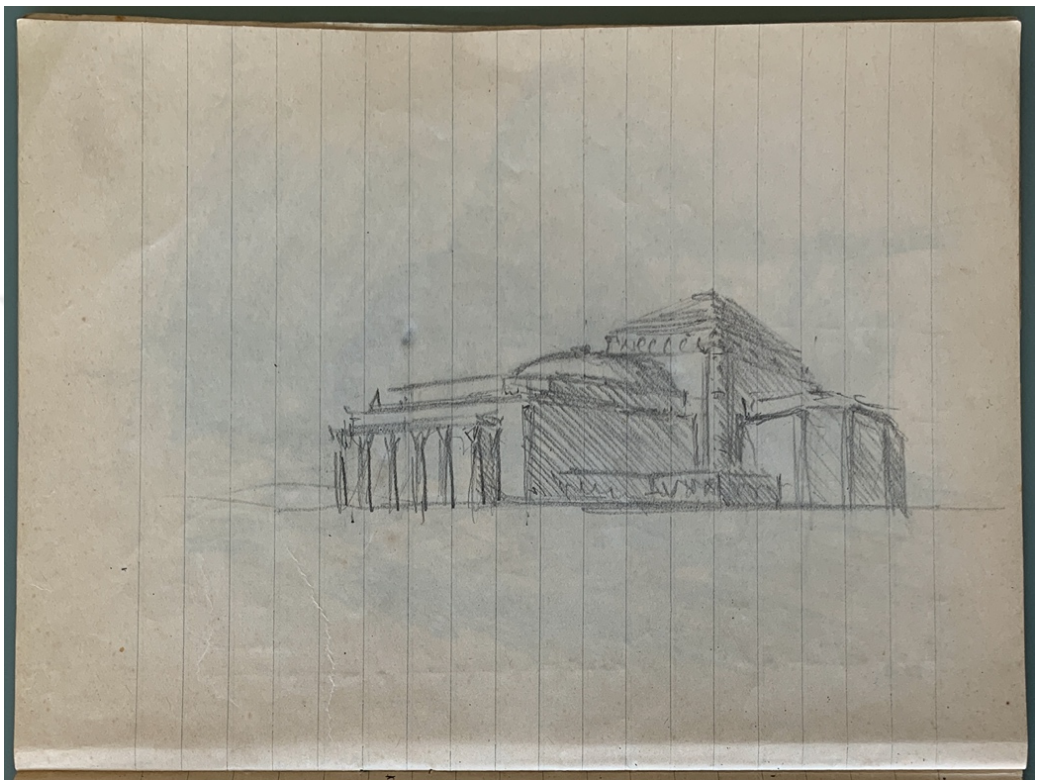

Açıklama

Sayfada bir opera/tiyatro binasının eskiz çalışması görülmektedir. Yapının kütle biçimlenişi, Sedad Hakkı Eldem'in anılarında kendisinden etkilendiğini sıkça dile getirdiği Alman mimarlardan Karl Friedrich Schinkel'in Konzerthaus Berlin binasını anımsatmaktadır.

Yüksek sahne kütlesinin çatısı piramidal bir bitişe sahiptir. Dikdörtgen bir kütlete sahip fuaye ve salon bölümü ise kubbeli bir çatıya sahiptir. Bu kütleye, Yunan tapınaklarının girişlerine benzer altı sütundan oluşan bir giriş portiği eklenmiştir. Giriş portiği düz bir alınlık ile bitirilmiştir. Yüksek sahne kütlesinin yanına eklenen daha alçak bölüm ise çokgen bir biçimlenişle sonlandırılmıştır. Bu tasarımı, Defter-5'in son sayfasın yer alan eskizin ön çalışması olarak değerlendirebiliriz (Tablo Ek.119).

Tablo Ek.67 Katalog No:66

Arşiv Kodu	D3_001_S-0015-b	**Katalog Numarası**	66
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş 1924	

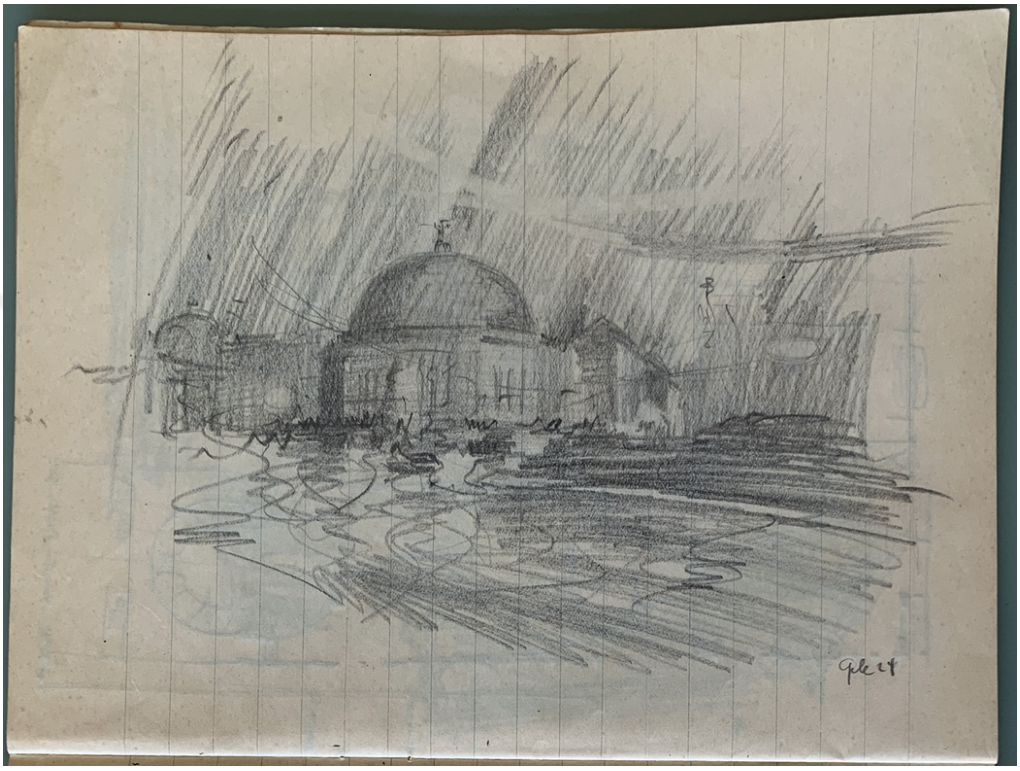

Açıklama

Bu sayfada muhtemelen mevcut bir yapının karakalem eskiz çalışması yer almaktadır. Sayfa ‘gle 24’ olarak imzalanmıştır. Eskizin merkezindeki kubbeli yapının altıgen ya da sekizgen bir plana oturduğu düşünülmektedir. Çizimde yapının giriş aksı etrafında sütun sıraları olduğu ve bunların diğer cephelerinde de devam ettiği anlaşılmaktadır. Etraftaki yapı silüetleri ve insan kalabalıklarına atıfta bulunan çizgiler bu eskizde çizilen yapının mevcut bir yapı olduğu kanaatini doğurmaktadır.

Tablo Ek.68 Katalog No:67

Arşiv Kodu	D3_001_S-0016-a	**Katalog Numarası**	67
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

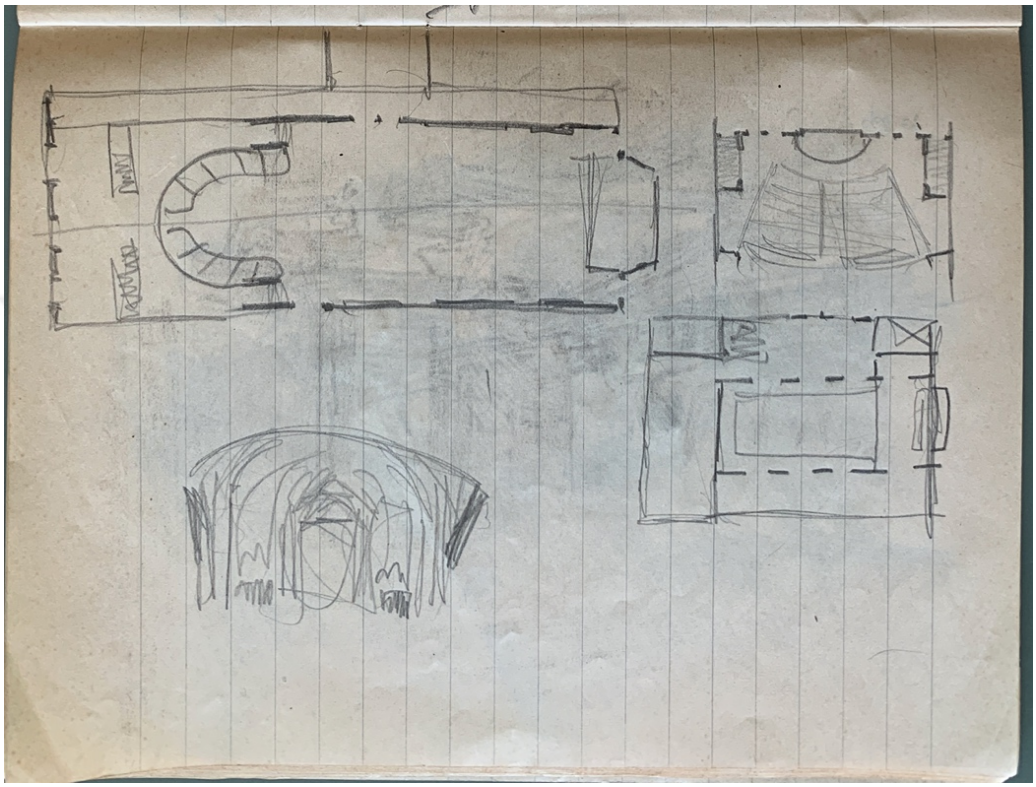

Açıklama

Bu sayfada bir tiyatro veya opera yapısının plan alternatiflerinin çalışıldığı görülmektedir. Ayrıca bir adet sahneye bakan perspektif eskizi de yer almaktadır. Sahne tasarımı ve plan şemaları incelendiğinde, bu çizimlerin, D3_001_S-0012-a, D3_001_S-0012-b, D3_001_S-0013-b, D3_001_S-0014-a, D3_001_S-0014-b, D3_001_S-0017, D3_001_S-0020, D3_001_S-0021 kodlu eskizlerle devamlılık içerdiği düşünülmektedir (Tablo Ek.62, Tablo Ek.63, Tablo Ek.64, Tablo Ek.65, Tablo Ek.66, Tablo Ek.70, Tablo Ek.73 ve Tablo Ek.74).

Tablo Ek.69 Katalog No:68

Arşiv Kodu	D3_001_S-0016-b	**Katalog Numarası**	68
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

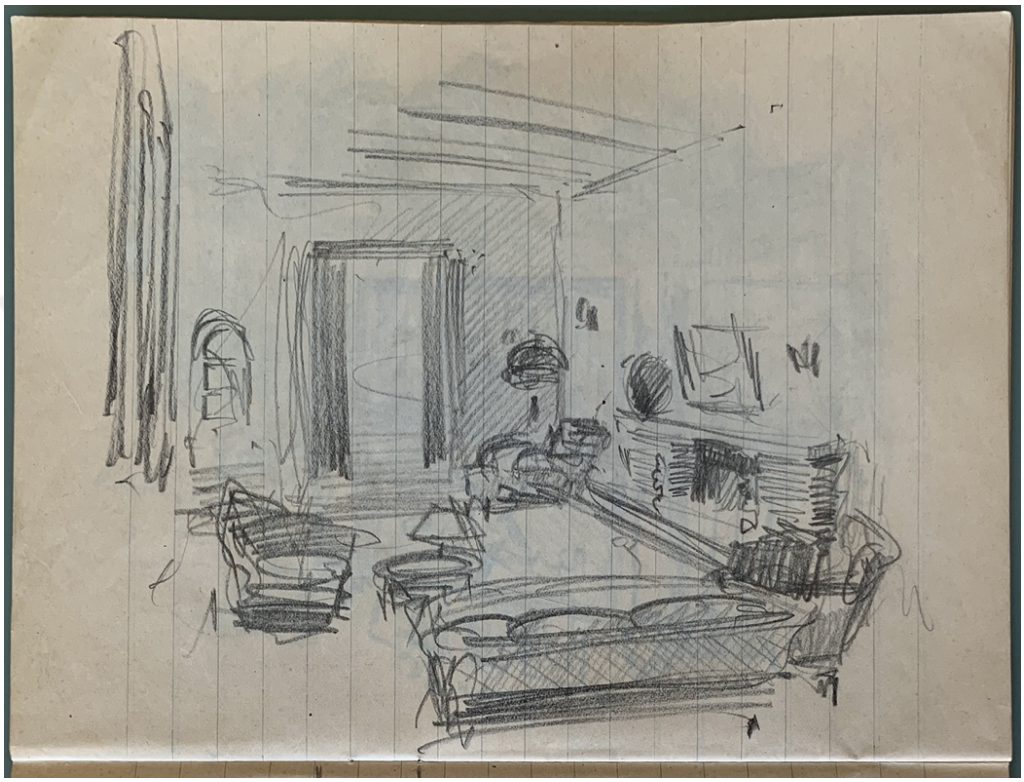

Açıklama

Bu sayfada bir iç mekân eskizi yer almaktadır. Eskizde bir konutun yaşam alanının perspektif çizimi görülmektedir. Şömine merkez alınarak tasarlanmış iç mekânda mobilyalar, aydınlatma armatürleri, perde ve tablo veya ayna olduğu düşünülen elemanlar belirgindir.

Tablo Ek.70 Katalog No:69

Arşiv Kodu	D3_001_S-0017	**Katalog Numarası**	69
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş 1924	

Açıklama

Bu eskiz Defter-3 içinde birbirini tamamlayan iki sayfadan oluşmaktadır, ‘gle 24’ olarak imzalanmıştır. Sayfalardan ilkinde bir sinema yapısının iç mekân perspektifi, plan şeması ve görünüşleri, diğerinde ise aynı yapının giriş kapısının perspektif çizimi yer almaktadır.

Bu çizimdeki en dikkat çekici unsur ise iç mekân tavanında ve giriş cephesinin alnında kullanılan yıldız motifidir. İki alanda da yıldız motifinin bir aydınlatma elemanı olarak kullanıldığı düşünülmektedir.

Giriş cephesinin kütle biçimlenişi Eldem’in diğer eskizlerindeki taç kapıları anımsatsa da tasarımın detaylarında ve uslüpsal karakterinde Art Deco etkisi belirgindir.

Tablo Ek.71 Katalog No:70

Arşiv Kodu	D3_001_S-0018	**Katalog Numarası**	70
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

Açıklama

Bu eskizler Defter-3 içinde birbirini tamamlayan iki sayfadan oluşmaktadır. Bu Ayrıca takip eden sayfadaki D3_001_S-0019-b kodlu eskiz ise bu sayfalardaki tasarımın detay perspektifidir (Tablo Ek.72).

Sayfalarda, plan krokisi, yapının ön ve arka cephelerinden perspektifler, ön görünüş ve kent içinde konumlanmasını gösteren bir silüet çizimi yer almaktadır. Çizimlerin, kütle ve plan biçimlenişinden bir konaklama yapısı tasarımı olduğu düşünülmektedir.

Tablo Ek.71 Katalog No:70 (Devamı)

Yapı, plan şemasında da belirgin bir şekilde vurgulanan bir taç kapı ve kubbeye sahiptir. Kubbesi Orta Asya'da Türk Mimarlığında sık görülen geniş kasnaklı bir kubbedir. Kubbe ve taç kapı biçimlenişi Timurlu Mimarisi örneklerinden Gûr-ı Emir türbesini anımsatmaktadır. Taç kapının geniş çerçeveleri sadece yanlarda dönmekte, üst kısımda ise devam etmemektedir. Çerçeveler cepheden belirgin bir şekilde öne doğru çıkık olarak kurgulanmıştır. Bu kurgu, plan şemasından da net okunabilmektedir. Orta aksta yer alan büyük sivri kemer ise yukarı doğru kademelenerek sivrilmektedir. Kemerin iki yanına gülbezek/rozetler yerleştirilmiştir. Cephenin iki yanında muhtemelen iki kat boyunca devam eden daha alçak bir kütle görülmektedir. Buradaki kurgu ise cephe boyunca kat devam eden sivri kemer bitimli uzun dikdörtgen açıklıklardan oluşmaktadır. Silüet çiziminden ise yapının kubbesinin belirgin bir şekilde vurgulandığı ve hemen yanında görülen cami silüetine/kubbesine baskın gelen bir kütleye ve büyüklüğe sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo Ek.72 Katalog No:71

Arşiv Kodu	D3_001_S-0019-b	**Katalog Numarası**	71
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

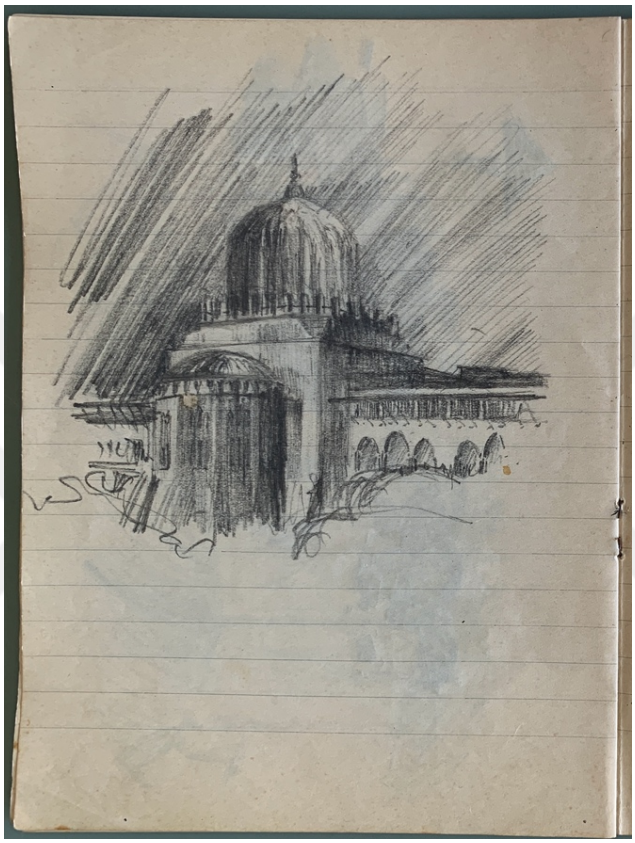

Açıklama

D3_001_S-0018 kodlu eskizde yer alan yapının arka cephesinin perspektif çizimidir (Bknz. Tablo Ek.71).

Yapının Orta Asya'da Türk Mimarlığında sık görülen geniş kasnaklı kubbesi, kare bir tabana oturmaktadır. Çizimden bu tabanın köşelerinin üçgen şeklinde pahlandığı anlaşılmaktadır. Bu düzenleme Selçuklu kümbet mimarlığından esinlenilmiş olabileceğini düşündürmektedir.

Perspektiften anlaşıldığı üzere yapının arka cephesinin merkez aksı İstanbul'da yer alan Bizans kiliselerinin apsis bölümlerinin dış görünüşlerini andıran bir kütle ile sonlandırılmıştır. Ana kütlenin yanında daha alçak devam eden kütlede ise üçlü kemer kompozisyonu ve I. Ulusal Mimarlık Akımı'nın özelliklerinden geniş saçak ve destek ayakları kullanılmıştır.

Tablo Ek.73 Katalog No:72

Arşiv Kodu	D3_001_S-0020	**Katalog Numarası**	72
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

Açıklama

Bu eskizler Defter-3 içinde birbirini tamamlayan iki sayfadan oluşmaktadır. İlk sayfada birr tiyatro/opera/sinema yapısının iç mekân perspektifi çizilmiştir. İkinci sayfada ise seyirci koltukları ile ilgili üç adet alternatif tasarım ve bir adet aplik tasarımı yer almaktadır.

Bu eskiz D3_001_S-0012-a, D3_001_S-0012-b, D3_001_S-0013-b, D3_001_S-0014-a, D3_001_S-0014-b, D3_001_S-0017, D3_001_S-0021 kodlu eskizlerle devamlılık içermektedir (Bknz. Tablo Ek.62, Tablo Ek.63, Tablo Ek.64, Tablo Ek.65, Tablo Ek.66, Tablo Ek.70 ve Tablo Ek.74).

Tablo Ek.74 Katalog No:73

Arşiv Kodu	D3_001_S-0021	**Katalog Numarası**	73
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

Açıklama

Bu eskiz D3_001_S-0012-a, D3_001_S-0012-b, D3_001_S-0013-b, D3_001_S-0014-a, D3_001_S-0014-b, D3_001_S-0017, D3_001_S-0020, D3_001_S-0023-a kodlu eskizlerle devamlılık içermektedir (Bknz. Tablo Ek.62, Tablo Ek.63, Tablo Ek.64, Tablo Ek.65, Tablo Ek.66, Tablo Ek.70, Tablo Ek.73 ve Tablo Ek.77).

Tablo Ek.75 Katalog No:74

Arşiv Kodu	D3_001_S-0022-a	**Katalog Numarası**	74
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

Açıklama

Bu sayfada, sıra evler olduğu düşünülen üç katlı bir konut projesinin ana giriş/yol cephesinin perspektif çizimi yer almaktadır.

Kaldırımdan korkulukla çevrilmiş ve bahçe olduğu düşünülen bir bölümle ayrılmış, birkaç basamaklar çıkılan bir girişi olan üç katlı bir konut oldukça net geometrik formlarla tasarlanmıştır. Bu tasarımda Sedad Hakkı Eldem, son katı geri çekmek yerine, cepheye dirseklerle taşınan ve cephe boyunca devam eden teras/balkon yerleştirmiştir.

Tablo Ek.76 Katalog No:75

Arşiv Kodu	D3_001_S-0022-b	**Katalog Numarası**	75
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Çok Katlı Konut Tasarımı 1924	

Açıklama

Bu sayfa ‘gle 24’ olarak imzalanmıştır. Perspektif çiziminin altında Fransızca ‘*Maisons de Raffati- Pour la familles d’une ville turque’* (Raffati Evleri, Türk şehrinin aileleri için) yazmaktadır. Metinden ve perspektif çiziminden anlaşıldığı üzere bu eskizde, modern bir cadde üzerinde sıra apartmanlar projesi için bir öneri yer almaktadır. Perspektif çiziminde iki tanesi belirgin yan yana üç yapı görülmektedir. Neredeyse yarısı çizilmiş ilk yapı diğerlerinden farklı ve bir cephe tasarımına sahiptir. Simetrik ve kübik bir yaklaşımla kare pencere açıklıkları kullanılarak oluşturulmuş bu cephe düzenine zemin katında sivri kemerli bir giriş kapısı eklenmiştir.

I. Ulusal Mimarlık Akımı’ndan etkiler taşıyan ikinci yapı ise cephede üç düşey bölüme bölünmüştür.

Tablo Ek.76 Katalog No:75 (Devamı)

Ortadaki geniş bölümde katlar boyunca devam eden üçlü pencere düzeni üst katta geniş bir penci kemer açıklık ve yanlarında gülbezek/rozetler ile sonlanmıştır. Zemin katta ise dikdörtgen olarak kurgulanan aynı açıklık bir mağaza vitrini oluşturmaktadır. Cephenin iki yanında devam eden düşey bölümlerde ise balkon veya cumba benzeri çıkmalar yer almaktadır. Bu çıkmalar zemin katta sivri kemerli giriş kapılara dönüşmektedir. Bu giriş kapılarından birinin konut, diğerinin de mağaza için kullanıldığı düşünülmektedir. Yapının son iki katı kademelenerek geri çekilmiş ve teraslar oluşturulmuştur.

Üçüncü yapı da I. Ulusal Mimarlık Akımı'ndan etkiler taşımaktadır. Bu yapı ise düşeyde iki bölüme ayrılmıştır. Zeminde dikdörtgen giriş kapısının yer aldığı birinci bölümün ilk dört katında geniş dikdörtgen pencere açıklıkları görülmektedir. Fakat beşinci katta bu açıklıklar sivri kemere, altıncı katta ise daha küçük iki sivri kemere dönüşmektedir. İkinci bölümde ise zemin katta dikdörtgen açıklıklı bir mağaza vitrini yer almaktadır. Birinci katta itibaren beşinci kata kadar çıkma yapan cephe yanındaki düzeni devam ettirmektedir. Fakat altıncı katta balkona dönüşen çıkma, üçlü sivri kemer pencere düzeni ile kurgulanmıştır. Bu yapının da son iki katı kademelenerek geri çekilmiş ve teraslar oluşturulmuştur.

Tablo Ek.77 Katalog No:76

Arşiv Kodu	D3_001_S-0023-a	**Katalog Numarası**	76
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

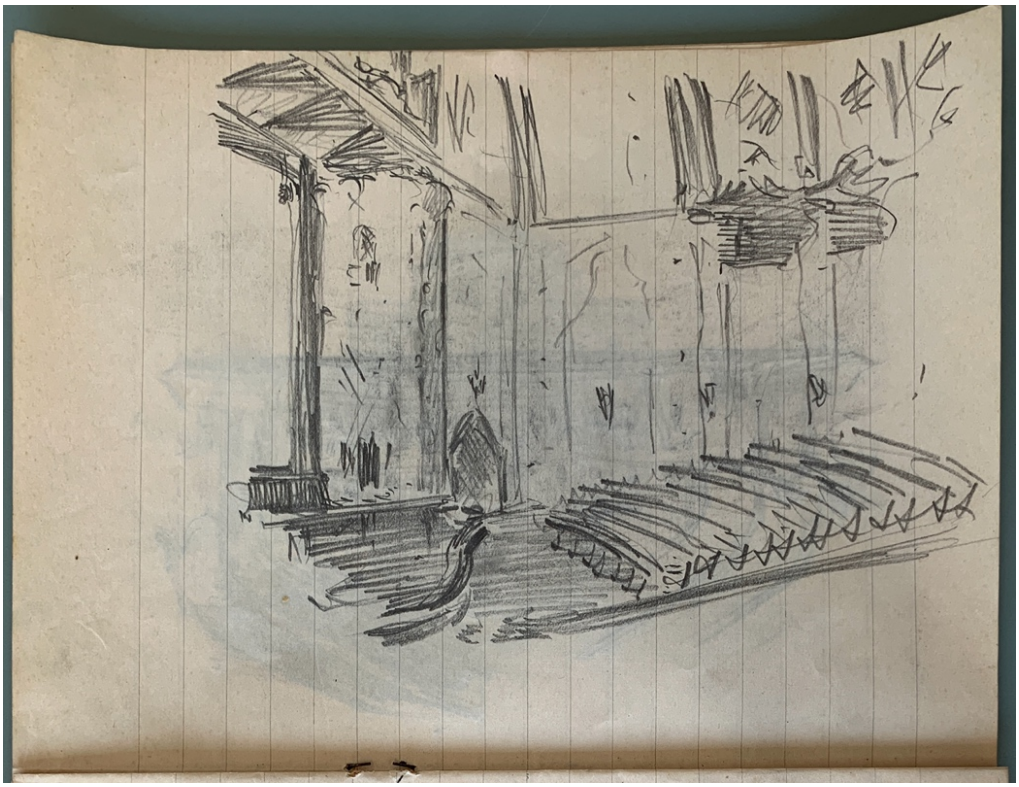

Açıklama

Bu eskiz D3_001_S-0012-a, D3_001_S-0012-b, D3_001_S-0013-b, D3_001_S-0014-a, D3_001_S-0014-b, D3_001_S-0017, D3_001_S-0020, D3_001_S-0021 kodlu eskizlerle devamlılık içermektedir (Bknz. Tablo Ek.62, Tablo Ek.63, Tablo Ek.64, Tablo Ek.65, Tablo Ek.66, Tablo Ek.70, Tablo Ek.73 ve Tablo Ek.74).

Tablo Ek.78 Katalog No:77

Arşiv Kodu	D3_001_S-0023-b	**Katalog Numarası**	77
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Otel/Konaklama Yapısı 1924	

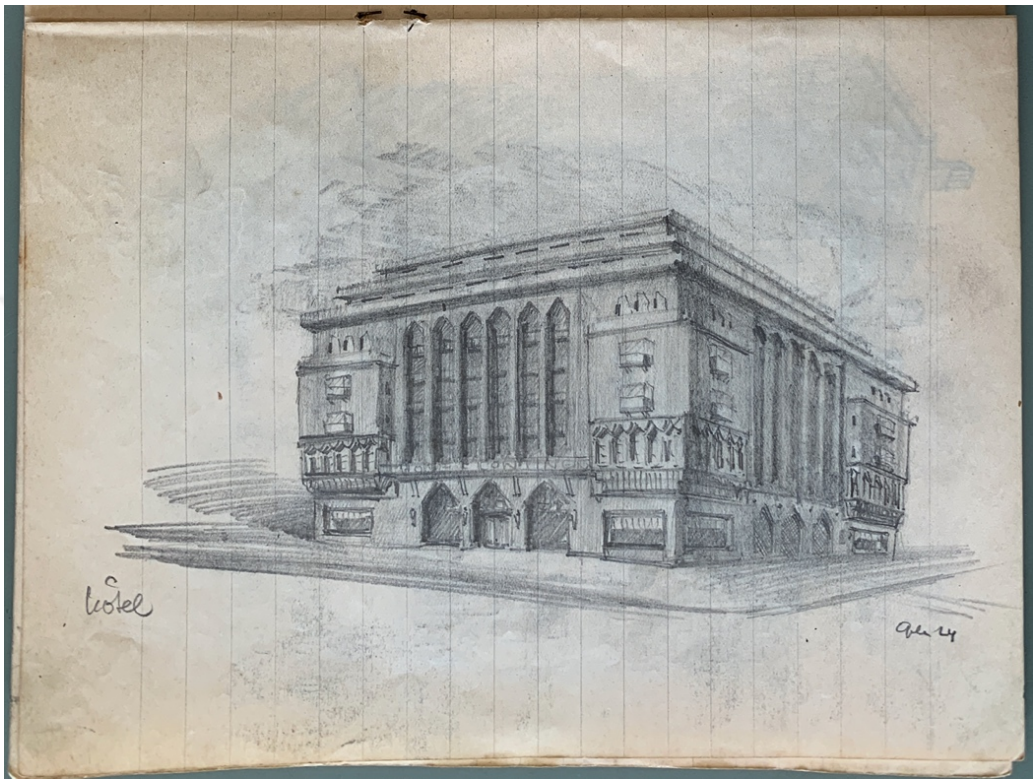

Açıklama

Bu sayfada sol alt köşeye düşülen ‘hotel’ notundan anlaşıldığı üzere konaklama işlevi için tasarlanmış bir yapının perspektif çizimi yer almaktadır. Ayrıca, ‘gle 24’ olarak imzalanmıştır. Tasarım, cephe kompozisyonundan ve giriş kat düzeninden anlaşıldığı üzere birçok üslubun birleşiminde oluşturmuştur. Yapının kütle tasarımında ve son iki kattaki geri çekilerek teraslanmalarında Neoklasik ve Transatlantik Estetiği’nin izlerini görmek mümkündür. Öte yandan cephe biçimlenişinde ise Bizans, Osmanlı, Selçuklu ve Gotik mimarlığından öğelerin birlikte kullandığı dikkat çekmektedir.

Tablo Ek.79 Katalog No:78

Arşiv Kodu	D3_001_S-0024-a	**Katalog Numarası**	78
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

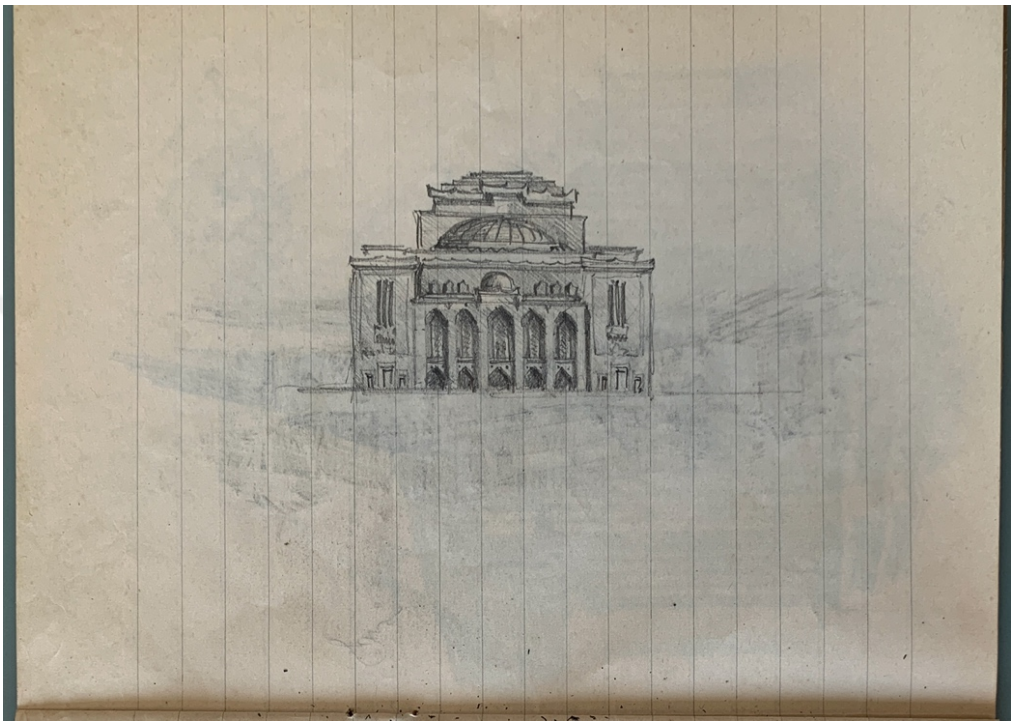

Açıklama

Bu sayfada bir yapının cephe çizimi yer almaktadır. Cephe tasarımı incelendiğinde yapının tiyatro veya opera işlevi için tasarlandığı düşünülmektedir.

Yapının Cephesi üç bölümden oluşmaktadır. Ortada yer alan geniş bölüm yapının tamamından daha önde yer almaktadır. Yunan tapınaklarını andıran Beş adet üçgen kemerli kolonad düzeninde oluşturulmuş bu kısmın ortasındaki kemerin küçük bir kubbe ile sonlandığı görülmektedir. Zemin katta muhtemelen cepheden içeri çekilmiş beş adet üçgen kemerli giriş kapısı açıklığı bulunmaktadır. Orta kütlenin iki yanında ise, zemin katında iki küçük bir büyük dikdörtgen açıklıktan, devamında ise Gotik mimariyi anımsatan, bir balkon çıkması üzerinde devam ince ve uzun üç adet açıklık yer almaktadır.

Tablo Ek.80 Katalog No:79

Arşiv Kodu	D3_001_S-0024-b	**Katalog Numarası**	79
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

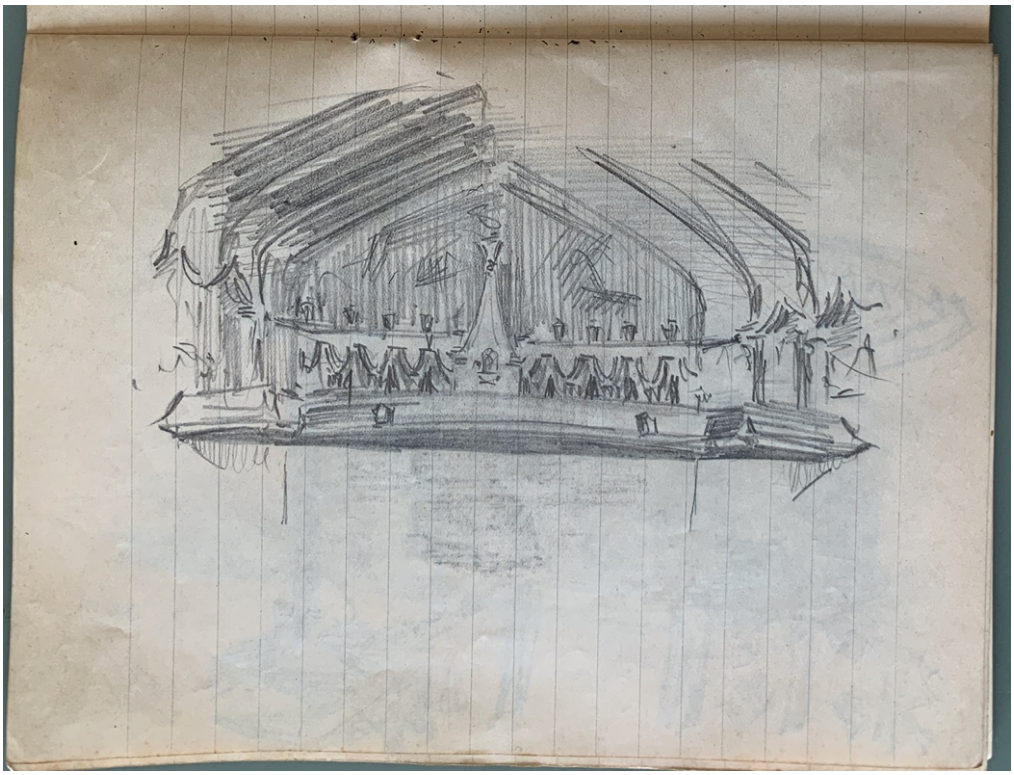

Açıklama

Defter-3 sayfasıdır.

Bu eskiz D3_001_S-0012-a, D3_001_S-0012-b, D3_001_S-0013-b, D3_001_S-0014-a, D3_001_S-0014-b, D3_001_S-0017, D3_001_S-0020, D3_001_S-0021, D3_001_S-0023-a kodlu eskizlerle devamlılık içermektedir (Bknz. Tablo Ek.62, Tablo Ek.63, Tablo Ek.64, Tablo Ek.65, Tablo Ek.66, Tablo Ek.70, Tablo Ek.73, Tablo Ek.74 ve Tablo Ek.77). Bu eskizde sinema salonunun balkon katı, merkezinde operatör odası ve onun iki yanında localar olduğunu düşünülen çadır benzeri bölümleri görülmektedir.

Tablo Ek.81 Katalog No:80

Arşiv Kodu	D3_001_S-0025-a	**Katalog Numarası**	80
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

Açıklama

Bu sayfada bir yapının perspektif çizimi ve plan krokisi yer almaktadır. Tasarım, cephe kompozisyonundan ve giriş kat düzeninden anlaşıldığı üzere ticaret fonksiyonu da içeren bir ofis yapısı için yapılmış olmalıdır. Yapının kütle tasarımında Şikago Okulu etkileri belirgin bir şekilde görülmektedir. Fakat, zemin kat cephe düzenindeki sivri kemerli açıklıklarda, taç kapı referanslı giriş kapısında ve son katlarındaki geniş saçak kullanımında ise I. Ulusal Mimarlık Akımı'nın izleri belirgindir. Hem perspektif hem de plan şemasından anlaşıldığı üzere, yapı yaklaşık 60 derecelik bir açı yapan iki caddenin kesişimine yerleşecek şekilde tasarlanmıştır.

Tablo Ek.81 Katalog No:80 (Devamı)

Giriş katının planı olduğu anlaşılan şematik çizimde ise, yapının orta askı boyunca devam eden, asansör ve merdivenle sonlanan bir lobiye sahip olduğu görülmektedir. Lobinin etrafındaki iki kola da diğer mekanların eklendiği anlaşılmaktadır.

Tablo Ek.82 Katalog No:81

Arşiv Kodu	D3_001_S-0025-b	**Katalog Numarası**	81
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş 1924	

Açıklama

Bu sayfada, işlevi anlaşılamayan bir yapının perspektif çizimi yer almaktadır. D3_001_S-0026-a kodlu çizimle bir devamlılık taşıdığı düşünülmektedir (Tablo Ek.83). Sayfa, ‘gle 24’ olarak imzalanmıştır.

Yapı, uzun ince dikdörtgen bir kütle ve onun kısa kenarında yer alan daha yüksek kare planlı bir kütleden oluşmaktadır. Dikdörtgen kütlenin kısa kenarında bir adet oldukça geniş bir penci kemer açıklık yer almaktadır. Uzun kenarı ise dört adet geniş penci kemer açıklık ve aralarında yer alan üç adet daha kısa ve dar penci kemer açıklıktan oluşmaktadır. Çatı silmesi ise geniş kemerlerin ara akslarına gelecek şekilde dirsek benzeri çıkmalara, zikzak desenini de anımsatan girinti ve çıkıntılara sahiptir.

Yüksek kara kütle ise, ön cephesinde giriş kapısı olduğu düşünülen belirgin bir taç kapı ile tasarlanmıştır. Çatı silmelerinde Osmanlı ve Bizans mimarlığında görülen kirpi saçak detayını andıran, zikzak benzeri bir bitim sırası görülmektedir.

Tablo Ek.83 Katalog No:82

Arşiv Kodu	D3_001_S-0026-a	**Katalog Numarası**	82
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

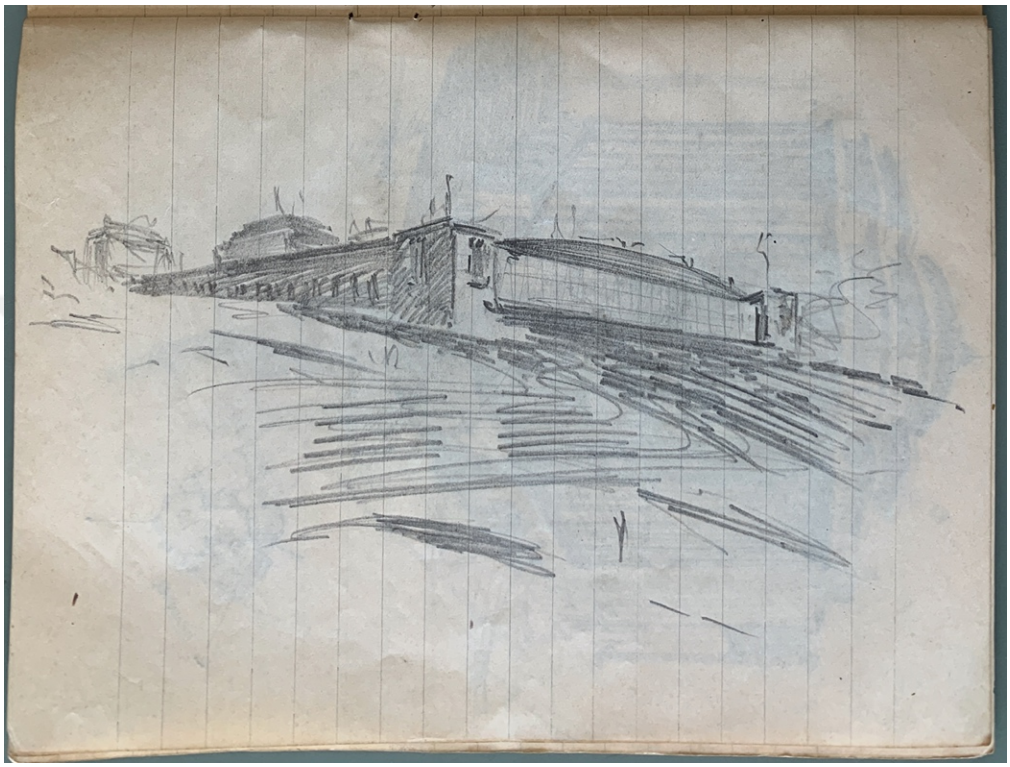

Açıklama

Bu sayfada, eğimli bir arazinin üst kotlarına yerleştirilmiş oldukça büyük bir alanı kaplayan, dörtgen planlı olduğu düşünülen ve köşelerinde kenarlarından daha yüksek kule kütlelerinin olduğu bir yapının perspektif çizimi görülmektedir. Çizimden yapının işlevi anlaşılmamaktadır. D3_001_S-0025-b kodlu çizimle bir devamlılık taşıdığı düşünülmektedir (bknz. Tablo Ek.82).

Tablo Ek.84 Katalog No:83

Arşiv Kodu	D3_001_S-0026-b	**Katalog Numarası**	83
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

Açıklama

Bu sayfada, konaklama işlevi için tasarlanmış olduğu düşünülen bir yapılar bütününün perspektif çizimi görülmektedir. Çizimde arkada görünen silüet Tarihi Yarımada'yı hatırlatmaktadır, en önde görülen sur kalıntısı olduğu düşünülen kütle ise Galata civarı olabilir. O nedenle bugünkü Tepebaşı sırtlarından Haliç'e bakan eğimli bir arazi üzerine tasarım yapıldığı düşünülmektedir.

Tasarımın kütle ve detay biçimlenişinin D3_001_S-0018 ve D3_001_S-0019-b kodlu eskizler ile benzerlik taşıdığı düşünülmektedir (Bknz. Tablo Ek.71 ve Tablo Ek.72).

Tablo Ek.85 Katalog No:84

Arşiv Kodu	D3_001_S-0027-a	**Katalog Numarası**	84
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

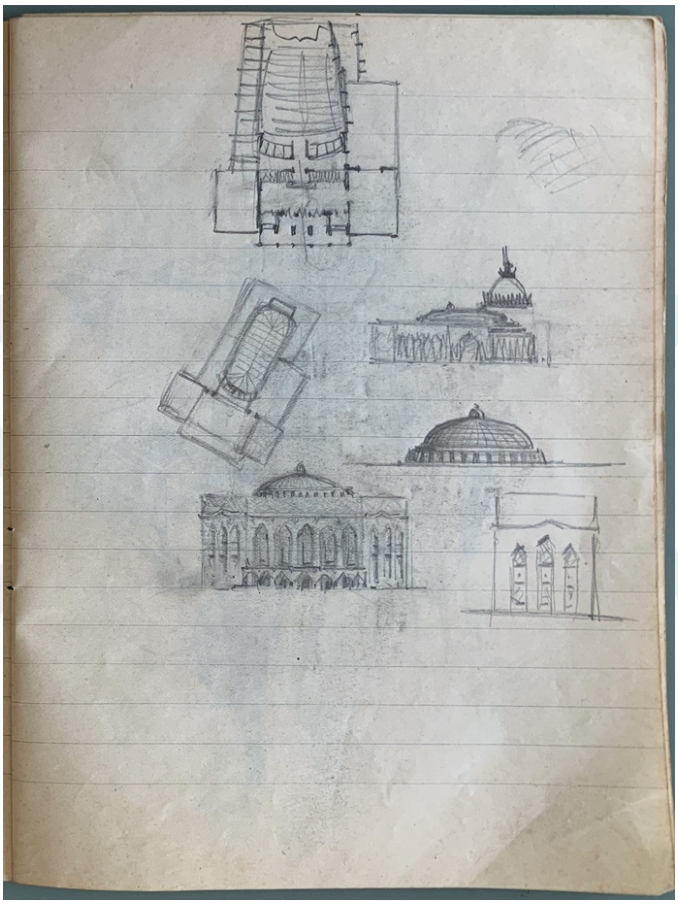

Açıklama

Bu sayfada, sahne arkası bölümlerine sahip olmadığı için tiyatro ya da opera için değil de sinema fonksiyonu için tasarlandığı düşünülen bir yapının plan, görünüş ve detay çizimleri yer almaktadır.

Ayrıca D3_001_S-0028-a kodlu eskizde görülen plan şemasının bu tasarım için geliştirilmiş bir etüt çalışması olduğu düşünülmektedir (Tablo Ek.87). D3_001_S-0028-b kodlu eskiz ile de benzerlik taşımaktadır (Tablo Ek.88).

Cephesi simetrik olarak kurgulanmıştır. Orta aksta yer alan ve direkt fuaye ulaşılan giriş bölümü cephesi zemin katta yedi adet üçgen kemerli alçak, devamında ise oldukça yüksek ve sivri kemerli açıklıklara sahiptir. Yanlarındaki kütlelerde ise üçlü pencere kompozisyonları kullanılmıştır.

Tablo Ek.85 Katalog No:84 (Devamı)

Üçgen kemerlerle biten üçlü pencerelerin ortalarındaki pencereler daha yüksektir ve cephe bitimlerinde de bu yüksekliği karşılayan birer üçgen yükselti bulunmaktadır. Bu kompozisyon daha büyük ölçekli olarak da çizilmiştir. Orta aksta yer alan kubbe Klasik Osmanlı'ya gönderme yapmaktadır. Bu kubbesi ayrıca detaylı da çizilmiştir.

Tablo Ek.86 Katalog No:85

Arşiv Kodu	D3_001_S-0027-b	**Katalog Numarası**	85
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

Açıklama

Sayfada yer alan yazı okunamamıştır. Yapının bir minareye sahip olması ve tasarım karakteri nedeniyle Osmanlı Barok ve Rokoko camilerine alternatif bir tasarım önerisi getirilmeye çalışıldığı düşünülmektedir.

Tablo Ek.87 Katalog No:86

Arşiv Kodu	D3_001_S-0028-a	**Katalog Numarası**	86
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

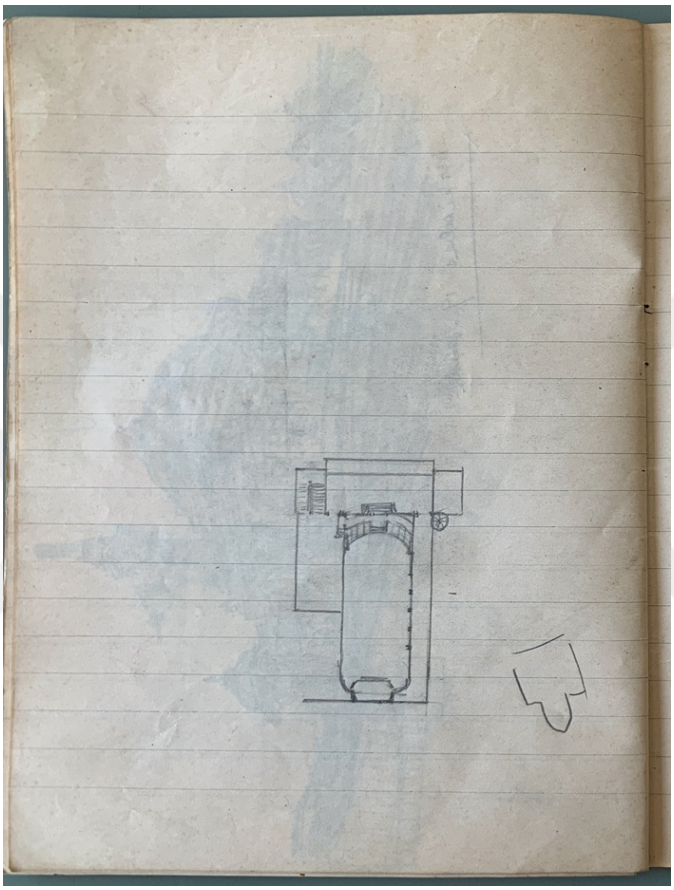

Açıklama

Bu sayfada bir plan çizimi yer almaktadır. Plan şeması incelendiğinde, yapının sahne arkası bölümlerine sahip olmadığı görülmektedir. Bu nedenle bir tiyatro ya da opera için değil de sinema fonksiyonu için tasarlandığı düşünülmektedir. Ayrıca D3_001_S-0027-a kodlu ve yan sayfadaki D3_001_S-0028-b kodlu eskizlerdeki tasarımlar ile benzerliğinden dolayı, bu tasarımların ön çalışması olduğu düşünülmektedir.

Tablo Ek.88 Katalog No:87

Arşiv Kodu	D3_001_S-0028-b	**Katalog Numarası**	87
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş 1924	

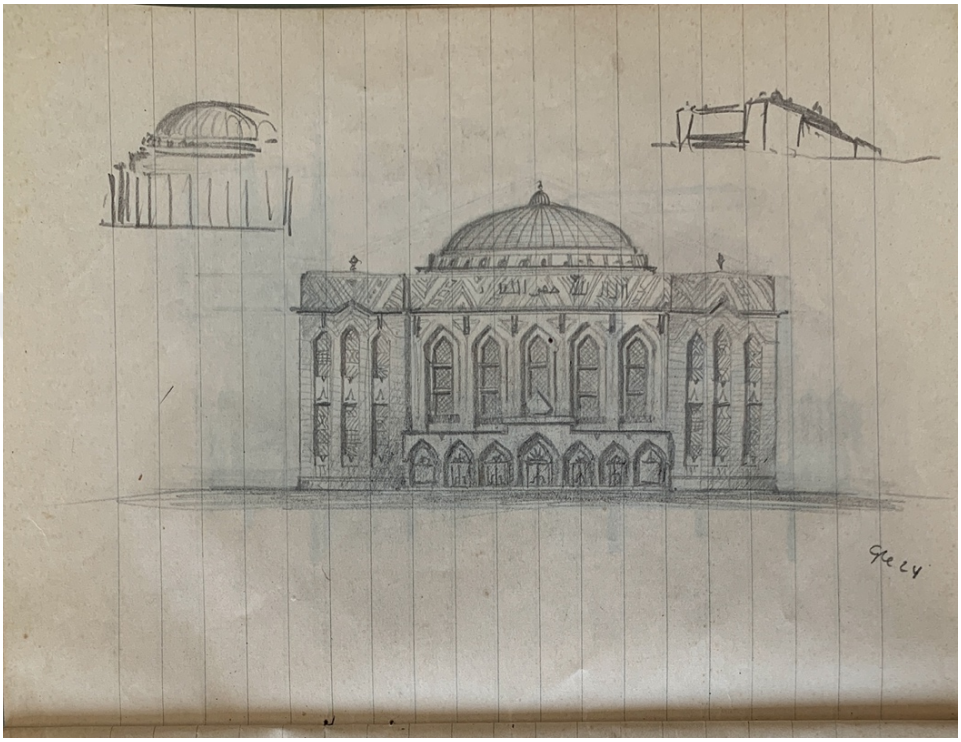

Açıklama

Bu sayfada bir yapının görünüş ve kütle perspektif çizimleri yer almaktadır. Sayfa, ‘gle 24’ olarak imzalanmıştır. Eskizdeki tasarımın, D3_001_S-0027-a ve D3_001_S-0028-a kodlu eskizlerle benzerliğinden dolayı sinema fonksiyonu için tasarlanmış olduğu düşünülmektedir (Bknz. Tablo Ek.85 ve Tablo Ek.87). Cephe tasarımı incelendiğinde D3_001_S-0027-a kodlu eskideki cephenin nihayete erdirilmiş ve temize çekilmiş daha büyük ve detaylı bir çizimi olduğu anlaşılmaktadır.

Yapının Cephesi simetrik olarak kurgulanmış üç bölümden oluşmaktadır. Ortada yer alan geniş bölümde zemin katta yedi adet üçgen kemerli giriş kapısı açıklığı bulunmaktadır. Ortadaki diğer altı açıklıktan çok az daha geniş ve yüksek kurgulanmıştır. Ayrıca orta giriş kapısı taç kapıyı andıran bir şekilde cepheden de taşmaktadır. Giriş kapılarının üzerinde ise beş adet yüksek ve sivri kemerli pencere açıklıkları bulunmaktadır.

Tablo Ek.88 Katalog No:87 (Devamı)

Cephenin yanlarında ise orta kütleden çıkma yapan, birbirine eşit ve simetrik olarak kurgulanmış iki kütle yer almaktadır. Bu kütlelerde ise üçlü pencere kompozisyonları kullanılmıştır. Üçgen kemerlerle biten üçlü pencerelerin ortalarındaki pencereler daha yüksektir ve cephe bitimlerinde de bu yüksekliği karşılayan birer üçgen yükselti bulunmaktadır. Cephe düzeni üzerinde zikzak deseni bulunan geniş bir alınlıkla sonlanmaktadır. Bu zikzak desenini Sedad Hakkı Eldem'in bu çalışma kapsamında incelenen eskiz defterlerinde farklı ölçeklerde ve fonksiyonlarda sıkça görmekteyiz. Orta aksta yer alan kubbe ise Klasik Osmanlı kubbelerine gönderme yapmaktadır.

Tablo Ek.89 Katalog No:88

Arşiv Kodu	D3_001_S-0029-b	**Katalog Numarası**	88
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

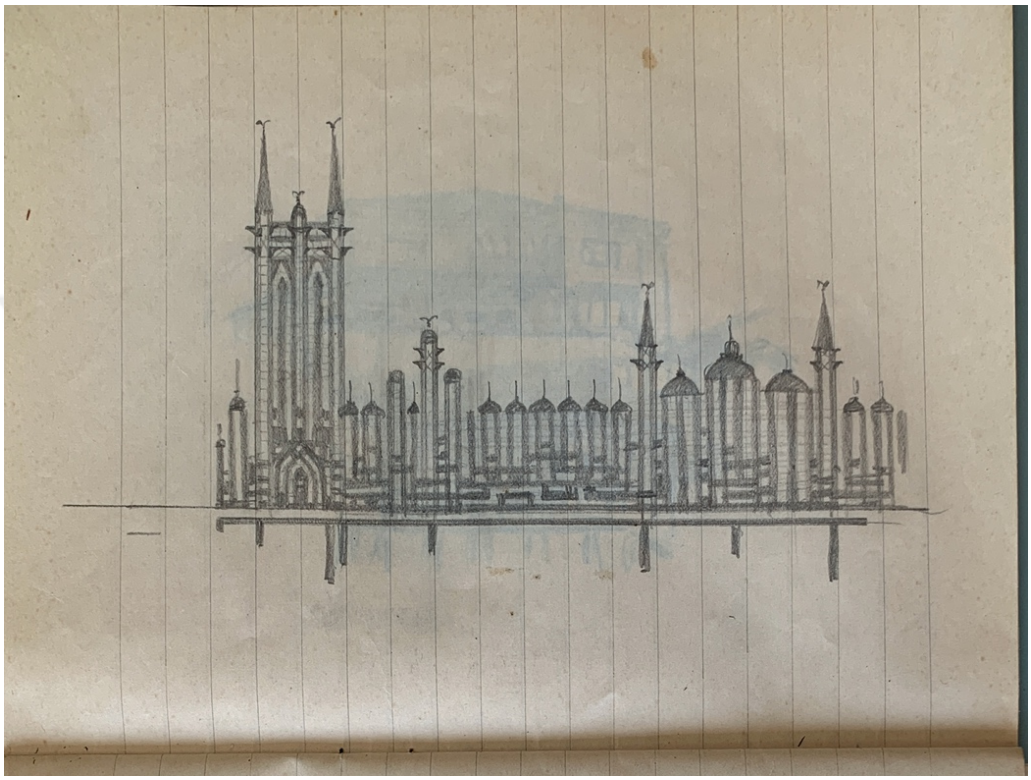

Açıklama

Bu sayfada, Sedad Hakkı Eldem'in, hat sanatı çeşitlerinden kufi yazı biçimini andıran bir üslupla, bir yapının görünüşünü grafik olarak ifade etmeyi denediği görülmektedir.

Tablo Ek.90 Katalog No:89

Arşiv Kodu	D3_001_S-0030	**Katalog Numarası**	89
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

Açıklama

Bu eskiz Defter-3 içinde birbirini tamamlayan iki sayfadan oluşmaktadır. Ayrıca defterler içindeki nadir renkli eskiz çalışmalarından biridir. Sayfalardan ilkinde bir konut için yapılmış iki adet perspektif çizimi, ikinci sayfada ise diğer sayfadaki perspektif çiziminin tekrarı ve görünüş krokisi yer almaktadır.

Eskizdeki renklendirme ve renk seçimlerinden yapının ahşap kaplanmış olabileceği düşünülmektedir. Buradaki konut tasarımında geleneksel Türk evi kütle biçimlenişinin, sadeleştirilerek güncelleştirilme çabası dikkat çekmektedir.

Tablo Ek.91 Katalog No:90

Arşiv Kodu	D3_001_S-0031-b	**Katalog Numarası**	90
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

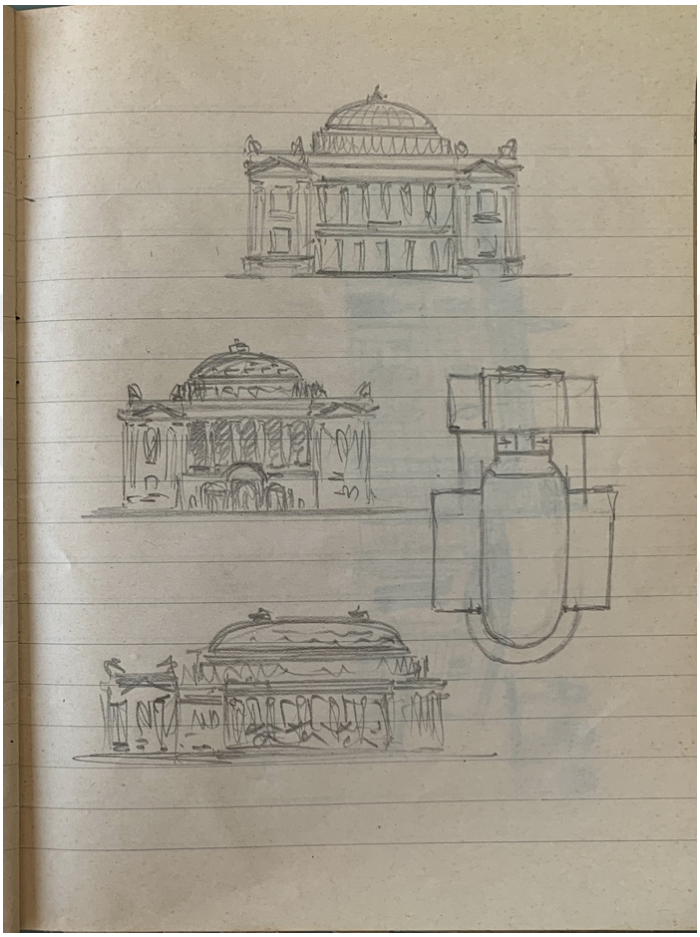

Açıklama

Bu sayfada, sahne arkası bölümlerine sahip olduğu için tiyatro ya da opera işlevi için tasarlandığı düşünülen bir yapının plan ve görünüş çizimleri yer almaktadır Neorönesans mimarisini andıran kütle tasarımına sahip yapının, cephe kurgulanışı ve detaylarında Paris Opera Binası'na benzerliği dikkat çekmektedir.

Tablo Ek.92 Katalog No:91

Arşiv Kodu	D3_001_S-0032-b	**Katalog Numarası**	91
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş 1924	

Açıklama

Bu sayfada, işlevi anlaşılamayan bir yapının çizimi ve üçlü baca detayı görülmektedir. Sayfa, ‘gle 24’ olarak imzalanmıştır.

Yapının ana girişi taç kapı detayıyla tasarlanmıştır. Çizim tekniğinden anlaşıldığı üzere cephe Osmanlı ve Bizans mimarlığında görülen almaşık duvar ve sivri kemerli pencerelerle kurgulanmıştır.

Tablo Ek.93 Katalog No:92

Arşiv Kodu	D3_001_S-0036-a	**Katalog Numarası**	92
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

Açıklama

Sayfa, ‘gle 24’ olarak imzalanmıştır. D3_001_S-0037-a kodlu eskizle devamlılık göstermektedir (Tablo Ek.94).

Bu sayfada, bir tiyatro/opera ya da dans gösterisi için kostüm giymiş bir kadın betimlenmiştir. Kadının yüzünde şakaklarının üstünden itibaren bir maske veya makyaj olduğu düşünülen koyu bir renk dikkat çekmektedir. Başında ise boynuzlu Viking başlıklarını hatırlatan bir başlık vardır. Kadının kıyafeti dönemin moda anlayışına uygundur ve bir dans figürü gösteriyor gibi çizilmiştir.

Tablo Ek.94 Katalog No:93

Arşiv Kodu	D3_001_S-0037-a	**Katalog Numarası**	93
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

Açıklama

Sayfa, ‘gle 24’ olarak imzalanmıştır. D3_001_S-0036-a kodlu eskizle devamlılık göstermektedir (Bknz. Tablo Ek.93).

Bu sayfada da bir tiyatro/opera ya da dans gösterisi için kostüm giymiş bir kadın betimlenmiştir. Profilden çizilen kadının yüzünde şakaklarının üstünden itibaren bir maske veya makyaj olduğu düşünülen koyu bir renk dikkat çekmektedir. Başında ise boynuzlu Viking başlıklarını hatırlatan bir başlık vardır. Kadının kıyafeti dönemin moda anlayışına uygundur ve bir dans figürü gösteriyor gibi çizilmiştir.

Tablo Ek.95 Katalog No:94

Arşiv Kodu	D3_001_S-0040-a	**Katalog Numarası**	94
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

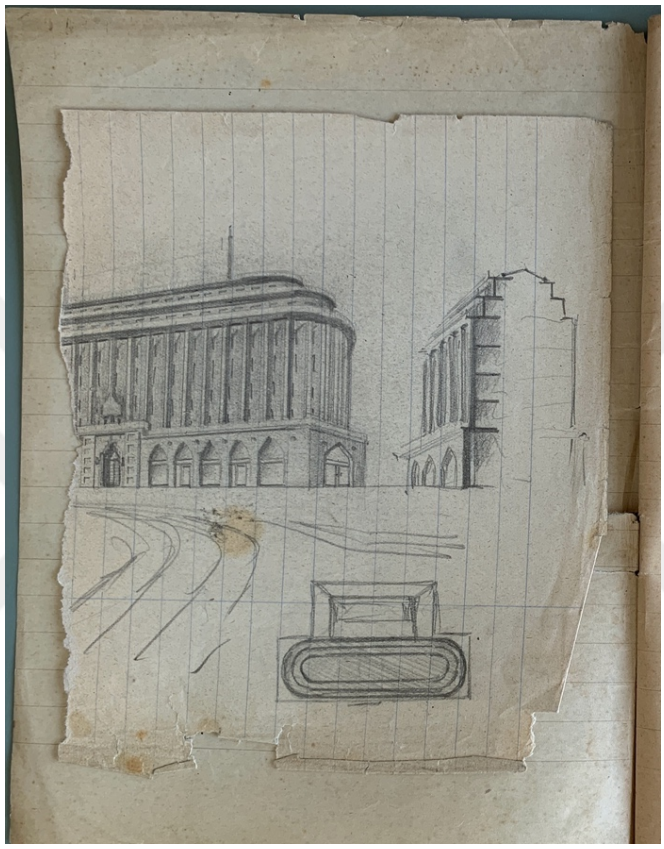

Açıklama

Defter sayfasının üzerine eskizin bulunduğu başka bir sayfa yapıştırılmıştır.

Bu sayfada çok katlı bir ticaret yapısının perspektifi, kesit perspektifi ve plan şeması görülmektedir.

Yapı giriş katını oluşturan dikdörtgen bir kütle üzerine oturtulmuştur. Daha sonra bu kütlenin üzerine oturan altı katın dar kenarları yarım daireler oluşturacak şekilde tasarlanmıştır. Dört kat boyunca devam eden pencere düzeni ve aralarında katlar boyunca süreklilik gösteren düşey pilasterler beşinci katın teras silmeleri ile sonlanır. Yapı beşinci ve altıncı katlarda içeri çekilerek kademeli teraslanmalar oluşturulmuştur. Oluşturulan kademeli teraslanmalarda pencere düzeni değişmektedir. Buralarda, alt katlardaki dikey etki yerini yatay çizgilere bırakmakta ve pencere düzeni gemi güvertelerini andırmaktadır.

Tablo Ek.95 Katalog No:94 (Devamı)

Bu nedenle yapının bu kısmında transatlantik estetiği etkisi oldukça belirgindir diyebiliriz. Yapının dikdörtgen giriş katında ise Selçuklu Mimarlığı'ndan alınmış öğelerle oluşturulmuş bir tasarım görülmektedir. Yapının ana girişi, yüksek ve öne çekilmiş bir taç kapı ile vurgulanmıştır. Kademeli ve büyük bir sivri kemerle oluşturulmuş taç kapının iki yanında beşer kare panodan oluşan birer şerit yer almaktadır. Taç kapının orta aksına gelen pilasterin, silme ile birleştiği yerde genişleyerek üçgen bir yüzey oluşturduğu görülmektedir. Sedad Hakkı'nın burayı yapının tabela alanı olarak kurgulamış olduğu düşünülmektedir. Yapının orta aksında bulunan taç kapının iki yanında simetrik kurgulanmış beşer adet sivri kemerli açıklık bulunmaktadır. Bu kemerlerin aralarına gülbezek/rozet motifleri yerleştirilmiştir.

Tablo Ek.96 Katalog No:95

Arşiv Kodu	D3_001_S-0040-b	**Katalog Numarası**	95
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

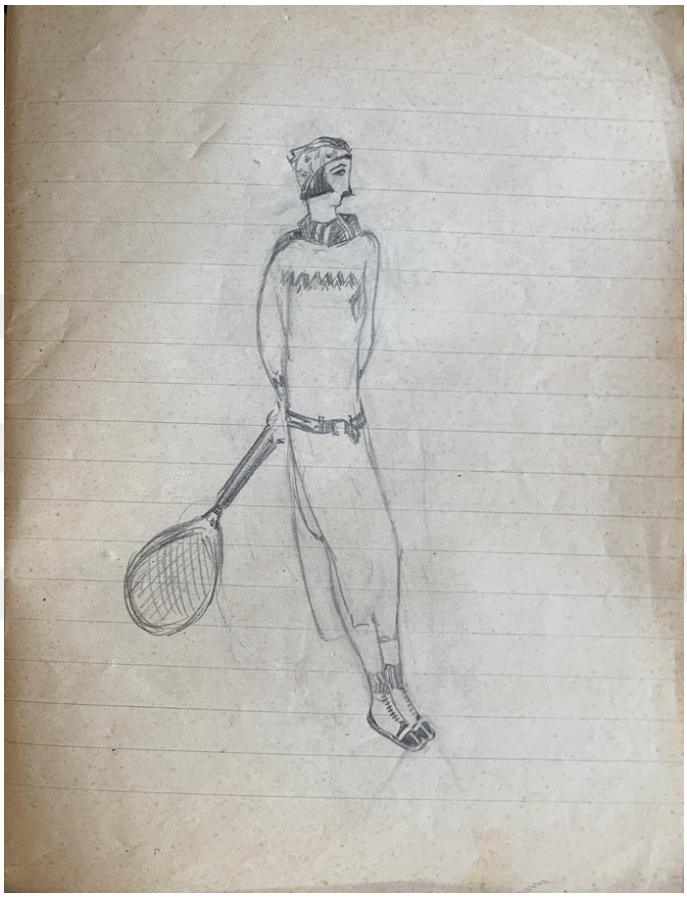

Açıklama

Bu sayfada kara kalem insan eskiz çalışması görülmektedir. Tenis oynayan genç bir kadın sporcu üzerinde spor kıyafetleri ile betimlenmiştir.

Bir moda tasarımı etüdü olarak da değerlendirebileceğimiz eskizde genç kadın iki yanından beline kadar yırtmaçlı bir spor elbisesi giymektedir. İçinde de şort giydiği görülmektedir. Başına bağladığı kumaşta, göğsünün üzerinden geçen şeritte ve çoraplarında zikzak deseni dikkat çekmektedir. Elinde tenis raketi tutan genç kadının belinde kemer, boynunda dökümlü bir fular ve ayaklarında spor ayakkabısı bulunmaktadır.

Tablo Ek.97 Katalog No:96

Arşiv Kodu	D3_001_S-0041-a	**Katalog Numarası**	96
Bulunduğu Defter		Defter-3	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

Açıklama

Bu sayfada kara kalem insan eskizi çalışması görülmektedir. Dönemin Avrupa moda anlayışında giyinmiş bir kadın betimlenmiştir. Kadının kıyafeti etek ve ceketten oluşmaktadır. Etekte yer alan düşey ve sade çizgiler, cekette pötikarelerden oluşan bir kompozisyonla kombinlenmiştir. Ceketteki karelerin bazıları koyu renkle doldurularak belirginleştirilmiştir.

Tablo Ek.98 Katalog No:97

Arşiv Kodu	D4_001_F	**Katalog Numarası**	97
Bulunduğu Defter		Defter-4	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş 1924	

Açıklama

Bu sayfa, ‘Mm 24’ olarak imzalanmıştır. Ayrıca Sedad Hakkı Eldem’in S ve H’den oluşan imzası da bulunmaktadır.

Bu sayfada üç adet renkli moda tasarımı eskizi bulunmaktadır. Eskizlerde dönemin Avrupa moda akımlarının yansıtıldığı görülmektedir.

Tablo Ek.99 Katalog No:98

Arşiv Kodu	D4_001_B	**Katalog Numarası**	98
Bulunduğu Defter		Defter-4	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

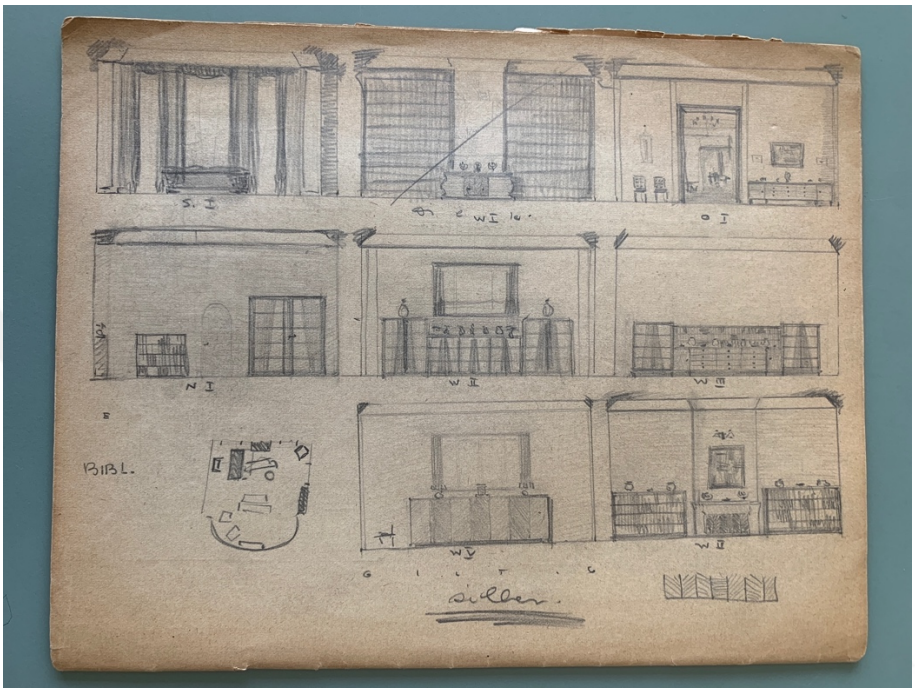

Açıklama

Bu sayfada, bir konut iç mekanının alternatifleriyle iç görünüşleri ve plan çizimi yer almaktadır.

Tablo Ek.100 Katalog No:99

Arşiv Kodu	D4_001_S-0001-a	**Katalog Numarası**	99
Bulunduğu Defter		Defter-4	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

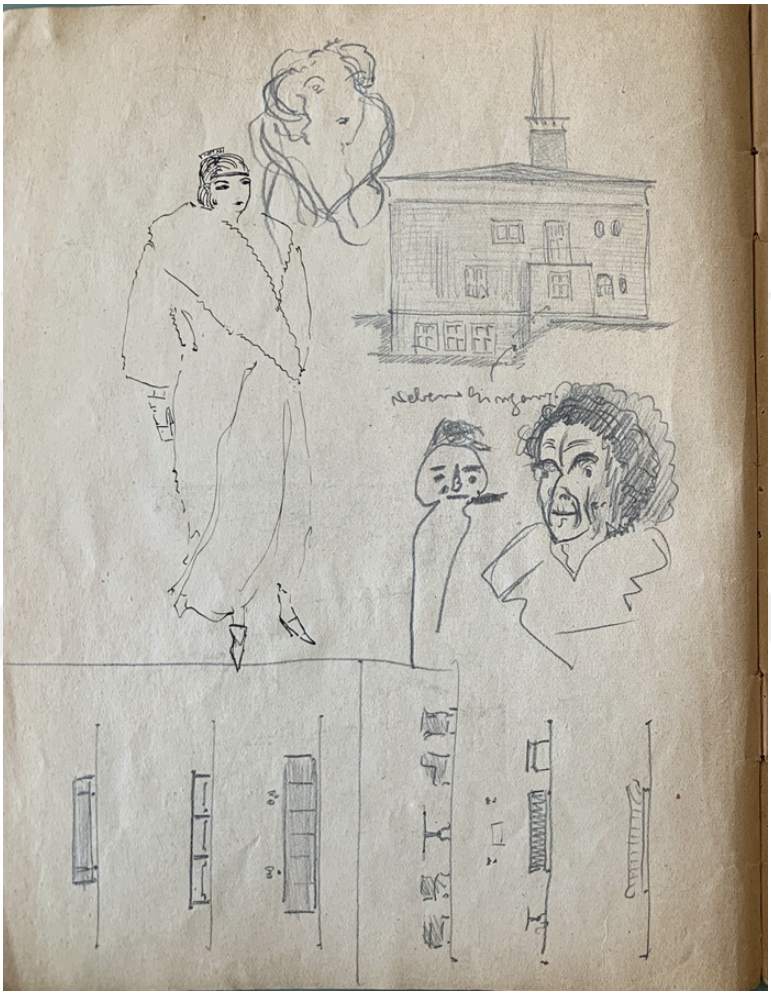

Açıklama

Bu sayfada, birbirinden farklı birkaç çizim yapılmıştır. Sayfada, bir konutun cephe çizimi, moda tasarımı eskizi, bir portre çizimi, karikatür benzeri bir çizim ve oldukça detaysız ve küçük mobilya tasarım çizimleri görülmektedir.

Tablo Ek.101 Katalog No:100

Arşiv Kodu	D4_001_S-0002-a	**Katalog Numarası**	100
Bulunduğu Defter		Defter-4	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

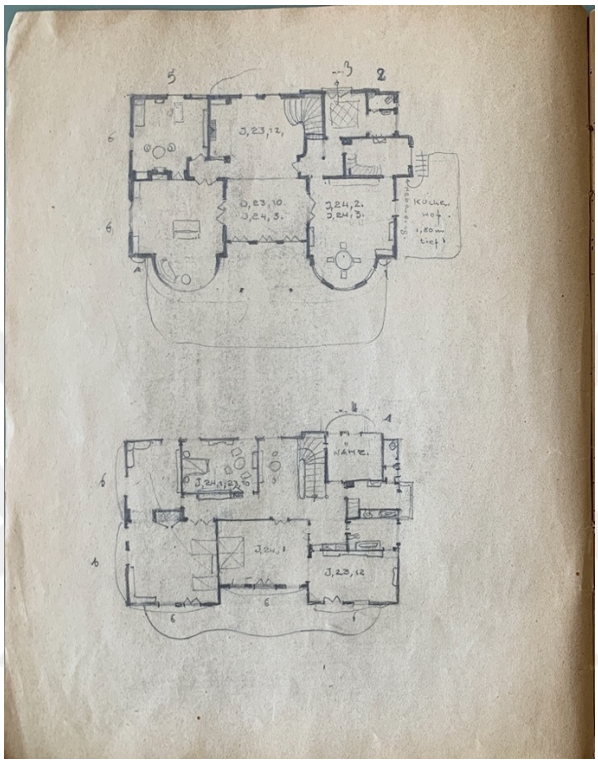

Açıklama

Sayfada bir villa/konut projesi için yapılmış olduğu düşünülen kat planları görülmektedir.

Buradaki plan çözümlerinin, D4_001_S-0007-a kodlu eskizdeki Bruno Paul'un Hamburg'da bulunan Haus Fraenkel'in (Fraenkel Evi'nin) plan etüdünden esinlenerek yapılmış çalışmalar olduğu düşünülmektedir (Tablo Ek.109). Ayrıca D4_001_S-0009-b kodlu eskizde yer alan cephe çalışmasının da bu eskizin devamı olduğu düşünülmektedir (Tablo Ek.114).

Tablo Ek.102 Katalog No:101

Arşiv Kodu	D4_001_S-0002-b	**Katalog Numarası**	101
Bulunduğu Defter		Defter-4	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

Açıklama

Sayfanın sol alt köşesine doğru İngilizce *'onboard architecture'* (gemide mimarlık) yazmaktadır. Bu eskizde bir transatlantik gemisi çizimi görülmektedir. Yaşadığı ve seyahat ettiği yerler incelediğinde, Sedad Hakkı Eldem'in o yıllarda gerçek bir transatlantik gemisi görmesi pek olası değildir. Bu çizimi, döneminde yayınlanan dergiler veya gazetelerden birinde gördüğü bir fotoğraf üzerinden yapmış olduğu düşünülmektedir.

Tablo Ek.103 Katalog No:102

Arşiv Kodu	D4_001_S-0003-a	**Katalog Numarası**	102
Bulunduğu Defter		Defter-4	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

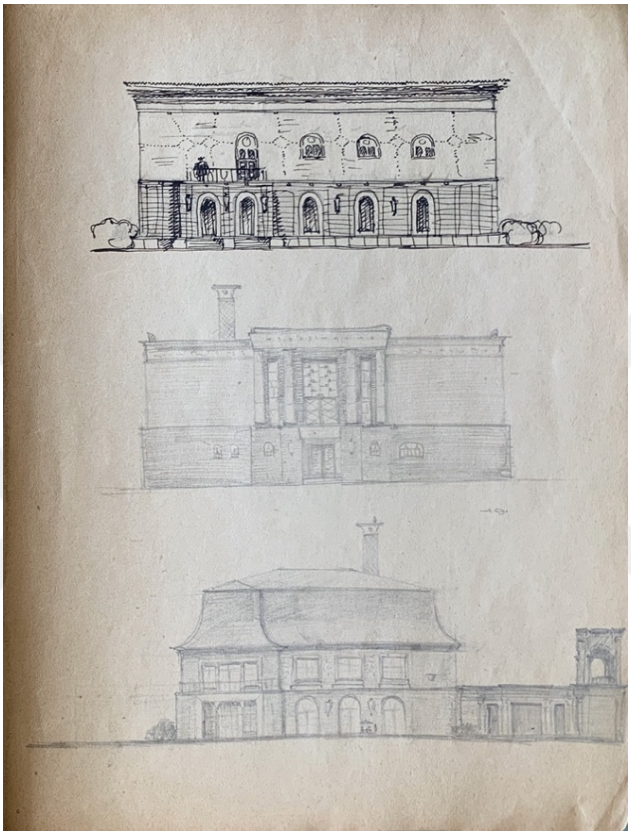

Açıklama

Bu sayfada, birbirinde farklı üsluplarda üç farklı yapı için cephe tasarımı çizimleri görülmektedir. Sayfanın üstünde yer alan cephe çizimi, D4_001_S-0004-a, D4_001_S-0007-b ve D4_001_S-0010-a kodlu eskizlerle benzerlik göstermektedir (Tablo Ek.104. Tablo Ek.110, Tablo Ek.115). Bu çizimde, Venedik Dükler Sarayı'ndan ya da Siena Pubblico Sarayı'ndan esinlenerek tasarlandığı düşünülen bir yapı görülmektedir. Cephe tasarımında İtalyan Gotiği'nin etkisi belirgindir.

Tablo Ek.104 Katalog No:103

Arşiv Kodu	D4_001_S-0003-b	**Katalog Numarası**	103
Bulunduğu Defter		Defter-4	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

Açıklama

Sol alt köşede O, S ve H harfinin birleşiminden oluşan Sedad Hakkı Eldem'in imzası bulunmaktadır.

Bu sayfada İstanbul silüeti önünde bir Kruvazör gemisi renkli olarak resmedilmiştir.

Tablo Ek.104 Katalog No:104

Arşiv Kodu	D4_001_S-0004-a	**Katalog Numarası**	104
Bulunduğu Defter		Defter-4	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

Açıklama

Bu sayfada, işlevi anlaşılamayan ama bir konut ya da elçilik binası olduğu düşünülen bir yapının cephe çizimi ve altında bu çizimle ilişkilendirilebilecek gümüş masa üst servis takımı görünüş çizimi yer almaktadır. Cephe çizimi, D4_001_S-0003-a, D4_001_S-0007-b ve D4_001_S-0010-a kodlu eskizlerle benzerlik göstermektedir (Tablo Ek.103. Tablo Ek.110, Tablo Ek.115). İtalyan Gotiği'nin etkisiyle, Venedik Dükler Sarayı'ndan ya da Siena Pubblico Sarayı'ndan esinlenerek tasarlandığı düşünülen cephe tasarımındaki simetrik kurgu dikkat çekmektedir. Yapı, biri tek katlı diğeri iki katlı ve terasları olan iki kütleden oluşmaktadır. Yapının zemin katı yok denecek kadar az ve dikdörtgen açıklıklarla kurgulanmıştır. Tek katlı yapının teras silmeleri bir kale suru hissi verir gibi girinti çıkıntılarla tasarlanmış ve terasın ahşap olduğu düşünülen bir hafif strüktür taşıyıcı sistemle kapatılmıştır.

Tablo Ek.105 Katalog No:104 (Devamı)

İki katlı kütlenin ikinci katında ise üç adet kemerli pencere bulunmaktadır. Bu kütlenin terası ise cepheden devam eden dikmelerle taşınan ve tekstil ile kapatılmış bir örtüye sahiptir. Çizim tekniğinden yapının tüm cephesinin, Osmanlı ve Bizans mimarlığında görülen almaşık duvar tipi ile tasarlanmış olduğu anlaşılmaktadır. Masa üstü servis takımı tasarımında da Eldem'in yapının cephe kurgusunda yatay giden çizgileri kullandığı görülmektedir.

Tablo Ek.106 Katalog No:105

Arşiv Kodu	D4_001_S-0004-b	**Katalog Numarası**	105
Bulunduğu Defter		Defter-4	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

Açıklama

Sayfanın sağ üst köşesinde, O, S ve H harflerinden oluştuğu düşünülen imzası yer almaktadır.

Sedad Hakkı Eldem'in defterler içindeki nadir renkli eskiz çalışmalarından biridir. Eskizde, bir çift, dönemin moda anlayışını yansıtan oldukça şık kıyafetler içinde görülmektedir. Arkalarında ahşap bir makyaj dolabı ve ayna yer almaktadır. Eskizde renk, çizgi ve karalamalar kullanılarak, ahşap zemin kaplaması, ahşap dolap yüzeyi, yansıyan ayna dokusu ve duvar kaplamasının deseni ifade edilmiştir. Eldem'in bu eskizindeki ayna tasarımı ve zikzak benzeri sivri köşelerine onun bu çalışma kapsamında değerlendirilen defterleri içinde sıkça rastlanılmaktadır.

Tablo Ek.107 Katalog No:106

Arşiv Kodu	D4_001_S-0006-a	**Katalog Numarası**	106
Bulunduğu Defter		Defter-4	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

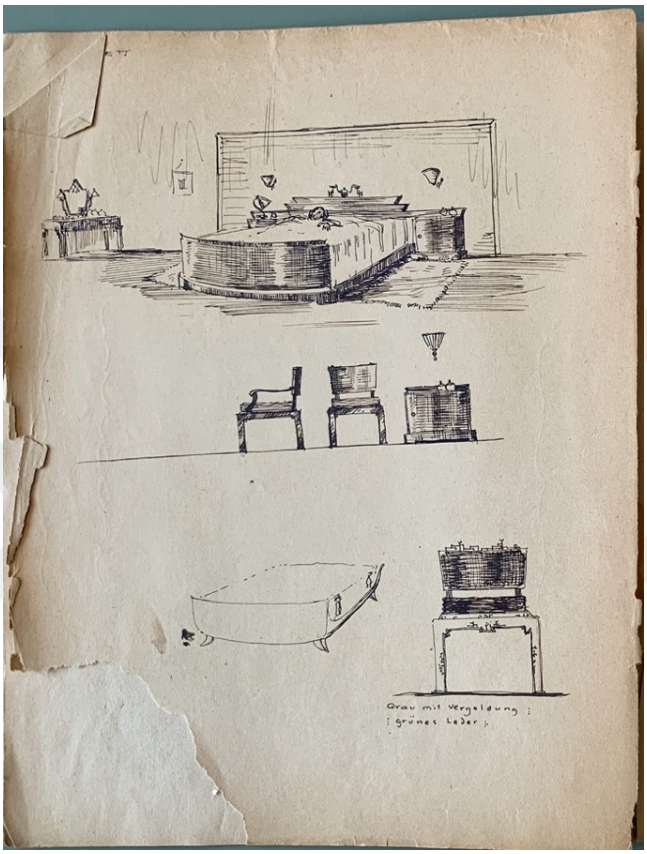

Açıklama

Bu sayfada bir yatak odasının perspektif çizimi ve alternatif mobilya tasarımları görülmektedir.

Sayfanın üstündeki çizimde geniş dikdörtgen bir pano önüne yerleştirilmiş bir yatak görülmektedir. Duvardan ayrışan dikdörtgen bir pano önüne yerleştirilmiş yatağın, yatak başı zikzak benzeri kademelerden oluşturulmuş ve Art Deco mobilyaları andıran bir yaklaşımla tasarlamıştır. Yanlarında bulunan komidinlerin orta akslarına pano üzerine montajı yapılmış aplikler yerleştirilmiştir. Yatak başında görülen zikzak vurgulu kademelenme makyaj masasına da taşınmıştır. Aynanın iki yanına birer aplik yerleştirilmiştir. Makyaj masası ve komidinlerin tasarımında, özellikle ayak kısımlarında ve kütle biçimlenişlerinde de Art Deco etkisi belirgindir.

Tablo Ek.107 Katalog No:106 (Devamı)

Sayfanın sağ alt köşesinde ise sandalye tasarımının ön görünüşü çizilmiştir. Çizimin altında Almanca "Grav mit vergoldung: Grünes leder" (Altın yaldızlı gravür ve yeşil deri) yazmaktadır. Bu metinden anlaşılacağı gibi altın varaklı ve yeşil deri kullanılmış bir sandalye tasarlanmıştır.

Tablo Ek.108 Katalog No:107

Arşiv Kodu	D4_001_S-0006-b	**Katalog Numarası**	107
Bulunduğu Defter		Defter-4	
Eskizin Konusu/Tarihi		Yatak Nişi Tarih Not Düşülmemiş	

Açıklama

Sayfanın üzerinde Almanca "*Bettnische in einem damenschlafzimmer*" (Bir kadın yatak odasında yatak nişi) yazmaktadır. Metinden de anlaşıldığı üzere çizimlerde bir yatak nişi tasarımı ve ilgili mobilya etütleri görülmektedir. Geniş ve perdelerle desteklenmiş bir niş içine yerleştirilmiş yatak, yan sayfasında yer alan D4_001_S-0006-a kodlu eskizdeki yatağın tasarımı ile oldukça benzerdir. Buradaki alternatifte yatak başı komidinleri, aşağı doğru daralan bir koni şeklinde tasarlanmıştır.

Sayfanın ortasında ve altında yer alan çizimlerde ise yukarıda tasarlanan yatak nişi için gerekli ve tamamlayıcı mobilyaların tasarımları görülmektedir. Dresuar, sandalyeler, makyaj masası, aplikler, perde askısı ve pudralıktan oluşan mobilya setinde ise yine komidinde görülen konik form kullanımı devam etmektedir.

Tablo Ek.109 Katalog No:108

Arşiv Kodu	D4_001_S-0007-a	**Katalog Numarası**	108
Bulunduğu Defter		Defter-4	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

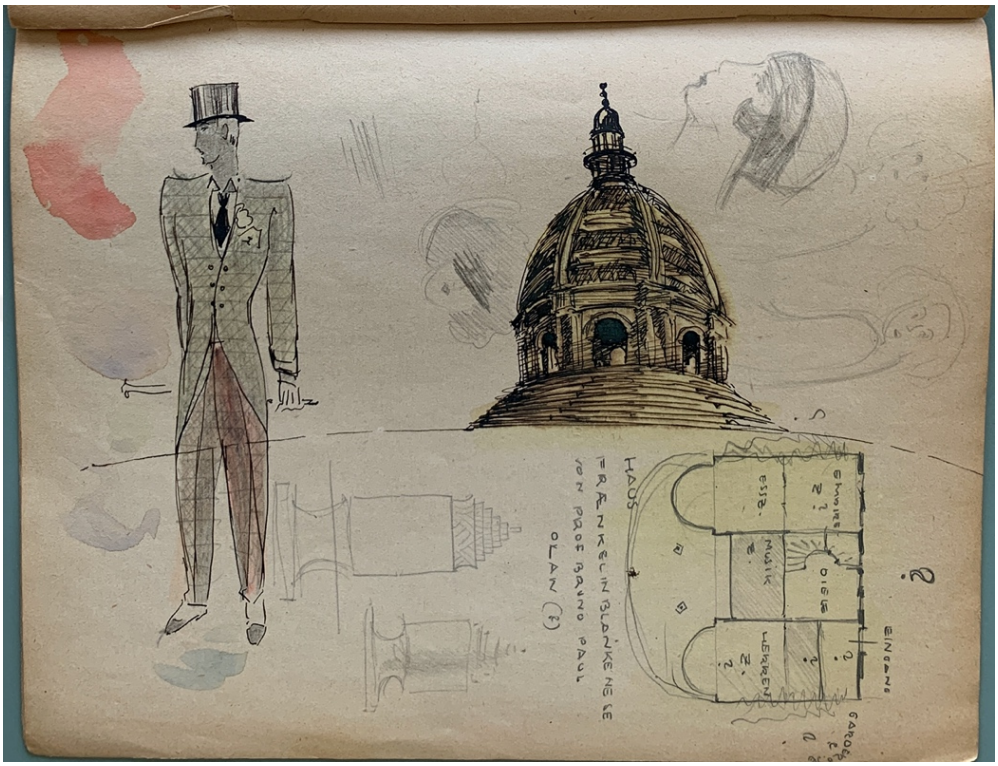

Açıklama

Sayfanın sağ alt köşesinde, Sedad Hakkı Eldem'in Almanca düştüğü nottan anlaşıldığı üzere, Bruno Paul'un Hamburg, Blankenese bölgesi, 22587, Krumdalsweg 9 adresinde bulunan Ernst Fraenkel için tasarlanmış Haus Fraenkel'in (Fraenkel Evi'nin) plan etüdü yer almaktadır. Sayfadaki diğer çizimler de değerlendirildiğinde, Sedad Hakkı Eldem'in bu sayfadaki eskizlerini bir derginin sayfalarında gördüklerinden derlemiş olduğu düşünülmektedir.

Tablo Ek.110 Katalog No:109

Arşiv Kodu	D4_001_S-0007-b	**Katalog Numarası**	109
Bulunduğu Defter		Defter-4	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş 1924	

Açıklama

1924 yılı not düşülmüş olan sayfada, işlevi anlaşılamayan ama bir konut ya da çatısında dalgalanan bayraktan hareketle elçilik binası olduğu düşünülen bir yapının perspektif çizimi ve profilden bir kadın çizimi yer almaktadır. Bu çizim, D4_001_S-0003-a, D4_001_S-0004-a ve D4_001_S-00010-a kodlu eskizlerle benzerlik göstermektedir (Tablo Ek.103. Tablo Ek.105, Tablo Ek.115).

Tek bir kütleden oluşan yapının bir köşesi giriş portiğine imkân verecek şekilde kırpılmış ve üzeri balkon olan tek katlı giriş portiği yerleştirilmiştir. Bu alanda yapının köşesine yivli dev bir sütunu andıran köşe kulesi yerleştirilmiştir. Yapının kütle ve cephe tasarımında İtalyan Gotiği'nin etkisi belirgin bir şekilde görülmektedir. Venedik Dükler Sarayı'ndan ya da Siena Pubblico Sarayı'ndan esinlenerek tasarlandığı düşünülen yapının cephesinde zikzak, diyagonal ya da baklava dilimi şekline benzer belli belirsiz çizilmiş bir desen çalışması olduğu dikkat çekmektedir.

Tablo Ek.111 Katalog No:110

Arşiv Kodu	D4_001_S-0008-a	**Katalog Numarası**	110
Bulunduğu Defter		Defter-4	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş 1924	

Açıklama

Sayfanın sol üst köşesinde, S ve H harflerinden oluştuğu düşünülen imzası ve 1924 yılı yazısı yer almaktadır.

Eskizde, büyük bir evin, üst katına dolanarak çıkan merdiveni ve sahanlıkta oluşan oturma mekanının perspektif çizimi görülmektedir. Çizimde ayı postu, duvarda kılıçlar, tablolar, büyük vazolar içinde çiçekler, büyükçe bir halı ve yivli bir sütun dikkat çekmektedir.

Tablo Ek.112 Katalog No:111

Arşiv Kodu	D4_001_S-0008-b	**Katalog Numarası**	111
Bulunduğu Defter		Defter-4	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş Tarih Not Düşülmemiş	

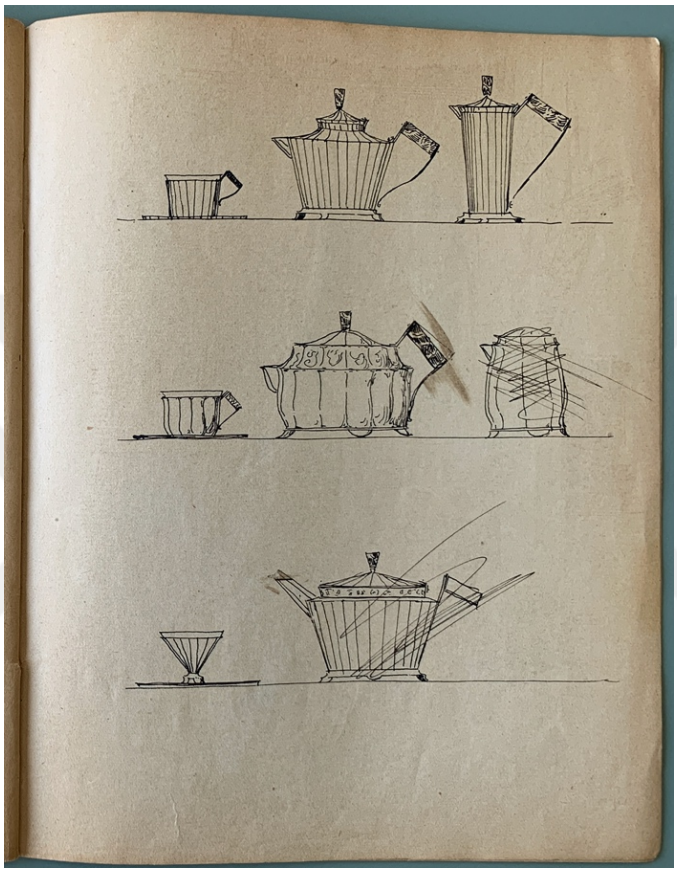

Açıklama

Bu sayfada, masa üstü servis ekipmanları için tasarlanmış üç alternatif çizim görülmektedir.

Tablo Ek.113 Katalog No:112

Arşiv Kodu	D4_001_S-0009-a	**Katalog Numarası**	112
Bulunduğu Defter		Defter-4	
Eskizin Konusu/Tarihi		Renault 40 CV TYPE MC Tarih Not Düşülmemiş	

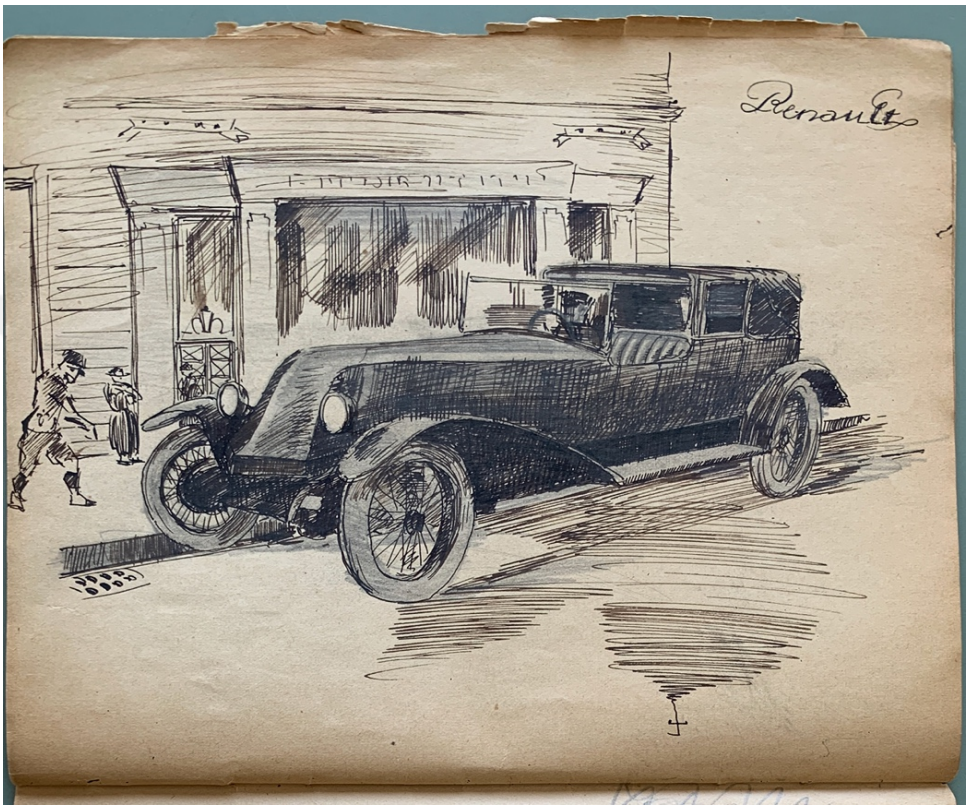

Açıklama

Bu sayfada Renault marka ‘40 CV TYPE MC’ model bir arabanın eskizi yapılmıştır.

Renault ’40 CV’ modelini 1911-1928 yılları arasında üretmiştir. ’40 CV TYPE MC’ ise 1923 yılında piyasaya sürülmüştür.

Tablo Ek.114 Katalog No:113

Arşiv Kodu	D4_001_S-0009-b	**Katalog Numarası**	113
Bulunduğu Defter		Defter-4	
Eskizin Konusu/Tarihi		Etüt Çizimi 1924	

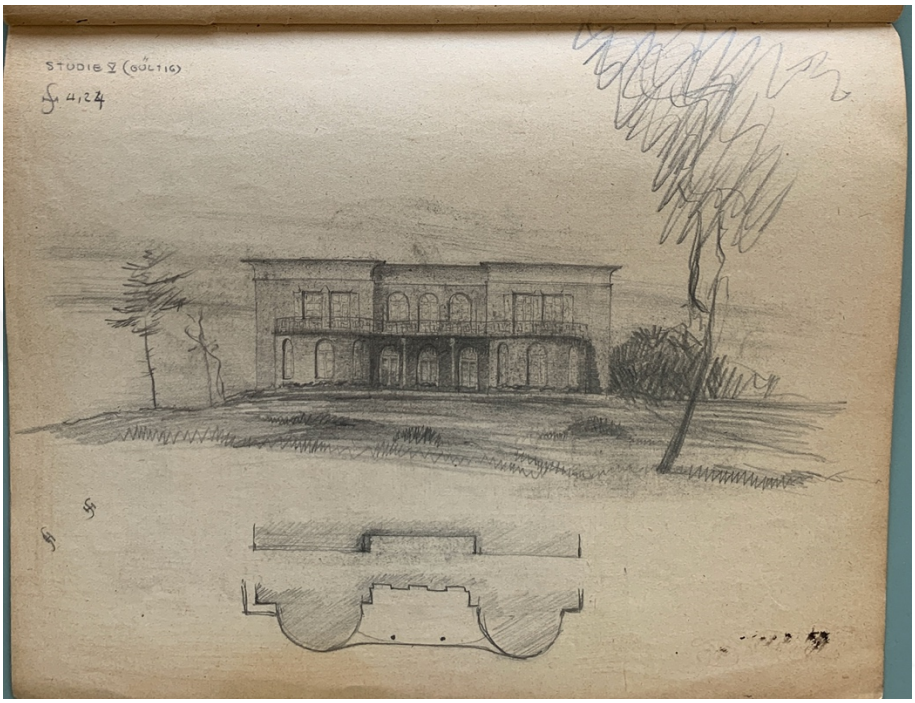

Açıklama

Sayfanın sol üst köşesinde ‘Studie-V’ (Çalışma/Etüt-V) yazmaktır ve S ve H harflerinden oluştuğu düşünülen imzası ve 1924 yazısı yer almaktadır.

D4_001_S-0007-a kodlu eskizdeki Bruno Paul’un tasarladığı Haus Fraenkel’in (Fraenkel Evi’nin) plan etüdü ile benzerlik taşımaktadır (Bknz. Tablo Ek.109). Ayrıca Haus Fraenkel incelendiğinde sadece plan kurgusu değil, cephe biçimlenişinde de benzerlikler olduğu görülmektedir.

Tablo Ek.115 Katalog No:114

Arşiv Kodu	D4_001_S-0010-a	**Katalog Numarası**	114
Bulunduğu Defter		Defter-4	
Eskizin Konusu/Tarihi		Etüt Çizimi Tarih Not Düşülmemiş	

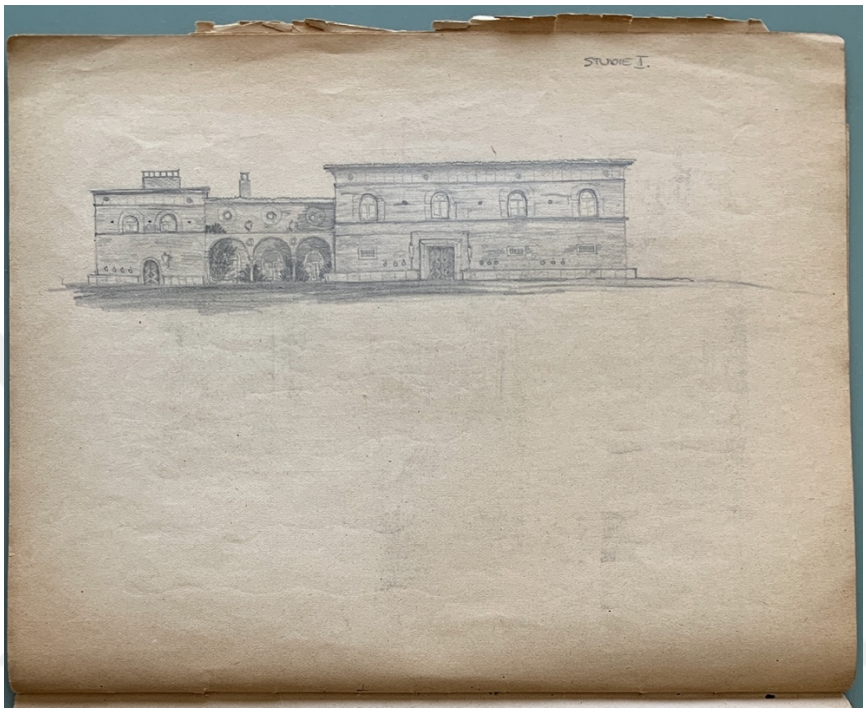

Açıklama

Bu sayfada, işlevi anlaşılamayan ama bir konut ya da elçilik binası olduğu düşünülen bir yapının cephe çizimi yer almaktadır. Bu çizim, D4_001_S-0003-a, D4_001_S-0004-a ve D4_001_S-0007-b kodlu eskizlerle benzerlik göstermektedir (Tablo Ek.103. Tablo Ek.105, Tablo Ek.110). Sayfanın sağ üst köşesinde Almanca "Studie-I" (Çalışma/Etüt-I) yazmaktadır.

Çizimden anlaşıldığı kadar, yapıp biri daha büyük olmak üzere iki ana kütleden ve onları birbirine bağlayan bir geçiş kütlesinden oluşmaktadır. Yapının üslupsal biçimlenişi İtalyan Gotiği'nden izler taşımaktadır. Geçiş kütlesinde ilk kat boyunca devam eden ve başlıklı sütunlara taşıtılan üç adet büyük Roma/Bizans kemeri dikkat çekmektedir. İkinci katta ise kemerlerin orta aksına dairesel pencereler yerleştirmiştir. Bu kurgu, buranın bir geçiş koridoru olduğunu düşündürmektedir. İki katlı ve büyük kütlenin, ilk katı daha yüksektir fakat pencere açıklıkları neredeyse yok denecek kadar az bırakılmıştır.

Tablo Ek.115 Katalog No:114 (Devamı)

Cephesi dört eşit parçaya bölünmüş ve ikinci katta her parçaya birer adet Roma kemerli pencere yerleştirilmiştir. İlk katta bu pencerelerin aksların dikdörtgen demir kafesli açıklıkları yerleştirilmiş. Soldan ikinci pencerenin altına ise ana giriş kapısı konulmuştur. Giriş kapısının, sövesi, taç kapıdan daha çok Avrupa mimarlığındaki örnekleri anımsatmaktadır.

Tablo Ek.116 Katalog No:115

Arşiv Kodu	D4_001_S-0010-b	**Katalog Numarası**	115
Bulunduğu Defter		Defter-4	
Eskizin Konusu/Tarihi		Etüt Çizimi Tarih Not Düşülmemiş	

Açıklama

Bu sayfa, “Studie-II-III ve IV” (Çalışma/Etüt-II-III-IV) yazmaktadır.

Bu sayfada, bir müstakil konut için farklı cephe alternatifleri yer almaktadır. Eldem’in alternatiflerde, çatı tipini, cephe malzemesini, pencere boyutlarını değiştirdiği görülmektedir.

Tablo Ek.117 Katalog No:116

Arşiv Kodu	D4_001_S-0011-b	**Katalog Numarası**	116
Bulunduğu Defter		Defter-4	
Eskizin Konusu/Tarihi		Etüt Çizimi Tarih Not Düşülmemiş	

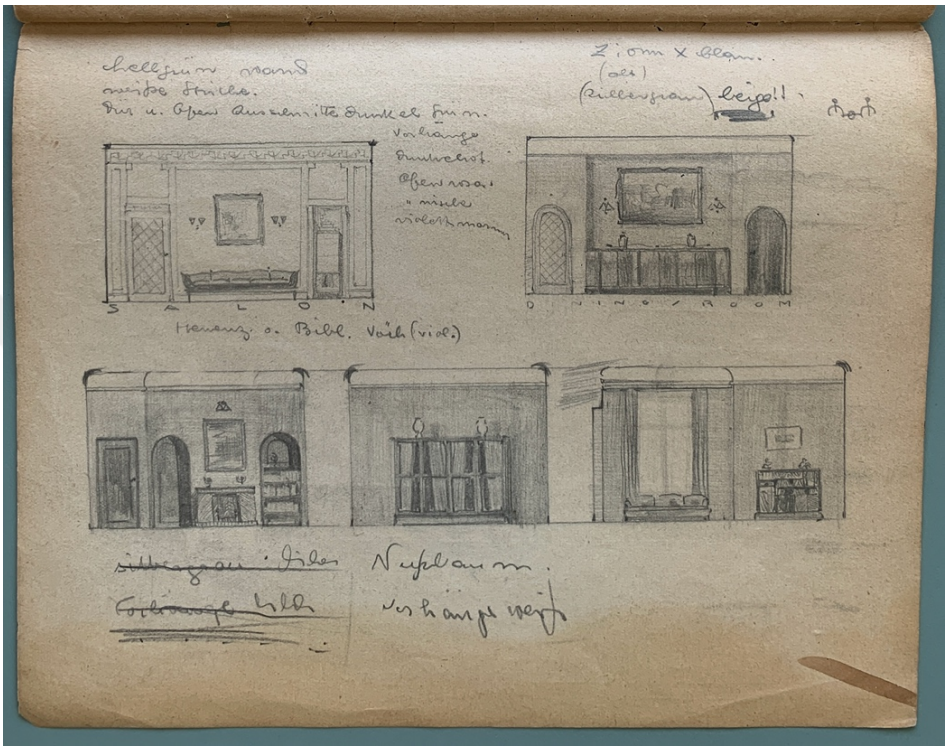

Açıklama

Bu sayfada, bir konut projesinin salon ve yemek odasının iç mekân cephe görünüşleri çizilmiştir.

Tablo Ek.118 Katalog No:117

Arşiv Kodu	D5_001_F	**Katalog Numarası**	117
Bulunduğu Defter		Defter-5	
Eskizin Konusu/Tarihi		Çok Katlı Konut Tasarımı Tarih Not Düşülmemiş	

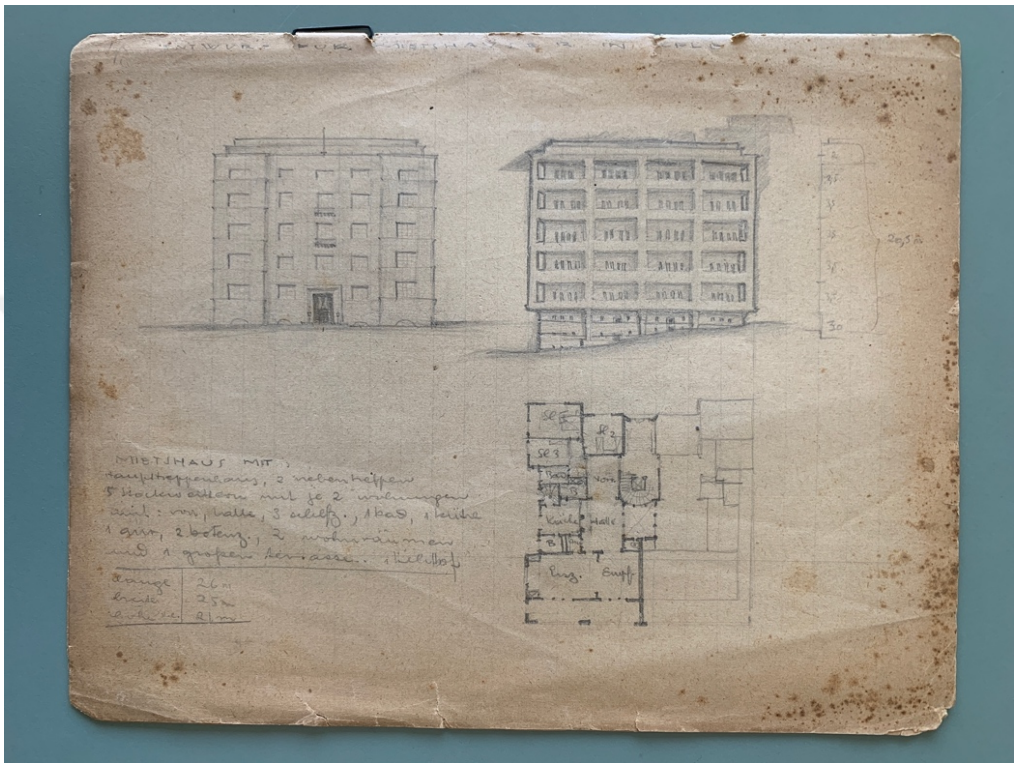

Açıklama

Bu sayfada bir apartman yapısının iki cephesi, kat planı ve Almanca yazılmış açıklama metni bulunmaktadır.

Metnin başında Almanca '*Mietshaus*' (Apartman, kiralanmak için yapılmış çoklu konut) yazmaktadır. Buradan anlaşıldığı gibi eskizlerde beş katlı ve her katında bağımsız iki birim bulunan kiralama amaçlı yapılmış bir konut yapısı bulunmaktadır.

Yapının giriş cephesinin orta aksında taç kapı benzeri bir giriş kapısı yer almaktadır. Plandan anlaşıldığı üzere merdivenler de bu aksta yerleştirilmiştir. Sedad Hakkı Eldem, sayfanın sol alt köşesine düştüğü notta yapının uzunluğunu (*länge*) 26 metre, genişliğini (*breite*) 25 metre ve yüksekliğini de (*höhe*) 21 metre olarak vermiştir. Ayrıca arka cephenin yanındaki ölçü çizgisinde de yapının kat yüksekliklerini göstermiştir.

Tablo Ek.118 Katalog No:117 (Devamı)

Plan şemasında ise, daireye girişte geniş bir kabul bölümü dikkat çekmektedir. Bu bölüm yaşam alanları, mutfak ve uyku bölümlerini birbirinden ayırmaktadır. Üç adet yatak odası ve bir banyonun bulunduğu bölüme giriş ayrı bir kapıyla sağlanmıştır. Mutfak, yemek odası ve oturma odasının olduğu bölüm ise geniş bir hol ile birbirine bağlanmaktadır. Yemek ve oturma odalarının önünde ise balkon yer almaktadır. Yapının neredeyse geometrik ortasına denk gelen ışıklık ise merdiven şaftını, daire hollerini ve misafir tuvaletlerinin aydınlatılmasını sağlamaktadır.

Tablo Ek.119 Katalog No:118

Arşiv Kodu	D5_001_B	**Katalog Numarası**	118
Bulunduğu Defter		Defter-5	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş 1924	

Açıklama

Defter-5'in son sayfasıdır. Bu sayfada, diğerlerinden farklı olarak1924 yılı 'gle' imzasının üzerinde yazmaktadır.

Sayfada bir opera/tiyatro binasının eskiz çalışması görülmektedir. Yapının kütle biçimlenişi Sedad Hakkı Eldem'in hayranlığına anılarında sıkça değindiği Karl Friedrich Schinkel'in Konzerthaus Berlin binasını anımsatmaktadır. Ayrıca Defter-3'ün içinde bulunan D3_001_S-0014-b kodlu eskizin devamı niteliğindedir (Bknz. Tablo Ek.66).

Tablo Ek.120 Katalog No:119

Arşiv Kodu	D5_001_S-0001-b	**Katalog Numarası**	119
Bulunduğu Defter		Defter-5	
Eskizin Konusu/Tarihi		Çok Katlı Konut Tasarımı Tarih Not Düşülmemiş	

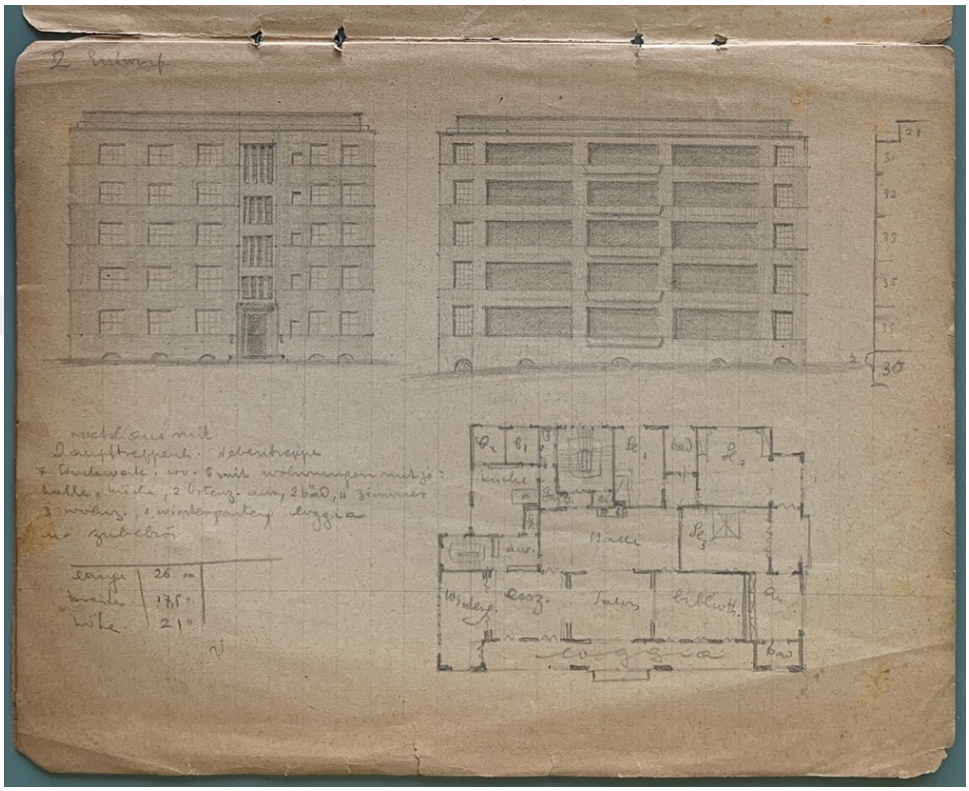

Açıklama

Bu sayfada bir apartman yapısının iki cephesi, kat planı ve Almanca yazılmış açıklama metni bulunmaktadır. Perspektif çiziminin yer aldığı D5_001_S-0003-a eskiz ile ilişkilidir (Tablo Ek.120).

Metnin başında Almanca '*Mietshaus*' (Apartman, kiralanmak için yapılmış çoklu konut) yazmaktadır. Buradan anlaşıldığı gibi eskizlerde beş katlı ve her katında tek birim bulunan kiralama amaçlı yapılmış çok katlı bir konut yapısı bulunmaktadır.

Ön cephedeki simetrik kurgunun, girişin de bulunduğu arka cephede devam ettirilmediği görülmektedir. Sedad Hakkı Eldem, sol alt köşeye düştüğü notta yapının uzunluğunu (*länge*) 26 metre, genişliğini (*breite*) 17,5 metre ve yüksekliğini de (*höhe*) 21 metre olarak vermiştir. Ayrıca arka cephenin yanındaki ölçü çizgisinde de yapının kat yüksekliklerini göstermiştir.

Tablo Ek.120 Katalog No:119 (Devamı)

Plan şemasında ise konutun bölümlerin birbirinden çok net bir şekilde ayrıldığını görmekteyiz. Giriş kapısı dar bir kabul holüne açılmaktadır. Buranın hemen sağında bağımsız bir koridorlar mutfak ve onunla ilişkili bölümler yerleştirilmiştir. Kabul bölümü ise oldukça büyük bir hole açılmakta ve bu hol konutun kalan bütün diğer bölümlerini birbirine bağlayan ana aksı oluşturmaktadır. Üç bağımsız birim, bir banyo, bir ebeveyn banyo ve giyinme odasından oluşan uyku bölümü hole tek bir kapı ile bağlanmaktadır. Yemek ve yaşam odaları ise barok bir etkide birbiri içine açılan bir kurgu ile tasarlanmış ve tek bir açıklıkla geniş hole bağlanmışlardır. Konutun bir ucuna '*wintergarten*' kış bahçesi eklenmiştir. Yan cephede ise kış bahçesi ve mutfağa direkt erişim sağlayan bir merdiven görülmektedir. Fakat D5_001_S-0003-a kodlu eskizde yapının kış bahçesinin yer aldığı köşeden perspektifi görülmekte olmasına rağmen zemin kat ilişkisi gösterilmediği için bir yangın kaçışı gibi mi yoksa evdeki görevlilerin giriş çıkışları için ikincil bir giriş olarak mı kurgulanmış anlaşılmamaktadır. Konutun arka cephesini oluşturan yaşam bölümlerinin cepheye bakan kısımlarının önünde '*loggia*' (sundurma) olarak not düştüğü geniş bir balkon yer almaktadır.

Tablo Ek.121 Katalog No:120

Arşiv Kodu	D5_001_S-0003-a	**Katalog Numarası**	120
Bulunduğu Defter		Defter-5	
Eskizin Konusu/Tarihi		Konusu Belirtilmemiş 1924	

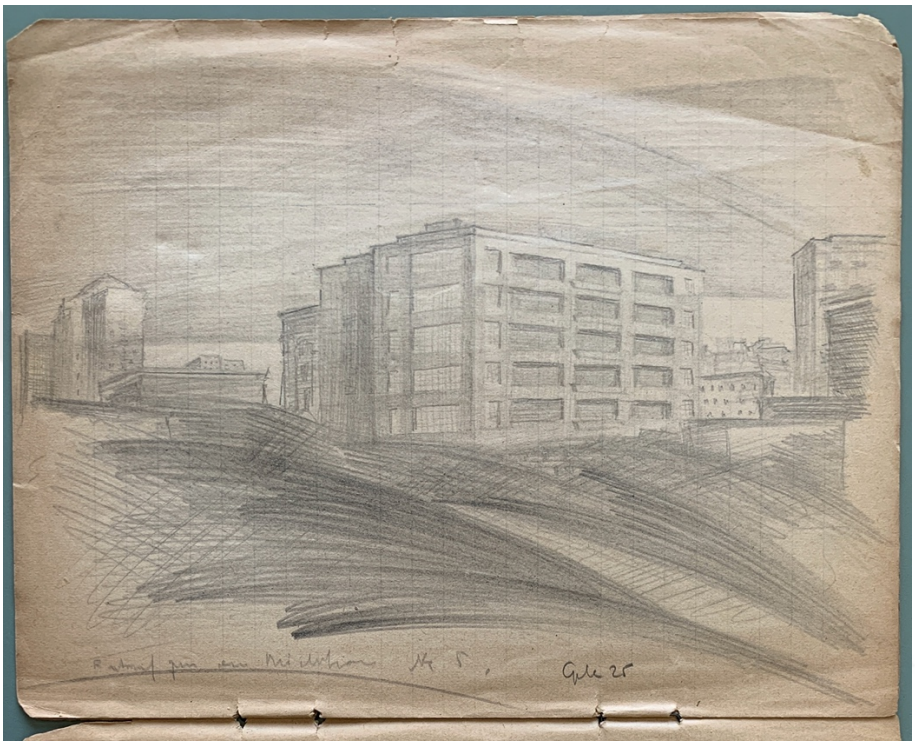

Açıklama

Bu sayfada bir apartmanın perspektif çizimi yer almaktadır ve ‘gle 25’ olarak imzalanmıştır. Çizimden anlaşıldığı üzere bu sayfada, D5_001_S-0001-b kodlu eskizde plan ve görünüşleri yer alan yapının perspektifi ve çevresi ile ilişkisi gösterilmiştir (Bknz. Tablo Ek.120). Beş katlı apartmanın, çevresindeki yapıların küçük açıklıklı cephelerine tezat oluşturacak şekilde oldukça geniş ve bant pencerelerden oluşan cephe düzeni dikkat çekmektedir.

Tablo Ek.122 Katalog No:121

Arşiv Kodu	D1_001_F-0008	**Katalog Numarası**	121
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		1. Ulusal Mimarlık Akımı IV. Vakıf Han	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile “Dün resm-i küşadi yapılan Dördüncü Vakıf Han” yazmaktadır.

Tablo Ek.123 Katalog No:122

Arşiv Kodu	D1_001_F-0009	**Katalog Numarası**	122
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Meydan Düzenlemesi Erken Cumhuriyet İmar Faaliyetleri	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile “Beyazıd havuzu resm-i küşaddan bir saat sonra” yazmaktadır.

Halk dilinde Haydar Bey Havuzu olarak adlandırılan havuz ve meydan düzenlemesinin Ali Haydar Yuluğ’un İstanbul’da vali ve belediye başkanı olarak görev yaptığı 1923-24 yıllarında, mimar Asım Kömürcüoğlu’nun Beyazıt Meydanı’nı yeniden düzenleyen projesi kapsamında inşa edildiği bilinmektedir.

Tablo Ek.124 Katalog No:123

Arşiv Kodu	D1_001_F-0012	**Katalog Numarası**	123
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Neo-Klasik Osmanlı Tophane-i Amire Hastanesi Harbiye Askeri Müzesi	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile “90. yıl dönümünü idrak eden harbiyemiz.” yazmaktadır.

Fotoğrafta günümüzde Harbiye Askeri Müzesi binası olarak kullanılan yapı görülmektedir. Tophane-i Amire Hastanesi olarak1834 inşa edilmeye başlanan yapının mimarının Garabed Balyan olduğu bilinmektedir.

Tablo Ek.125 Katalog No:124

Arşiv Kodu	D1_001_F-0013	**Katalog Numarası**	124
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Yıldız Merasim Köşkü	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile "Yıldız'da merasim köşkü" yazmaktadır.

Tablo Ek.126 Katalog No:125

Arşiv Kodu	D1_001_F-0014	**Katalog Numarası**	125
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Klasik Osmanlı	

Açıklama
Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür. Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile “Cemaatin imalathanelerine merkez olan dünkü medreselerden biri.” yazmaktadır.

Tablo Ek.127 Katalog No:126

Arşiv Kodu	D1_001_F-0015	**Katalog Numarası**	126
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		I. Ulusal Mimarlık Akımı Defterhane-i Hakani Nezareti	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile “Kadastro Binası” yazmaktadır.

1908 yılında Vedat Tek tasarından tasarlanan yapı, Defterhane-i Hakani Emaneti, Defter Eminliği, Defterhane-i Hakani Nezareti olarak da bilinmektedir.

Tablo Ek.128 Katalog No:127

Arşiv Kodu	D1_001_F-0016	**Katalog Numarası**	127
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Neo-Klasik Osmanlı Çırağan Sarayı Harem Dairesi	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile "…. Ziraat müzesinin bulunduğu bina" yazmaktadır.

Fotoğrafta görülen yapı, Çırağan Sarayı'nın harem dairesi olarak inşa edilmiş, günümüzde Beşiktaş Anadolu Lisesi olarak kullanılan binadır.

Tablo Ek.129 Katalog No:128

Arşiv Kodu	D1_001_F-0017	**Katalog Numarası**	128
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Klasik Osmanlı Mimar Sinan Sebili	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile "Sinan'ın şaheserlerinden: Süleymaniye'nin m…" yazmaktadır.

Fotoğrafta, Süleymaniye Külliyesi yanında yer alan Mimar Sinan Türbesi'ne bitişik Mimar Sinan Sebili görülmektedir.

Tablo Ek.130 Katalog No:129

Arşiv Kodu	D1_001_F-0019	**Katalog Numarası**	129
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Şehircilik Faaliyetleri Ankara Ulus Mahallesi Evleri Ankara'dan Görünüşler I. Ulusal Mimarlık Akımı	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile "Şehremanetimizin yaptırdığı büyük evlerden müteşekkil yeni muhit, aşağıda: Cumhuriyet Caddesi." yazmaktadır.

Üstteki fotoğrafta Ankara Ulus mahallesi evleri, alttaki fotoğrafta ise Ankara Cumhuriyet Caddesi görülmektedir. Ankara Şehremaneti ise 16 Şubat 1924 tarihinde kurulmuştur.

Tablo Ek.131 Katalog No:130

Arşiv Kodu	D1_001_F-0020	**Katalog Numarası**	130
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		I. Ulusal Mimarlık Akımı	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile "İş Bankası'nın yeni inşa edilen idare-i merkeziyesi." yazmaktadır.

Tablo Ek.132 Katalog No:131

Arşiv Kodu	D1_001_F-0021	**Katalog Numarası**	131
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		I. Abdülhamid Türbesi	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile "Yeni Zahire Borsası'nın yandan alınmış bir resmi." yazmaktadır.

Fotoğrafta, ön planda belirgin bir şekilde 1. Abdülhamid Türbesi, onun arkasında ise İstanbul Ticaret Odası binası yan cephesinden görülmektedir.

Tablo Ek.133 Katalog No:132

Arşiv Kodu	D1_001_F-0022	**Katalog Numarası**	132
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		I. Ulusal Mimarlık Akımı	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile “Şehremanetimizin yaptırdığı büyük evlerden birisi.” yazmaktadır.

Tablo Ek.134 Katalog No:133

Arşiv Kodu	D1_001_F-0023	**Katalog Numarası**	133
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Cumhuriyet Kutlamaları	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile “Merkez hükümet ilanının sene-i devriyesine tes’id eden Ankara’dan muhtelif manzaralar.” yazmaktadır.

Tablo Ek.135 Katalog No:134

Arşiv Kodu	D1_001_F-0027	**Katalog Numarası**	134
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Harikzadegan Apartmanları	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile "Laleli'deki Harikzadegan Apartmanları'nın bugünkü hali" yazmaktadır.

Tayyare Apartmanları olarak da bilinen yapı Mimar Kemalettin tarafından tasarlanıyor ve inşaatı 1922 yılında tamamlanıyor.

Tablo Ek.136 Katalog No:135

Arşiv Kodu	D1_001_F-0029	**Katalog Numarası**	135
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		I. Ulusal Mimarlık Akımı Cerrahpaşa Hastanesi	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile "İstanbul'un en iyi hastanelerinden biri: Cerrahpaşa" yazmaktadır.

Tablo Ek.137 Katalog No:136

Arşiv Kodu	D1_001_F-0034	**Katalog Numarası**	136
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Kent Manzarası -Bursa	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile "Bursa'dan umumi bir manzara." yazmaktadır.

Tablo Ek.138 Katalog No:137

Arşiv Kodu	D1_001_F-0041	**Katalog Numarası**	137
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		I. Ulusal Mimarlık Akımı Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile "Ankara'da inşa edilecek Ziraat Bankası'nın şekli." yazmaktadır.

Tablo Ek.139 Katalog No:138

Arşiv Kodu	D1_001_F-0043	**Katalog Numarası**	138
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		I. Ulusal Mimarlık Akımı Maarif Vekâleti	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf üstü yazısında Osmanlı Türkçesi ile "Maarif Vekâleti yeni binasında." yazmaktadır.

Tablo Ek.140 Katalog No:139

Arşiv Kodu	D1_001_F-0048	**Katalog Numarası**	139
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		I. Ulusal Mimarlık Akımı Gazi Mustafa Kemal Paşa Mektebi	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile "Ankara'da Gazi Mustafa Kemal Paşa Mektebi" yazmaktadır.

Fotoğrafta görülen yapı Ankara Anafartalar Caddesi üzerinde yer alan Gazi ve Latife Okullarıdır. Mimar Mukbil Kemal (Taş) tarafından tasarlanan yapı, 1924 yılında tamamlanmıştır.

Tablo Ek.141 Katalog No:140

Arşiv Kodu	D1_001_F-0058	**Katalog Numarası**	140
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		I. Ulusal Mimarlık Akımı	

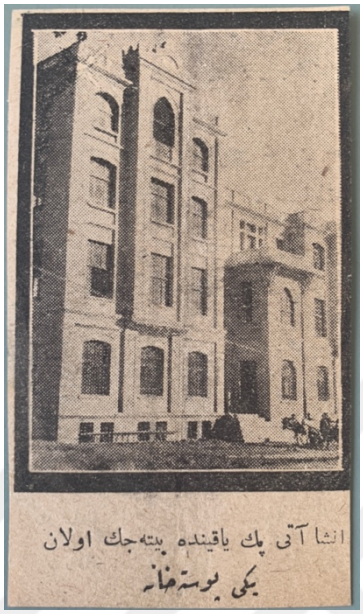

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile “İnşaatı pek yakında bitecek olan Yeni Postahane.” yazmaktadır.

Tablo Ek.142 Katalog No:141

Arşiv Kodu	D1_001_F-0059	**Katalog Numarası**	141
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		I. Ulusal Mimarlık Akımı	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısı bulunmamaktadır. Kendinden bir önceki D1_001_F-0058 arşiv kodlu gazete kupüründe Osmanlı Türkçesi ile "İnşaatı pek yakında bitecek olan Yeni Postahane." yazmaktadır. Fotoğraflardan anlaşıldığı üzere Ankara Yeni Postane binasının benzer bir açıdan başka bir fotoğrafı kesip saklanmıştır.

Tablo Ek.143 Katalog No:142

Arşiv Kodu	D1_001_F-0060	**Katalog Numarası**	142
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		I. Ulusal Mimarlık Akımı II. TBMM Binası	

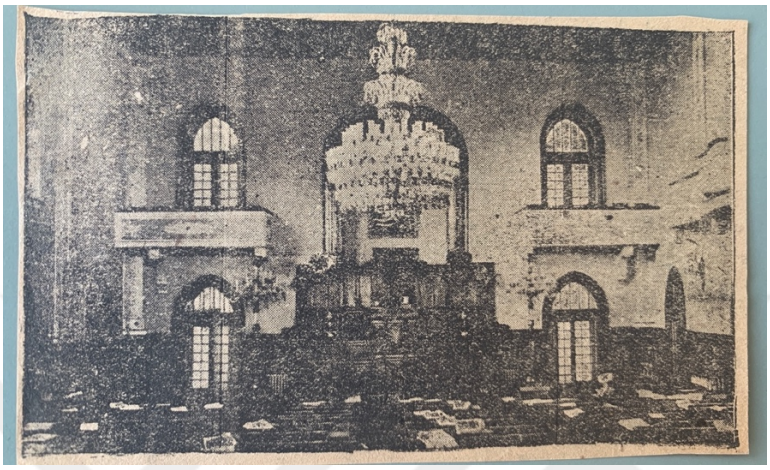

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısı bulunmamaktadır. Fotoğrafta II. Türkiye Büyük Millet Meclisi binasının meclis salonundan bir kare görünmektedir. II. Türkiye Büyük Millet Meclisi binası mimar Vedat Tek tarafından 1923 yılında tasarlanmış 18 Ekim 1924 tarihinde hizmete açılmıştır.

Tablo Ek.144 Katalog No:143

Arşiv Kodu	D1_001_F-0061	**Katalog Numarası**	143
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		I. Ulusal Mimarlık Akımı I. TBMM Binası	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile “Büyük Millet Meclisi’nin resm-i küşadi gününe ait bir intibaa.” yazmaktadır.

Fotoğrafta I. Türkiye Büyük Millet Meclisi Binası görülmektedir. Bu yapı Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin resmi olarak açıldığı 23 Nisan 1920 tarihinden itibaren 18 Ekim 1924'e kadar meclis işleviyle kullanılmıştır.

Tablo Ek.145 Katalog No:144

Arşiv Kodu	D1_001_F-0062	**Katalog Numarası**	144
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		I. Ulusal Mimarlık Akımı I. TBMM Binası	

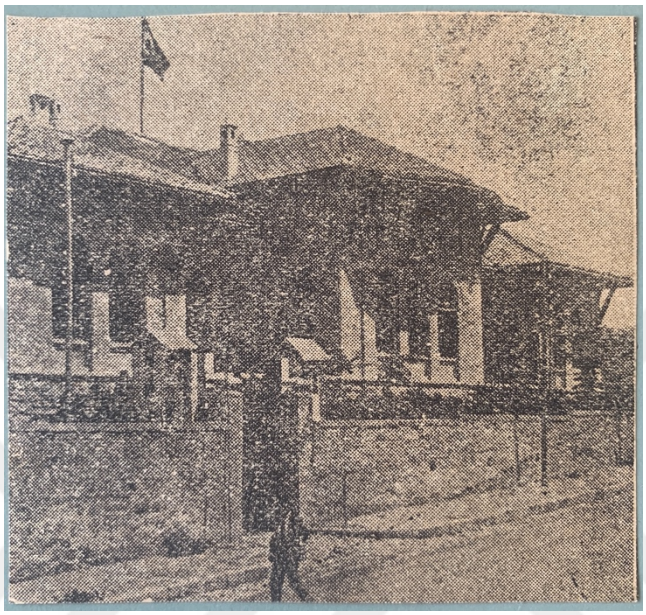

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısı bulunmamaktadır. Fotoğrafta I. Türkiye Büyük Millet Meclisi binası görülmektedir.

Tablo Ek.146 Katalog No:145

Arşiv Kodu	D1_001_F-0063	**Katalog Numarası**	145
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		I. Ulusal Mimarlık Akımı Maliye Vekaleti Binası	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile "Dün akşam Ankara'ya muvasılatına mütakip Gazi Paşa'nın riyasetinde derhal mühim bir icma-i akdedilen Baş Vekalet Dairesi'nin bulunduğu Maliye Vekaleti Binası." yazmaktadır.

Fotoğrafta görülen yapı günümüzde Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Rektörlük Hizmet Binası olarak işlev gören Eski Maliye Vekaleti Binası'dır.

Tablo Ek.147 Katalog No:146

Arşiv Kodu	D1_001_F-0064	**Katalog Numarası**	146
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Klasik Osmanlı Süleymaniye Külliyesi	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile “Mimar Sinan’ın eliyle yaptığı türbe ve sebili.” yazmaktadır.

Tablo Ek.148 Katalog No:147

Arşiv Kodu	D1_001_F-0065	**Katalog Numarası**	147
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Anadolu Selçuklu Erzurum Çifte Minareli Medrese	

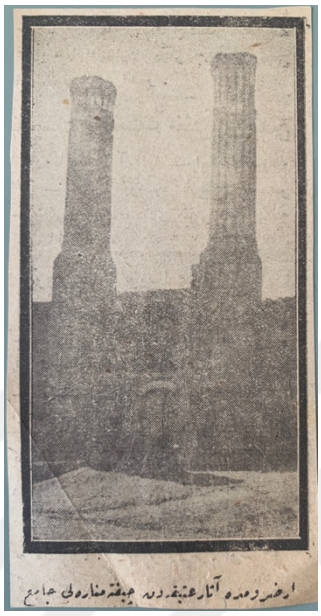

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile “Erzurum’da asar-ı atikadan Çifte Minareli Cami.” yazmaktadır.

Tablo Ek.149 Katalog No:148

Arşiv Kodu	D1_001_F-0066	**Katalog Numarası**	148
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		I. Ulusal Mimarlık Akımı İskenderun Tren Garı	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile “Bir defa daha mevzu bahis olan Antakya’nın merkez istasyonu.” yazmaktadır.

Fotoğrafta görülen yapı günümüzde Hatay ili İskenderun ilçesine bağlı Çay Mahallesi’nde bulunan İskenderun Tren Garı’dır. İstasyon binası 1913 yılında inşa edilmiştir.

Tablo Ek.150 Katalog No:149

Arşiv Kodu	D1_001_F-0067	**Katalog Numarası**	149
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Kent Manzarası - Antakya	

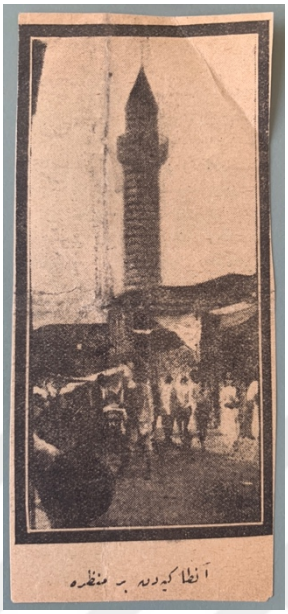

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile "Antakya'dan bir manzara." yazmaktadır.

Tablo Ek.151 Katalog No:150

Arşiv Kodu	D1_001_F-0068	**Katalog Numarası**	150
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Kent Manzarası - Ergani	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile “Kıtamız tarafından istirdad edilen Ergani Madeni Şehri’nin umumi manzarası.” yazmaktadır.

Tablo Ek.152 Katalog No:151

Arşiv Kodu	D1_001_F-0069	**Katalog Numarası**	151
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Kent Manzarası - Adana	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile "Seyhan'ın feyazan ettiği gün taş köprünün manzarası." yazmaktadır.

Fotoğrafta önde taş köprü ve arkada 1902 yılında kurulmuş olan Adana Un Fabrikası görülmektedir.

Tablo Ek.153 Katalog No:152

Arşiv Kodu	D1_001_F-0070	**Katalog Numarası**	152
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Kent Manzarası - Adana	

Açıklama
Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür. Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile “Bugün kurtuluş gününe tes’id eden Adana’dan bir manzara” yazmaktadır.

Tablo Ek.154 Katalog No:153

Arşiv Kodu	D1_001_F-0071	**Katalog Numarası**	153
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		I. Ulusal Mimarlık Akımı Adana Hükümet Konağı	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile “Dün kurtuluşunun devri senesine tes’id eden Adana’da Hükümet Konağı.” yazmaktadır.

Tablo Ek.155 Katalog No:154

Arşiv Kodu	D1_001_F-0073	**Katalog Numarası**	154
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Kent Manzarası – Kabil - Afganistan	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile “Afganistan’ın yeni tahtı (Kabil) şehrinin umumi manzarası.” yazmaktadır.

Tablo Ek.156 Katalog No:155

Arşiv Kodu	D1_001_F-0074	**Katalog Numarası**	155
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Halep Kalesi	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile "Fransızların müşkülata maruz kaldıkları Suriye'nin en mühim şehirlerinde (Halep)'de asar-ı atikadan bir …" yazmaktadır.

Tablo Ek.157 Katalog No:156

Arşiv Kodu	D1_001_F-0076	**Katalog Numarası**	156
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Şam İstasyon Binası	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile "Şam'da istasyon binası." yazmaktadır.

Tablo Ek.158 Katalog No:157

Arşiv Kodu	D1_001_F-0080	**Katalog Numarası**	157
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Maket Fotoğrafı	

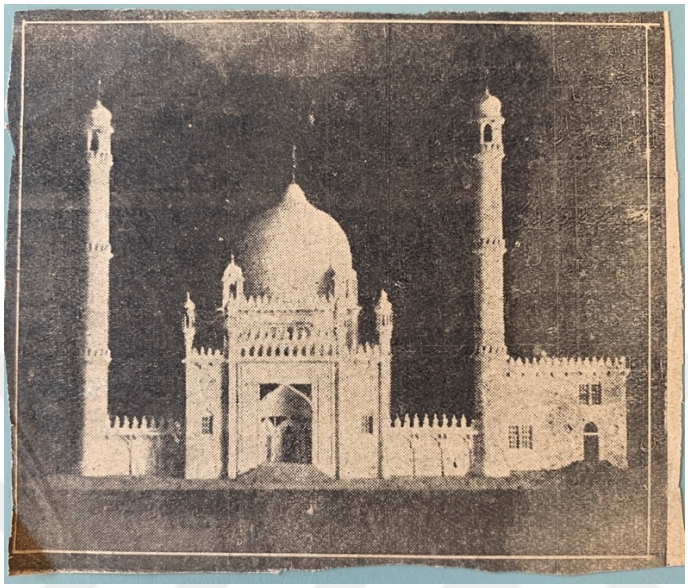

Açıklama
Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Tablo Ek.159 Katalog No:158

Arşiv Kodu	D1_001_F-0081	**Katalog Numarası**	158
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Kent Manzarası- Şam	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile "Bugünkü harap Şam'ın güzel camilerinden biri." yazmaktadır.

Tablo Ek.160 Katalog No:159

Arşiv Kodu	D1_001_F-0082	**Katalog Numarası**	159
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Kent Manzarası- Bursa Bursa Kent Silüeti	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile “Kemaleddin Bey’in projesine göre Bursa’nın mütekabil şekli.” yazmaktadır.

Tablo Ek.161 Katalog No:160

Arşiv Kodu	D1_001_F-0083	**Katalog Numarası**	160
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Madras Fener ve Mahkeme-i Aliye Binası	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile “Madras’dan bir manzara: Fener ve Mahkeme-i Aliye binası” yazmaktadır.

Tablo Ek.162 Katalog No:161

Arşiv Kodu	D1_001_F-0086	**Katalog Numarası**	161
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Kent Manzarası- Bursa Erken Osmanlı Bursa Ulu Cami	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile “Yeşil Bursa’mızdan bir manzara ve Ulu Cami.” yazmaktadır.

Tablo Ek.163 Katalog No:162

Arşiv Kodu	D1_001_F-0087	**Katalog Numarası**	162
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Kent Manzarası- Konya Konya Mevlâna Türbesi ve Camii	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile “Reîsicumhur hazretlerinin dün vasıl oldukları Konya’nın umumi manzarası.” yazmaktadır.

Tablo Ek.164 Katalog No:163

Arşiv Kodu	D1_001_F-0089	**Katalog Numarası**	163
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		I. Ulusal Mimarlık Akımı Konya Erkek Muallim Mektebi	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile “Konya’da erkek muallim mektebi binası.” yazmaktadır.

Tablo Ek.165 Katalog No:164

Arşiv Kodu	D1_001_F-0091	**Katalog Numarası**	164
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Konya'da Bir Villa	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Fransızca "Gazi'nin Konya'da kaldığı süre boyunca ikametgâhı olarak tahsis edilen villa." yazmaktadır.

Tablo Ek.166 Katalog No:165

Arşiv Kodu	D1_001_F-0092	**Katalog Numarası**	165
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Kent Manzarası- Konya	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile “Reîsicumhurumuzun kudümüyle cuşuhuruş Konya’nın umumi manzarası” yazmaktadır.

Tablo Ek.167 Katalog No:166

Arşiv Kodu	D1_001_F-0093	**Katalog Numarası**	166
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Konya'da Bir Villa	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile "Konya'da Reîsicumhur Hazretleri'nin ikamet ettiği bina." yazmaktadır.

Tablo Ek.168 Katalog No:167

Arşiv Kodu	D1_001_F-0094	**Katalog Numarası**	167
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Erken Cumhuriyet İmar Faaliyetleri Konya Meydan Düzenlemesi	

رئیس جمهور مرتلی بو صباح مواصلت ایتدکلری قونیه ده غازی پاشا میدانه وجاده سی

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile “Reîsicumhurumuzun bu sabah muvasalat ettikleri Konya’da Gazi Paşa Meydanı ve Caddesi.” yazmaktadır.

Tablo Ek.169 Katalog No:168

Arşiv Kodu	D1_001_F-0095	**Katalog Numarası**	168
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Erken Cumhuriyet İmar Faaliyetleri Meydan Düzenlemesi Anadolu Selçuklu	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile “Konya hükümet meydanındaki park ve şehrin bir manzarası.” yazmaktadır.

Tablo Ek.170 Katalog No:169

Arşiv Kodu	D1_001_F-0096	**Katalog Numarası**	169
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Konya	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile "Konya'da (160) bin lira sarfile mükemmel bir hale efrağ edilecek olan memleket hastanesi." yazmaktadır.

Tablo Ek.171 Katalog No:170

Arşiv Kodu	D1_001_F-0097	**Katalog Numarası**	170
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Sel/Su Taşkını	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile “Feyezan günü hükümet caddesinin manzarası” yazmaktadır.

Tablo Ek.172 Katalog No:171

Arşiv Kodu	D1_001_F-0098	**Katalog Numarası**	171
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Kent Manzarası- Adana	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile “Adana’mızın umumi manzarası” yazmaktadır.

Tablo Ek.173 Katalog No:172

Arşiv Kodu	D1_001_F-0099	**Katalog Numarası**	172
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		I. Ulusal Mimarlık Akımı Bilecik Hükümet Konağı	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile "… müceddeden inşa edilen Bilecik vilayet dairesi" yazmaktadır. Gazete kupürü sağdan biraz kesildiği için yazının başı okunamamaktadır.

Tablo Ek.174 Katalog No:173

Arşiv Kodu	D1_001_F-0100	**Katalog Numarası**	173
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Balıkesir Askeri Mahfil Binası	

Açıklama
Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür. Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile “Balıkesir’den bir manzara: askeri mahfil binası.” yazmaktadır.

Tablo Ek.175 Katalog No:174

Arşiv Kodu	D1_001_F-0101	**Katalog Numarası**	174
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Kent Manzarası- Gerze	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf üstü yazısında Osmanlı Türkçesi ile “Gerze Kasabası asır-dideler memleketidir.” yazmaktadır. Fotoğraf altı yazısında ise Osmanlı Türkçesi ile “X işaretli Türk ocağı ve hükümet konağıdır.” yazmaktadır.

Tablo Ek.176 Katalog No:175

Arşiv Kodu	D1_001_F-0102	**Katalog Numarası**	175
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Sivas-Samsun Sahil Demiryolu	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile "Samsun: Sivas-Samsun sahil demiryolları makinesinin bir adedi" yazmaktadır.

Tablo Ek.177 Katalog No:176

Arşiv Kodu	D1_001_F-0103	**Katalog Numarası**	176
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Kent Manzarası- İnebolu	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile "Reîsicumhur Gazi Paşa hazretlerinin Kastamonu'dan sonra ziyaret edecekleri İnebolu'dan bir manzara" yazmaktadır.

Tablo Ek.178 Katalog No:177

Arşiv Kodu	D1_001_F-0105	**Katalog Numarası**	177
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Kent Manzarası- Amasya	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile “Amasya Şehri’nin umumi manzarası” yazmaktadır.

Tablo Ek.179 Katalog No:178

Arşiv Kodu	D1_001_F-0106	**Katalog Numarası**	178
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Art Nouveau Trabzon Opera Binası	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile “Samsun’da tiyatro binası.” yazmaktadır.

Fakat fotoğrafta görülen yapı Trabzon’da bulunana ve 1958 yılında yıkılan opera binasıdır.

Tablo Ek.180 Katalog No:179

Arşiv Kodu	D1_001_F-0107	**Katalog Numarası**	179
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Kent Manzarası- Samsun	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile "Şömendüferi ikmal edilir edilmez Samsun, Anadolu'nun mühim bir ihracat merkezi olacaktır." yazmaktadır.

Tablo Ek.181 Katalog No:180

Arşiv Kodu	D1_001_F-0108	**Katalog Numarası**	180
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Kent Manzarası- Ordu	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile “Ordu’da spor sahası ve futbol seyreden kadınlar.” yazmaktadır.

Tablo Ek.182 Katalog No:181

Arşiv Kodu	D1_001_F-0109	**Katalog Numarası**	181
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Bandırma Yeni İskelesi	

Açıklama
Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür. Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile "Bandırma'nın yeni betonarme iskelesi." yazmaktadır.

Tablo Ek.183 Katalog No:182

Arşiv Kodu	D1_001_F-0110	**Katalog Numarası**	182
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		I. Ulusal Mimarlık Akımı Bandırma Postanesi	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile “Bandırma’da yeni yapılan postahane binası.” yazmaktadır.

Tablo Ek.184 Katalog No:183

Arşiv Kodu	D1_001_F-0111	**Katalog Numarası**	183
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		I. Ulusal Mimarlık Akımı Bursa Defterdarlığı	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile “Ahiren inşa edilen defterdarlık dairesi.” yazmaktadır. Ayrıca kupürün üzerinde el yazısı ile “Bursa” notu düşülmüştür.

Tablo Ek.185 Katalog No:184

Arşiv Kodu	D1_001_F-0112	**Katalog Numarası**	184
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		I. Ulusal Mimarlık Akımı Bursa	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile “Muhasebe-i hususiye namına inşa ve … vilayet konağı ittihaz edilen bina” yazmaktadır. Ayrıca kupürün üzerinde el yazısı ile “Bursa” notu düşülmüştür.

Tablo Ek.186 Katalog No:185

Arşiv Kodu	D1_001_F-0113	**Katalog Numarası**	185
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Kent Manzarası- Bursa	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile “Gazi Paşa’nın bugün bulundukları yeşil Bursa’mız.” yazmaktadır.

Tablo Ek.187 Katalog No:186

Arşiv Kodu	D1_001_F-0115	**Katalog Numarası**	186
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Kent Manzarası- Karşıyaka- İzmir	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile “Güzel İzmir’den bir manzara: Karşıyaka.” yazmaktadır.

Tablo Ek.188 Katalog No:187

Arşiv Kodu	D1_001_F-0116	**Katalog Numarası**	187
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Kent Manzarası- İzmir	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile “Bugün kurtuluş gününü büyük tezahürlerle tes’id edecek olan güzel İzmir’imizden bir manzara” yazmaktadır.

Tablo Ek.189 Katalog No:188

Arşiv Kodu	D1_001_F-0117	**Katalog Numarası**	188
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Selçuklu Mimarisi	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğrafta, Selçuklu mimarisi referanslı çağdaş bir yapı görülmektedir.

Tablo Ek.190 Katalog No:189

Arşiv Kodu	D1_001_F-0119	**Katalog Numarası**	189
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Bir Kır Evi	

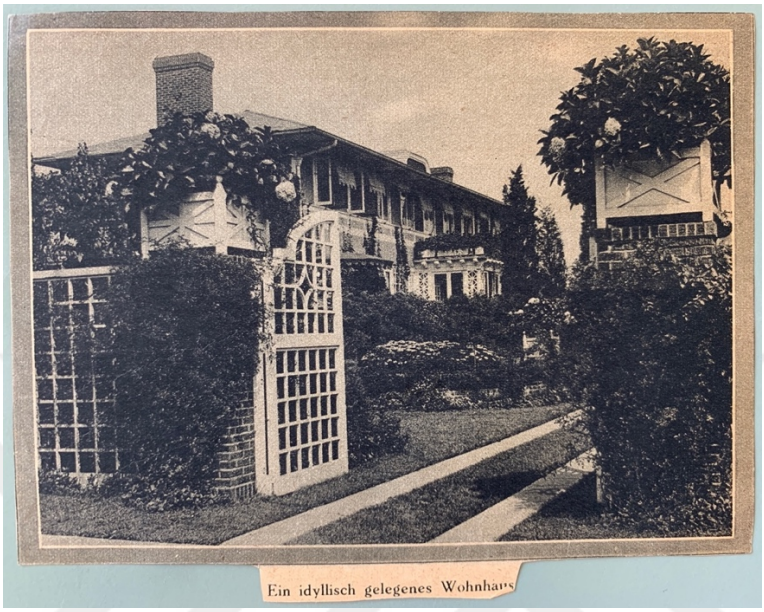

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Almanca “Bir kır evi” yazmaktadır.

Tablo Ek.191 Katalog No:190

Arşiv Kodu	D1_001_F-0121	**Katalog Numarası**	190
Bulunduğu Defter		Defter-1	
Gazete Kupürünün Konusu		Özbek Dansları	

Açıklama

Defter-1 içinde sayfalar arasında bağımsız duran bir gazete kupürüdür.

Fotoğraf altı yazısında Osmanlı Türkçesi ile “Özbek Danslarından bir numune” yazmaktadır.

TEZDEN ÜRETİLMİŞ YAYINLAR

Konferans Bildirileri

1. Kürkçü, K., & Urfalıoğlu, N. (2022, Aralık 5—8). *Sedad Hakkı Eldem'in Yayınlanmamış Erken Dönem Eskizlerindeki Üslupsal Etkilerin Değerlendirilmesi* [Bildiri Sunumu]. M.S.G.S.Ü. 140 Yılın Mimarlığına Tanıklık 1882-2022 Sempozyumu, İstanbul, Türkiye. https://www.youtube.com/watch?v=xLSi-QpmiAc&t=3864s.

Makaleler

1. Kürkçü, K., & Urfalıoğlu, N. (2025). Evaluation of the origins of Sedad Hakki Eldem's Anitkabir competition project proposal through his sketches during his student years. Megaron, 20(1), 105-118.